

ISSN 1300 – 9729

Anayasa Mahkemesi
KARARLAR DERGİSİ

SAYI : 38

2. Cilt

A N K A R A – 2003

YAYIN KURULU

Ertuğrul ERSOY
Ahmet AKYALÇIN
Mehmet ERTEN

Anayasa Mahkemesi Yayın İşleri Müdürlüğü'nce, Resmi Gazete'nin
özgün metninden tıpkı basımla kitap haline getirilmiştir.

ISSN 1300 – 9729
ISBN 975-7427 - 27-6

GAZİ ÜNİVERSİTESİ BASİMEVİ – ANKARA 2003

Esas Sayısı : 2001/389
Karar Sayısı : 2002/6 (Yürürlüğü Durdurma)
Karar Günü : 13.2.2002

YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİNDE BULUNAN :
Anamuhalefet (Doğru Yol) Partisi Genel Başkanı Tansu ÇİLLER

YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİNİN KONUSU :
27.6.2001 günlü, 4694 sayılı “Elektrik Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun”un 1. maddesinin Anayasa’nın 2. ve 48. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptali ve yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmesi istemidir.

I- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİNİN GEREKÇESİ

3.9.2001 günlü dava dilekçesinde, 27.6.2001 günlü, 4694 sayılı “Elektrik Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun”un 1. maddesinin uygulanması sonucu doğabilecek sakıncaların önlenebilmesi için yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmesi istenilmiştir.

II- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİNİN İNCELENMESİ

Yürürlüğün durdurulması istemini de içeren dava dilekçesi ve ekleri, esas inceleme raporu, iptali istenilen kural, dayandırılan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

27.6.2001 günlü, 4694 sayılı “Elektrik Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun”un 1. maddesi iptal edildiğinden bu maddenin, uygulanmasından doğacak sonradan giderilmesi güç veya olanaksız durum ve zararların önlenmesi ve iptal kararının sonuçsuz kalmaması için kararın Resmî Gazete’de yayımlanacağı güne kadar yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmesi gerekmiştir.

III- SONUÇ

27.6.2001 günlü, 4694 sayılı “Elektrik Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun” 1. maddesi, 13.2.2002 günlü, E. 2001/389, K. 2002/29 sayılı kararla iptal edildiğinden bu maddenin, uygulanmasından doğacak sonradan giderilmesi güç veya olanaksız

durum ve zararların önlenmesi ve iptal kararının sonuçsuz kalmaması için kararın Resmî Gazete’de yayımlanacağı güne kadar YÜRÜRLÜĞÜNÜN DURDURULMASINA, 13.2.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2002/97
Karar Sayısı : 2002/9 (Yürürlüğü Durdurma)
Karar Günü : 12.6.2002

YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİNDE BULUNAN :
Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet SEZER

YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİNİN KONUSU :
15.5.2002 günlü, 4756 sayılı “Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, Basın Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu ile Kurumlar Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”un kimi maddelerinin, Anayasa’ya aykırılığı ileri sürülerek iptalleri ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi istemidir.

I- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİNİN GEREKÇESİ

21.5.2002 günlü dava dilekçesinde, 15.5.2002 günlü, 4756 sayılı “Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, Basın Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu ile Kurumlar Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”un kimi maddelerinin Anayasa’ya aykırılığı ve uygulanmaları durumunda giderilmesi olanaksız zararlar doğurabileceği gözetilerek yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi istenilmiştir.

II- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİNİN İNCELENMESİ

Yürürlüğün durdurulması istemini de içeren dava dilekçesi ve ekleri, konuya ilişkin rapor, iptali istenilen kurallar, dayanan Anayasa kurallarıyla, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

15.5.2002 günlü, 4756 sayılı “Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, Basın Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu ile Kurumlar Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”un; 3. maddesiyle değiştirilen 13.4.1994 günlü, 3984 sayılı, Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun’un 6. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin; 12. maddesiyle değiştirilen 3984 sayılı Yasa’nın 28. maddesinin sekizinci fıkrasının, dördüncü tümcesinde yer alan “... tazminat miktarı, on milyar liradan az olmamak üzere...” ibaresi ile altıncı tümcesinde yer alan “... tensip kararı ile birlikte bilirkişiyi de tayin eder ve ...” ibaresinin; 13.

maddesiyle değiştirilen 3984 sayılı Yasa'nın 29. maddesinin (d) ve (e) bentlerinin; 20. maddesiyle değiştirilen 15.7.1950 günlü, 5680 sayılı Basın Kanunu'nun 17. maddesinin birinci fıkrasının ikinci tümcesinde yer alan "... tazminat miktarı, on milyar liradan az olmamak üzere..." ve dördüncü tümcesinde yer alan "...tensip kararı ile birlikte bilirkişiyi de tayin eder ve..." ibarelerinin; Geçici 4. maddesinin, Anayasa'ya aykırılığı konusunda güçlü belirtiler ve uygulanmalarından doğacak sonradan giderilmesi g veya olanaksız durum ve zararlar doğabileceği dikkate alındığında, esas hakkında karar verilmeye kadar yürürlüklerinin durdurulması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Yasa'nın; 2. maddesiyle değiştirilen 3984 sayılı Yasa'nın 4. maddesinin ikinci fıkrasının (k) bendindeki "...veya korku salacak..." ve (v) bendindeki "... karamsarlık, umutsuzluk,..." sözcüklerinin; 16. maddesiyle değiştirilen 3984 sayılı Yasa'nın 33. maddesinin, birinci ve ikinci fıkralarının, 22. maddesiyle değiştirilen 5680 sayılı Yasa'nın 20. maddesinin; 25. maddesiyle değiştirilen 5680 sayılı Yasa'nın 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 30, 31, 32, 33 ve 34. maddelerinin yürürlüklerinin durdurulmasına ilişkin istemin koşulları oluşmadığından reddi gerekir.

III- SONUÇ

15.5.2002 günlü, 4756 sayılı "Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, Basın Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu ile Kurumlar Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" un:

A) 1- 3. maddesiyle değiştirilen 13.4.1994 günlü, 3984 sayılı, Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un 6. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin, Mustafa BUMİN, Samia AKBULUT ile Fulya KANTARCIOğLU'nun karşıoyları ve OYçOKLUğUYLA,

2- 12. maddesiyle değiştirilen 3984 sayılı Yasa'nın 28. maddesinin sekizinci fıkrasının;

a- Dördüncü tümcesinde yer alan "... tazminat miktarı, on milyar liradan az olmamak üzere..." ibaresinin, Samia AKBULUT ile Enis TUNGA'nın karşıoyları ve OYçOKLUğUYLA,

b- Altıncı tümcesinde yer alan "... tensip kararı ile birlikte bilirkişiyi de tayin eder ve ..." ibaresinin, Enis TUNGA'nın karşıoyu ve OYçOKLUğUYLA,

3- 13. maddesiyle değiştirilen 3984 sayılı Yasa'nın 29. maddesinin (d) ve (e) bentlerinin, Mustafa BUMİN, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Nurettin TURAN ile Fulya KANTARCIOğLU'nun karşıoiyları ve OYÇOKLUğUYLA,

4- 20. maddesiyle değiştirilen 15.7.1950 gÜnlÜ, 5680 sayılı Basın Kanunu'nun 17. maddesinin birinci fıkrasının ikinci tÜmcesinde yer alan "... tazminat miktarı, on milyar liradan az olmamak üzere..." ibaresi ile dÖrdÜncÜ tÜmcesinde yer alan "...tensip kararı ile birlikte bilirkişiyi de tayin eder ve..." ibaresinin, Samia AKBULUT ile Enis TUNGA'nın karşıoiyları ve OYÇOKLUğUYLA,

5- Geçici 4. maddesinin, Mustafa BUMİN, Samia AKBULUT ile Fulya KANTARCIOğLU'nun karşıoiyları ve OYÇOKLUğUYLA,

Anayasa'ya aykırılığı konusunda güçlü belirtiler bulunması ve uygulanmalarından doğacak sonradan giderilmesi güç veya olanaksız durum ve zararların önlenmesi için ESAS HAKKINDA KARAR VERİLİNCEYE KADAR YÜRÜRLÜKLERİNİN DURDURULMASINA,

B) 1- 2. maddesiyle değiştirilen 3984 sayılı Yasa'nın 4. maddesinin ikinci fıkrasının (k) bendindeki "...veya korku salacak..." ve (v) bendindeki "... karamsarlık, umutsuzluk,..." sözcüklerinin, Haşım KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Ertuğrul ERSOY, Ahmet AKYALÇIN ile Enis TUNGA'nın karşıoiyları ve OYÇOKLUğUYLA,

2- 16. maddesiyle değiştirilen 3984 sayılı Yasa'nın 33. maddesinin;

a- Birinci fıkrasının, OYBİRLİğİYLE,

b- İkinci fıkrasının, Haşım KILIÇ'ın karşıoiyu ve OYÇOKLUğUYLA,

3- 22. maddesiyle değiştirilen 5680 sayılı Yasa'nın 20. maddesinin, OYBİRLİğİYLE,

4- 25. maddesiyle 5680 sayılı Yasa'nın 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 30, 31, 32, 33 ve 34. maddelerinde yapılan değişikliklerin, OYBİRLİğİYLE,

YÜRÜRLÜKLERİNİN DURDURULMASI İSTEMİNİN REDDİNE,

12.6.2002 gününde karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

ye
Samia AKBULUT

ye
Yalçın ACARGÜN

ye
Sacit ADALI

ye
Nurettin TURAN

ye
Fulya KANTARCIOĞLU

ye
Ertuğrul ERSOY

ye
Tülay TUĞCU

ye
Ahmet AKYALÇIN

ye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2001/228
Karar Sayısı : 2002/9
Karar Günü : 3.1.2002

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Ankara 11. Sulh Ceza Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 15.7.1950 gün ve 5680 sayılı Basın Kanunu'nun 3445 sayılı Yasa'nın 7. maddesi ile değişik 19. maddesinin III numaralı bendinin ikinci paragrafının birinci tümcesinde yer alan "...iki gün içinde..." sözcüklerinin, Anayasa'nın 32. maddesine aykırılığı saviyla iptali istemidir.

I- OLAY

5680 sayılı Basın Kanunu'nun 19. maddesine istinaden sorumlu yazı işleri müdürüne tebliğ edilen düzeltme ve cevap yazısının mevkute de yayımlanmaması nedeniyle, bu yazının yayımlanması için başvurulması üzerine, Yasa'nın 19. maddesinin III numaralı bendinin üçüncü paragrafının ikinci tümcesinde yer alan "...iki gün içinde..." sözcüklerini Anayasa'ya aykırı bulan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

"... Anayasa'nın 32. maddesinde; düzeltme ve cevap hakkı ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileri ile ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir.

Düzeltilme ve cevap yayımlanmazsa yayımlanmamasının gerekip gerekmediğine hâkim tarafından ilgilinin müracaat tarihinden itibaren en geç 7 gün içerisinde karar verilir. Şeklindedir.

Anayasa'nın bu açıklığına rağmen 5680 sayılı Yasa'nın 19/3. maddesinde Sulh Ceza Hâkimi'nin 2 gün içinde cevap ve düzeltmeyi suç mahiyetinde olup olmadığı, yayım ile ilgisi bulunup bulunmadığı, kanunda yazılı şekil ve şartları taşıyıp taşımadığı ve mevkuteye yapılan başvurunun yayımdan itibaren 2 ay içinde yapılıp yapılmadığı cihetlerinden inceleyerek cevap veya düzeltmenin yayımlanmasına

veya aynen ya da uygun göreceği değişiklikleri yaparak yayımlanmasına karar verir. Bu karar ilgililere tebliğ olunur şeklindedir.

Burada Yasa ile Sulh Ceza Hakimi'ne tanınan "2 gün içinde" şeklindeki süre Anayasa'nın 32. maddesindeki tesbit edilen süreye aykırıdır. İptali gerekir"

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

5680 sayılı Basın Kanunu'nun itiraz konusu "iki gün içinde" sözcüklerini de içeren 19. maddesinin III numaralı bendi şöyledir:

"III- Cevap veya düzeltmenin zamanında yayınlanmaması halinde ilgili, yayınlanması gereken tarihten itibaren yirmi gün içinde evrakı ile birlikte bulunduğu yer sulh ceza hâkimine başvurur.

Sulh ceza hâkimi iki gün içinde, cevap veya düzeltmeyi; suç mahiyetinde olup olmadığı, yayın ile ilgisi bulunup bulunmadığı, Kanunda yazılı şekil ve şartları taşıyıp taşımadığı ve mevcutteye yapılan başvurunun yayından itibaren iki ay içinde yapıp yapılmadığı cihetlerinden inceleyerek, cevap veya düzeltmenin yayınlanmamasına veya aynen ya da uygun göreceği değişiklikleri yaparak yayınlanmasına karar verir. Bu karar ilgililere tebliğ olunur.

Bu karara karşı ilgililer dört gün içinde asliye ceza hâkimine evraklarını da vermek suretiyle itiraz edebilirler. Asliye ceza hâkiminin (I) numaralı fıkradaki hususları da dikkate almak suretiyle iki gün içinde itirazı inceleyerek vereceği karar kesindir"

B- Dayanılan Anayasa Kuralı

İtiraz başvurusunda dayanılan Anayasa kuralı şöyledir :

"MADDE 32.- Düzeltme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir.

Düzeltme ve cevap yayımlanmazsa, yayımlanmasının gerekip gerekmediğine hâkim tarafından ilgilinin müracaat tarihinden itibaren en geç yedi gün içerisinde karar verilir"

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İktüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Mahir Can ILICAK, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU ve Ahmet AKYALÇIN'ın katılımlarıyla 17.4.2001 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında; dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, iptali istenilen yasa kuralıyla aykırılık savına dayanak yapılan Anayasa kuralı, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- İtiraz Konusu Kuralın Anlam ve Kapsamı

5680 sayılı Basın Kanunu'nun cevap ve düzeltme hakkını düzenleyen 19. maddesinde, kişilerin, haysiyet ve şerefine dokunan veya kendileri ile ilgili gerçeğe aykırı hareketler, düşünceler ve sözler isnat edilmek suretiyle açık veya kapalı bir biçimde yapılan yayımlara karşı izleyecekleri yöntem düzenlenmiştir.

Yasa'nın itiraz konusu "iki gün içinde" sözcüklerinin de yer aldığı 19. maddesinin III numaralı bendinin ikinci paragrafında, düzeltme ve cevap yazısının zamanında yayımlanmaması sonucu ilgilinin bulunduğu yer Sulh Ceza Mahkemesi'ne başvurusu halinde hâkimin iki gün içinde karar vereceği belirtilmiştir.

B- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, Anayasa'nın 32. maddesinde düzeltme ve cevabın yayımlanmaması nedeniyle ilgilinin başvurusu halinde, bu yazının yayımlanmasının gerekip gerekmediğine müracaat tarihinden itibaren en geç yedi gün içerisinde hâkim tarafından karar verileceğinin belirtilmesine karşın, 5680 sayılı Basın Kanunu'nun 19. maddesinin III numaralı bendinin ikinci paragrafında, başvuru üzerine Sulh Ceza Hâkiminin iki gün içinde başvuruyu inceleyerek karar vereceğinin öngörüldüğü, Yasa'daki "iki gün içinde" sözcüklerinin Anayasa'nın 32. maddesine aykırılık oluşturduğu ileri sürülmüştür.

İtiraz konusu kural, cevap veya düzeltmenin sorumlu müdür tarafından Yasa'da öngörülen sürede yayımlanmaması halinde ilgilinin Sulh Ceza Hâkimi'ne müracaatı üzerine iki gün içinde bu konuda karar verileceğini hükme bağlamaktadır.

Anayasa'nın 32. maddesinde, düzeltme ve cevap hakkı, kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileri ile ilgili gerçeğe aykırı yayımlar yapılması halinde tanınmış ve bu hakkın kullanılması ile ilgili düzenlemelerin yasayla yapılacağı, düzeltme ve cevabın yayımlanmaması halinde hâkim tarafından ilgilinin müracaat tarihinden itibaren en geç yedi gün içerisinde bu konuda karar verileceği belirtilmiştir.

Haberleşme organlarının kamuoyuna doğru haber ve bilgi sunmaları hizmet gereklerinden olup, bu faaliyetlerinde de, kişilerin haysiyet ve şereflerine saygılı olmakla yükümlüdürler. Anayasa'nın 32. maddesinde belirtilen yedi gün azami süredir. Gerçeğe aykırı, şeref ve haysiyeti kırıcı bir yayımın hafızalardaki etkisi henüz silinmeden mümkün olan en kısa zamanda, karşı bir yayım ile doğrunun bildirilmesi amacıyla Yasa ile yedi günden daha kısa süre öngörülmesinde Anayasa'ya aykırılık bulunmamaktadır.

İtiraz başvurusunun reddi gerekir.

VI- SONUÇ

15.7.1950 günlü, 5680 sayılı "Basın Kanunu"nun 3445 sayılı Yasa ile değiştirilen 19. maddesinin (III) numaralı bendinin ikinci paragrafının birinci tümcesinde yer alan "...iki gün içinde,..." sözcüklerinin, Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, 3.1.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2001/344
Karar Sayısı : 2002/10
Karar Günü : 3.1.2002

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Ankara 20. Asliye Ceza Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 15.7.1950 gün ve 5680 sayılı “Basın Kanunu”nun 3445 sayılı Yasa’nın 7. maddesi ile değişik 19. maddesinin III numaralı bendinin üçüncü paragrafının ikinci tümcesinde yer alan “...iki gün...” sözcüklerinin, Anayasa’nın 32. maddesine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Sulh Ceza Mahkemesi’nin tekzip kararına karşı 5680 sayılı Basın Kanunu’nun 19. maddesi uyarınca Asliye Ceza Mahkemesi’ne itirazda bulunulması üzerine, Yasa’nın 19. maddesinin III numaralı bendinin üçüncü paragrafının ikinci tümcesinde yer alan “...iki gün...” sözcüklerini Anayasa’ya aykırı bulan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

“... 5680 sayılı Basın Kanunu’nun 19. maddesinin 3. bendinde bulunan ve Asliye Ceza Mahkemesi ile ilgili kısımdaki “2 gün” içinde tümcesinin Anayasa’nın 32. maddesine aykırı olduğundan yine Anayasanın 152. maddesi gereğince itirazden iptali talebi ile Anayasa Mahkemesi Başkanlığı’na başvurulmasına karar verilmiştir.

Anayasa’nın 32. maddesinde, düzeltme ve cevap hakkı ancak kişilerin haysiyet ve şerefine dokunulması veya kendileri ile ilgili gerçeğe aykırı yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir.

Düzeltilme ve cevap yayınlanması, yayınlanmamasının gerekip gerekmediğine hâkim tarafından ilgilinin müracaat tarihinden itibaren en geç 7 gün içerisinde karar verilir şeklindedir.

Anayasa’nın 7 günlük bir süre tanınmasına rağmen 5680 sayılı Yasa’nın 19/3. maddesinde Asliye Ceza Hâkimi’nin 2 gün içinde

cevap ve düzeltmeyi suç mahiyetinde olup olmadığı, yayım ile ilgisi bulunup bulunmadığı, kanunda yazılı şekil ve şartları taşıyıp taşımadığı ve mevcuteye yapılan başvurunun yayımdan itibaren yasal süre içinde yapıp yapılmadığı cihetlerinden incelenmesi gerekmektedir.

Basın Kanunu ile Asliye Ceza Hâkimi'ne tanınan "2 gün" şeklindeki süre Anayasa'nın 32. maddesinde belirtilen 7 günlük süreye tamamen aykırıdır iptali gerekir"

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

5680 sayılı Basın Kanunu'nun, itiraz konusu, "iki gün" sözcüklerini de içeren 19. maddesinin III numaralı fıkrası şöyledir:

"III- Cevap veya düzeltmenin zamanında yayınlanmaması halinde ilgili, yayınlanması gereken tarihten itibaren yirmi gün içinde evrakı ile birlikte bulunduğu yer sulh ceza hâkimine başvurur.

Sulh ceza hâkimi iki gün içinde, cevap veya düzeltmeyi; suç mahiyetinde olup olmadığı, yayım ile ilgisi bulunup bulunmadığı, Kanunda yazılı şekil ve şartları taşıyıp taşımadığı ve mevcuteye yapılan başvurunun yayından itibaren iki ay içinde yapıp yapılmadığı cihetlerinden inceleyerek, cevap veya düzeltmenin yayınlanmamasına veya aynen ya da uygun göreceği değişiklikleri yaparak yayınlanmasına karar verir. Bu karar ilgililere tebliğ olunur.

Bu karara karşı ilgililer dört gün içinde asliye ceza hâkimine evraklarını da vermek suretiyle itiraz edebilirler. Asliye ceza hâkiminin (I) numaralı fıkradaki hususları da dikkate almak suretiyle iki gün içinde itirazı inceleyerek vereceği karar kesindir."

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

İtiraz başvurusunda dayanılan Anayasa kuralı şöyledir :

"MADDE 32.- Düzeltme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir.

Düzeltilme ve cevap yayımlanmazsa, yayımlanmasının gerekip gerekmediğine hâkim tarafından ilgilinin müracaat tarihinden itibaren en geç yedi gün içerisinde karar verilir.”

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU ve Ahmet AKYALÇIN'ın katılmalarıyla 19.6.2001 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında; dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, oybirliği ile karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, iptali istenilen yasa kuralıyla aykırılık savına dayanak yapılan Anayasa kuralı, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- İtiraz Konusu Kuralın Anlam ve Kapsamı

5680 sayılı Basın Kanunu'nun cevap ve düzeltme hakkını düzenleyen 19. maddesinde, kişilerin, haysiyet ve şerefine dokunan veya kendileri ile ilgili gerçeğe aykırı hareketler, düşünceler ve sözler isnat edilmek suretiyle açık veya kapalı bir biçimde yapılan yayımlara karşı izleyecekleri yöntem düzenlenmiştir.

Yasa'nın, itiraz konusu "...iki gün..." sözcüklerinin de yer aldığı 19. maddesinin III numaralı bendinin üçüncü paragrafında, düzeltme ve cevap yazısının zamanında yayımlanmaması sonucu bulunduğu yer Sulh Ceza Mahkemesine başvuran ilgilinin, mahkemenin verdiği karara karşı tebliğ tarihinden itibaren dört gün içinde itirazen asliye ceza hâkimine başvurabileceği; asliye ceza hâkiminin, mevkutede açık veya kapalı şekilde yapılan yayımdan dolayı bir kişinin haysiyet ve şerefine dokunan veya kendisi ile ilgili gerçeğe aykırı hareket, düşünce ve sözler bulunup bulunmadığını ve Yasa'nın belirlediği şartların oluşup oluşmadığını dikkate almak suretiyle iki gün içinde karar vereceği belirtilmiştir.

B- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, Anayasa'nın 32. maddesinde düzeltme ve cevabın yayımlanmaması nedeniyle ilgilinin başvurusu halinde, bu yazının yayımlanmasının gerekip gerekmediğine müracaat tarihinden itibaren en geç yedi gün içerisinde hâkim tarafından karar verileceğinin belirtilmesine karşın 5680 sayılı Basın Kanunu'nun 19. maddesinin III numaralı bendinin üçüncü paragrafında, itiraz üzerine Asliye Ceza Hâkimi'nin iki gün içinde itirazı inceleyerek karar vereceğinin öngörüldüğü, Yasa'daki "iki gün" sözcüklerinin Anayasa'nın 32. maddesine aykırılık oluşturduğu ileri sürülmüştür.

İtiraz konusu kural, cevap veya düzeltmenin sorumlu müdür tarafından Yasa'da öngörülen sürede yayımlanmaması halinde, ilgilinin Sulh Ceza Hâkimine müracaatı üzerine verilen karara karşı itirazın Asliye Ceza Hâkimi tarafından incelenerek iki gün içinde karar verileceğini hükme bağlamaktadır.

Anayasa'nın 32. maddesinde, düzeltme ve cevap hakkı, kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileri ile ilgili gerçeğe aykırı yayımlar yapılması halinde tanınmış ve bu hakkın kullanılması ile ilgili düzenlemelerin yasayla yapılacağı, düzeltme ve cevabın yayımlanması halinde hâkim tarafından ilgilinin müracaat tarihinden itibaren en geç yedi gün içerisinde bu konuda karar verileceği belirtilmiştir.

Haberleşme organlarının kamuoyuna doğru haber ve bilgi sunmaları hizmet gereklerinden olup, bu faaliyetlerinde de, kişilerin haysiyet ve şereflerine saygılı olmakla yükümlüdürler. Anayasa'nın 32. maddesinde belirtilen yedi gün azami süredir. Gerçeğe aykırı, şeref ve haysiyeti kırıcı bir yayımın hafızalardaki etkisi henüz silinmeden mümkün olan en kısa zamanda, karşı bir yayım ile doğrunun bildirilmesi amacıyla Yasa ile yedi günden daha kısa süre öngörülmesinde Anayasa'ya aykırılık bulunmamaktadır.

İtiraz başvurusunun reddi gerekir.

VI- SONUÇ

15.7.1950 günlü, 5680 sayılı "Basın Kanunu"nun 3445 sayılı Yasa ile değiştirilen 19. maddesinin (III) numaralı bendinin üçüncü paragrafının ikinci tümcesinde yer alan "... iki gün..." sözcüklerinin,

Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, 3.1.2002
gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2001/493
Karar Sayısı : 2002/11
Karar Günü : 8.1.2002

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Bigadiç Asliye Ceza Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 21.12.2000 günlü, 4616 sayılı “23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun”un 1. maddesinin 5. bendinin (a) alt bendinde yer alan kuralın “...Türk Ceza Kanununun303...” bölümünün, Anayasa’nın 2., 10. ve 13. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Sanık hakkında, Türk Ceza Kanunu’nun 303. maddesi gereğince cezalandırılması için açılan kamu davasında, 4616 sayılı “23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun” un 1. maddesinin 5. bendinin (a) alt bendinde yer alan kuralın “...Türk Ceza Kanununun303.....” bölümünü Anayasa’ya aykırı gören Mahkeme, iptali istemiyle başvurmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

“... 23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair 21.12.2000 tarihinde yürürlüğe giren 4616 sayılı Kanunun 5. fıkrasında bu kanundan yararlanamayacak olan kanun maddeleri arasında TCK 303 madde de belirtilip,bu maddenin istisna tutulduğu görülmüştür. Oysaki istisna tutulan diğer maddelere bakıldığında bu maddelerin (TCK 125 ilâ 157, 161, 162, 168, 171, 172, 188, 191, 192, 202, 205, 208, 209, 211 ilâ 214, 216 ilâ 219, 240, 243, 264, 299, 301 ilâ 303, 305, 312/2, 313, 314/1 339 ilâ 349, 366, 367, 394, 403 ilâ 408, 414 ilâ 418 ve 503 ilâ 506 maddeler) kasıtlı işlenen suç grubuna girdiği, oysaki TCK 303 maddenin dikkatsizlik ve tedbirsizlikle memur olan sanığın tutuklu ya da hükümlüyü firar etmesini sağlayan suçun oluşturup taksirle işlenen suç vasfında olduğu aşıkardır.

Bununla birlikte taksirle işlenen 383, 455, 459 maddelerinin taksirle işlenen suç vasfında olup 4616 sayılı yasadan yararlandığı halde taksirle işlenen TCK 303 maddesinin bu yasada istisna tutulması Anayasa'nın 2., 10., 13. maddelerinin ruhuna ve sözüne aykırıdır.

Anayasa'nın 2. maddesi;

Türkiye Cumhuriyeti toplumun huzuru, milli dayanışma, adalet anlayışı içinde insan haklarına saygılı Atatürk Milliyetçiliğine bağlı...demokratik, laik, sosyal bir hukuk devletidir.

Anayasa'nın 10. maddesi;

Herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Anayasa'nın 13. maddesi:

Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülük ilkesine aykırı olamaz.

Açıklanan bu düzenlemeler ışığında 4616 sayılı Kanun'un beşinci fıkra (a) bendinde sayılan ve bu yasadan yararlanamayacak olarak TCK 303 maddesinin istisna tutulması eşitlik prensibine aykırılık teşkil etmektedir”

III- YASA METİNLERİ

A-İtiraz Konusu Yasa Kuralı

4616 sayılı “23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun” un 1. maddesinin 5. bendinin itiraz konusu kuralı da içeren (a) alt bendi şöyledir:

“Ancak:

a) Türk Ceza Kanununun 125 ilâ 157, 161, 162, 168, 171, 172, 188, 191, 192, 202, 205, 208, 209, 211 ilâ 214, 216 ilâ 219,

240, 243, 264, 298, 301 ilâ 303, 305 inci maddelerinde, 312 nci maddenin ikinci fıkrasında, 313 üncü maddesinde, 314 üncü maddenin birinci fıkrasında, 339 ilâ 349, 366, 367, 383, 394, 403 ilâ 408, 414 ilâ 418 ve 503 ilâ 506 ncı maddelerinde,

yer alan suçları işleyenler hakkında bu madde hükümleri uygulanmaz.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

İtiraz başvurusunda dayanılan Anayasa kuralları şunlardır:

1- “MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.”

2- “MADDE 10.- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

3- “MADDE 13.- Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

IV - İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN ve Enis TUNGA'nın katılmaları ile 8.1.2002 günü yapılan toplantıda, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliği ile karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu yasa kuralı, dayanan Anayasa kuralı ile bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- İtiraz Konusu Kuralın Anlam ve Kapsamı

4616 sayılı Yasa'nın iptali istenilen kuralı da içeren 1. maddesinin 5. bendinin (a) alt bendinde, bu bentde belirtilen yasa maddelerinin uygulanacağı suçları işleyenlerin Yasa'nın 1. maddesinde öngörülen hükümlü ve tutukluların lehine olan düzenlemeden istifade edemeyecekleri hüküm altına alınmıştır.

Türk Ceza Kanunu'nun "Adliye Aleyhinde Cürümler" başlıklı dördüncü babın "Tevkifhane ve Hapishaneden Firar ve Firara Vesat" isimli yedinci faslında yer alan 303. maddesi, hükümlü veya tutukluların kaçması eyleminin memurun kasta dayalı olmayan kayıtsızlık veya tedbirsizliğinden neşet etmesi halinde ilgili memur hakkında uygulanacak cezai yaptırımı düzenlemektedir.

B- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, 303. madde dışında istisna tutulan maddelerin cürüm cinsinden suçlarla ilgili olduğunu, taksirle işlenen Türk Ceza Kanunu'nun 383., 455 ve 459. maddelerinde düzenlenen suçlar, 4616 sayılı Yasa kapsamına alındığı halde, taksirli nev'iden olan ve 303. maddede yaptırıma bağlanan suçun istisna tutulduğunu, bunun ise Anayasa'nın 2., 10. ve 13. maddelerine aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

Anayasa'nın 2. maddesinde tanımı yapılan Hukuk Devleti, insan haklarına saygılı ve bu hakları koruyan, toplum yaşamında adalet ve eşitliğe uygun bir hukuk düzeni kuran ve bu düzeni sürdürmekle kendini yükümlü sayan, bütün davranışlarında hukuk kurallarına ve Anayasaya uyan, işlem ve eylemleri yargı denetimine bağlı olan devlettir.

Hukukun temel ilkeleri arasında yer alan eşitlik ilkesine, Anayasa'nın 10. maddesinde yer verilmiştir. Buna göre, "yasa önünde eşitlik ilkesi" hukuksal durumları aynı olanlar için sözkonusudur. Bu ilke ile eylemli değil, hukuksal eşitlik

öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin yasalar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak yasa karşısında eşitliğin çiğnenmesi yasaklanmıştır. Yasa önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulanmaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez.

Yasakoyucunun, itiraz konusu kuralı, kamu yararı ve kamu güvenliğini gözeterek diğer suçlardan ayırık tutup 4616 sayılı Yasa kapsamı dışında bıraktığı anlaşılmaktadır.

İtiraz konusu kural ile cezai yaptırıma bağlanan suç, kasta dayalı suçlar ile dikkatsizlik ve tedbirsizlikle yangına, ölüme, yaralamaya neden olma suçlarından farklı hukuksal durumu içermekte ve niteliği ile kamu güvenliği yönünden ayrıcalık göstermektedir. Belirtilen suçların eşitlik ilkesi yönünden karşılaştırılmasına olanak yoktur.

Kaldiki yasakoyucu, kuşkusuz Anayasa'nın ve Ceza Hukukunun temel ilkelerine bağlı kalmak koşuluyla düzenleme yapabilir.

Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 2. maddesindeki hukuk Devleti ve 10. maddesindeki eşitlik ilkelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

Konunun Anayasa'nın 13. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

VI- SONUÇ

21.12.2000 günlü, 4616 sayılı "23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun"un 1. maddesinin 5. bendinin (a) alt bendinin, Türk Ceza Kanunu'nun 303. maddesi yönünden Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, 8.1.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2000/19
Karar Sayısı : 2002/15
Karar Günü : 15.1.2002

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Kırıkhan Asliye Ceza Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 1.3.1926 günlü, 765 sayılı “Türk Ceza Kanunu”nun 3038 sayılı Yasa ile değiştirilen 85. maddesinin, Anayasa’nın 10. maddesine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Sanık hakkında hırsızlık suçundan açılan kamu davasında Mahkeme, uygulanma olasılığı bulunan Türk Ceza Kanunu’nun 85. maddesinin, Anayasa’nın 10. maddesine aykırı olduğunu ileri sürerek iptali istemiyle başvurmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

“1) Sanık İ. K. ve arkadaşları hakkında Kırıkhan Cumhuriyet Savcılığının 28.10.1997 tarihli iddianamesi ile hırsızlık suçundan cezalandırılmalar istemiyle kamu davası açılmıştır.

2) Sanık İ. K.’nın sabıka belgesi mahkememizce getirilmiş olup 3 aydan fazla şahsi hürriyeti bağlayıcı ikiden fazla ceza ilamının olduğu anlaşılmıştır.

3) Mahkememizce sanık İ. K.’a T.C.K.nun 85. maddesinin uygulanması ihtimali göz önünde tutularak C.M.U.K.nun 258. maddesi gereğince ek savunma hakkı verilmiştir.

4) Sanık hakkında uygulanması düşünülen T.C.K.nun 85. maddesi “işlediği suçlardan dolayı her defasında 3 aydan fazla olmak üzere iki defa veya daha fazla şahsi hürriyeti bağlayıcı cezalarla mahkum olan kimse 81. madde de yazılı müddetler içinde, yine şahsi hürriyeti bağlayıcı bir cezanın verilmesini icap ettiren aynı cinsten bir suç işler ve göreceği cezanın müddeti 30 aydan aşağı olursa mezkur ceza müddeti yarı ve sair hallerde ağır hapis ve hapiste 30 seneyi geçmemek üzere üçte bir nisbetinde arttırılır” hükmünü içermektedir.

5) T.C. Anayasasının 10. maddesi “herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir” hükmünü içermektedir.

6) Sanık hakkında uygulanması düşünülen T.C.K.nun 85. maddesi 30 aya kadar hürriyeti bağlayıcı cezalarda yarı oranında artırım öngörmüş olup 26 ay 20 gün hapis cezası alan bir sanığın cezası yarı oranında artırıldığında 13 ay 10 gün artırım ile toplam 40 ay hapis cezasına hükmedilirken 30 ay hapis cezası alan bir sanığın cezası T.C.K.nun 85. maddesine göre 1/3 oranında artırılarak sanığın cezasına 10 ay ilave ile 40 ay hapis cezasına hükmedilecektir. Buna göre 26 ay 20 günden fazla 30 aydan az hürriyeti cezaya mahkum olan sanığın cezası T.C.K.nun 85. maddesi uygulandığında yarı oranında artırım ile sonuç ceza 40 ayı aşmakta; 30 ay hapis cezasına hükmedilen sanığın cezası 1/3 oranında artırım ile 40 ay olarak tayin edilmektedir. T.C.K.nun 85. maddesinin uygulanmasından önce biri diğerine göre daha az ceza alan sanık bu maddenin uygulanması ile sonuç olarak daha fazla ceza almaktadır.

7) Anayasanın 10. maddesi eşitlik ilkesini düzenlemiştir. Yasa'nın herkese eşit olarak uygulanmasıyla eşitlik sağlanamaz. Yasalarında adalete uygun düşmesi gerekir. T.C.K.nun 85. maddesi pratikte adaletsizliklere neden olabilecek bir düzenlemeyi içermektedir.

8) Ceza hukukunda hakim kıyas yoluyla mevcut yasalardaki boşlukları doldurmak olanağına sahip değildir. Yasayı uygulamakla yükümlüdür. T.C.K.nun 85. maddesinin uygulanması yukarıda da açıklanmaya çalışıldığı gibi eşitliğe aykırı sonuçlar doğurmaktadır.”

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun itiraz konusu 85. maddesi şöyledir:

“Madde 85- İşlediği suçlardan dolayı her defasında üç aydan fazla olmak üzere iki defa veya daha fazla şahsî hürriyeti bağlayıcı cezalarla mahkûm olan kimse 81 inci maddede yazılı müddetler içinde, yine şahsî hürriyeti bağlayıcı bir cezanın verilmesini icab ettiren aynı cinsten bir suç işler ve göreceği cezanın müddeti otuz aydan aşağı olursa mezkûr ceza müddeti yarı ve sair hallerde ağır hapis ve hapisten otuz seneyi geçmemek üzere üçte biri nisbetinde artırılır.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralı

İtiraz başvurusunda dayanılan Anayasa kuralı şöyledir:

“MADDE 10.- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

C- İlgili Yasa Kuralları

Türk Ceza Kanunu'nun ilgili görülen 81. ve 86. maddeleri şöyledir:

1- “Madde 81- Bir kimse beş seneden ziyade müdetle bir mahkûmiyete uğradıktan sonra cezasını çektiği veya ceza düştüğü tarihten itibaren on sene ve diğer cezalarda beş sene içinde başka bir suç daha işlerse yeni suça verilecek ceza altıda bire kadar artırılır.

Yeni suç evvelki mahkûmiyete sebep olan suç cinsinden ise hükmedilecek ceza altıda birden üçte bire kadar artırılır.

İkinci suç için tayin edilecek cezaya tekerrürden dolayı zammı lâzım gelen miktar, hiç bir suretle evvelki suç için hükmedilmiş olan cezaların en ağırından ziyade olarak tayin olunamaz.

Evvelki veya sonraki suçlardan biri para cezası veya sürgün ve diğeri başka bir ceza olduğu takdirde tekerrürden dolayı yapılacak zam miktarının tayininde 19 uncu veya 40 ıncı maddelerde yazılı nispet kaideleri tatbik olunur.”

2- “Madde 86- Aynı maddei kanuniyeye tetabuk eden veya kanunun bir faslında münderiç bulunan cürümlerden başka:

1- Devletin emniyeti aleyhine işlenilen cürümler,

2- Resmî memurlar tarafından memuriyetlerine ait vazifelerin ihlâli veya memuriyetin suiistimali suretiyle işlenilen cürümler,

3- Siyasî veya dinî hürriyetlere müteallik cürümlerle dinî memurların vazifeleri esnasında yaptıkları suistimalât,

4- İcra ettikleri vazifeden dolayı hükkâm ile memurlar ve devlet idaresi ve âmmenin nizamı aleyhine irtikâp olunan cürümler,

5- Cürüm tasnii ve iftira ve yalan şهادet ve yalan yere yemin ve avukatlarla dâva vekillerinin vazifelerini suiistimal cürümleri,

6- Ammenin selâmeti aleyhine işlenilen cürümler,

7- Sekizinci bapta münderiç cürümler,

8- Şahıslar aleyhindeki cürümlere mahsus babın birinci ve ikinci fasıllarında münderiç cürümler,

9- Hırsızlık, yağma ve garet ve ifşayı sır tehdidiyle temini menfaat ve dolandırıcılık ve emniyeti suiistimal ve eşyayı cürmiyeyi satın almak ve saklamak ve hileli iflâs maddelerinde ve üçüncü babın dokuzuncu faslının son maddesiyle onuncu faslının 276 ncı maddesinde ve on birinci faslında ve altıncı babın birinci faslının ilk beş maddesinde ve beşinci faslında ve yedinci babın üçüncü faslının ilk beş maddesiyle son maddesinde muharrer bilcümle cürümler,

Bir cinsten addolunur.”

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Mahir Can ILICAK, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY ve Tülay TUĞCU'nun katılmalarıyla 30.3.2000 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, sınırlama sorununun esas inceleme evresinde ele alınmasına oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu ve ilgili görülen yasa kuralları, dayanan Anayasa kuralıyla gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Sınırlama Sorunu

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme'nin başvuru kararının sonuç bölümünde, Türk Ceza Kanunu'nun 85. maddesinin iptali istenilmiş ise de, kararın gerekçesinden iptal isteminin, maddenin ceza artımına ilişkin *“göreceği cezanın müddeti otuz aydan aşağı olursa mezkûr ceza müddeti yarı ve sair hallerde ağır hapis ve hapiste otuz seneyi geçmemek üzere üçte biri nisbetinde artırılır”* bölümüne yönelik olduğu anlaşıldığından itiraz konusu kurala ilişkin esas inceleme, maddenin bu bölümü ile sınırlı olarak yapılmıştır.

B- İtiraz Konusu Kuralın Anlam ve Kapsamı

Türk Ceza Kanunu'nun birinci kitabının “Cürümlerde Tekerrür” başlıklı 8. babında yer alan 85. maddesinde, bir kimsenin mükerrir olarak mahkûm olduktan sonra tekrar bir veya birkaç suç işlemesi halinde ceza artırımı öngörülmüş, süreler yönünden yeni bir düzenleme getirilmemiş, 81. maddenin birinci fıkrasına yollamada bulunmakla yetinilmiş, son suç nedeniyle faile verilecek cezanın otuz aydan aşağı olması halinde yarı oranında ve otuz ay veya otuz aydan fazla olması durumunda ağır hapis ve hapiste otuz seneyi geçmemek üzere üçte biri nispetinde artırılacağı öngörülmüştür.

Özel tekerrür olarak vasıflandırılan bu düzenlemeye göre; özel tekerrür hükümlerinin uygulanabilmesi için: failin daha önce en az iki mahkûmiyetinin bulunması ve bu cezaların infaz edilmesi, mahkûmiyetlerden her birinin şahsi hürriyeti bağlayıcı cezadan ibaret olması ve cezaların her birinin üç aydan fazla bulunması, özel tekerrür uygulamasına tabi tutulacak olan son suçun Yasa'nın 81. maddesinin birinci fıkrasında belirtilen tekerrür süresi içerisinde işlenmiş olması ve 86. maddesinde açıklandığı gibi tüm suçların aynı cinsten bulunması gerekmektedir.

C- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

Başvuran Mahkeme, itiraz konusu kuralın uygulanması ile yeni suçun cezası 30 aya çok yakın olan kişinin cezasında $\frac{1}{2}$ nisbetinde, cezası 30 ay ve fazla olan kişinin cezasında ise $\frac{1}{3}$ oranında artırımı yapılması sonucu, diğerine göre daha az ceza alması gereken kişinin sonuçta daha fazla ceza aldığını belirterek Anayasa'ya aykırı gördüğü Türk Ceza Kanunu'nun 85. maddesindeki "göreceği cezanın müddeti otuz aydan aşağı olursa mezkûr ceza müddeti yarı ve sair hallerde ağır hapis ve hâpiste otuz seneyi geçmemek üzere üçte biri nispetinde artırılır" bölümünün Anayasa'nın 10. maddesi uyarınca iptalini istemiştir.

Hukukun temel ilkeleri arasında yer alan eşitlik ilkesine Anayasa'nın 10. maddesinde yer verilmiştir. Buna göre, herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar. "Yasa önünde eşitlik ilkesi" hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil, hukuksal eşitlik öngörülmüştür.

Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin yasalar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ayırım yapılmamasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak yasa karşısında eşitliğin çiğnenmesi yasaklanmıştır. Yasa önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez.

Türk Ceza Kanunu'nun 85. maddesinde, mükerrir suç işleyenlere son işledikleri suç nedeniyle ceza uygulamasında toplumsal yarar ve cezanın önleyiciliği ve caydırıcılığını gözönüne alarak artırımı öngören yasakoyucu, belli kişileri hedef almayan, özel bir durumu gözetmeyen, önceden saptanıp soyut biçimde herkese uygulanabilecek genel kuralları belirleyebileceği gibi Anayasa'nın ve ceza hukukunun temel ilkelerine bağlı kalmak koşuluyla cezalandırmada güdülen amacı da gözeterek hangi eylemlerin suç

sayılacağını ve bunlara verilecek cezanın nevi ve miktarı ile artırım ve indirim nedenlerini saptayabilir.

Bu nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 10. maddesine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

VI- SONUÇ

1.3.1926 günlü, 765 sayılı "Türk Ceza Kanunu"nun 3038 sayılı Yasa ile değiştirilen 85. maddesinde yer alan kuralın "... göreceği cezanın müddeti otuz aydan aşağı olursa mezkûr ceza müddeti yarı ve sair hallerde ağır hapis ve hapiste otuz seneyi geçmemek üzere üçte biri nispetinde artırılır" bölümünün, Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, 15.1.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sait ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2000/51
Karar Sayısı : 2002/16
Karar Günü : 15.1.2002

İPTAL DAVASINI AÇAN : Türkiye Büyük Millet Meclisi
Anamuhalefet (Fazilet) Partisi Grubu Adına Grup Başkanı Mehmet
Recai KUTAN

İPTAL DAVASININ KONUSU : 9.6.2000 günlü, 601 sayılı
“Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Kanun ile Türk Mühendis ve
Mimar Odaları Birliği Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun
Hükmünde Kararname”nin Anayasa’nın Başlangıç’ı ile 6., 7., 87., 91.
ve 153. maddelerine aykırılığı savıyla iptali ve yürürlüğünün
durdurulması istemidir.

I- İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME KURALLARI

İptali istenilen 601 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kuralları
şöyledir:

1- “Madde I- 17/6/1938 tarihli ve 3458 sayılı Mühendislik ve
Mimarlık Hakkında Kanunun 7 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Madde 7- I inci maddede sayılan diploma ve belgelerden birine
sahip olmayanlar Türkiyede mühendis veya mimar unvanı ile çalışamazlar.
Mühendis ve mimarların uzmanlık gerektiren mühendislik ve mimarlık
hizmetleri için 6235 sayılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
Kanununda belirtilen uzman mühendis veya uzman mimar belgesine
sahip olmaları gereklidir.

Kurumlar, kuruluşlar, gerçek ve tüzel kişiler; yapacakları veya
yaptıracakları mühendislik ve mimarlık hizmetlerinin önemi ve özelliğine
göre ülke çapında depreme dayanıklı çağdaş bir yapılaşmanın
sağlanmasını teminen uzman mühendis veya uzman mimar çalıştırabilirler
veya çalıştırılmasını isteyebilirler.”

2- “Madde 2- 27/1/1954 tarihli ve 6235 sayılı Türk Mühendis ve
Mimar Odaları Birliği Kanununa aşağıdaki maddeler eklenmiştir.

“Ek Madde 5- Mühendis ve mimarlara, meslek alanlarına giren
konularda hizmet kalitesini yükseltmek amacıyla belirli bir deneyim ve

meslek içi eğitiminden sonra ilgili meslek odasına uzman mühendis veya uzman mimar belgesi verilir.

Ek Madde 6- Uzman mühendis ve uzman mimar belgesi almak isteyenler, ilgili meslek odasına tespit edilen ve Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin onayladığı uzmanlık alanları ile ilgili konularda sınava tabi tutulurlar. Bu sınav, ilgili meslek odası tarafından yazılı olarak yapılır.

Sınav komisyonu, ilgili meslek odası tarafından 7 asil ve 7 yedek üyeden oluşturulur. Üyeler, meslek disiplinleri ve uzmanlık alanları dikkate alınarak; 3 asil ve 3 yedek üye ilgili bakanlıklardan, 3 asil ve 3 yedek üye Yükseköğretim Kurulundan, 1 asil ve 1 yedek üye ilgili meslek odasından seçilir. Komisyonun asil üyeleri kendi aralarından bir üyeyi komisyon başkanı seçer.

Sınav komisyon üyelerinin, uzman mühendis veya uzman mimar unvanına sahip olmaları ve mesleklerinde fiilen 15 yıl çalışmış veya bu kadar süre öğretim üyeliği yapmış olmaları şarttır.

Birden fazla sınav komisyonu oluşturulabilir. Sınav komisyon üyeleri üç yıl için seçilir, süresi dolan üyeler yeniden seçilebilir.

Ek Madde 7- Uzman mühendis veya uzman mimar olabilmek için aşağıdaki şartlar aranır.

a) Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin ilgili meslek odasına üye olmak,

b) Yüz kızartıcı bir suçtan hüküm giymemiş olmak,

c) İlgili meslek alanlarında, uzman mühendisler veya uzman mimarlar denetiminde en az 5 yıl meslek deneyimi edinmek ve bunu belgelemek,

d) İlgili meslek odalarınınca düzenlenen belge edinmeye yönelik meslek içi eğitim programına katılmış olmak,

e) Uzman mühendis ve uzman mimar sınavında başarılı olmak.

Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüslerinde asli ve sürekli görevlerde çalışanlarda ilgili meslek odasına üye olma şartı aranmaz.

Meslek içi eğitim programlarının usul ve esasları, sınav komisyonunun çalışma usulleri, sınav esasları, sınav konuları, eğitim programına katılım ve sınav giriş ücretlerinin belirlenmesi, uzman mühendis veya uzman mimar yanında çalışma şekli ve süresi, uzmanlık belgesi verilmesi, süresi, yenilenmesi, iptali ile ilgili hususlar ve mesleki deneyim için gerekli şartlar, Birliğin görüşü alınarak, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından, bu Kanun Hükmünde Kararnamenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir ay içinde hazırlanacak yönetmelikle düzenlenir.”

3- “Madde 3- 6235 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici maddeler eklenmiştir.

Geçici Madde 6- Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin yürürlüğe girdiği tarihte en az 5 yıllık deneyimi bulunan mühendis veya mimarlar için, 2 yıl süreyle müracaatları halinde ek 7 nci maddenin birinci fıkrasının (c) bendindeki koşul aranmaz.

Bu Kanun Hükmünde Kararnamenin yürürlüğe girdiği tarihte 12 yıl ve daha fazla mesleki deneyimi bulunan başvuru sahiplerine;

a) Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin ilgili meslek odasına üye olmaları,

b) Yüz kızartıcı bir suçtan hüküm giymemiş olmaları,

durumlarında ilgili meslek odasınca eğitim programına ve sınava tabi tutulmadan uzmanlık alanları dikkate alınarak uzmanlık belgesi verilir.

Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüslerinde asli ve sürekli görevlerde çalışan mühendis ve mimarlar için üyelik şartı aranmaz.

Mesleki deneyim için gerekli şartlar yönetmelikle belirlenir.

Geçici Madde 7- Sınav komisyonunun ilk defa oluşturulmasında uzman mühendis veya uzman mimar olma şartı aranmaz.”

4- “Madde 4 - Bu Kanun Hükmünde Kararname yayımı tarihinde yürürlüğe girer.”

5- “Madde 5 - Bu Kanun Hükmünde Kararname hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.”

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Mahir Can ILICAK, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU ve Ahmet AKYALÇIN'ın katılımlarıyla 8.9.2000 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine ve yürürlüğü durdurma isteminin bu konudaki raporun hazırlanmasından sonra ele alınmasına oybirliğiyle karar verilmiştir.

Dava dilekçesinde, dava açma süresinin sona ermesine rağmen Anayasa'nın 152. maddesine göre Anayasa Mahkemesi'nce dava bakan Mahkeme sıfatıyla 4452 sayılı Yetki Yasası'nın incelendiği ileri sürülerek iptali istenilmiştir.

Anayasa'nın 148. maddesinde belirtilen ve Anayasa Mahkemesi'nin görev ve yetkilerini düzenleyen kanun, kanun hükmünde kararname ve TBMM İçtüzüğü kuralları Anayasa Mahkemesi'nin uygulayacağı değil denetleyeceği kurallar olduğundan, 4452 sayılı Yetki Yasası'nın, 601 sayılı KHK'nin Anayasa'ya uygunluğunun denetlenmesi sırasında Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca uygulanacak yasa olarak kabulü olanaklı değildir.

Açıklanan nedenlerle, süresi içerisinde dava açılmayan yetki yasasının iptali isteminin reddi gerekir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Dava dilekçesi ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, iptali istenilen KHK kuralları aykırılık savına dayanak yapılan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleriyle diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü

9.6.2000 günlü, 601 sayılı "Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Kanun ile Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname"nin; 1. maddesiyle değiştirilen 17.6.1938 günlü, 3458 sayılı Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Kanun'un 7. maddesi, 29.6.2001 günlü, 4708 sayılı Yasa'nın 13. maddesinin (c) bendi ile değiştirilmiş; 2. maddesiyle 27.1.1954 günlü, 6235 sayılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanunu'na eklenen Ek Madde 5, Ek Madde 6 ve Ek Madde 7, 3. maddesiyle 6235 sayılı Kanun'a eklenen Geçici Madde

6 ve Geçici Madde 7, 4708 sayılı Yasa'nın 13. maddesinin (b) bendi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

Bu nedenle belirtilen maddelere ilişkin konusu kalmayan iptal istemi hakkında karar verilmesine yer olmadığı yolunda karar verilmesi gerekir.

Dava konusu KHK'nin 4. maddesi "yürürlük", 5. maddesi ise yürütme" ile ilgili olup, bunların Anayasa'ya aykırı bir yönleri görülmemiştir. Bu nedenle, belirtilen maddelere ilişkin iptal ve yürürlüğün durdurulması istemlerinin reddi gerekir.

IV- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİ

9.6.2000 günlü 601 sayılı "Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Kanun ile Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname"nin;

A) 1- 1. maddesiyle değiştirilen 17.6.1938 günlü, 3458 sayılı Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Kanun'un 7. maddesi, 29.6.2001 günlü, 4708 sayılı Yasa'nın 13. maddesinin (c) bendi ile değiştirildiğinden,

2- a) 2. maddesiyle 27.1.1954 günlü, 6235 sayılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanunu'na eklenen Ek Madde 5, Ek Madde 6 ve Ek Madde 7,

b) 3. maddesiyle 6235 sayılı Kanun'a eklenen Geçici Madde 6 ve Geçici Madde 7,

4708 sayılı Yasa'nın 13. maddesinin (b) bendi ile yürürlükten kaldırıldığından,

Bu maddelere ilişkin konusu kalmayan yürürlüğün durdurulması istemi hakkında karar verilmesine yer olmadığına,

B- 4. ve 5. maddelerinin yürürlüğünün durdurulması isteminin REDDİNE, 15.1.2002 gününde oybirliğiyle karar verildi.

V- SONUÇ

9.6.2000 günlü, 601 sayılı “Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Kanun ile Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname”nin;

A) 1- 1. maddesiyle değiştirilen 17.6.1938 günlü, 3458 sayılı Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Kanun’un 7. maddesi, 29.6.2001 günlü, 4708 sayılı Yasa’nın 13. maddesinin (c) bendi ile değiştirildiğinden,

2- a) 2. maddesiyle 27.1.1954 günlü, 6235 sayılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanunu’na eklenen Ek Madde 5, Ek Madde 6 ve Ek Madde 7,

b) 3. maddesiyle 6235 sayılı Kanun’a eklenen Geçici Madde 6 ve Geçici Madde 7,

4708 sayılı Yasa’nın 13. maddesinin (b) bendi ile yürürlükten kaldırıldığından,

Bu maddelere ilişkin konusu kalmayan istem hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA,

B- 4. ve 5. maddelerinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE,

15.1.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Mustafa BUMİN	Başkanvekili Haşim KILIÇ	Üye Samia AKBULUT
Üye Yalçın ACARGÜN	Üye Sacit ADALI	Üye Ali HÜNER
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Rüştü SÖNMEZ	Üye Ertuğrul ERSOY
Üye Tülay TUĞCU		Üye Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2001/144
Karar Sayısı : 2002/20
Karar Günü : 22.1.2002

İPTAL DAVASINI AÇAN : Anamuhalefet (Fazilet) Partisi TBMM Grubu Adına Grup Başkanı Mehmet Recai KUTAN

İPTAL DAVASININ KONUSU : 20.12.2000 günlü, 4611 sayılı “2001 Malî Yılı Bütçe Kanunu”nun 41. maddesinin (b) bendinin, Anayasa’nın 87., 88., 89., 138., 161. ve 162. maddelerine aykırılığı savıyla iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemidir.

I- İPTAL VE YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMLERİNİN GEREKÇESİ

Dava dilekçesinin gerekçe bölümü şöyledir :

“I. GENEL İPTAL SEBEPLERİ

“2001 Malî Yılı Bütçe Kanunu’nun 41’inci maddesinin dava konusu olan (b) bendi aynen şöyledir:

“b) 6326 sayılı Petrol Kanununun 116/3 üncü maddesi gereğince yapılan transferler nedeniyle 1995, 1996 ve 1997 Malî Yılları Bütçe Kanunlarının ilgili harcama kalemlerinden 1995, 1996 ve 1997 yıllarında yapılan kur farkı ödemelerinin ilgililer adına kişi borçları hesabına alınarak terkin edilmesine Hazine Müsteşarlığı’nın bağlı olduğu Bakan yetkilidir”

Hemen ilk bakışta anlaşılacağı gibi, 4611 sayılı 2001 Malî Yılı Bütçe Kanunu’nun bu (m.41/b) hükmü Anayasa’nın 87., 88., 89., 138., 161. ve 162’nci maddelerine açıkça aykırıdır. Çünkü bu hükmün konusu, bütçe kanunu ile değil, normal bir kanunla düzenlenmesi gereken bir konudur.

Şöyle ki:

Anayasa Mahkemesi’nin birçok kararında da belirtildiği gibi:

“Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin görev ve yetkileri Anayasanın 87’nci maddesinde belirtilirken bütçe yasa tasarısını görüşmek ve kabul etmek dışında diğer yasaları koymak, değiştirmek ve kaldırmak

biçiminde bir ayırım yapılmıştır. Bütçe yasalarını öteki yasalardan ayrı tutan bu Anayasa ilkesi karşısında, herhangi bir yasa ile düzenlenmesi gereken bir konunun bütçe yasası ile değiştirilmesine ve kaldırılmasına olanak yoktur.

Anayasa'nın 88'inci ve 89'uncu maddelerinde yasaların Türkiye Büyük millet Meclisi'nde teklif, görüşme usul ve esasları ile yayımlanması düzenlenirken, bütçe yasalarının görüşme usul ve esasları 162'nci maddede ayrıca belirtilmiş, Genel Kurul'da üyelerin gider artırıcı veya gelir azaltıcı tekliflerde bulunmaları önlenmiş; 89'uncu maddesiyle Cumhurbaşkanı'na bütçe yasalarının bir daha görüşülmek üzere TBMM'ne geri gönderme yetkisi tanınmamış; 163'üncü maddesinde de bütçelerde değişiklik yapılabilmesi esasları belirlenmiş, Bakanlar Kurulu'na kanun hükmünde kararname ile bütçede değişiklik yapmak yetkisi verilmemiştir.

Anayasa'da birbirinden tümüyle ayrı düzenlenen bu iki yasalastırma yönteminin doğal sonucu olarak, genel yasalarla düzenlenmesi gereken bir konunun bütçe yasası ile düzenlenmesi, değiştirilmesi veya kaldırılması olanaksızdır.

Anayasa'nın 161'inci maddesinin son fıkrasında, "bütçe kanununa, bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz" denilmektedir. Maddenin gerekçesinde de belirtildiği gibi, bütçe yasaları öteki yasalardan ayrı olması nedeniyle, bir yasa kuralı nasıl aynı nitelikte bir yasa kuralıyla değiştirilebilirse, bütçe yasaları da aynı yöntemle hazırlanmış ve kabul edilmiş bir bütçe yasası ile değiştirilebilir. Yasa konusu olabilecek bir kuralı kapsamaması koşuluyla "bütçe ile ilgili hükümler" ifadesi de bütçeyi açıklayıcı, uygulanmasını kolaylaştırıcı nitelikte düzenlemeler olarak değerlendirilmelidir.

Bir yasa kuralının bütçeden harcamayı ya da bütçeye gelir sağlamayı gerektirir nitelikte bulunması, mutlak biçimde "bütçe ile ilgili hükümlerden" sayılmasına yetmez. Her yasada değişik türde gidere neden olabilecek kurallar bulunabilir. Böyle kuralların bulunmasıyla örneğin, yargı, savunma, eğitim, sağlık, tarım, ulaşım ve benzeri kamu hizmeti alanlarına ilişkin yasaların bütçeyle ilgili hükümler içerdiği kabul edilirse, bu konulardaki yasaların değiştirilip kaldırılması için de bütçe yasalarına hükümler koymak yoluna gidilebilir. Oysa, bu tür yasa düzenlemeleri, bütçenin yapılması ve uygulanması yöntemiyle ilişkisi bulunmayan, yasakoyucunun başka amaçla ve bütçe yasalarından tümüyle değişik yöntemlerle gerçekleştirilmesi

gereken yasama işlemleridir. 161'inci maddedeki "bütçe ile ilgili hüküm" ifadesine dayanılarak, gider ya da gelirle ilgili bir konuyu olağan bir yasa yerine bütçe yasası ile düzenlemek, Anayasa'nın 88'inci ve 89'uncu maddelerini bu tür yasalar bakımından uygulanamaz duruma düşürür.

Anayasa'nın 161'inci maddesinin getiriliş amacı, bütçe yasalarında, yıllık bütçe kavramı dışındaki konulara yer vermemek, böylece bütçe yasalarını ilgisiz kurallardan uzak tutmak, kendi yapısı içinde bütünleştirmektir. (T. 15.2.1995, E.1994/69, K.1995/8)

Öte yandan Anayasa'nın 138'inci maddesinin son fıkrasına göre,

"Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez."

Anayasa'nın bu açık ve kesin hükmüne rağmen, 2001 Malî Yılı Bütçe Kanunu'nun 41/b maddesinin amacı bugünkü kur üzerinden 68 (altmışsekiz) trilyon liralık bir yolsuzluğu belgeleyen Sayıştay ilamlarını etkisiz kılmaktadır.

Kısaca, 2001 Malî Yılı Bütçe Kanunu'nun 41/b maddesi, Anayasa'nın 87., 88., 89., 138., 161. ve 162'nci maddelerine açıkça aykırıdır.

II. YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA SEBEPLERİ

1) 2001 Malî Yılı Bütçe Kanunu'nun 41/b maddesi Anayasa'ya açıkça aykırıdır.

2) Dava konusu (41/b) maddenin, yürürlüğünün durdurulmaması halinde, ülkemiz için telafisi imkansız bir takım zararlar doğuracağı gayet açık ve kesindir.

3) Mezkur madde için yürürlüğün durdurulması kararı verilmesi durumunda ülkemizde hukuki bir boşluk doğmayacaktır.

SONUÇ : Anayasa'nın 87., 88., 89., 138., 161. ve 162'nci maddelerine açıkça aykırı olup uygulanması halinde telafisi imkansız zararlar doğuracağı kesin bulunan 20.12.2000 tarih ve "4611 sayılı 2001 Malî yılı Bütçe Kanunu"nun 41/b maddesi hakkında acilen

yürürlüğün durdurulması ve iptal kararı verilmesini saygılarımla arz ederim.”

II- YASA METİNLERİ

A- İptali İstenilen Yasa Kuralı

2001 Malî Yılı Bütçe Kanunu'nun iptali istenilen (b) bendini de içeren 41. maddesi şöyledir :

“MADDE 41.- a) 5/4/1973 tarihli ve 1702 sayılı Kanuna göre petrolden alınacak Devlet hakkı, Bütçenin (B) işaretli cetvelindeki “Petrolden Devlet Hakkı” tertibine gelir kaydolunur.

b) 6326 sayılı Petrol Kanununun 116/3 üncü maddesi gereğince yapılan transferler nedeniyle 1995, 1996 ve 1997 Malî Yılları Bütçe Kanunlarının ilgili harcama kalemlerinden 1995, 1996 ve 1997 yıllarında yapılan kur farkı ödemelerinin ilgililer adına kişi borçları hesabına alınarak terkin edilmesine Hazine Müsteşarlığı'nın bağlı olduğu Bakan yetkilidir”

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

İptal gerekçesinde dayanılan Anayasa kuralları şunlardır :

1- “MADDE 87.- Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesinhesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek; milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak,Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilânına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir.”

2- “MADDE 88.- Kanun teklif etmeye Bakanlar Kurulu ve milletvekilleri yetkilidir.

Kanun tasarı ve tekliflerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülme usul ve esasları İçtüzükle düzenlenir.”

3- “MADDE 89.- Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilen kanunları onbeş gün içinde yayımlar.

Yayımlanmasını kısmen veya tamamen uygun bulmadığı kanunları, bir daha görüşülmek üzere, bu hususta gösterdiği gerekçe ile birlikte aynı süre içinde, Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir. Cumhurbaşkanınca kısmen uygun bulunmama durumunda, Türkiye Büyük Millet Meclisi sadece uygun bulunmayan maddeleri görüşebilir. Bütçe kanunları bu hükme tabi değildir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, geri gönderilen kanunu aynen kabul ederse, kanun Cumhurbaşkanınca yayımlanır; Meclis, geri gönderilen kanunda yeni bir değişiklik yaparsa, Cumhurbaşkanı değiştirilen kanunu tekrar Meclise geri gönderebilir.

Anayasa değişikliklerine ilişkin hükümler saklıdır.”

4- “MADDE 138.- Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanî kanaatlerine göre hüküm verirler.

Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.

Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz.

Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.”

5- “MADDE 161.- Devletin ve kamu iktisadî teşebbüsleri dışındaki kamu tüzelkişilerinin harcamaları, yıllık bütçelerle yapılır.

Malî yıl başlangıcı ile genel ve katma bütçelerin nasıl hazırlanacağı ve uygulanacağı kanunla belirlenir.

Kanun, kalkınma planları ile ilgili yatırımlar veya bir yıldan fazla sürecek iş ve hizmetler için özel süre ve usuller koyabilir.

Bütçe kanununa, bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz.”

6 “MADDE 162.- *Bakanlar Kurulu, genel ve katma bütçe tasarıları ile millî bütçe tahminlerini gösteren raporu, malî yıl başından en az yetmişbeş gün önce, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar.*

Bütçe tasarıları ve rapor, kırk üyeden kurulu Bütçe Komisyonunda incelenir. Bu komisyonun kuruluşunda, iktidar grubuna veya gruplarına en az yirmibeş üye verilmek şartı ile, siyasî parti gruplarının ve bağımsızların oranlarına göre temsili gözönünde tutulur.

Bütçe komisyonunun ellibeş gün içinde kabul edeceği metin, Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülür ve malî yıl başına kadar karara bağlanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Genel Kurulda, bakanlık ve daire bütçeleriyle katma bütçeler hakkında düşüncelerini, her bütçenin tümü üzerindeki görüşmeler sırasında açıklarlar; bölümler ve değişiklik önerileri, üzerinde ayrıca görüşme yapılmaksızın okunur ve oya konur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, bütçe kanunu tasarılarının Genel Kurulda görüşülmesi sırasında, gider artırıcı veya gelirleri azaltıcı önerilerde bulunamazlar.”

III- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Mahir Can ILICAK, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU ve Ahmet AKYALÇIN'ın katılmalarıyla 15.3.2001 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, “dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle” karar verilmiştir.

IV- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI

4611 sayılı “2001 Mali Yılı Bütçe Kanunu”nun 41. maddesinin dava konusu (b) bendinin, Anayasa'ya aykırılığı konusunda güçlü belirtiler bulunması ve uygulanmasından doğacak sonradan giderilmesi olanaksız durum ve zararların önlenmesi için 15.3.2001

günlü, 2001/2 sayılı kararla yürürlüğünün durdurulmasına oybirliğiyle karar verilmiş ve bu karar 16.3.2001 günlü, 24344 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Dava dilekçesi ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, iptali istenilen yasa kuralı, dayanılan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleriyle diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü.

2001 Malî Yılı Bütçe Kanunu’nun 41. maddesinin (b) bendiyle, 6326 sayılı Petrol Kanunu’nun 116. maddesinin üçüncü fıkrası gereğince yapılan transferler nedeniyle 1995, 1996 ve 1997 Malî Yılları Bütçe Kanunlarının ilgili harcama kalemlerinden 1995, 1996 ve 1997 yıllarında yapılan kur farkı ödemelerinin ilgililer adına kişi borçları hesabına alınarak terkin edilmesi konusunda Hazine Müsteşarlığı’nın bağlı olduğu Bakan yetkili kılınmıştır.

Dava dilekçesinde, olağan yasalarla yapılması gereken düzenlemelerin bütçe yasaları ile yapılmasının Anayasa’nın 87., 88., 89., 161. ve 162. maddelerine aykırı olduğu, dava konusu kuralla Hazine Müsteşarlığı’nın bağlı olduğu Bakan’a verilmiş olan terkin yetkisinin, 1995, 1996 ve 1997 yılları için 6326 sayılı Petrol Kanunu’nun 116. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca gerçekleştirilen transferler nedeniyle yapılan kur farkı ödemelerinin yasal dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle tazminine hükmedilmesi yönündeki Sayıştay kararlarını etkisiz hale getireceği, bu durumun da Anayasa’nın 138. maddesine aykırılık oluşturacağı ileri sürülmüştür.

Anayasa’nın 87. maddesinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin görev ve yetkileri, yasa koymak, değiştirmek ve kaldırmak yanında bütçe yasa tasarısını görüşmek ve kabul etmek ayrıca belirtilmiştir. Bütçe yasalarıyla diğer yasalar arasında yapılan bu ayırım karşısında, herhangi bir yasa ile düzenlenmesi gereken bir konunun bütçe yasası ile düzenlenmesine veya herhangi bir yasa da yer alan hükmün bütçe yasaları ile değiştirilmesine ve kaldırılmasına olanak yoktur.

Anayasa’nın 88. ve 89. maddelerinde yasa tasarısı ve tekliflerinin Büyük Millet Meclisi’nce görüşülmesi usul ve esasları ile yayımlanması düzenlenirken, bütçe yasa tasarılarının görüşülme usul ve esasları 162. maddede ayrıca belirtilmiştir. Bu maddeye göre,

bütçe yasa tasarılarının görüşülmesinde ayrı bir yöntem kabul edilmiş, Genel Kurul'da üyelerin gider artırıcı veya gelir azaltıcı tekliflerde bulunmaları önlenmiştir. Anayasa'nın 89. maddesinde de, Cumhurbaşkanı'na bütçe yasalarını bir daha görüşülmek üzere TBMM'ne geri gönderme yetkisi tanınmamıştır. Öte yandan, Anayasa'nın 163. maddesinde, bütçelerde değişiklik yapılabilmesi esasları ayrıca düzenlenmiş, Bakanlar Kurulu'na Kanun Hükmünde Kararname ile bütçede değişiklik yapma yetkisi verilmemiştir.

Anayasa'da birbirinden tamamen ayrı ve değişik biçimde düzenlenen bu iki yasalaştırma yönteminin doğal sonucu olarak birinin konusuna giren bir işin, ötekiyle ilgili yöntemin uygulanması ile düzenlenmesi, değiştirilmesi veya kaldırılması olanaklı değildir.

Anayasa'nın 161. maddesinin son fıkrasında, "Bütçe kanununa, bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz" denilmektedir. Maddenin gerekçesinde de, belirtildiği gibi, bütçe yasalarının öteki yasalardan ayrı olmaları nedeniyle, bir yasa kuralı nasıl aynı nitelikte bir yasa kuralıyla değiştirilebilirse bütçe yasalarının da aynı yöntemle hazırlanmış ve kabul edilmiş bir bütçe yasası ile değiştirilmesi gerekir. Yasa konusu olabilecek bir kuralı kapsamaması koşuluyla "bütçe ile ilgili hükümler" ifadesi de bütçeyi açıklayıcı, uygulanmasını kolaylaştırıcı nitelikte düzenlemeler olarak değerlendirilmelidir.

Bir yasa kuralının bütçeden gider yapmayı ya da bütçeye gelir sağlamayı gerektirir nitelikte bulunması, mutlak biçimde "bütçe ile ilgili hükümlerden" sayılmasına yetmez. Her yasada gidere neden olabilecek değişik türde kurallar bulunabilir. Böyle kuralların bulunmasıyla örneğin, yargı, savunma, eğitim, sağlık, tarım, ulaşım ve benzeri kamu hizmeti alanlarına ilişkin yasaların bütçeyle ilgili hükümler içerdiği kabul edilirse, bu konulardaki yasaların değiştirilip kaldırılması için de bütçe yasalarına hükümler koymak yoluna gidilebilir. Oysa, bu tür yasa düzenlemeleri, bütçenin yapılması ve uygulanması yöntemiyle ilişkisi bulunmayan, yasakoyucunun başka amaçla ve bütçe yasalarından tümüyle değişik yöntemlerle gerçekleştirilmesi gereken yasama işlemleridir. 161. maddedeki "bütçe ile ilgili hüküm" ibaresine dayanılarak, gider ya da gelirle ilgili bir konuyu olağan bir yasa yerine bütçe yasası ile düzenlemek, Anayasa'nın 88. ve 89. maddelerini bu tür yasalar bakımından uygulanamaz duruma düşürür.

Anayasa'nın 161. ve 162. maddelerinin getiriliş amacı, bütçe yasalarında yıllık bütçe kavramı dışındaki konulara yer vermemek, böylece bütçe yasalarını ilgisiz kurallardan uzak tutarak kendi yapısı içinde bütünleştirmektir.

Sayıştay'ın tazmin kararına konu olmuş ancak, zorunlu ve zorlayıcı nedenlerle takip ve tahsiline olanak kalmamış kamu alacaklarının terkin edilmesi yetkisi, 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu'nun 133. ve Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki 178 sayılı KHK'nin Ek 6. ve Ek 7. maddeleri gereğince Malî Danışma Kurulu'nun (Malî Müşavere Encümeni'nin) önerisi üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi'nindir.

2001 Malî Yılı Bütçe Kanunu'nun 41. maddesinin (b) bendiyle, 6326 sayılı Petrol Kanunu'nun 116. maddesinin üçüncü fıkrasına dayanılarak gerçekleştirilen transferler dolayısıyla 1995, 1996 ve 1997 Malî Yıllarında yapılan, ancak, Sayıştay'ca Yasa'ya aykırı görülerek tazminine hükmedilen kur farkı ödemelerinin ilgililer adına kişi borçları hesabına alınarak silinmesi konusunda Hazine Müsteşarlığı'nın bağlı olduğu Bakan'ın yetkili kılınması söz konusu kanun ve KHK hükümlerinin değiştirilmesi sonucunu doğurmaktadır.

Bütçeyle ilgisi bulunmayan ve olağan yasalarla düzenlenmesi gereken bir konunun bütçe yasasıyla düzenlenmesi, Anayasa'nın 87., 88., 89., 161. ve 162. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Dava konusu kuralın Anayasa'nın 138. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

VI- SONUÇ

20.12.2000 günlü, 4611 sayılı "2001 Mali Yılı Bütçe Kanunu"nun 41. maddesinin (b) bendinin, Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, 22.1.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2001/382
Karar Sayısı : 2002/21
Karar Günü : 23.1.2002

İPTAL DAVASINI AÇAN : Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet SEZER

İPTAL DAVASININ KONUSU : 29.6.2001 günlü, 4706 sayılı “Hazineye Ait Taşınmaz Malların Değerlendirilmesi ve Katma Değer Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”un 3. maddesinin Anayasa’nın 170. maddesine aykırılığı savıyla iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemidir.

I- İPTAL VE YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMLERİNİN GEREKÇESİ

30.7.2001 günlü dava dilekçesinin yürürlüğün durdurulması istemini de içeren gerekçe bölümü şöyledir :

“Anayasa’nın 169. maddesinin birinci fıkrasında, Devletin, ormanların korunması ve orman alanlarının genişletilmesi için gerekli yasaları çıkarıp, önlemleri alacağı; yanan ormanların yerinde yeni orman yetiştirileceği, bu yerlerde başka tür tarım ve hayvancılık yapılamayacağı, tüm ormanların gözetiminin Devlete ilişkin olduğu belirtilmiştir.

Aynı maddenin son fıkrasında ise, “Orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülmeyen, aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde kesin yarar olduğu tespit edilen yerler ile 31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş olan tarla, bağ, meyvelik, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında veya hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler, şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerler dışında, orman sınırlarında daraltma yapılamaz” kuralı bulunmaktadır.

31.08.1956 günlü, 6831 sayılı Orman Yasası’nın 2. maddesinin (B) bendinde de, benzeri bir düzenlemeye yer verilmiş ve “31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş yerlerden; tarla, bağ, bahçe, meyvelik, zeytinlik, fındıklık, fıstıklık (antepfıstığı, çamfıstığı) gibi çeşitli tarım alanları veya otlak, kışlak, yaylak gibi hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit

edilen araziler ile şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerleşim alanları'nın orman sınırları dışına çıkartılacağı kurala bağlanmıştır.

Anayasa'nın, "Orman köylüsünün korunması" başlıklı 170. maddesinin birinci fıkrasında ise, ormanlar içinde ya da bitişiğindeki köyler halkının kalkındırılması, ormanların ve bütünlüğünün korunması yönlerinden, ormanın gözetilmesi ve işletilmesinde Devletle bu halkın işbirliğini sağlayıcı önlemlerin alınmasının; 31.12.1981 gününden önce bilim ve fen yönünden orman niteliğini tümüyle yitirmiş yerlerin değerlendirilmesinin; bilim ve fen yönünden orman olarak korunmasında yarar görülmeyen yerlerin saptanması ve orman sınırları dışına çıkartılmasının; orman içindeki köyler halkının kısmen ya da tümüyle bu yerlere yerleştirilmesi için Devlet eliyle anılan yerlerin ihya edilerek bu halkın yararlanmasına tahsisinin yasayla düzenleneceği belirtilmiştir.

Görüldüğü gibi, Anayasa'nın 170. maddesinde, orman sınırları dışına çıkartılan yerlerin orman içindeki köyler halkının yararlanmasına "tahsisi"nin yasayla düzenlenmesi öngörülmüş olup, bu yerlerin orman köylülerine yada başkalarına 'satış' olanaklı değildir.

Nitekim, 2924 sayılı Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkında Yasa'ya ilişkin, Anayasa Mahkemesi'nin 30.03.1993 günlü, E.1992/48, K. 1993/14 sayılı kararında;

"Anayasa'nın 170. maddesinde, ... bilim ve fen bakımından orman olarak muhafazasında yarar görülmeyen yerlerin tespiti ve orman sınırları dışına çıkartılması, orman içindeki köyler halkının kısmen veya tamamen bu yerlere yerleştirilmesi için Devlet eliyle anılan yerlerin ihya edilerek Yasa'yla bu halkın yararlanmasına tahsis edileceği öngörülmüştür.

Anayasa, bu işlerin yapılmasını Devlete görev olarak yüklemiş, ekonomik sıkıntı çeken orman içi veya bitişiği köyler halkına Devlet eliyle ihya edilmiş tarım ve yerleşim alanları sağlamak istemiştir. Anayasa ile güdülen amaç, bilim ve fen bakımından artık orman olarak işletilmesinde yarar görülmeyen yerleri orman içinde ikamet eden halkın yararına tahsis etmek suretiyle değerlendirmektir. Şu halde orman sınırları dışına çıkarılan yerlerin yalnızca orman köyler halkının nakli ve yerleştirilmesi amacıyla değerlendirilmesi olanaklıdır. Böylece, orman köylüsünün ormanları tahribi önlenerek ulusal ekonomiye katkıda bulunması sağlanmak suretiyle üretici haline getirilip kalkınması amaçlanmıştır.

Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkında Yasa ile getirilecek düzenlemelerin, Anayasa'nın 170. maddesinde öngörülen amaca uygun olması gerekeceğinde kuşku yoktur. Orman niteliğini yitirdiği için orman sınırları dışına çıkarılan yerlerin, orman köylüsünün yararlanmasına tahsis edilmesi gerekir.

2924 sayılı Yasa'nın 3763 sayılı Yasa ile değişik 11. maddesinin birinci fıkrasında yer alan iptali istenen düzenleme ile, orman niteliğini yitiren yerleri kullanan kimselere orman köylüsü olup olmadıkları gözetilmeden arazi verilmesi ve bu yerlerin takdir edilecek rayiç bedel üzerinden kullanan kişilere satışı öngörülmektedir.

Orman köylüsü olup olmadığına bakılmaksızın bu yerlerin kullanan kişilere satışının yapılmasını sağlayan bu düzenleme Anayasa'nın 170. maddesine aykırıdır." değerlendirmesi yapılmıştır.

Yine, 3402 sayılı Kadastro Yasası'na ilişkin, Anayasa Mahkemesi'nin 14.03.1989 günlü, E.1988/35, K.1989/13 sayılı kararında;

"... Orman niteliğini yitiren yer, orman toprağı olmakla devletindir. Bu nitelikte bir yer ancak ihya edilerek Anayasa doğrultusunda köylüye verilebilir, kişilerin özel mülkiyetine geçirilemez. 170. madde, açıkça orman sayılan yerlerin belirtilen nedenlerle orman dışına çıkarılması durumunda orman içindeki köyler halkının kısmen ya da tamamen bu yerlere yerleştirilmesinden önce devlet eliyle ihyayı öngörmüştür. ...

... Orman köylüsünü korumayı amaçlayan Anayasa'nın 170. maddesi, orman sınırı dışına çıkarılan yerlerin orman köylüsünün yararlanmasına ayrılmasını öngördüğünden, orman köylüsü olup olmadığı ayrımı gözetilmeden, iskân suretiyle bu yerlerin tapusunu alan kişilere bu yerlerin mülkiyetinin devri Anayasa'ya aykırıdır."

sonucuna varılmıştır.

4706 sayılı Yasa'nın 3. maddesinde ise; 6831 sayılı Orman Yasası'nın değişik 2. maddesinin (B) bendi gereğince Hazine adına orman sınırları dışına çıkartılan yerlerde, 2924 sayılı Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkında Yasa kurallarının uygulanmayacağı, Bakanlığın istemi üzerine bu yerlerin gerekli kadastro, ifraz ve/veya tevhid işlemleri yapıldıktan sonra 492 sayılı Harçlar Yasası'nın 63. maddesinde yer alan harca esas değerinden az olamamak koşuluyla, rayiç bedeli üzerinden, köylerde varsa öncelikle

kullanıcısı orman köylüsüne,belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde ise kullanıcılarına doğru dans atılabileceği, aynı amaçla harca esas metrekaare birim değeri üzerinden ilgili belediyelere ve Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü'ne de devredilebileceği öngörülmüştür.

Görüldüğü gibi, 4706 sayılı Yasa'nın, orman niteliğini yitirdiği için orman sınırları dışına çıkarılan yerlerin orman köylülerine "tahsisi" yerine, mülkiyetinin orman köylülerine ve diğer kullanıcı kişilere satılmasını ya da ilgili belediyeler ile Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü'ne devredilmesini, ayrıca kullanıcıları tarafından satın alınmayan yerler ile kullanıcı bulunmayan yerlerin de Hazine'ye ilişkin diğer taşınmazlar gibi değerlendirilmesini öngören 3. maddesi, Anayasa'nın 170. maddesine açıkça aykırı düşmektedir.

SONUÇ :Yukarıda açıklanan gerekçelerle, 4706 sayılı "Hazineye Ait Taşınmaz Malların Değerlendirilmesi ve Katma Değer Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"un 3. maddesinin;

- Anayasa'nın 170. maddesine aykırılığı nedeniyle iptalini,

- Anayasa'ya açık aykırılığı ile doğuracağı giderilmesi güç ya da olanaksız hukuksal sonuçlar ve kamusal zararlar gözönünde bulundurularak yürürlüğünün durdurulmasını,

Arz ederim"

II- YASA METİNLERİ

A- İptali İstenilen Yasa Kuralı

29.6.2001 günlü, 4706 sayılı Yasa'nın iptali istenilen 3. maddesi şöyledir:

"MADDE 3.- 6831 sayılı Orman Kanununun değişik 2 nci maddesi (B) bendi gereğince Hazine adına orman sınırları dışına çıkartılan yerlerde, 2924 sayılı Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkında Kanun hükümleri uygulanmaz.

Bakanlığın talebi üzerine bu yerlerin, daha önce kadastrosu yapılmamış ise, fiili kullanım durumları dikkate alınmak suretiyle, 3402 sayılı Kadastro Kanununun 11 inci maddesinde belirtilen askı ilânı hariç, diğer ilânlar yapılmaksızın öncelikle kadastrosu yapılarak, varsa üzerindeki muhdesatın kime veya kimlere ait olduğu ve kim

veya kimler tarafından kullanıldığı kadastro tutanağının beyanlar hanesinde gösterilmek suretiyle Hazine adına tescil edilir ve Bakanlığın tasarrufuna geçer.

Kadastro sırasında, orman ile 6831 sayılı Orman Kanununun değişik 2 nci maddesinin (B) bendi uyarınca orman sınırları dışına çıkartılan parsel arasındaki ortak sınır; orman tahdit ve/veya kadastro haritaları teknik esaslara uygun ise bu haritalara göre, değilse harita ve tutanaklarda tanımlanan orman sınır taşları esas alınmak suretiyle kadastro ekibince belirlenir.

Bu yerler, Bakanlığın talebi üzerine, 3194 sayılı İmar Kanunu ve uygulama yönetmeliklerindeki kısıtlamalara tâbi olmaksızın, gerektiğinde ifraz ve/veya tevhit de edilir. İfraz ve/veya tevhit işlemleri sırasında herhangi bir nedenle oluşmuş pafta zemin uyumsuzluğunun tespiti halinde, ihtilafı ve ihtilafsız kısımlar ayrılır. İhtilafsız kısımlarda ifraz ve/veya tevhit işlemleri yapılır. Diğer bölümlerde ise, gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra, otuz gün süre ile belediye, muhtarlık ve kadastro müdürlüğünde ilân edilir. İlân süresi içerisinde dava açılmadığı takdirde, düzeltme kesinleşir.

Kadastro hizmetleri Bayındırlık ve İskân Bakanlığınca belirlenen fiyatlara, ifraz ve/veya tevhit işlemleri ise, Hazine ve Kadastro Mühendisleri Odasınca belirlenen fiyatlara göre yapılır. Bu işlemler için gerekli harcamalar, Bakanlık bütçesinden karşılanır.

Bu yerler; 492 sayılı Harçlar Kanununun 63 üncü maddesinde yer alan harca esas değerinden az olmamak üzere rayiç bedeli üzerinden; köylerde varsa öncelikle kullanıcısı orman köylüsüne, belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde kullanıcılarına doğrudan satılabileceği gibi, aynı amaçla harca esas metre kare birim değeri üzerinden ilgili belediyelere ve Arsa Ofisi Genel Müdürlüğüne de devredilebilir.

Bu yerlerin kullanıcıları tarafından satın alınmasına ilişkin talepler öncelikle sonuçlandırılır. İdarece yapılan inceleme sonucunda, satışı uygun görülen ve bu amaçla kullanıcısına yapılan tebligat tarihinden itibaren otuz gün içinde kullanıcıları tarafından satın alınmayan yerler ile kullanıcısı bulunmayan yerler, Hazineye ait diğer taşınmaz mallar gibi değerlendirilir.

Bu yerlerin satışı, 3194 sayılı İmar Kanununun 18 inci maddesinde yer alan kısıtlamalara bağlı olmaksızın yapılır.

Özel kanunları gereğince satışı mümkün olmayan yerlere ilişkin hükümler saklıdır.”

B- İlgili Yasa Kuralı

6831 sayılı “Orman Kanunu”nun ilgili görülen 3302 sayılı Yasa ile değişik 2. maddesinin (B) fıkrası şöyledir:

“B) 31/12/1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş yerlerden; tarla, bağ, bahçe, meyvelik, zeytinlik, fındıklık, fıstıklık (antep fıstığı, çam fıstığı) gibi çeşitli tarım alanları veya otlak, kışlak, yaylak gibi hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler ile şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerleşim alanları,

Orman sınırları dışına çıkartılır”

C- Dayanılan Anayasa Kuralı

Dayanılan Anayasa kuralı şöyledir:

“MADDE 170.- Ormanlar içinde veya bitişiğindeki köyler halkının kalkındırılması, ormanların ve bütünlüğünün korunması bakımlarından, ormanın gözetilmesi ve işletilmesinde Devletle bu halkın işbirliğini sağlayıcı tedbirlerle, 31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tamamen kaybetmiş yerlerin değerlendirilmesi; bilim ve fen bakımından orman olarak muhafazasında yarar görülmeyen yerlerin tespiti ve orman sınırları dışına çıkartılması; orman içindeki köyler halkının kısmen veya tamamen bu yerlere yerleştirilmesi için Devlet eliyle anılan yerlerin ihya edilerek bu halkın yararlanmasına tahsisi kanunla düzenlenir.

Devlet, bu halkın işletme araç ve gereçleriyle diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırıcı tedbirleri alır.

Orman içinden nakledilen köyler halkına ait araziler, Devlet ormanı olarak derhal ağaçlandırılır.”

D- İlgili Anayasa Kuralı

İlgili görülen Anayasa kuralı şöyledir :

“MADDE 169.- Devlet, ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır. Yanan ormanların yerinde yeni orman yetiştirilir, bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamaz. Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir.

Devlet ormanlarının mülkiyeti devrolunamaz. Devlet ormanları kanuna göre, Devletçe yönetilir ve işletilir. Bu ormanlar zamanaşımı ile mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz.

Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemez. Ormanların tahrip edilmesine yol açan siyasî propaganda yapılamaz; münhasıran orman suçları için genel ve özel af çıkarılamaz. Ormanları yakmak, ormanı yok etmek veya daraltmak amacıyla işlenen suçlar genel ve özel af kapsamına alınamaz.

Orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülmeyen, aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde kesin yarar olduğu tespit edilen yerler ile 31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş olan tarla, bağ, meyvelik, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında veya hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler, şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerler dışında, orman sınırlarında daraltma yapılamaz.”

III- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Ahmet AKYALÇIN ve Enis TUNGA'nın katılmalarıyla 12.9.2001 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, yürürlüğü durdurma isteminin bu konudaki raporun hazırlanmasından sonra karara bağlanmasına oybirliğiyle karar verilmiştir.

IV- ESASIN İNCELENMESİ

Dava dilekçesi ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, iptali istenilen ve ilgili görülen yasa kuralları, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralı ile bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

4706 sayılı “Hazineye Ait taşınmaz Malların Değerlendirilmesi ve Katma Değer Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”un itiraz konusu 3. maddesinde 6831 sayılı Orman Kanunu’nun 3302 sayılı Yasa ile değişik 2. maddesinin (B) fıkrası gereğince, Hazine adına orman sınırları dışına çıkartılan yerlerin, rayiç bedeli üzerinden; köylerde öncelikle kullanıcısı orman köylüsüne, Belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde ise kullanıcılarına doğrudan satılabileceği gibi aynı amaçla harca esas metrekare birim değeri üzerinden ilgili Belediyelere ve Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü’ne de devredilebileceği belirtilmiştir.

Bu düzenleme ile, orman sınırları dışına çıkartılan yerlerin satışı ve aynı amaçla da devri imkânı getirilmiştir.

Dava dilekçesinde, orman niteliğini yitirdiği için orman sınırları dışına çıkartılan yerlerin yalnızca orman köyleri halkının nakli ve yerleştirilmesi amacıyla tahsis edilebileceği, bu yerlerin orman içindeki köyler halkına ya da bir başkasına satılamayacağı, buna rağmen itiraz konusu kuralla, orman niteliğini yitirdiği için orman sınırları dışına çıkarılan yerlerin mülkiyetinin orman köylülerine ve diğer kullanıcı kişilere satılması ya da ilgili belediyeler ile Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü’ne devredilmesi imkânının getirildiği, bunun ise Anayasa’nın 170. maddesine açıkça aykırılık oluşturduğu ileri sürülmüştür.

2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 29. maddesine göre, Anayasa Mahkemesi, yasaların, kanun hükmünde kararnamelerin ve TBMM İçtüzüğü’nün Anayasa’ya aykırılığı konusunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmak zorunda değildir. İstemle bağlı kalmak koşuluyla başka gerekçe ile de Anayasa’ya aykırılık kararı verebilir. Bu nedenle dava konusu kural, Anayasa’nın ilgili görülen 169. maddesi yönünden de incelenmiştir.

Anayasa’nın 169. maddesinde, Devlet ormanlarının mülkiyetinin devrolunamayacağı, ormanların korunması ve alanlarının genişletilmesi için Devletçe gerekli yasal düzenlemelerin yapılacağı ve önlemlerin alınacağı, ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme izin verilemeyeceği, orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülmeyen, aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde kesin yarar olduğu tespit edilen yerler ile 31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş olan tarla, bağ, meyvelik,

zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında veya hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen arazilerin, şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerler dışında orman sınırlarında daraltma yapılamayacağı ön görülerek hangi hallerde orman sınırlarında daraltma yapılabileceği belirtmiştir.

Anayasa'nın, 170. maddesinde de, ormanlar içinde veya bitişindeki köyler halkının kalkındırılması, ormanların ve orman bütünlüğünün korunması bakımından, ormanın gözetilmesi ve işletilmesinde Devletle bu halkın işbirliği sağlayıcı tedbirlerin alınacağını, 31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tamamen kaybetmiş yerlerin değerlendirilmesi, bilim ve fen bakımından orman olarak muhafazasında yarar görülmeyen yerlerin tesbiti ve orman sınırları dışına çıkartılması, orman içindeki köyler halkının kısmen veya tamamen bu yerlere yerleştirilmesi için Devlet eliyle anılan yerlerin ihya edilerek ancak bu halkın yararlanmasına tahsis edileceği hükme bağlanmıştır.

Anayasa ile bu işlerin yapılması Devlete görev olarak yüklenmiş, ülke nüfusunun dörtte birine yakın bölümü olarak sağlıksız biçimde ve düşük sosyo-ekonomik yapı içinde yaşayan orman içi veya bitişiki köyler halkına, bilim ve fen bakımından orman olarak işletilmesinde hiçbir yarar görülmeyen yerlerin Devlet eliyle ihya edilerek yararlanılmak üzere tahsis edileceği açıklanmıştır. Bu nedenle, orman sınırları dışına çıkarılan yerlerin yalnızca orman köyleri halkının nakli ve yerleştirilmesi amacıyla değerlendirilmesi olanaklıdır. Böylece, ormanların tahribi önlenerek ulusal ekonomiye katkısı sağlanmak suretiyle orman köylüsünün üretici haline getirilip kalkındırılması amaçlanmıştır.

Anayasa'nın bu emredici kuralı nedeniyle yasakoyucunun, bu alanların kullanıcılarına veya başkalarına, hatta orman içi köyler halkına satılmasını veya bu amaçla devredilmesini sağlayacak bir düzenleme yapması olanaklı değildir.

Anayasa'nın 169. maddesindeki orman sınırlarının daraltılmasına olanak tanınan iki halde de, orman sınırları dışına çıkarma sonucu elde edilen alanların değerlendirilmesi açısından herhangi bir ayırım yapılamayacağı, bu yerlerden yararlanmaya ilişkin düzenlemelerin, Anayasa'nın 170. maddesinde öngörülen amaca uygun yapılması gerekeceği kuşkusuzdur.

Bu nedenle, Hazine adına orman sınırları dışına çıkarılan yerlerin satışı ve bu amaçla devri olanağını getiren dava konusu kural Anayasa'nın 169. ve 170. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Fulya KANTARCIOĞLU ve Tülay TUĞCU bu görüşe katılmamışlardır.

V- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI

4706 sayılı Kanun'un 3. maddesinin Anayasa'ya aykırılığı konusunda güçlü belirtiler bulunması ve uygulanmasından doğacak ve sonradan giderilmesi güç veya olanaksız durum ve zararların önlenmesi için 14.9.2001 gününden yapılan inceleme de "esas hakkında karar verilinceye kadar", 23.1.2002 gününde de "...kararın Resmî Gazete'de yayımlanacağı güne kadar MADDENİN YÜRÜRLÜĞÜNÜN DURDURULMASINA" oybirliğiyle karar verilmiştir.

VI- SONUÇ

29.6.2001 günlü, 4706 sayılı "Hazineye Ait Taşınmaz Malların Değerlendirilmesi ve Katma Değer Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"un 3. maddesinin, Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Fulya KANTARCIOĞLU ile Tülay TUĞCU'nun karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA, 23.1.2002 gününde karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 2001/382
Karar Sayısı : 2002/21

4706 sayılı “Hazineye Ait Taşınmaz Malların Değerlendirilmesi ve Katma Değer Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’un iptali istenen 3. maddesi ile 6831 sayılı Orman Kanunu’nun değişik 2. maddesinin (B) bendinde belirtilen yerlerin rayiç bedel üzerinden öncelikle orman köylüsüne, belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde ise kullanıcılarına doğrudan satılabileceği gibi aynı amaçla ilgili belediye ve Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü’ne devredilebileceği öngörülmüştür.

6831 sayılı Orman Kanunu’nun değişik 2. maddesinin (B) bendinde “31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş yerlerden tarla, bağ, bahçe, meyvelik, zeytinlik, fındıklık, fıstıklık (antep fıstığı, çam fıstığı) gibi çeşitli tarım alanları veya otlak, kışlak, yaylak gibi hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler ile şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerleşim alanları, orman sınırları dışına çıkartılır” denilmektedir. Buna göre belirtilen bu yerler 4706 sayılı Yasa’nın iptali istenen 3. maddesiyle satış ve devri öngörülen Hazine arazileridir.

Anayasa’nın 169. maddesinin dördüncü fıkrasında iki durum dışında orman sınırlarında daraltma yapılamayacağı belirtilmiştir. Buna göre,

a) Orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiç bir yarar görülmeyen aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde kesin yarar olduğu tespit edilen yerler,

b) 31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş olan tarla, bağ, meyvelik, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında veya hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler, şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerler dışında orman sınırlarında daraltma yapılamayacaktır.

(a) bendindeki durum devamlılık arzeden bir niteliğe sahip olmakla beraber, (b) bendinde belirlenen durumlar 31.12.1981 tarihinden önceki dönemi düzenlemektedir. (b) bendinde belirtilen duruma benzer bir uygulama 1961 Anayasası'nın 131. maddesinde de yer almış ve beşinci fıkrasında "Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihten önce..." ifadesi kullanılarak bu tarihten önceki durumlar için şartlar oluşmuşsa orman sınırlarında daraltma yapılabileceği öngörülmüştür.

Anayasa'da öngörüldüğü gibi orman sınırlarının daraltılması sonucunda orman arazisi niteliğini kaybetmiş yerlerin devir ve satış yoluyla gerçek ve tüzelkişilere aktarılması olanaklı mıdır? İptali istenen madde sadece 31.12.1981 tarihinden önce orman sınırları dışına çıkarılmış yerlerin durumunu düzenlediğinden görüşümüzde bununla sınırlı olacaktır.

Anayasa'nın 169. maddesinde "ormanların korunması ve geliştirilmesi" düzenlenmiş iken 170. maddesinde "orman köylüsünün korunması" kurala bağlanmıştır. 169. maddeye göre, orman alanı dışına çıkarılmış olan yerlerin ne şekilde değerlendirileceği bu madde içinde yer almamıştır. Ancak, 170. maddede orman köylüsünün korunması bağlamında iki tür uygulama öngörülmüştür.

Buna göre,

- 31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tamamen kaybetmiş yerlerin DEĞERLENDİRİLMESİNİN,

- Bilim ve fen bakımından orman olarak muhafazasında yarar görülmeyen yerlerin tespiti ve orman sınırları dışına çıkartılması ve ihya edilerek orman köylüsüne TAHSİSİNİN,

yasa ile yapılması gerekmektedir.

31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini kaybetmiş yerlerin DEĞERLENDİRİLMESİNDEN söz edilirken, bilim ve fen bakımından orman olarak muhafazasında yarar görülmeyen yerlerin İHYA edilmesinden bahsedilmektedir. Anayasa'nın 169. maddesinin son fıkrasında 31.12.1981 tarihinden önce orman niteliğini kaybetmiş ancak tarla, bağ, meyvelik, zeytinlik, tarım ve hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler ile şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerler, ihya edilmesine gerek olmayan halen yararlanılmakta olan

başka bir anlatımla ihya edilmiş yerlerdir. Anayasa'nın 170. maddesinde ihya edilmiş bu yerlerin "değerlendirilmesinden" bahsedilmektedir. Değerlendirmeden amaç bu yerlerin fiyatlandırılarak satış ve devrini sağlamaktır. Nitekim, Anayasa'nın 170. maddesinin görüşülmesi sırasında komisyon sözcüsü değerlendirilmeden amacın "paralandırılarak" satışının olduğunu ifade etmiştir. Bu satış orman köylülerine olabileceği gibi bunlar dışındaki özel ve tüzelkişilere de yapılabilecektir. Yine 170. maddede öngörülen bilim ve fen bakımından orman olarak muhafazasında yarar görülmeyen yerler Devletçe ihya edilecek ancak, orman köylüsüne tahsis edilebilecektir. Maddedeki 31.12.1981 tarihinden önce orman niteliğini kaybetmiş yerlerin orman köylüsüne tahsisi gerekir gibi bir sonuca varmak mümkün değildir. Her ne kadar 170. maddenin matlabı "orman köylüsünün korunması" başlığı taşıyorsa da, koruma "bilim ve fen bakımından orman olarak muhafazasında yarar görülmeyen yerlerin ihya edilerek tahsisinden" ibarettir.

Belirtilen nedenlerle, 6831 sayılı Orman Kanunu'nun değişik 2. maddesinin (B) bendinde belirtilen orman sınırları dışındaki Hazine arazilerinin satışını öngören 4706 sayılı Yasa'nın iptali istenen 3. maddesinin Anayasa'ya aykırı olmadığı düşüncesiyle çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

KARŞIOY GEREKÇESİ

Esas Sayısı : 2001/382
Karar Sayısı : 2002/21

29.6.2001 günlü, 4706 sayılı Hazineye Ait Taşınmaz Malların Değerlendirilmesi ve Katma Değer Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un dava konusu 3. maddesi ile 6831 sayılı Orman Kanunu'nun değişik 2. maddesinin (B) bendi gereğince Hazine adına orman sınırları dışına çıkartılan yerlerin belli koşullarla satışına izin verilmektedir. 6831 sayılı Yasa'nın 2. maddesinin (B) bendinde orman sayılan yerlerden; 31.12.1981 tarihinden önce bilim

ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş yerlerden; tarla, bağ, bahçe, meyvelik, zeytinlik, fındıklık, fıstıklık (antep fıstığı, çam fıstığı) gibi çeşitli tarım alanları veya otlak, kışlak, yaylak gibi hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler ile şehir kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerleşim alanlarının orman sınırları dışına çıkartılacağı belirtilmiştir. Dava konusu kuralla bu yerlerin satışı olanaklı hale gelmektedir.

Anayasa'nın 169. maddesinin ilk fıkrasında, "Devlet, ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır. Yanan ormanların yerine yeni orman yetiştirilir, bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamaz. Bütün ormanların gözetimi devlete aittir." ikinci fıkrasında, "Devlet ormanlarının mülkiyeti devrolunamaz. Devlet ormanları kanuna göre, devletçe yönetilir ve işletilir. Bu ormanlar zaman aşımı ile mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz."; dördüncü fıkrasında da "Orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülmeyen, aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde kesin yarar olduğu tespit edilen yerler ile 31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş olan tarla, bağ, meyvelik, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında veya hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler, şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerler dışında orman sınırlarında daraltma yapılamaz" denilmektedir. 170. maddede ise orman içinde veya bitişiğindeki köyler halkının kalkındırılması, ormanların ve bütünlüğünün korunması bakımlarından, ormanın gözetilmesi ve işletilmesinde Devletle bu halkın işbirliğini sağlayıcı tedbirlerle, 31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tamamen kaybetmiş yerlerin değerlendirilmesinin; bilim ve fen bakımından orman olarak muhafazasında yarar görülmeyen yerlerin tespiti ve orman sınırları dışına çıkartılmasının; orman içindeki köyler halkının kısmen veya tamamen bu yerlere yerleştirilmesi için Devlet eliyle anılan yerlerin ihya edilerek bu halkın yararlanmasına tahsisinin Kanunla düzenleneceği belirtilmiştir.

Anayasa'nın 169. ve 170. maddelerinin belirtilen kurallarının birlikte incelenmesinden, 31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş olan tarla, bağ, meyvelik, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında veya hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler ile şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerlerin orman sınırları dışına çıkarılabileceği bu yerlerin değerlendirilmesinin ise kanunla

düzenlenebileceği anlaşılmaktadır. Ancak dava konusu kuralın Anayasa'ya aykırılığı hakkında sağlıklı bir sonuca varılabilmesi için "değerlendirme" kavramı içine "satış" yoluyla değerlendirmenin girip girmeyeceğinin açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Anayasa'nın 170. maddesinde, kanunla düzenleneceği belirtilen yerlerden 31.12.1981 tarihinden önce orman vasfını kaybedenlerin "değerlendirilme"sinden bu tarihten sonra bilim ve fen bakımından orman olarak muhafazasında yarar görülmeyenlerin ise orman içindeki köyler halkının kısmen veya tamamen yerleştirilmesi için Devlet eliyle buraların ihya edilerek bu halkın yararlanmasına "tahsis"inden söz edilmektedir. "Değerlendirme"nin "Satış"ı da kapsayan geniş içeriğine karşın "tahsis"in idare hukukunda tanımı ve sınırları belirli bir kavram olduğu açıktır. Bu durumda, Anayasa'nın, 169. ve 170. maddelerinde belirtilen ve 31.12.1981 tarihinden önce orman niteliğini kaybetmiş yerlerin orman içindeki köyler hakkının yararlanmasına öncelik tanınarak üçüncü kişilere de satılarak değerlendirilmesine olur verildiğinin kabulü gerekir. 31.12.1981 tarihinden önce orman vasfını kaybeden yerler için de yalnız tahsis yapılabileceği sonucuna varılması ise farklı durumları Anayasa'nın öngörmediği biçimde aynı kurallara bağlı tutmak anlamına geleceğinden böyle bir yorumun 170. maddenin amacına uygun olduğu kabul edilemez. Kaldı ki Anayasa koyucunun 31.12.1981'den öncesi ve sonrası için aynı hukuki statüyü öngörmek istemesi halinde böyle bir ayırıma giderek birisi için "değerlendirme" diğeri için "tahsis" sözcüğünü kullanmasına da gerek yoktu.

4706 sayılı Yasa'nın dava konusu 3. maddesi ile Anayasa'nın 169. ve 170. maddelerine koşut olarak 6831 sayılı Yasa'nın 2. maddesinin (B) bendinde sayılan yerlerden 31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybedenlerin belli koşullarla satışına izin verilmesinde Anayasa'ya aykırılık bulunmadığından iptal isteminin reddi gerekeceği düşüncesiyle çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Tülay TUĞCU

Esas Sayısı : 2001/129
Karar Sayısı : 2002/24
Karar Günü : 31.1.2002

İPTAL DAVASINI AÇAN : Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeleri
Ahmet İYİMAYA, Mehmet Ali ŞAHİN ve 115 Milletvekili

İPTAL DAVASININ KONUSU : Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 9.2.2001 günlü ve 24313 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 7.2.2001 günlü, 713 sayılı "Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Karar"ının; 1. maddesiyle TBMM İçtüzüğü'nün 60. maddesinin altıncı fıkrasının sonuna eklenen tümcenin; 3. maddesiyle TBMM İçtüzüğü'nün kenar başlığı ile birlikte değiştirilen 81. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin ikinci tümcesi ile (d) bendinin ve dördüncü fıkrasının; 4. maddesiyle değiştirilen TBMM İçtüzüğü'nün 87. maddesinin birinci fıkrasının son tümcesinin; 5. maddesiyle değiştirilen TBMM İçtüzüğü'nün 91. maddesinin, Anayasa'nın 2., 6., 7., 67., 68., 75., 76., 87., 88., 90., 95., 96., 97., 98. ve 148. maddelerine aykırılığı savıyla iptali ve 5. maddesinin yürürlüğünün durdurulması istemidir.

I- İPTAL VE YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMLERİNİN GEREKÇESİ

Dava dilekçesinin gerekçe bölümü şöyledir:

"I. GİRİŞ

Dava konusu içtüzük değişikliğinin niteliği ve içeriği; demokratik parlamenter rejimimiz, anayasal düzenimiz ve meclis iç hukuku bakımından hayati derecede önem taşımaktadır.

Davanın temelini oluşturacak anayasa analizlerinden önce, sonuca varılmasını kolaylaştıracak kimi ön-tahlillerin yapılması zorunludur.

A) Yasama organlarının içtüzükleri, pratikte anayasa kadar önemli ve etkin metinlerdir. Yasama egemenliğinin kullanıma usullerini düzenleyen içtüzük hükümleri; gücü sınırlayan, meclis iç dengeleri gözetken ve hukuka dayanmak zorunda olan "sessiz anayasalardır (Any.Mad.7, 88/11,95/11). Türkiye Büyük Millet Meclisinin denetim ve yasama kalitesi, en az ürettiği hizmetler kadar, bağlı bulunduğu (uyguladığı, değiştirdiği) hukuk (İçtüzük) kalitesi ile de ölçülebilir (Kendi hukukunu hukuk temelinde

oluşturamamış parlamentonun üretebileceği hukukun kalitesi, sırf bu nedenle dahi sorgulanabilir.)

B) Türkiye Büyük Millet Meclisi, kendi iç-hukukunu henüz oluşturamamıştır. Meclis iç hukuku, oluşum halindedir. İç hukuk istikrarının sağlanması, yakın gelecekte de beklenmemelidir. Bu gerçeğin ardındaki nedenler, ayrı bir felsefe ve sosyoloji araştırmalarının konusudur. Belirtelim ki hukuku araç gören ve onun üstünlüğünü sindiremeyen, gücüne güvenen patolojik zihniyet (I), yalnızca kadroları değil, kural ve gelenekleri doğrayan darbeler (II) ve yorumun engin çözücülüğü yerine daima lafızları/metinleri değiştirerek yaratılan öldürücü formülleri çare sanan arayışlar (III); hukuk istikrarını önlemektedir. Dava konusu içtüzük değişikliği de, ihtiyaca ve istikrara hizmet görüntüsü içinde, iç-hukukumuzu tahrib eden talihsiz bir girişimdir. Bir asrı aşan yaşam öyküsünde iç-hukuk düzeninin oluşturulamaması, parlamentomuzun övünemeyeceğimiz bir temel karakteristiğidir.⁽¹⁾

C) İchtüzük taslak ve tekliflerinin hazırlanmasında izlenen yöntemler, onların kalite ve ömürlerini doğrudan etkilemektedir. İchtüzük tarihimiz, genellikle iki yöntemden birinin benimsendiğini göstermektedir. Çoğulcu (uzlaşmacı) ve çoğunlukçu (dayatmacı) yöntem.

1- Çoğulcu (uzlaşmacı) yöntem : Bu yöntemde, parlamentonun tüm-dinamiklerinin (partilerin, milletvekillerinin) olabildiğince katılımlarının sağlanması esastır. Tekliflerin ihtiyaç ve hukuk temelinde sentezi için özel komisyonlarda veya ihtisas komisyonunda yoğun bir teknik caba harcanır. Bilim ve bilim adamlarından, Anayasa Mahkememizin yorumlarından ve mukayeseli verilerden yararlanılır. Bu yöntem, kabul tabanını genişletir ve oyunun kurallarını, "ortak" anlayışla ve birlikte

⁽¹⁾ İsmail Müştak (Mülga Meclis-i Ayan Katib-i Umûmisi), Mufasssal Hukûk-ı Siyasiyye (TBMM yayını. Üç cilt, iki cildi eski, bir cildi yeni harflerle, toplam ikibin sahifeyi aşkın. 1926-1927. İst. Matbaa-ı Amire). (Fransa Meclis-i Mebusan Katib-i Umûmisi Eugene Pierre'den çevri.) Prof Tunaya, bu eserden hayranlıkla bahseder. Meclis-i Ayan genel sekreterinin kapasitesi, kazandırdığı eser bazında düşünülmeli ve günümüzle mukayese edilmelidir. Dr. Armağan, Servet. Memleketimizde İchtüzükler. İst. 1972 (Eser, parlamento hayatımızdaki içtüzük serüveninin 1876-1972 yılları arasındaki kronolojik hikayesidir) (586 sahife). Teamüller dahil, Parlamento İç-Hukukumuzun ilmi tahlilleri henüz yapılmamıştır. Kimi hukuk fakültelerinde, "Parlamento Hukuku" yardımcı ders olarak konmuş ise de, yeterli değildir. Parlamento akademisine, sür'atle ihtiyaç vardır. Bu alanda -kuşkusuz-güncelliğini yitirmiş olsa da, yararlı monografiler, tek-konulu incelemeler anılmağa değerdir (Par.Ex. Dr.Teziç, Erdoğan. Türk Parlamento Hukukunun Kaynakları ve İlgili Anayasa Mahkemesi Kararları. İst.1980. TBMM'nin Etkinliği (TESEV, Prof. Turan İter. Bu kaynaktaki özgün bir inceleme. Gençkaya, Ömer Faruk. Dr. Türkiyede Parlamento Reformu. Tarihsel Bir Değerlendirme. Shf. 31 vd.). Yücekök, Ahmet. Dr. Siyaset Sosyolojisi Açısından Türkiyede Parlamentonun Evrimi. Ank. 1983.

oluşturur. Gerek tek parti dönemlerinde ve gerekse çok partili siyasal yaşamımızdaki köklü gelenek, bu yöndedir.⁽²⁾

2- Çoğunlukçu (dayatmacı) yöntem: Düşük yoğunluklu demokrasilerde görülür. Çözümü, “son kural” olan “oy çokluğun”da arayan bir yöntemdir. Uzlaşmanın getireceği erdemleri bir çırpıda yok sayar. Uzlaşmayı, sayı gücünün verdiği rehavet ve otorite içinde “teslimiyet ve zaaf” olarak görür. Oyunda uygulanacak kuralı, oyuncuların birlikte yapması yerine, gücünün emriyle üretir. Dayatmacı teklif, oyuncuları gerer ve bazen öngörülemez gerilimlere, belirsizliklere ve hatta toplumsal kutuplaşmalara zemin hazırlar. Kavga, hukuk “benim” deyen “parmak gücü” ile, özünde hukuku arayan “demokrasi” arasındadır. Sevinerek belirtelimki, çoğunlukçu yöntem, tüzük yapım geleneğimizde yok denecek kadar azdır. İki özgün örneğinden birisi, 1960 Anayasası ile (evet bir anayasa ile) yürürlükten kaldırılmış, öbürü ise, -aşağıda ayrıntılı biçimde ortaya konacağı gibi- şu anda Yüksek Mahkeme huzurundaki tüzüktür (1961 Anayasası, Geçici Mad.3).⁽³⁾

57 inci Hükümetin başbakanı, 1957 yılındaki “Çok Partili Rejimde Tek Parti Rahatlığı” adlı ünlü yazısında, “... o halde, bir yandan çok partili rejim devam ederken, bir yandan da icraya tek parti rejimindeki kolaylıkları, rahatlık ve serbestliği sağlayabilmenin çaresi, Meclis içtüzüğünü ve gerekirse Anayasayı değiştirmek, hatta Anayasayı değiştirmeksizin Anayasaya aykırı içtüzük ve kanun değişikliklerini yapmaktır”⁽⁴⁾ derken bu gün sergilenen kendi güdümündeki yöntemi de, özü de mahkum ediyordu.

⁽²⁾ 25 Bölüm ve 236 maddeden oluşan 1927 (tek-parti) dönemi içtüzüğü, 1924-1927 seneleri arasında yürütülen yoğun bir çabanın, genel kuruldan geri çekme, önergeler doğrultusunda olgunlaştırma gibi yaygın bir emeğin ürünüdür (Armağan, age. 39. Çakan, İşil. Türk Parlamento Tarihinde II. Meclis. Ank. 1999. Shf. 336 vd.) 1973 içtüzüğü, on yıllık uzlaşma arayışlarının ve tartışmaların semeresidir. 1996 yılında yürürlüğe giren kapsamlı değişiklik, on üç yıllık bir sürecin sonucudur. Dönemin meclis başkanının uzlaşma insiyatifini ele alması ve sağlanan ortak anlayışladır iki oturumda kurallaşması, bir emsal olarak anılacaktır (TBMM.Tutanak Dergisi, Cilt-5. Birleşim:49, 154-76; Birleşim:53. 524-81).

⁽³⁾ Dr. Armağan, Servet. age. Shf.278 vd., Ezherli, İhsan. Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Osmanlı Meclisi Mebusanı, Ank.1998, 2. baskı, Shf. 128-138. Dr. Ay bay. Yasama Meclislerinin İchtüzükleri. Türk Parlamentoculuğunun İlk Yüzyılı Ank. 1976. Shf.301 vd. 1957 tarihli içtüzük değişikliğinin arka planı, muhalefet-iktidar kutuplaşması noktasında yeterince araştırılmamıştır. Çoğunlukçu ve kutupçu yöntemin katıksız örneği olan Şubat-2001 değişikliği, hukuk ve siyaset bilimi açısından taze bir inceleme konusudur (Sağlıklı değerlendirme için yalnızca 21. Dönem/586 sıra sayılı teklif değil, 21. Dönem/527 sıra sayılı teklif, birlikte ele alınmalıdır. Hatta her iki sıra sayısının komisyon/alt-komisyon ve genel kurul tutanakları incelenmelidir).

⁽⁴⁾ Bülent Ecevit, “Çok Partili Rejimde Tek Parti Rahatlığı” (Ulus Gazetesi, 13.12.1957. Ek-5), Değerli Başbakan, 1957 değişikliklerine karşı, aynı gazetede “İç-Tüzük ve Dışarı” (30.12.1957, Ek-6/a), “Gülü Seven...” (15.12.1957, Ek-7) ve “Kalafat Doktrini” (12.12.1957, Ek-6/b) adlarıyla makaleler yazmıştır. Türk siyaset adamının iktidar-muhalefet eksenindeki konum değişikliğinde sergilediği tavır ve söylem farkına bundan daha çarpıcı bir örnek bulunabilir mi? 1957 seçimlerindeki mantık ve psikoloji, bugünkü değişikliğe yansısı idi, bulunduğumuz noktada, farklı olacaktır.

Bir İçtüzük Reformunun gerekliliği ve zorunlu alt-yapı sorunu:

1) Medeni Kanunu, Türk Ceza Kanununu ve benzeri temel yasaları, değişime uygun hale getirmek, ulusalüstü hukukun zorunlu kıldığı uyum/entegrasyon yasalarını çıkarmak, kaçınılmaz/geciktirilemez bir milli ihtiyaçtır. Buna hiçbir muhalefet partisinin karşı çıkması düşünülemez. Esasen, bu konudaki muhalefetin destekleyici tavırları, demeçlerden, kürsülerden taahhüt gücünde ifade olunmuştur.⁽⁵⁾ İktidar çoğunluğu, bu konuda uzlaşma arayışına girmek yerine, mevcut ihtiyaca aşırı anlamlar yükleyerek iç- hukuku tahrib eden bir tüzük değişikliğini yeğlemiştir.⁽⁶⁾ Ayrıca genel kurul çalışmalarında zaman savurganlığını önleyecek, kalite ve verimi artıracak, hukuk tekniğini öne alacak ve fakat katılımı/çok sesliliği yoketmeyecek bir rasyonelleştirmeye gidilmelidir. Bulunması gereken o denge, değişiklikteki kolaycı dengesizlik değildir.

2) Değiştirilen veya tasarlanacak şekliyle bir iç-tüzük yapmanın ön-koşulu olarak, ANAYASADA DEĞİŞİKLİK YAPMA ZARURETİ:

a) Kazuistik olan 1982 Anayasası, iç-tüzük karakterli bir anayasadır. İçtüzükte bulunması gereken kimi hükümleri bünyesinde taşıyan bir anayasadır. Aşağıda ayrıntılı şekilde ortaya konacağı gibi, ⁽⁷⁾ başka doğrultuda içtüzük tanzimini önleyecek bu tür anayasa hükümleri değiştirilmedikçe, aksine bir içtüzük yapılması, imkansızdır. Anayasa yok sayılarak, anayasaya rağmen bir iç-tüzük ihdas olunamaz (Any.Mad.II, 88,95,96,97,100, 148 vb.). Bu soruna ilk vurgu, C. Kırca başkanlığında kurulan Anayasa Alt-Komisyonunun 3.4.1995 tarihli altmışbeş sayfalık raporunda yapılmıştır.

b) Yasama tasarruflarının ağırlığını genel kuruldaki komisyonlara aktaracak bir reformun “olmazsa olmaz” koşulu, komisyon reformunu da içeren bir parlamento reformudur. Anayasaya yeni hükümler konmasını zorunlu kılan bir reformdur (Any.Mad. 7,175).

⁽⁵⁾ Bkz. 587 ve 527 sıra sayılı içtüzük değişikliği tekliflerinin genel kurul müzakerelerinde DYP. sözcüsü Ahmet İyimaya'nın konuşmaları (celbolunacak Meclis Tutanaklarında) ile muhtelif basın bildirileri (Par.Ex. Ek-2. DYP Grup Başkanvekili Nevzat Ercan'ın Şubat-2001 tarihli basın toplantısı .Shf.l-2. No:4)

⁽⁶⁾ İktidar liderlerinin “alternatifimiz yok” yönündeki söylemleri, iktidar-muhalefet diyalogunu zayıflatmış, gerilime tohum ekmış ve belkide inandıkları “alternatifsizlik” psikolojisi, uzlaşma arayışına engel olmuştur. Nedeni ne olursa olsun, bilgi ve düşünce çağında bu dayatma ve uzlaşmadan ürkmeye tavrı, hiçbir gerekçe ile savunulamaz.

⁽⁷⁾ Bkz. layihamızın “-II- Anayasal Analiz” Bölümü.

aa- “Komisyonları anayasal temele oturtmak” (Any.Mad. 162,100 gibi), “komisyonlarda tutanak tutma zorunluluğu”, “komisyon müzakerelerinin açıklığı”, komisyon üyelerinin seçiminde ihtisas ölçütünün zorunlu görülmesi”, “madde bazında görüşme ilkesi”, “alt komisyon ve uzmanlardan yararlanma zorunluluğu” “komisyon müzakeresi usullerinin ve görevinin açıkça tarifi” ve benzerleri bu arada sayılabilir. Komisyon reformu gerçekleştirilmeden, genel kuruldan komisyona yönelecek (yükü genel kuruldan komisyona aktaracak) bir düzenleme, milli egemenliğe ve açık yasamaya son verecek bir girişimden başka bir anlam taşımaz.

bb- Verimli ve kaliteli yasamanın ön-koşullarından biri de, bilgi temelinde kural üretecek ve iç-hukukun teşekkülüne yardımcı olacak bir “PARLAMENTO ENSTİTÜSÜ”nü kurmaktır. Gücün etkisinden verimliliğe yolculuk, böylesi bir kurumsallaşma ile sağlanabilir. Bürokratik manipasyonlardan yasamayı koruyacak bu kurum, bir bilgi deposu işlevini de görecektir.

c) İçtüzük dahil, oyunun kurallarına ilişkin düzenlemelerde yürürlük-öncesi denetim, zorunlu olmalıdır. Anayasa değişikliğini gerektiren böylesi bir yapı/model, uzlaşmaya, demokrasiye ve hukuka büyük katkı sağlayacaktır.⁽⁸⁾ Bu modelde, Anayasa Mahkemesi denetimi gerekçesinden, kural yürürlüğe giremeyecek ve hukuksuzluk, kaynağında önleneyecektir. Danışma Kurulunun oybirliğine dayanmayan değişikliklerinin, izleyen dönemde yürürlüğe girmesini öngören bir model de benimsenebilir.

3) Sorun, kanunların zamanında çıkarılamamasında (müzakere sürecinin uzamasında) değil; ihtiyaca cevap verecek taslakların hazırlanamamasındadır. İhtiyaç ve hukuk analizi için gerekli derinlikli çalışmalar ve yapılanmalar sağlanamadığından “aynı yasada sık değişiklik”, “kısa zamanda yürürlükten kaldırma”, “uygulama organlarının, çelişkileri ve boşlukları yorumla giderme zorunlulukları” ortaya çıkmaktadır. İktidar çoğunluklarının bu soruna yoğunlaşmaları gerekirdi. ⁽⁹⁾ Hiçbir yasa

⁽⁸⁾ Yasama yetkisinin delege edildiği hallerde (Any.91. Kanun Hükmündeki Kararnamelerde), oyunun kurallarında (içtüzük, seçim, siyasi partiler alanında) yapılan düzenlemelerin ve anayasada sayılacak diğer önemli kuralların yürürlüğü, Anayasa Mahkememizin ön denetimine bağlı kılınmalıdır. Bu düzenlemeler, uygunluk denetiminden sonra yürürlüğe girmelidir. Bu model, gücü zamanında sınırlayacak, uzlaşmayı zorunlu kılacak ve hukukun üstünlüğünü kökleştirecektir. Evrim çizgisi, yürürlük öncesi ve sonrası denetim (karma denetim) doğrultusundadır.

⁽⁹⁾ Yürürlükteki yasa sayısı, onüçbin civarındadır. Beşbine yakın yasa, yürürlükten kaldırılmıştır. Hukukun üstünlüğü, yasa sayısı ile ters-orantılı ilişki izler. Polis-devlet, kanuncudur. Enver Paşa da, “yok kanun, yap kanun” diyordu. Yasama tarihimiz, üç yılda ondört defa değişiklik gören bir kanun örneğini kaydetmektedir. Sorun, kanun enflasyonu sorunudur. Hukuk ve ihtiyaç için kanun yapmak, türkçe kural metni yazmaktan farklıdır ve sorunumuz da bunu başarma-başaramama sorunudur.

kategorileri bakımından zorunlu denetim olmamasına rağmen, Anayasa Mahkememizin denetiminden geçen iptallerle ilgili bir istatistik araştırması, bu açıdan aydınlatıcı olacaktır.⁽¹⁰⁾

E) DAVA KONUSU İÇTÜZÜĞÜN KİMLİĞİNİ ORTAYA KOYAN OLGULARA VURGU (Yahut Anayasaya aykırılık değer yargısına giden yoldaki kutup taşları) :

1) Anayasa Komisyonu, 21. dönemin başında içtüzük değişikliği ihtiyacını hissetmiş ve bu amaçla özel alt-komisyon oluşturarak, bir yıla yakın çalışma yapmış ve 51 maddeden oluşan teklif, genel kurulda görüşülmeye başlanmış, 13 maddesi kabul edilmişken, aniden (bir gizli elin buyruğu ile?) geri çekilerek, dava konusu baskın teklif, gündeme getirilmiştir.⁽¹¹⁾ (Ek-3/a-b. Adı geçen teklifler, sıra sayısı: 527,586)

2) Yeni teklif, parlamenterlik tecrübesi olan herhangi bir kişi tarafından hazırlanmamıştır. Meclis, -belki de tarihinde ilk kez-kendi iç hukuk mühendisliğini ihale etmiştir. Bu anlatım, parlamentonun uzmanlıktan yararlanmaya kapalı olması gerektiğini ifade etmez. Ancak kendi tecrübesini yok sayan bir teklif girişimini, meclisi, yürütme ve bürokrasi eksenlerine taşıyan anlayışın izdüşümü olarak görüyoruz (Any.Mad.7, 2).

3) Teklifin ne büyük meclise verilışinden önce ve ne de -değerli bir milletvekilimizin hayatını kaybettiği- görüşme sonrasına kadar, muhalefet partileriyle hiçbir temas kurulmamıştır. Uzlaşa arayışı, parmak çoğunluğunun giyotinlerine feda edilmiştir.

4) Örneklerinde ve geleneğinde gözleendiği gibi içtüzük yapım sürecinde, öncülük meclis başkanlarında olmasına karşın, bütün temaslara rağmen değerli meclis başkanımız, başkanı olduğu meclisin anayasası değiştirilirken böyle bir misyonu

⁽¹⁰⁾ Kurulacak Yasama Enstitüsü/Akademisi, norm denetimi kararlarını çeşitli kriterlere göre değerlendirmeli, gösterge biliminden de yararlanarak sonuçlar ortaya koymalı ve yasamayı hukuk/sanat çizgisine getiren zengin zemini yaratmalıdır (Değerli Anayasacı A.Efendioğlu'nun bu alandaki çalışması, yapmamız gerekenin -yetersiz de olsa- öncüsüdür).

⁽¹¹⁾ 527 sıra sayılı 51 maddelik değişiklik, Namık Kemal Atahan'ın başkanlığında: Sadık Yakut, Mehmet Ali Şahin, İSühan Özkan ve Ahmet İyimaya'dan oluşan, Anayasa Komisyonu Başkanı Ertuğrul Yalçınbayır'ın da zaman zaman oturumlarına katıldığı Alt-Komisyonunun birkaç madde dışında uzlaşarak hazırladığı "özgün bir pakettir. Kutupçu siyaset, "özgün paket'lere değil, günübirlilik çarelere muhtaçtır. 527 sıra sayısı çoğulcu yöntemin; 586 sıra sayısı, çoğunlukçu yöntemin örneğidir.

üstlenmemiştir.⁽¹²⁾ Olay sonrası sergilenen zorunlu uzlaşma tavrı, teklif başlangıcında esirgenmese idi, bulunulan nokta farklı olabilirdi.

5) Bu teklif, parlamento geleneğimizin halen yaşayan “Partiler-Arası Uzlaşma Komisyonuna” götürülebilirdi. Kendi geleneğini, kendi birikimini ve öz-süzgecini yok saymanın duru örneği, bu pakette bütünü ile yaşanmıştır.

6) Meclisimizin temel komisyonu: Anayasa Komisyonumuz, bu değişiklik bakımından tarihi ve hayati önemdeki işlevini yerine getirememiştir:

a) Anayasa Komisyonu, öncelikle anayasa analizi yapan ve kuralın anayasaya uygunluğunu tartışan bir ihtisas komisyonudur. Bu komisyonun tarihi, anayasaya aykırı teklif ve tasarıların “RED” mezarlarıyla doludur. Dönüştüren, doğruya cesaretle yürüyen ve gücü hukuka çeken bir komisyon olmuştur.⁽¹³⁾ Ara rejimlerde dahi bunun örnekleri vardır. Ne varki bu dönemde Anayasa Komisyonumuzun bu işlevini gereği gibi yerine getirdiğini söylemekte zorlanıyoruz. Nezaketimiz, kesafet izharına manidir.

b) Sözgelimi, dava konusu tüzük teklifinde, sorunun anayasal yönü değerlendirilmemiş, tartışılmamış ve oylanmamıştır. (Bkz. Anayasa Komisyonu müzakere zabıtları ve raporu).

aa- Komisyon çoğunluğunun tutumu ve anayasayı hiçe sayma anlayışı ortaya çıktığında, birinci madde oylandıktan sonra, muhalefet, “başarı dilekleriyle” demokratik tepki içinde, komisyonu terk etmiştir. (Bkz. Komisyon tutanağı, Shf. 26).

⁽¹²⁾ 1996 değişikliğinde dönemin Meclis Başkanı Kalemli, bizzat liderler seviyesinde temasa geçmiş, Refah Partisinin karşı olduğu noktalar, bu uzlaşma yöntemiyle çözülerek, bir büyük paket, - üstelik 91. maddedeki özel yasama usûlü yokken- iki oturumda/beş saat içinde kabul edilmiştir. Meclisin iç-anayasasının, meclis-dışında (başbakanlıkta) hazırlanması, başbakanın güdümünde sürdürülmesi ve değerli Meclis Başkanının inisiyatifi ele almaması; açıklanabilir-anlaşılabilir gibi değildir.

⁽¹³⁾ Bu komisyonda, teklif ve tasarıların değişime uğradığı, derin anayasa tahlilleri ile başka doğruların üretildiği örnekler az değildir. Bilgi temeline dayalı cesaret, ara-rejim dönemlerinde dahi gösterilmiştir. 21.dönemin I. yasama yılı ve 20. dönem, oligarşinin, bu komisyon sayesinde anayasa hükümlerine takıldığı dönemdir (Bkz.20.dönemde, Siyasal Partiler Yasasındaki “odak” hükmüyle ilgili müzakere, 160 sahife tomarı ile buna tipik örnektir). Türkiye’ye periyodik olarak trilyonlar kaybettirmeyi önleyecek “TAHKİMDE YABANCILIK UNSURU” (Any. Mad. 125/1.C.3), Anayasa Komisyonunun keşfidir. Yasamanın bozulma/kalıte testini sağlayacak ölçütlerden biri de Anayasa Komisyonunun durumu’dur. Değerli komisyonumuz, dava konusu bu değişiklik dahil, son günlerdeki çalışmalarında hukuki zaafa düşmüştür. Bu ortak zaafa son verecek ortak tavırlar, süratle geliştirilmelidir.

bb- Muhalefetin komisyonu terk etmesinden sonraki müzakere tutanağının toplam sayfa adedi: 19'dur. Aynı süre içinde, yönetim yetkisi kullanan başkanın dışında, üyelerin söz alma sayısı 31; meclis bürokratının söz alma sayısı, 54'tür. Üye milletvekillerinin konuşma-satır sayısı, 91; meclis bürokratının konuşma-satır sayısı, 255'tir. Müzakerenin omurgası, değerli meclis bürokratındadır. Gösterge bilim bakımından birden fazla sonuç içeren bu veriler, "komisyonların"ne derece milli iradeyi temsil ettiklerini yeterince anlatmaktadır.

cc- Tutanaklarda, maddelerin anayasaya uygunluğu hiç tartışılmamıştır. Dile getirilmemiştir. "Yerindelik", yeter gerekçe oluşturmuştur. Oysa "yüzbin kez ihtiyaç olan bir kural", anayasaya aykırı oldukça bu komisyonun yapacağı iş, "ÖNERİYİ ANAYASAYA UYGUN HALE GETİRMEK; mümkün değilse- ONU REDDETMEK"tir.

Bilinmelidir ki Anayasa, partiler -üstü, liderler- üstü ve gruplar üstü bir kavramdır ve bunu yasama organında açığa çıkaracak en temel komisyonda "Anayasa Komisyonu"dur (Any. Mad. 11,95). Partilerin olay sonrası sağladıkları kısmi uzlaşığı, anayasa ekseninde ve onun güvenliğinde bu değerli komisyon sağlayabilirdi. Yozlaşma ve yok olma, işletilmeyen hukukun ve kullanılmaktan kaçınılan yetkilerin ürettiği tarih notu'dur.

Anayasa Komisyonumuzun bu olaydaki performansı ve tavrı, yasama reformunda mercek altına alınmağa değer ve akademik incelemelere veri oluşturabilecek bir "kürsü emsali" niteliğindedir.

F) SORUNUN, BARINDIRDIĞI YASAMA RİSKLERİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ:

Bu içtüzüğün, özellikle çerçeve 5 inci, asıl 91 inci madde hükmü, taşıdığı anayasaya aykırılığın niteliği bakımından yasamayı işlevsiz kılacak riskler barındırmaktadır. Özel bölümünde, anayasal ayrıntıda tartışılacak bu risklere şimdilik işaret etmekle yetinmekteyiz:

1) Çerçeve 5 inci (asıl 91 inci) madde usulüyle çıkarılacak yasaların özellikle şekil bakımından iptale maruz kalmaları riski :

Aşağıda açıklanacağı üzere, içtüzüğün 91 inci maddesi kapsamında çıkarılan kodların yasaların Anayasamızın 148 hükmü sebebiyle şekilden iptalleri riski mevcuttur. Anayasaya gözü kapalı yasamanın yol açacağı riskler, hesaplanmamıştır. Anayasa

hakiminin, yerindeliği (ihtiyacı), anayasa-üstü saymasının mümkün olmadığı gerçeği gözardı edilmiştir.

2) Ülke ve hukuk için zorunlu ve fakat Anayasamız bakımından mümkün olmayan 91 inci madde yöntemi; muhtemeldir ki tarihe karışacaktır. Anayasa değişikliğine ihtiyaç gösteren ve Anayasa Mahkemesi denetiminden şu ana kadar geçirilmeyen bu yöntem üzerinde oynanması, çoğunlukçu iktidar anlayış açısından dahi doğru olmamıştır.

3) 91 inci maddenin barındırdığı riskler (özellikle Any. 148 ve diğerleri), bu hükme göre kabul edilen yasaların Cumhurbaşkanınca geri gönderilmesi yolunu yoğun şekilde açabilecektir (Any.Mad.89,104/I).

G) Bu içtüzük, yalnızca muhalefet tarafından değil, iktidara mensup ve o sahada söz sahibi üyeler tarafından da açık itiraza uğramıştır. ⁽¹⁴⁾ Ayrıca bir suskunluk dönemi yaşayan aydınlar ve kısmen basın da girişimi itirazla karşılamıştır. ⁽¹⁵⁾ Milletten, “evet-sesi” gelmemiştir. Dava bu yönüyle, bir muhalefet itirazı değil, “HUKUK REFLEKSİ”dir. Bir “DEMOKRASİ ARAYIŞI”dır. ÖLÇÜ ve DENGİ DUYARLIĞIDIR.

H) Dava konusu içtüzük değişikliği metinleri:

Yürütme ve yürürlük dışında, değişiklik metinleri aşağıya çıkarılmıştır. Yürürlükten kaldırılan (değiştirilen) önceki metinler parantez içine alınmıştır.

⁽¹⁴⁾ Bkz. Basından durumu öğrenmesi üzerine Anayasa Komisyonunun ivedi toplantısına katılan -ki komisyon üyesi değildir-, Yılmaz Karakoyunlu'nun, bu tür tavırlar ile birinci meşrutiyet meclisini mukayese eden nefis anlatımı (Anayasa Komisyonu Zabıtları). Meclis Başkan Vekili Murat Sökmenoğlu'nun genel kurul zabıtlarına geçen “sorulara cevapları”, ayrıca Ortadoğu Gazetesindeki 30.1.2001 tarihli yazısı (Ek-10), Aydın Menderes'in 5 Şubat 2001 tarihli basın bildirisi (Ek-12), M.Ali İrtemçelik'in Star Gazetesindeki 2 Şubat 2001 tarihli mülakatı (Ecevit'in tavrını totaliter bir devlet başkanına benzetmesi, ilginçtir (Ek-11). Meclis Başkan Vekili Nejat Arseven'in ve deneyimli politikacı Kamran İnan'ın basına yansıyan karşıt-tutumları ve diğerleri).

⁽¹⁵⁾ Prof. Orhan Aldıkçaçtı, iptal edilebileceğine de vurgu düşerek, Anayasaya aykırılığı kanaatini basına yansıtmış (Yavuz Donat'ın 3 Şubat 2001 tarihli yazısındaki atfı) (Ek-13), Coşkun Kırca da aynı doğrultudaki görüşleri paylaşmıştır (Akşam Gazetesinin 09.02.2001 tarihli yazısı ve yazacağını ifade ettiği yazıları). Siyaset ve düşünce dinamikleri bakımından, konuya ilgi duyan köşe yazarları, sütunlarına aynı sorunu taşımışlardır (Par.Ex. Fikret Bila'nın, “İçtüzük ve Muhalefet” (Ek-8), Derya Sazak'ın “İçtüzük Darbesi”, “İçtüzük Cinayeti” “(Ek-9/a-b) adlı yazıları ve diğerleri).

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Karar MADDE 1.- 5.3.1973 tarihli ve 584 Karar numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 60 ıncı maddesinin altıncı fıkrasının sonuna aşağıdaki cümle eklenmiştir.

Soru ve cevap süresi on dakika ile sınırlıdır.

MADDE 2. Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 79 uncu maddesi kenar başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. Raporların okunmaması

Madde 79.- Kanun tasarı ve tekliflerinin kabulüne veya reddine dair esas komisyon raporları ile araştırma, soruşturma ve diğer komisyon raporları; görüşmelerine başlanırken, Genel Kurulda okutulmaz. Ancak, bu raporların kaç numaralı sıra sayısı olarak bastırılıp dağıtıldıkları Başkanca ifade edilir.

(Önceki metin :

Raporun okunması

Madde 79.- Başkan, bir tasarı veya teklifin görüşülmesine başlanırken raporun tamamının okunmasına gerek olup olmadığını Genel Kurula sorar. Buna lüzum görülürse aynen okunur.)

MADDE 3.- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 81 inci maddesi kenar başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Kanun tasarı ve tekliflerinin Genel Kurulda görüşülmesi

Madde 81.- Kanun tasarı ve teklifleri; Genel Kurulda, aşağıda belirtilen usule göre görüşülür:

- a) Tasarı veya teklifin tümü hakkında görüşme açılır.
- b) Tasarı veya teklifin tümünün görüşülmesinden sonra soru-cevap işlemi yapılır. Maddeler üzerinde ayrıca soru sorulamaz.
- c) Tasarı veya teklifin maddelerine geçilmesi oylanır.
- d) Tasarı veya tekliflerin yürürlük ve yürütme maddeleri ile yabancı devletlerle veya milletlerarası kuruluşlarla yapılacak

andlaşmaların onaylanmasının uygun bulunduğuna ilişkin tasarıların maddeleri üzerinde görüşme açılmaz ve önerge verilemez.

e) Tasarı veya teklifin tümü oylanır.

Anayasa değişiklikleri hariç, kanun tasarı ve tekliflerinin tümünün veya maddelerinin oylanması, açık oylamaya tabi işlerden değilse, yirmi üyenin talebi halinde açık oyla, aksi takdirde işaretle yapılır.

Aksi, Danışma Kurulunun teklifiyle Genel Kurulca kararlaştırılmamışsa; kanun tasarı ve tekliflerinin tümü hakkında siyasi parti grupları, komisyon ve Hükümet adına yapılan konuşmalar yirmişer, üyeler tarafından yapılan konuşmalar onar dakikadır.

Maddeler üzerinde siyasi parti grupları, Hükümet ve komisyona beşer dakika süre ile söz verilir.

Maddelerine geçilmesi veya tümü kabul edilmeyen kanun tasarı ve teklifleri, Genel Kurulca reddedilmiş olur.

(Önceki metin :

Tüm üzerine konuşmalar

Madde 81.- Kanun tasarı veya tekliflerinin görüşülmesinde, önce tasarı veya teklifin tümü hakkında söz verilir.

Anayasa değişiklikleri hariç, kanunun tümünün veya maddelerinin oylanması, yirmi üye tarafından açık oy istenmemişse, işaretle olur.

Aksi, Danışma Kurulunun teklifiyle Genel Kurulca kararlaştırılmamışsa, siyasi parti grupları, komisyon ve Hükümet adına kanun tasarı ve tekliflerinin tümü hakkında yapılan konuşmalar, yirmişer dakika ile ve üyeler tarafından yapılan konuşmalar onar dakika ile sınırlıdır.

Maddeler hakkında konuşma süreleri bunun yarısı kadardır.)

MADDE 4.- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 87 inci maddesinin birinci fıkrasının son cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve sekizinci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir.

Bu esaslar dairesinde her madde için komisyon ve Hükümetçe birer; milletvekillerince, Anayasaya aykırılık önergeleri dahil, en fazla üç önerge verilebilir. Beşten fazla imzalı önergelerde ilk beş imza okunur, önerge tutanağa eklenir.

(Önceki metin :

Bu esaslar dairesinde milletvekilleri tarafından maddelerin her fıkrası için dörtten fazla önerge verilemez.)

MADDE 5.- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 91 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 91.- Temel kanunları, İçtüzüğü ve ülkenin ekonomik ve teknolojik gelişimi ile doğrudan ilgili yeniden yapılanma kanunlarını bütünü ile veya kapsamlı olarak değiştiren veya yürürlüğe koyan tasarı veya tekliflerin Genel Kurulda görüşülmesinde uygulanacak özel görüşme ve oylama usulü ile maddeler üzerinde önerge verilip verilemeyeceğinin tespitine; Hükümetin, esas komisyonun veya grupların teklifi, Danışma Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurulca karar verilebileceği gibi, Danışma Kurulunda oybirliği sağlanamaması halinde siyasi parti gruplarının önerisi üzerine Genel Kurulca üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun oyu ile de karar verilebilir.

(Önceki metin :

Temel Kanunlar

Madde 91.- Temel kanunları ve içtüzüğü bütünüyle veya kapsamlı olarak değiştiren veya yürürlüğe koyan tasarı veya tekliflerin Genel Kurulda görüşülmesinde uygulanacak özel görüşme ve oylama usulü tespitine, Hükümetin, esas komisyonun veya grupların teklifi, Danışma Kurulunun oybirliği ile önerisi üzerine Genel Kurulca karar verilebilir.)

MADDE 6.- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 83 üncü maddesinin başlığı aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve ikinci fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

Bir maddenin önce konuşulması

(Önceki metin :

Bir maddenin önce konuşulması veya fıkraların ayrı ayrı oylanması

Madde 83.- Genel Kurulda bir maddenin diğerinden önce konuşulmasına işaret oyuyla karar verilebilir.

Görüşülen bir madde birçok mesele veya fıkralardan mürekkep ise ve bunların ayrı ayrı oya konmaları onbeş üye tarafından yazılı olarak teklif olunmuşsa gereği yapılır.)

- II -

ANAYASAL ANALİZ

(AYKIRILIKLAR - GEREKÇELER)

A) Tüzük değişikliğinin çerçeve 5 inci, asıl 91 inci maddesi, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 88/II, 95/II, 2, 6, 7, 96, 97, 68 ve 148 hükümlerine aykırıdır:

1- a) Temel yasalar ve içtüzükler için öngörülen “özel usûl” (yahut özel yasama usulü), hukukumuza, 1996 değişikliğinde girmiştir. Uzlaşmaya dayalı kural, soyut norm denetiminden geçmemiştir. Kural, temel kanun nitelemesinde ve geliştirilecek özel usûl türünde, grubu bulunan partilerin oybirliğini (Danışma Kurulunun oybirliğini) arıyordu (İçtüzük, Mad.19,91). Bu şekliyle tam bir katılımı ve uzlaşma zorunluluğunu teminat altına alan bir mekanizmayı içeriyordu. İTİRAF EDELİMKİ, aşağıda ortaya konacağı gibi TEDVİNİN BU ŞEKLİ (ÖNCEKİ BİÇİMİ) DAHI ANAYASA'ya aykırıydı. Kuruma ihtiyaç duyulması, onun anayasaya aykırılığını bertaraf etmez.

b) Değişiklik, özel yasama usulünü sınırlanamaz biçimde genişletmiş, keyfilik alanı yaratmış ve insiyatifi, partilerin uzlaşma erdeminden iktidar çoğunluğunun oylarına terketmiştir. Uzlaşmaya ve kültürüne önem vermeyen yeni hüküm, rejim bakımından da tehlikeler doğuracak, sürekli kriz üretecek “cıban-başı” niteliğindedir. Artık “Danışma Kurulunun oybirliği” değil, iktidar çoğunluğunun “muhalafete kulak tıkayan” parmakları; özel yöntemi ve uygulanacak teklif/tasarı grubunu belirleyecektir. Değişiklik, hükümetin KHK rejimini işletmemesi ve Anayasa Mahkememizin o yöndeki içtihatlarından kaçınma gizli sebebine dayanmaktadır. Hukuktan kaçan yürütme,

yasamayı kuşatarak ve onun temel hukukunu askıya alarak dikensiz gül bahçesi yaratmak istemektedir.

2- Kuralın Anayasanın 88/II, 95/II hükümlerine aykırılığı :

a) Bir yönüyle içtüzük, yasa önerilerinin görüşülme usul ve esaslarını düzenleyen “NORM/HUKUK KURALI”dır. Hukuk kuralının, “genellik, soyutluk ve süreklilik” içermesi, yapısal şarttır.⁽¹⁶⁾ Kuralın bu niteliği, hukuk güvenliğinin kurucu öğelerinden olan öngörülebilirlik ve belirlilik açılarından da önemlidir. 91 inci madde, bu yönüyle bir usul ve esas kuralını öngörmemekte, bunları belirlemeyi, iktidar çoğunluğunun tekeline vermektedir.

Her teklif ve tasarı için önceden belli olmayan, kendi dengelerine ve ölçüsüzlüklere göre belirlenen usul ve esaslar, “soyut değil somut; genel değil özel, sürekli değil, uygulandığında tükenen (geçici/bir defalık)” yapıyı anlatır. Her olay için ayrı usul üretebilen kural (doğurgan-anaç kural) olarak 91 inci madde, anayasal hukuk düzenimizle çatışmaktadır. Üretilen ve değişken özel yöntemler, yasama ve demokrasi için ayrı bir mizah kaynağı olmağa adaydır.⁽¹⁷⁾

b) Böyle bir imkan, yalnızca bir anayasa değişikliğini değil, aynı zamanda ciddi bir hukuk mühendisliğini zorunlu kılar. Sözelimi özel usulün kararla üretilmesi formatı yerine, hangi özel usul veya usuller benimsenecekse, onlar tarif edilmiş ve tercihe şayan seçenekler olarak tüzükte mahsus yerine konmalıdır. Aksi takdirde mimarlarını dahi hayrete düşürecek garip yöntemler, yasama egemenliğini ve hukuk inşamı aşındıracaktır.

3) Madde, tarif edilmemiş, devamlı tartışma yaratacak ve kritere bağlanmayan kapalı kavramlar içermektedir. “Temel yasa”, “yeniden yapılanma”, “kapsamlı değişiklik” kavramları, sınırlanamaz/geniş kapsamlı kavramlardır. Şekli kriter’e göre parmakların “öyle” dediği tanımları ve belirlemeleri geçersiz kılacak bir “iç-ölçüt”, maddede mevcut değildir. Keyfiliğin temel taşlarını, bu tür ölçüsüz ve üzerine “kural yaftası” geçirilen hükümler oluşturmaktadır (Any.Mad.2. Hukuk Devleti).

⁽¹⁶⁾ Teziç, Erdoğan. Prof.Dr. Anayasa Hukuku (Beşinci Bası). İst. 1 998. Shf. 10, dn.18. Aynı müellif, Türkiye’de 1961 Anayasasına Göre Kanun Kavramı. İst. 1972 (eserin tamamı).

⁽¹⁷⁾ Üretilen kimi yöntemler, İktidar-muhalefet dengesini bozabilecek, tartışılması gerekli olan temel konuları müzakere dışında bırakabilecek, otoriter ve totaliter rengi yoğun iktidarlara ise bu mekanizma ile zorbalığa kaydırabilecektir.

Kuraldaki tarif yokluğu ve geliştirilen özel yöntemler, içtüzüğün diğer hükümlerini askıya alacak bir keyfi yasama sürecini yaşatabilecektir. Bu yönüyle kural, diğer kuralları yutacak “vahşilik”tedir. Her yasa önerisinin bu kurala göre görüşülmesini engelleyecek hukuki mekanizmadan yoksun bir değişiklik gerçekleştirilmiştir. Güç ve parmaklar istediğinde, her öneri özel yöntemle (mad.91) görüşülebilecek ve yasama baypas edilecektir (Any. Mad.7). Yılda birkaç Danışma Kurulu toplantısı ile, toplantı öncesi komisyonlardan jet hızı ile geçen tasarı/teklifleri toptan ve torba yöntemle, bir günde, bir haftada kanunlaştırmak mümkün olabilecektir, imalathaneye dönüştürülecek yasama organı, yasama kalitesizliğinin ağır yükü altında ezilecek ve güvenilirliğini tamamen yitirebilecektir.

4) Kuralın üreteceği olası özel usuller bağlamında aykırılık çözümlemesi:

a) Madde oylamasını yok sayan usulün aykırılığı :

Benimsenen yöntemlerden birisi -ki bu yöntem, mecliste uygulanmıştır-⁽¹⁸⁾ çok maddeli yasalarda veya her yasada, madde oylamasının yapılmamasıdır. Ünlü benimseme oylaması (tümüyle oylama) ile yetinmedir.

Anayasa değişikliği yapılmadıkça veya bu yönde üst-norma hüküm konmadıkça, bu usulle üretilen bütün kanunlar ve bittabi uygulanacak usul, iptal tehlikesi ile karşı karşıyadır:

aa- Kanuna vücût veren uzuvlar, “MADDELER”dir. Madde oylamasının var olduğu hukuk rejiminde, tümünün oylanması (benimseme oylaması), bir sorun doğurmaz. Ancak madde oylaması olmayan bir yapıda, benimseme oylaması ile yetinmek, bir anayasa ve komisyon reformu işidir. Birbirleriyle tartışmasız çelişen iki/üç/on madde, bir genel oylama ile nasıl benimsenmiş olur? Bu ihtiyaç açık bir anayasa kuralının ihdası ile ancak giderilebilir.

bb- Anayasamız, madde oylaması iskeletine oturtulmuştur.

⁽¹⁸⁾ 91 inci maddenin İlk-uygulaması, 20.10.1999 günlü genel kurulda yapılmıştır (Ek-4.Adı geçen genel kurul tutanağı örneği). Karar formatına bakılacak olur ise, üretilen özel usul, hukuk mühendisliği emeği esirgenmiş ve kalitesi düşük bir usûldür. Maalesef dava konusu değişikliğe de öncülük etmiş bir kötü örnektir. Dava aşamasında geliştirilecek tipik örnekler, -gerekirse-tahlilleri ile mahkemeye arza çalışılacaktır.

1) KHK.deki kararnamenin “DEĞİŞTİRİLEREK KABULÜ” seçeneği(Any.91/9c.2), madde oylaması olmadan nasıl realize edilebilecektir? (Anayasanın “değiştirilerek kabul” hükmü, madde oylamasının bizzat anayasa tarafından zorunlu görüldüğünü göstermektedir.)

2) Yapısal olarak bir yasa olan anayasa yapımında, madde oylaması yapılmadan, herkesi bağlayan hukuk kuralı (üstün hukuk), nasıl konabilecektir? Özel karar nisapları nasıl saptanabilecektir? (Anayasa yapımında da genel usûle atıf yapıldığı ve maddelerin ayrı ayrı oylanması konusunda açık hüküm bulunmadığı hatırlanmalıdır.) (Any.Mad. 175/II) İktüzükte anayasa yapımına ilişkin özel hükümlerin varlığı, bir argüman oluşturmaz. Tahlilimiz anayasa seviyesindedir ve İktüzük- 91 inci maddedeki mantık, yarın en temel yasa olan “kapsamlı anayasa değişikliğinde TOPTAN OYLAMA” çözümünü, hukuki terbiyeye mazhar olmamış bir kuvvet tarafından işletilebilir.

3) Maddelerin ayrı ayrı oylamasını millete tanıyan bir anayasa, mikro-millet olan mecliste madde oylamasını kaldıracak özü nasıl barındırabilir? (Any.Mad. 175/7)

Madde oylaması gereği, yalnızca köklü bir kural değil, öneriye geçerlik tanıyan, öneriyi hukuki meşruiyete çıkaran önemli bir süreçtir ve o süreci yaşamamış önerinin yasalaşması, yalnızca şekil noksanlığından dolayı değil, anayasal esas sebebiyle de imkansızdır (Any.Mad.88/II,97/1, 87).⁽¹⁹⁾

cc- ANAYASANIN 148/II'DE DÜZENLENEN “KANUNLARIN ŞEKİL BAKIMINDAN DENETLENMESİ, SON OYLAMANIN, ÖNGÖRÜLEN ÇOĞUNLUKLA YAPILIP YAPILMADIĞI İLE SINIRLIDIR” KURALININ OLAY SOMUTUNA (SORUNUMUZA) ETKİLİ ANLAMININ KEŞFİ (NATURALİST ANAYASA BAKIŞI):

1982 Anayasasının bu hükmü, kuşkusuz aklileştirilmiş parlamento anlayışının tipik bir uyarlamasıdır. Anayasamız, yasaların şekil açısından denetimini, “son oylama çoğunluğu” ile sınırlamıştır. İmdi,

⁽¹⁹⁾ Onar, Erdal.Dr. 1982 Anayasasında Anayasayı Değiştirme Sorunu. Ank.1983. Shf.48 ve civ. An.Mahk. 1970/1-1970/31-E/K. AMKD.C.8. Shf.313-340. Ayrıca bkz. bu layihanın “dipnot 20, 20-a, 20-b”deki Yüksek Mahkeme içtihatları.

Son oylama, en az bir başka oylamayı (birden fazla olabilir) zorunlu kılan oylamadır. Bu, üzerinde durulmayacak kadar bendihi/açık bir kural ögesidir.

2) Bir oylamayı son oylama saydıracak birinci oylama hangi oylamadır? Çözülmesi gereken düğüm, açılması gereken kapı bu'dur. Zihni yoğunlaşma, bu noktada gerçekleştirilmelidir. İlim ve objektif yaklaşım, burada sergilenmelidir:

1982 Anayasanın yapımı ve yürürlüğe girdiği dönemde, sıra düzeni itibarıyla son oylamadan önce gelen oylama hangisi ise, birinci oylama odur. İç hukuka göre kuşkusuz bu oylama, "MADDE OYLAMASI'dır. 1982 Anayasasının içtüzük karakterli olması ve yerleşik uygulamayı, genellikle anayasaya aktarması niteliği hatırlanmalıdır.

Son oylamanın benzeri olan bir başka oylama (özellikle maddelere geçiş oylaması), birinci oylama sayılamaz. Aksine anlayış, genel oylama olan "son oylama" anayasa kuralını "abes" hale getirir ve anayasa koyucuyu "abesle meşgul olan organ" konumuna indirger. Çünkü son oylama ile maddelere geçiş oylaması, yapıları itibarıyla aynıdır. Son oylamaya öncelik eden oylama, kendisine benzemeyen bir başka oylama olmak gerekir. O da "MADDE OYLAMASI'dır.

Yukarda açıklandığı gibi Anayasamız, "madde oylaması" iskeleti üzerine oturtulmuş olup bu argüman dahi, aynı sonucu zorunlu kılar.

3) Maddeleri oylanmamış bir yasanın görünürde "son oylaması", birinci (önceki) oylama yapılmadığı için şekil hukuku bakımından "SON OYLAMA DEĞİLDİR". O, olsa olsa, genele geçişle özdeş birinci oylama olur. Bu usûlle üretilen her yasa, "SERİL NOKSANLIĞINDAN İPTALE MARUZ"dur. "Son" sözcüğünün taşıdığı hukuk, iktidar çoğunluğunun hukuk-dışı tasarımlarını söndürmektedir.

b) "Kanun Tasarı veya teklifinin genel kurulda okunmamasını öngören usulün aykırılığı:

Kanunlar, yasama egemenliğini somutlaştıran metinlerdir (Any.Mad.6/1,7,87).

Kanunlaştırma sürecinin anayasal tutanağa geçmesi, ancak onun divan tarafından okunmasıyla mümkündür (Any.Mad. 97/1,94).

Kanun öncesi metnin, aleniyet içinde okunmadan tutanağa geçirilmesi, Anayasada öngörölmüş kayıt sistemine açıkça aykırıdır.

c) “Kanun Tasarı veya teklifinin madde madde müzakere edilmeden” kabulünün anayasaya aykırılığı :

d) Anayasa, kanun denen şeyin yasama organında mutlaka görüşölmesi gerektiğini ve fakat bunun usul ve esaslarının içtüzükte gösterileceğini öngörmektedir (Any.Mad.88/11).

Kural, görüşölme imkanını ortadan kaldırarak bir tüzük düzenlemesine karşıdır.

2) Anayasa, tutanağa geçmenin önkoşulu olarak, “görüşme yapılmayı zorunlu görmektedir. Bir metin ki tutanağa geçecektir, o mutlaka görüşölmelidir. Kanun öncesi metinler (teklif ve tasarılar) tutanağa geçmeyecek ise, anayasal kayıt ve açıklık sisteminin anlamı ne olabilir? (Any.Mad.97/1)

3) Madde görüşmesi, “oy ve oylama” kavramının bünyesinde mevcut bir süreçtir. Oy, bir konu (yasa, madde) hakkında bir görüşü zorunlu kılar. Çoğulcu/ katılımcı müzakere sürecinden geçmeyen (görüşölmeyen, farklılıkların ortaya konmadığı) bir madde hakkında “oy” teşekkölünden bahsedilemez. Anayasal oylama, farklı görüşlerin uygarca çarpışması sürecinin açık bulunduğu, öznel istediğinde işletildiğı bir imkanla bitişik bir mekanizmadır. Oyu makina olmaktan çıkaracak unsur, oylama öncesi, oy objesiyle ilgili görüşme sürecinin imkan olarak varlığıdır. Anayasa Mahkememizin görüşü de bu doğrultudadır.⁽²⁰⁾

(20) Teziç, Erdoğan. Dr. Türk Parlamento Hukukunun kaynakları shf. 204, Oradaki Anayasa Mahkemesi İçtihatları. Ayrıca, An.Mahk. 14.3.1975 t, 145/198-E/K (AMKD. 13, shf. 563-564); An.Mahk. 14.3.1974 t. 33/9-E/K (Kararlar, 1961 Anayasası dönemine ait ise de benimsedikleri ve geçerlikleri 1982 Anayasası rejimi bakımından da süren prensipler itibarıyla atıfta bulunulmuştur.) Anayasa Mahkemesi’nin bir kararında, “...kanun tasarı ve teklifleri maddelerden oluşur; maddelerin üzerinde görüşme açılmamışsa o kanun tasarı veya teklifi yönünden (görüşölme) gereğı yerine getirilmiş sayılamaz.” denmekte (21.5.1974 t. 8/19-E/K), benzeri kararlarda, “Görüşölmeden kabul edilen bir metnin Yasama Meclislerinin serbestçe oluşan idarelerinin bir ürün olarak benimsenmesine olanak yoktur.” vurgusu yapılmaktadır. (Teziç, Erdoğan. Türk Parlamento Hukukunun kaynakları. İst. 1980 shf. 196,197’de). Anayasa Mahkememiz muhtelif kararlarında, “görüşme yapılmadan sadece oylama yapılmak suretiyle bir metnin yasalaştırılması mümkün değildir” vurgusuna yer verilmiştir. (An. Mahk. 15.2.1977 t, 50/13-E/K. AMKD. C.15. shf. 161, Teziç. aqe. shf. 204). Yüksek Mahkeme, bir kararında sorunun çözüm iskeletini ve qünümüz anayasası ile farklı olmayan 1961 anayasasının temelini şöyle ortaya koymuştur: “ Anayasa’nın 92. maddesinin birinci fıkrasında “Kanun tasarı ve teklifleri önce Millet Meclisinde görüşölür” denilmektedir. Bu fıkrada yeralan görüşme işinin, maddenin tümünün öz ögesini oluşturduğu kuşkusuzdur. Bir yasa tasarı veya teklifi az veya çok sayıda maddeleri içerir. Bu nedenle tasarı veya teklifin yasalaştırılması, her

Belirtilen nedenlerle, “görüşmesiz özel yasama usulü”, anayasal düzenimizle çatışmaktadır. Böyle bir yöntemin kabulü, hukuk uygulayıcılarını iradi ve tarihi yorum malzemesinden, medeniyetimizi ise yasama belgelerinden mahrum edecektir (Any. Mad.2).

Tekrar vurgulayalım ki içtüzüğün 91 inci maddesiyle üretilebilecek özel yasama usulleri, öngörülemez çeşitlilikte olup yaratılacak aykırılıkları tüketici bir şekilde kestirmek olanağı yoktur.

5) Hükümdeki “önerge verilip verilemeyeceği” kaydı Anayasanın 2, 7, 87, 88/II kurallarına aykırıdır :

Önerge, yasa şekline bürünecek ihzari metin (teklif/tasarı) üzerinde, genel kurulun tasarrufta bulunmasını sağlayan en temel araçtır. Bu mekanizmanın anayasal kaynağı, Any.Mad. 7 ve 87’dir. Müzakere ve önerge yasağı, anayasanın cevaz vermediği ve içtüzükle sağlanan bir sınırlamadır. ^(20-a) Yüksek Mahkeme, önerenin

madde üzerinde görüşme açılmasıyla sağlanabilir. Bu olanak sağlanmadıkça tasarı veya teklifin görüşülmüş ve böylece Anayasa’nın 92.maddesi buyruğunun yerine getirilmiş olduğundan söz edilemez.

Yasama Meclisleri içtüzüklerinde, Anayasa’nın buyruğu uyarınca, görüşmelerin nasıl yapılacağı da kuralara bağlanmıştır. İtiraz konusu hükmü kapsayan Yasanın görüşülmesi sırasında uygulanan “Dahili Nizamname” ye göre, tasarı veya teklifler, ancak iki evrede görüşüldükten sonra kesin sonuca bağlanır (Madde:99). Birinci evrede tasarı veya teklifin tümü üzerinde ve maddelere geçilmesi kabul edilmiş ise maddeler üzerinde görüşme açılması gerekir (Madde 103- 105). İkinci evrede tasarı veya teklifin tümü üzerinde görüşme yapılamaz. Maddelerden de yalnız değişiklik önergesi verilmiş olanlar üzerinde görüşme açılır (Madde: 107).

Söz konusu önerenin kabulü ile tutulan yolun, yasanın maddeleri arasında bulunması gereken uyumu da olumsuz yönde etkilemesi olasıdır. Çünkü bir madde üzerinde verilmiş bulunan değişiklik önergesinin kabulü, üzerinde görüşmeler sırasında önerge verilmesi önlenmiş ve böylece görüşmesiz oylanmış olan bir başka madde ile çelişkilik bir durum yaratabilir. Kimi maddeleri birbirleriyle çelişen yasaların ise, uygulamalarda duraksamalara neden olacağı açıktır. Bu olasılık da tasarıların içtüzük kurallarından sapılmaksızın yasalaştırılmaları ve böylece yasaların, uygulamada duraksamaya yol açacak duruma düşürülmekten korunmaları gereğini ön plana çıkarmaktadır. Bu arada Yasama Meclisleri üyelerinin hiçbir baskı ve kısıtlamaya uğratılmaksızın iradelerini, içtüzük kuralları içinde, serbestçe belirtme olanaklarından yoksun bırakılmamaları gereği de gözden uzak tutulamaz” (An. Mahk. 15.2.1977 t.,50/13-E/K AMKD. C. 15 shf. 162 vd.) 1961 Anayasasının 82, 95 Hükümleri, 1982 Anayasasının 88/II, 95/II, 87 hükümleri ile özde bir farklılık göstermez ve her iki anayasa, müzakere-önerge ile tasarruf iskeletine oturur. Müzakere-önerge-oylama ve yasalaşma süreçleri için, bkz. Bakırcı, Fahri. Anayasa Mahkemesi Kararları ışığında Türkiye Büyük Millet Meclisi içtüzüğü (Prof. Eroğul danışmanlığında bir tez) (Yayınlanmamış. Ank. 1997) shf. 137 ve civ.

^(20-a) Anayasa Mahkemesinin bir kararında “Kanun tasarısı veya teklifi, belli bir konuyu baştan sona ele alan ve birbirleriyle bağlantılı hükümleri içeren bir metindir. Hükümleri arasında tam bir uyum sağlanması gereken böyle bir metnin meclislerdeki görüşmeler sırasında bir maddesinin herhangi bir nedenle değiştirilmiş veya çıkarılmış olması karşısında, uyumluluğu ve bütünlüğü korumak için kimi önlemlerin alınması, yeni değiştirge önergelerinin verilmesi suretiyle görüşmelerin bu amacı gerçekleştirmeyi sağlayacak biçimde sürdürülmesi sorunu doğabilir.” denmektedir (19.10.1976 t., 42/48-E/K. AMKD. C.14 Shf.315veciv.).

işleme konmamasını (doğaldır ki önerge yasağını) genel kurulun iradesinin teşekkülünü önleme olarak yorumlamış ve anayasaya aykırı bulmuştur.^(20-b)

6) Kuralın Anayasamızın 96 ncı madde hükmüne aykırılığı :

Kural, özel yöntemin, Danışma Kurulunda oybirliğinin sağlanamaması halinde, üye tamsayısının 3/5 çoğunluğu ile belirlenebilmesini öngörmektedir. Bu oranın meclis aritmetiğindeki ifadesi, 330'dur. Mevcut iktidar çoğunluğunun toplamından azdır. "Zor", "ulaşılmaz" sayı barajı görüntüsü veren bu kural, anayasamızın 96 ncı maddesine aykırıdır. Genel Kurulun karar nisapları, içtüzükle belirlenemez. Bu, kurucu iktidar tarafından bir anayasa sorunu olarak görülmüştür. Ve bu oran, "TOPLANTIYA KATILANLARIN SALT ÇOĞUNLUĞU'dur (Any. Mad.96/1. Ayrıca üye tamsayısının dörtte birinden bir fazlası tabanı 139 üye). Yasama organı, sistemin lehine olsa dahi, anayasanın buyurucu yeter sayısını azaltacak veya artıracak bir formülü benimseyemez (Any.Md.11). Kaldı ki,96/1 hükmündeki"Anayasada, başkaca bir hüküm yoksa" kaydı, anayasal nisabın dokunulamazlığına hukuki/buyurucu vurgudur. Ciddi bir içtüzük reformu, Any. 96 hükmünü değiştirmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu hükmün değiştirilmesi gereğine, biz de katılıyoruz. Öte yandan iktidar çoğunluğunun 3/5'lük oranını benimsemesinde, hesaplara dayalı özel bir siyaset mühendisliği vardır. Bu hesap, aşağıda açıklanacaktır.

7) Diğer yönlerden aykırılık (Yahut yaratılan bir rejim sorunu) :

a) Kural, iktidar-muhalefet dengesini alt-üst etmektedir, iktidar çoğunluğu, muhalefetten bir sayıya dahi muhtaç olmaksızın üreteceği özel yasama usulleriyle parlamento platformunu, kendi güç merkezi haline getirecektir. Sözgelimi bu yöntemde, "muhalefet partilerinin söz almaması" formülünü önleyecek bir objektif kural yoktur. Sınır tanımayan gücün, üreteceği acübe kurallar, muhalefetsiz parlamentonun bir başka adıdır. Bu, cumhuriyetin değiştirilemez

^(20-b) An.Mahk.14.10.1975 t, 145/198-E/K (AMKD. C. 13, Shf.591) Kararda şöyle denmektedir: "Başkan, bu önergeyi işleme koymamakla içtüzüğün bu konudaki buyurucu kuralına aykırı hareket etmiş ve bu davranışı ile Cumhuriyet Senatosunun iradesinin oluşmasını önlemiş ve sonuçta az önce ayrıntılarıyla belirtilen gerçekler nedeniyle içtüzüğe ve Anayasa'ya aykırılıklar oluşmuştur." Bir başka kararda aynı çözüm, şu ifadelerle dile getirilmiştir: "Milletvekillerinin, maddelerin görüşülmesi evresinde, maddelerde yer alması veya maddelerden çıkarılması gerektiği kanısına vardıkları konulan, İçtüzük kuralları içinde önergeye bağlama haklarını kullanmalarının, İçtüzük dışı bir tutumla kısıtlanması onların iradelerini gereği gibi açıklayamamaları sonucunu doğurur." (An.Mahk.15.2.1977 t, 50/13-E/K, AMKD.C15.Shf.161)

temel niteliğinin içinin boşaltılması hareketidir. Demokratik ve hukukun üstünlüğüne dayalı yasama (Any.Mad.2), fiilen sona ermektedir. Düşük yoğunluklu demokrasimiz, milli iradenin temerküz mekanında (meclis salonunda) can çekişmektedir, iktidar çoğunluğunca yürürlüğe konan bu kural, sivil darbenin kendisidir.

b) Mevcut hüküm, tasarı ve teklif üretkenliğinden yoksun veya bu yeteneğini işletmeyi bir yük kabul eden sınırsız çoğunluğu, bürokratik yasamaya götürmektedir. Yürütme organını -ki tasarı üretiyor- ve yasama organını, tasarı/oy makinası haline döndürmektedir. Bürokratik odakların danışılma niteliği, kurucu yapıya dönmektedir. Komisyonları zamana oynayan, genel kurulu tartışmayan bir yapı, kendi özünden uzaklaşır ve BÜROKRATİK YASAMA'nın sadece örtüsü olarak kalır. Bir maddelik kural, yasama egemenliğini yürütme ve bürokrasi egemenliğinin içinde eritmektedir. Kuvvet birliğinden daha farklı olan bir tehlike, önümüzdedir: İki kuvvet tarafından yasama kuvvetinin yutulması tehlikesi...Demokrasiyi imha eden sebepler, daima topla/tüfekte gerçekleşmez. Bazen adına "hukuk" denen ve Prof. Aksoy'un tarifiyle "cibilliyetsiz" olan "kurallar" da aynı "sosyal-felaketi" hazırlayabilir. Bütünleşmenin iletişim tekeli ile geçirimsiz bir bağ kurması ise, sonuçları kestirilemez bir "vehamet" olacaktır. Güzel ve büyük Türkiye'nin yaşadığı gerçek budur (Any.Mad.7,2,68). Bu girişim, gücün hukuk yuvasından fırlaması ve yasama egemenliğinin yok edilmesi olayıdır. Bu girişim, bilgi ve tecrübi akıl temelinden yürümeyen çoğunluğun rejim için nasıl tehlikeler ürettiğinin eşine rastlanmaz örneğidir. Emsal oluşturacak "sü-i misal"dir.

c) Kural, büyük koalisyonlar dışında kalan iktidarlara yararlandırmayacak, sadece günümüz iktidarının elinde bulundurduğu çoğunluğa hizmet edecek "bir sayı rotasına" oturtulmuştur. Amaç, yöneten demokrasi ve yürütme organının taahhütlerini, politikalarını ve ivedi önlemleri yerine getirmek ise, bunun formülü çok basittir. "İktidar çoğunluğunu oluşturan sayıda üyenin kararı ile özel yasama usulü" öngörülebilir. Yarın, orta koalisyonlar, küçük koalisyonlar, azınlık iktidarlara, tek parti iktidarlara hükümet olurlarsa, "onlar faydalanmasın" hesabı ve öngörüsü, mevcut iktidar çoğunluğunu böyle bir anlayış eksenine getirmiştir. Bu anlayış, "ben merkezci, bencil ve totaliter bir anlayıştır." Hukuka değil, doğal bariyerleri zorlayan parmaklara ve dengeleri bozan anti demokratik kurnazlıklara güvenmektedir. Muhalefeti oyun süsü zanneden bu talihsiz zihniyetin çarpıp parçalanacağı uygarlık duvarları vardır (Any.Mad.68). Bu duvarların en başında Anayasamız

ve Millet gelmektedir (Any.Mad. 2,6,7,88/II, 148 ve diğerleri).⁽²¹⁾ Konuşmayan (suskun) iktidar siyaseti, millete ait mecliste sesi kesilmiş muhalefete doğru yol almak istiyor.

Sonuç olarak 91. maddedeki özel yasama yöntemi, anayasal düzenimizle çatışmakta, dengeleri bozmakta ve hukuk, gücün elinde oyuncak olmaktadır. Muhalefetin mutlak dışlandığı böyle bir yöntemin, çoğulcu demokratik yasamada, bir saat dahi yaşamağa hakkı yoktur. Anayasal düzen, meclis-iç hukukuna sür'atle avdet etmelidir.

B) Değişikliğin çerçeve 3 üncü, asıl 81 inci maddesi, Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının 2, 6, 7, 75, 76, 88, 67, 68, 90 ve 98 hükümlerine aykırıdır.

1) Siyasi parti gruplarına maddeler üzerinde tanınan görüşme süresi, partilerin yasamaya katılımlarını aşırı biçimde sınırlandırmaktadır. "Beş dakika" kuralı, anayasayla bağdaşmaz (Any.Mad.7, 87, 68).

2) Maddeler üzerinde "kişisel söz" hakkını tanıyan hükmün (81/3,4), değişiklikle yürürlükten kaldırılması (değişiklik, madde 81/4), temel-norm düzeni ile bağdaşmaz. Milletvekili, meclisi oluşturan çekirdek birim'dir (Any.Mad.75 ve diğerleri). Yasa üretme sürecinde ana-dinamiktir (Any.Mad.88/1,96). Parlamento hukukunun kaynağını anayasadan alan kuralı kaldırarak milletvekilini süreçten dışlayan kural düzenlemesine gidilmesi, legal doğruluk taşımaz. Demokrasinin virüsü olan oligarşik yapılanmaların iyileştirilme araçlarından biri de, "kişisel söz hakkı"dır. Ayrıca mevcut kural, bağımsız milletvekilini sürece katan bu imkanı yok ederek Anayasanın 67/1 hükmünü tanımazlıktan gelmektedir. Öte yandan grubu bulunmayan partili milletvekilleri bakımından da aynı sakınca söz konusudur.⁽²²⁾ Son içtüzük yapımlarında, milletvekillerinin kişisel ifade hakkı sürekli kısıtlanmıştır. Bu, milletvekilinin, seçim bölgelerinden taşıdığı talepleri millete ait kürsüden ifade etmesini ve görüşülen maddeye yansıyan yerel renkleri taşımasını önlemektedir.

⁽²¹⁾ Bkz. Uzlaşya dayalı 527 sıra sayılı pakette dahi 91 inci maddedeki özel yöntem tarafımızdan (Parti olarak) karşı çıkılmış ve ayrıntılı muhalefet şerhi yazılmıştır. (Bkz. Anayasa Komisyonu Tutanakları, ayrıca Ek-3/a. 527 nolu sıra sayısı. Shf. 45-46).

⁽²²⁾ Değişiklik paketini güdümüne alan değerli başbakanımızın, -bir tarihte- partisini iki milletvekili olarak (Ecevit/Özkan) birlikte temsil ederken, mecliste kişisel söz imkanı ile konuşabildikleri hatırlanmalıdır. Gelinek noktada geldiği noktayı hatırlayamama, kurumsallaşmayı önleyen ortak zaafımızdır.

Anlayışın, demokrasi ve milletvekili kurumlarıyla bağdaşır yanı yoktur. Değişiklik, bu yönden de anayasaya aykırıdır.

3) Yürütme ve özellikle yürürlük maddelerinde görüşme ve önerge yasağı, tüzüğü hazırlayan veya uzlaşan iradenin yasama tekniği konusundaki seviyesini dışa vurmaktadır. “Yürürlük”, normun zaman bakımından uygulama kapasitesini ortaya koyan temel bir maddedir. Genel kurul aşamasında yürürlük maddelerinin değiştirilmeleri, pek çok defa gözlenmiş bir ihtiyaçtır. Sözgelimi şu anda değiştirilen tüzüğün yürürlük maddesi, teklif ve komisyon metni hilafına bir şekil almıştır (değiştirilmiştir). Hayatın ve hukukun gereklerinden bu kadar habersiz bir zihniyetin ürettiğini zannettiği kuralları tasfiye ile uğraşmak, yasama dinamiklerinin (dava açan iradenin, davayı çözecek negatif yasama organının/Anayasa Mahkemesinin) kaderi olmamalıdır. Bu maddelerde önerge yasağı, Anayasanın 87, 88, 2 hükümlerine aykırıdır. Görüşme yasağı ise, bu layihanın “B/3-c” bölümünde gösterilen madde ve gerekçeler karşısında anayasal temelle çatışmaktadır.

Aynı gerekçe, andlaşmaların onaylanması yasaları hakkında da geçerlidir. Meclis Anayasasının 90 ıncı maddesindeki yetkisi gereği, onay kanununu reddedebileceği gibi yürürlüğü üzerinde tasarrufta bulunabilir.⁽²³⁾ Dış egemenliğin sınırlanması alanında “müzakereci meclis” karakteri, ulusal bir teminattır (Any.Mad.6). Bu itibarla andlaşmalarla ilgili yeni düzen, işin tabiatından ve egemenlikten habersizdir.

4) Maddeler üzerinde soru sorma hakkının ortadan kaldırılması, anayasanın 98 ve 87 hükmüne aykırıdır. Oysa etkili aydınlanma ve sorgulama hakkı ortadan kaldırılamaz. Yüksek Anayasa Mahkemesi, madde sorusunun varlığını aramaktadır.⁽²⁴⁾

C) Tüzük değişikliğinin çerçeve 4 üncü maddesi (asıl 87/1'deki değişiklik), Anayasamızın 87, 2, 68 hükümlerine aykırıdır :

Önerge, tasarı/teklif maddelerini olgunlaştıracak vasıtaların başında gelir. Önergelerin ölçüsüz şekilde sınırlanması, bu temel vasıtayı işlemez hale getirir.

⁽²³⁾ Türkiye'nin geleceğini ipotek altına alma istidadı taşıyan ünlü “MAVİ AKIM” andlaşması, ayrıntılı, uzmanlık temelinde müzakere edilse idi, bu sorun yaşanır mıydı? Meclisi “oy makinası” sanan ve o konuma koyan anlayışlara, anayasal onay verilemez.

⁽²⁴⁾ Anayasa Mahkemesi, 28.12.1999 t, 37/49-E/K.

Her biri bağımsız madde niteliğinde olan hükümler, fıkra düzenine sokularak -ki vergi yasasında yaşanmıştır- birkaç sahife uzunluğunda maddeler yoluyla, bu hüküm kötüye kullanılmaktadır. Önergede fıkra düzeninden vazgeçilmesi, yasama hilelerini artıracak ve katılımı kısıacaktır.

İhtiyaç, muhalefete mutlaka kota ayıracak bir önerge düzeninin kurulmasıdır. Örneğin bu içtüzük değişikliğinde “iktidar partisi üyeleri” önerge kapasitesini doldurarak bir hakkın kullanımını önlemişlerdir. Aklileştirilmiş parlamento, önerge nöbeti’ni ortadan kaldırarak katılımcı bir modelin benimsenmesini zorunlu kılar (Herkes, o aklileştirilmiş parlamentoyu arıyor).

Maddenin, eklenen cümle dışındaki bölümü (önerge sınırlaması) anayasayla örtüşmemektedir.⁽²⁵⁾

D) Değişikliğin çerçeve birinci maddesi, Anayasanın 98, 87 ve 2 hükümlerine aykırıdır :

Maddeleri hakkında soru yasağının benimsendiği bir kural düzeninde (Mad.81/b.c.2), kanunun tümü için tanınan soru süresi (beş dakika/diğer beş dakika cevap için), söz götürmez açıklıkta, “yokedicici kısıtlama”dır. Anayasa Mahkememizin dn.24’de yeralan ve madde sorularına ilişkin kararının irrasyonel yasama tarafından, yasanın tümüne teşmil edici şekilde nasıl çarpıtıldığının tipik örneği, bu maddede gözlenmektedir. Engelleme (obstruction) hakkının kötüye kullanılmasında hakkın yokedilmesine gidişin örneği verilmiştir. “Sormak, aydınlanmak”, vicdani oy’un gıdasıdır. Sorgulayıcı yasamanın aracıdır. Aksi doğrultudaki yeni hüküm, anayasa ile bağdaşmamaktadır.

Değişiklik, ölçülü bir engellemenin yasama organlarının kökleşmiş bir geleneği olduğu, muhalefet hakları grubundan bulunduğu ve çoğunlukları uzlaşmaya zorlama işlevi gördüğü gerçeğinden habersizdir. Evrim çizgisi ve temel dinamik bilgilerini sindirememiş meçhul hazırlayıcıların üretebilecekleri ürünler, ancak bu kadar olabilir.⁽²⁶⁾ Aşırı engelleme, ifratı; aşırı hız, tefriti anlatır.

⁽²⁵⁾ Bkz. Bu layihanın “dn. 20, 20-a, 20-b” de yeralan Yüksek Mahkeme kararları.

⁽²⁶⁾ Engelleme/obstruction, filibuster kavramı için bkz. Morrison, Lord. Government and Parliament, 1964, Third edition, Oxford University Press, London. 110-112, Karamustafaoğlu, Tuncer. Dr. Yasama Meclisinde Komisyonlar, Ank. 1965. shf. 88. dn. 100, Parlamentoda Ahmet İyimaya, Ank. 1999. shf.184.

Verim ve kalite, ölçülülüğün eseridir. Değişiklik, tefrit güzergahında seyretmektedir.

III. YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA İSTEĞİ

Yasama egemenliğini oluşturan iktidar-muhalefet dengesi, içtüzüğün 91 inci maddesi ile sürdürülemez ve katlanılamaz ağırlıkta bozulmuştur. Yöntemin oluşmasında muhalefet dışlanmıştır.

Bu madde usulü ile çıkarılacak yasaların öncelikle şekilden iptal edilme riski (yasama enerjisinin gereksiz tüketilmesi), fazlası ile mevcuttur.

Madde, tartışmasız şekilde Any. 96 hükmüne ve genel anayasa modeline açıkça ve ağır biçimde aykırıdır.

Ülke, iktidar kadar, muhalefetin de ülkesidir. Ortak ulusal soranlarla ilgili temel ve diğer ivedi yasalarda, uzlaşma arayışı denenmeğe değer ve çözücü bir yöntemdir.

Gerek yapısı ve gerekse kriz üretkenliği yoluyla iç-hukuku ve demokratik parlamenter rejimi bozucu karakter taşıyan 91 inci madde hükmünün dava sonuna kadar yürürlüğü, anayasal düzeninin askıya alınmasıyla eşdeğerdedir. Hüküm, dava sonuna kadarki kısa sürede dahi içinden çıkılması kolay olmayan sorunlar yaratacak karakterdedir.

Yürürlüğü durdurmanın Yüksek Mahkeme içtihatlarıyla belirlenen kurucu koşulları oluşmuştur.

IV - TALEP ve SONUÇ

1) Dava konusu içtüzüğün çerçeve 5, 3, 4, I hükümlerinin layihamızda belirtilen ve Yüksek Mahkemece belirlenen sebeplerle iptaline;

2) Davanın öncelikle ve ivedilikle görüşülmesine,

3) Çerçeve 5 (asıl 91) hükmünün yürürlüğünün durdurulmasına;
karar verilmesi hususu arz ve talep olunur.”

II- İÇTÜZÜK VE ANAYASA METİNLERİ

A- İptali İstenen İktüzük Kuralları

TBMM'nin 7.2.2001 günlü, 713 sayılı Kararının iptali istenilen kuralları içeren maddeleri şunlardır:

1- "MADDE 1.- 5.3.1973 tarihli ve 584 Karar numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi İktüzüğünün 60 ıncı maddesinin altıncı fıkrasının sonuna aşağıdaki cümle eklenmiştir.

Soru ve cevap süresi on dakika ile sınırlıdır."

2- "MADDE 3.- Türkiye Büyük Millet Meclisi İktüzüğünün 81 inci maddesi kenar başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Kanun tasarı ve tekliflerinin Genel Kurulda görüşülmesi

Madde 81.- Kanun tasarı ve teklifleri; Genel Kurulda, aşağıda belirtilen usule göre görüşülür:

- a) Tasarı veya teklifin tümü hakkında görüşme açılır.
- b) Tasarı veya teklifin tümünün görüşülmesinden sonra soru-cevap işlemi yapılır. Maddeler üzerinde ayrıca soru sorulamaz.
- c) Tasarı veya teklifin maddelerine geçilmesi oylanır.
- d) Tasarı veya tekliflerin yürürlük ve yürütme maddeleri ile yabancı devletlerle veya milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmaların onaylanmasının uygun bulunduğuna ilişkin tasarıların maddeleri üzerinde görüşme açılmaz ve önerge verilemez.
- e) Tasarı veya teklifin tümü oylanır.

Anayasa değişiklikleri hariç, kanun tasarı ve tekliflerinin tümünün veya maddelerinin oylanması, açık oylamaya tabi işlerden değilse, yirmi üyenin talebi halinde açık oyla, aksi takdirde işaretle yapılır.

Aksi, Danışma Kurulunun teklifiyle Genel Kurulca kararlaştırılmamışsa; kanun tasarı ve tekliflerinin tümü hakkında

siyasi parti grupları, komisyon ve Hükümet adına yapılan konuşmalar yirmişer, üyeler tarafından yapılan konuşmalar onar dakikadır.

Maddeler üzerinde siyasi parti grupları, Hükümet ve komisyona beşer dakika süre ile söz verilir.

Maddelerine geçilmesi veya tümü kabul edilmeyen kanun tasarı ve teklifleri, Genel Kurulca reddedilmiş olur.”

3- “MADDE 4.- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü’nün 87 nci maddesinin birinci fıkrasının son cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve sekizinci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir.

Bu esaslar dairesinde her madde için komisyon ve Hükümetçe birer, milletvekillerince, Anayasaya aykırılık önermeleri dahil, en fazla üç önerge verilebilir.

Beşten fazla imzalı önermelerde ilk beş imza okunur, önerge tutanağa eklenir.”

4- “MADDE 5.- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü’nün 91 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 91.- Temel kanunları, İçtüzüğü ve ülkenin ekonomik ve teknolojik gelişimi ile doğrudan ilgili yeniden yapılanma kanunlarını bütünü ile veya kapsamlı olarak değiştiren veya yürürlüğe koyan tasarı veya tekliflerin Genel Kurulda görüşülmesinde uygulanacak özel görüşme ve oylama usulü ile maddeler üzerinde önerge verilip verilemeyeceğinin tespitine; Hükümetin, esas komisyonun veya grupların teklifi, Danışma Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurulca karar verilebileceği gibi, Danışma Kurulunda oybirliği sağlanamaması halinde siyasi parti gruplarının önerisi üzerine Genel Kurulca üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun oyu ile de karar verilebilir.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Dava dilekçesinde dayanılan Anayasa kuralları şunlardır:

1- “MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.”

2- “MADDE 6.- Egemenlik, kayıtsız şartsız Milletindir.

Türk Milleti, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır.

Egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz.”

3- “MADDE 7.- Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisindedir. Bu yetki devredilemez.”

4- “MADDE 67.- Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasî parti içinde siyasî faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir.

(Değişik : 23/7/1995 – 4121/5 md.) Seçimler ve halkoylaması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır. Ancak, yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının oy hakkını kullanabilmeleri amacıyla kanun, uygulanabilir tedbirleri belirler.

(Değişik : 23/7/1995 – 4121/5 md.) Onsekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme ve halkoylamasına katılma haklarına sahiptir.

Bu hakların kullanılması kanunla düzenlenir.

(Değişik : 03.10.2001 – 4709/24 md.) Silah altında bulunan er ve erbaşlar ile askeri öğrenciler, taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler oy kullanamazlar. Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde oy kullanılması ve oyların sayım ve dökümünde seçim emniyeti açısından alınması gerekli tedbirler Yüksek Seçim Kurulu tarafından tespit edilir ve görevli hâkimin yerinde yönetim ve denetimi altında yapılır.

(Ek : 23/7/1995 – 4121/5 md.) Seçim kanunları, temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştıracak biçimde düzenlenir.

(Ek : 03.10.2001 – 4709/24 md.) Seçim kanunlarında yapılan değişiklikler, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılacak seçimlerde uygulanmaz.”

5- “MADDE 68.- Vatandaşlar, siyasî parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve partilerden ayrılma hakkına sahiptir. Parti üyesi olabilmek için onsekiz yaşını doldurmuş olmak gerekir.

Siyasî partiler, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.

Siyasî partiler önceden izin almadan kurulurlar ve Anayasa ve kanun hükümleri içerisinde faaliyetlerini sürdürürler.

Siyasî partilerin tüzük ve programları ile eylemleri, devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet egemenliğine, demokratik ve laik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz; sınıf veya zümre diktatörlüğünü veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamaz; suç işlenmesini teşvik edemez.

Hâkimler ve savcılar, Sayıştay dahil yüksek yargı organları mensupları, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri, yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri, Silahlı Kuvvetler mensupları ile yükseköğretim öncesi öğrencileri siyasî partilere üye olamazlar.

Yükseköğretim elemanlarının siyasî partilere üye olmaları ancak kanunla düzenlenebilir. Kanun bu elemanların, siyasî partilerin merkez organları dışında kalan parti görevi almalarına cevaz veremez ve parti üyesi yükseköğretim elemanlarının yükseköğretim kurumlarında uyacakları esasları belirler.

Yükseköğretim öğrencilerinin siyasî partilere üye olabilmelerine ilişkin esaslar kanunla düzenlenir.

Siyasî partilere, Devlet, yeterli düzeyde ve hakça malî yardım yapar. Partilere yapılacak yardımın, alacakları üye aidatının ve bağışların tabi olduğu esaslar kanunla düzenlenir.”

6- “MADDE 75.- (Değişik: 17.5.1987 - 3361/2 md; 23.7.1995 - 4121/8 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisi genel oyla seçilen beşyüzelli milletvekilinden oluşur.”

7- “MADDE 76.- Otuz yaşını dolduran her Türk milletvekili seçilebilir.

En az ilkokul mezunu olmayanlar, kısıtlılar, yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olanlar, kamu hizmetinden yasaklılar, taksirli suçlar hariç toplam bir yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar; zimmet, ihtilâs, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma, ideolojik veya anarşik eylemlere katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar bile milletvekili seçilemezler.

Hâkimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulu üyeleri, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri ve Silahlı Kuvvetler mensupları, görevlerinden çekilmedikçe, aday olamazlar ve milletvekili seçilemezler.”

8- “MADDE 87.-(Ek ve değişiklik : 03.10.2001 – 4709/28 md.)

Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesinhesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek; milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak,Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilânına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir.”

9- “MADDE 88.- Kanun teklif etmeye Bakanlar Kurulu ve milletvekilleri yetkilidir.

Kanun tasarı ve tekliflerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülme usul ve esasları İçtüzükle düzenlenir.”

10- “MADDE 90.- Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmaların onaylanması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır.

Ekonomik, ticarî veya teknik ilişkileri düzenleyen ve süresi bir yılı aşmayan andlaşmalar, Devlet Maliyesi bakımından bir yüklenme getirmemek, kişi hallerine ve Türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmamak şartıyla, yayımlanma ile yürürlüğe konabilir. Bu takdirde bu andlaşmalar, yayımlarından başlayarak iki ay içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulur.

Milletlerarası bir andlaşmaya dayanan uygulama andlaşmaları ile kanunun verdiği yetkiye dayanılarak yapılan ekonomik, ticarî, teknik veya idarî andlaşmaların Türkiye Büyük Millet Meclisince uygun bulunması zorunluluğu yoktur; ancak, bu fıkraya göre yapılan ekonomik, ticarî veya özel kişilerin haklarını ilgilendiren andlaşmalar, yayımlanmadan yürürlüğe konulamaz.

Türk kanunlarına değişiklik getiren her türlü andlaşmaların yapılmasında birinci fıkra hükmü uygulanır.

Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz.”

11- “MADDE 95.- Türkiye Büyük Millet Meclisi, çalışmalarını, kendi yaptığı İçtüzük hükümlerine göre yürütür.

İçtüzük hükümleri, siyasî parti gruplarının, Meclisin bütün faaliyetlerine üye sayısı oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenir. Siyasî parti grupları, en az yirmi üyeden meydana gelir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin bütün bina, tesis, eklenti ve arazisinde kolluk ve yönetim hizmetleri Meclis Başkanlığı eliyle düzenlenir ve yürütülür. Emniyet ve diğer kolluk hizmetleri için yeteri kadar kuvvet ilgili makamlarca Meclis Başkanlığına tahsis edilir”

12- “MADDE 96.- Anayasada, başkaca bir hüküm yoksa, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte biri ile toplanır ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir; ancak karar yeter sayısı hiçbir şekilde üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olamaz.

Bakanlar Kurulu üyeleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin katılamadıkları oturumlarında, kendileri yerine oy kullanmak üzere bir bakana yetki verebilirler. Ancak bir bakan kendi oyu ile birlikte en çok iki oy kullanabilir.”

13- “MADDE 97.- Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulundaki görüşmeler açıktır ve tutanak dergisinde tam olarak yayımlanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzük hükümlerine göre kapalı oturumlar yapabilir, bu oturumlardaki görüşmelerin yayımı Türkiye Büyük Millet Meclisi kararına bağlıdır.

Meclisteki açık görüşmelerin, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisçe başkaca bir karar alınmadıkça, her türlü vasıta ile yayımı serbesttir.”

14- “MADDE 98.- Türkiye Büyük Millet Meclisi, soru, Meclis araştırması, genel görüşme, gensoru ve Meclis soruşturması yollarıyla denetleme yetkisini kullanır.

Soru, Bakanlar Kurulu adına, sözlü veya yazılı olarak cevaplandırılmak üzere Başbakan veya bakanlardan bilgi istemekten ibarettir.

Meclis araştırması, belli bir konuda bilgi edinilmek için yapılan incelemeden ibarettir.

Genel görüşme, toplumu ve Devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konunun, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmesidir.

Soru, Meclis araştırması ve genel görüşme ile ilgili önergelerin verilme şekli, içeriği ve kapsamı ile cevaplandırılma, görüşme ve araştırma yöntemleri Meclis İçtüzüğü ile düzenlenir.”

15- “MADDE 148.- Anayasa Mahkemesi, kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler. Ancak, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde dava açılmaz.

Kanunların şekil bakımından denetlenmesi, son oylamanın, öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığı; Anayasa değişikliklerinde ise, teklif ve oylama çoğunluğuna ve ivedilikle görüşülemeyeceği

şartına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlıdır. Şekil bakımından denetleme, Cumhurbaşkanınca veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin beşte biri tarafından istenebilir. Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren on gün geçtikten sonra, şekil bozukluğuna dayalı iptal davası açılmaz; def'i yoluyla da ileri sürülemez.

Anayasa Mahkemesi Cumhurbaşkanını, Bakanlar Kurulu üyelerini, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi Başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcısı Vekilini, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar.

Yüce Divanda, savcılık görevini Cumhuriyet Başsavcısı veya Cumhuriyet Başsavcısı Vekili yapar.

Yüce Divan kararları kesindir.

Anayasa Mahkemesi, Anayasa ile verilen diğer görevleri de yerine getirir.”

III- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Mahir Can ILICAK, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU ve Ahmet AKYALÇIN'ın katılımlarıyla 27.2.2001 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından, işin esasının incelenmesine, yürürlüğün durdurulması isteminin bu konudaki raporun hazırlanmasından sonra karara bağlanmasına oybirliğiyle karar verilmiştir.

IV- ESASIN İNCELENMESİ

Dava dilekçesi ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, iptali istenen İçtüzük kurallarıyla dayandırılan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

A- Kararın 1. Maddesiyle TBMM İçtüzüğü'nün 60. Maddesinin Altıncı Fıkrasının Sonuna Eklenen Tümcenin İncelenmesi

7.2.2001 günlü, 713 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Karar'ın dava konusu 1. maddesi ile 5.3.1973 günlü, 584 Karar sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 60. maddesinin altıncı fıkrasının sonuna "soru ve cevap süresi on dakika ile sınırlıdır" tümcesi eklenmiştir. "Söz alma, konuşmalar ve yazılı konuşmalar" başlıklı 60. maddenin altıncı fıkrasında "İçtüzükte başka bir süre belirtilmemiş veya aksi, Danışma Kurulunun teklifiyle Genel Kurulca kararlaştırılmamışsa siyasi parti grupları, komisyon ve Hükümet adına yapılan konuşmalar yirmi, üyeler tarafından yapılan konuşmalar on dakika ile sınırlıdır. İkinci defa yapılacak konuşmalarda süre bunun yarısı kadardır" denilerek konuşmalar belirli süreyle sınırlandırılıp soru ve cevaplar için böyle bir süre öngörülmediği halde dava konusu düzenlemeyle soru ve cevap süresi de sınırlandırılarak bunun on dakika olduğu belirtilmiştir. 713 sayılı Karar'ın 3. maddesiyle değiştirilen TBMM İçtüzüğü'nün 81. maddesinin (b) bendinde de tasarı ve teklifin tümünün görüşülmesinden sonra soru-cevap işlemi yapılacağı, maddeler üzerinde ayrıca soru sorulamayacağı hükme bağlanmıştır. Bu durumda, on dakikalık süre tanınan soru ve cevap işlemi tasarı veya tekliflerin tümünün görüşülmesiyle sınırlı olarak uygulanabilecektir.

713 sayılı Karara ilişkin teklifin genel gerekçesinde, bu değişiklik konusunda Meclisin daha hızlı, verimli, etkin ve sağlıklı çalışabilmesi için bazı değişiklikler yapılması gerektiğinden söz edilmiş, madde gerekçesinde de, soru sorma müessesesinin amacının, görüşülen konuyla ilgili metinlerde veya görüşmeler sırasında ortaya konulan görüşlerde anlaşılamayan veya farklı anlamlara gelebilecek olan hususlara açıklık kazandırmak olduğu, bu kriterlere göre yöneltilebilecek soru adedinin de nihayet üç-beş taneyi geçmeyeceği, dolayısıyla, Genel Kurul çalışmalarında zamanın rasyonel kullanılması gereği de dikkate alınarak, görüşmeler sırasındaki soru-cevap işlemleri için on dakikalık süre öngörülmesinin yeterli olacağının düşünüldüğü belirtilmiştir.

Dava dilekçesinde, maddeler hakkında soru sorma yasağının benimsendiği bir düzende, Yasa'nın tümü için tanınan on dakikalık soru ve cevap süresinin yokedici kısıtlama olduğu, Anayasa Mahkemesi'nin maddelere ilişkin sorular hakkında verdiği 28.12.1999 günlü, E:1999/37, K:1999/49 sayılı kararının çarpıtılarak Yasa'nın tümü için uygulamaya konulduğu, sormak ve aydınlanmanın vicdani oy için gerekli bulunduğu, ölçülü engellemenin muhalefetin hakları arasında yer almasına karşın, bu haktan yoksun bırakıldığı bu

nedenlerle kuralın, Anayasa'nın 2., 87. ve 98. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmektedir.

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti, eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adil bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık, yasaların üstünde yasakoyucunun da uyması gereken Anayasa ve temel hukuk ilkelerinin bulunduğu bilincinde olan devlettir. Bu bağlamda, hukuk devletinde yasakoyucu, yalnız yasaların Anayasa'ya değil, Anayasa'nın da evrensel hukuk ilkelerine uygun olmasını sağlamakla yükümlüdür.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 60. maddesinin altıncı fıkrasının sonuna dava konusu tümce eklenerek soru ve cevap süresi on dakika ile sınırlandırılmıştır.

Norm yaratıcı niteliğiyle diğer parlamento kararlarından ayrılan İçtüzüğü'nün iktidar-muhalefet ilişkilerinde ve Meclis iradesinin gerçeğe uygun biçimde yansıtılmasında büyük önem taşıdığı bir gerçektir.

Normlar hiyerarşisinde en üst noktada yer alan Anayasa, yasalar gibi İçtüzüğü'nde dayanağı ve belirleyicisidir. Bu nedenle demokratik bir devlette meclislerin kendi iç çalışmalarını serbestçe düzenleme konusundaki yetkileri de Anayasa ile sınırlıdır.

Anayasa'nın 87. maddesinde, "kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görev ve yetkileri arasında sayılmıştır. Çağdaş demokrasilerde, siyasî tercihlerin ve kararların oluşumunun mümkün olan ölçüde geniş ve açık tartışmalarla sağlanması, iktidar ve muhalefet partileri ile milletvekillerinin seçmen önündeki sorumluluklarının gereğidir. Bu bağlamda, yasama işlevi yerine getirilirken, iktidar- muhalefet diyalogu içinde Meclis iradesinin yansıtılmasında yapılan konuşmalar kadar bir aydınlanma ve bilgilenme aracı olan soruların da önemi yadsınamaz. Özellikle teknik düzenlemeler içeren tasarı ve tekliflerin konuya yabancı üyelerce anlaşılabilmesi büyük ölçüde soru-cevap yoluyla sağlanabilir.

Sınırsız bir tartışma ortamı ve sonu gelmeyen soruların, Meclis çalışmalarını ve yasama işlevinin etkili ve sağlıklı biçimde yerine getirilmesini engelleyeceği açıktır. Ancak, tasarı ve tekliflerin

olabildiğince çabuk çıkarılabilmesi için 550 milletvekilinden oluşan TBMM Genel Kurulu'ndaki görüşmelerde İçtüzüğü'nün 81. maddesiyle maddeler üzerinde soru sorulması yasaklanıp, dava konusu 60. madde ile de tasarı ve tekliflerin tümü üzerindeki soru-cevap işlemi on dakika ile sınırlandırılarak milletvekillerinin soru sorma haklarının yasama işlevinin gereği gibi yerine getirilmesini engelleyecek biçimde sınırlandırılması demokratik bir hukuk devletinde kabul edilemez.

Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. ve 87. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Fulya KANTARCIOĞLU, Rüştü SÖNMEZ ve Enis TUNGA bu görüşe katılmamışlardır.

Dava konusu kuralın Anayasa'nın 98. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

B- Kararın 3. Maddesiyle Değiştirilen TBMM İçtüzüğü'nün 81. Maddesindeki Dava Konusu Kuralların İncelenmesi

1- 81. Maddenin Birinci Fıkrasının (b) Bendinin İkinci Tümcesinin İncelenmesi

81. maddenin (b) bendinin ilk tümcesinde "Tasarı veya teklifin tümünün görüşülmesinden sonra soru-cevap işlemi yapılır", dava konusu ikinci tümcesinde de "Maddeler üzerinde ayrıca soru sorulamaz" denilmektedir.

Yasama belgelerinin incelenmesinden bu konudaki düzenlemenin de ülkenin ihtiyacı olan kanunların mümkün olduğunca çabuk çıkarılması için Meclis'in daha hızlı, verimli, etkin ve sağlıklı çalışabilmesi amacına yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

Dava dilekçesinde, soru sorarak aydınlanma hakkının ortadan kaldırılamayacağı, Anayasa Mahkemesi'nin 28.12.1999 günlü, E:1999/37, K:1999/49 sayılı kararıyla maddelere ilişkin soru sormanın varlığının kabul edildiği, kuralın, Anayasa'nın 87. ve 98. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmektedir.

Yukarıda, soru ve cevap süresinin on dakika ile sınırlandırılmasına ilişkin kuralla ilgili bölümde de belirtildiği gibi, sınırsız bir tartışma ortamı ve sonu gelmeyen soruların Meclis çalışmalarını bu bağlamda yasama faaliyetlerini olumsuz yönde

etkileyeceği açıktır. Ancak, milletvekillerinin bir konuda aydınlanmaları, düşünce ve kanaat oluşturmaları, buna göre de oy kullanmaları sürecinde maddeler üzerinde soru sormalarının tümüyle yasaklanmasının, Anayasa'nın 87. maddesinde belirtilen yetkilerini kullanmaları ve görevlerini yerine getirmelerini büyük ölçüde zorlaştıracığı da kuşkusuzdur.

Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. ve 87. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 98. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

2- 81. Maddenin Birinci Fıkrasının (d) Bendinin İncelenmesi

Dava konusu (d) bendinde, tasarı ve tekliflerin yürürlük ve yürütme maddeleri ile yabancı devletlerle veya milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmaların onaylanmasının uygun bulunduğu ilişkin tasarıların maddeleri üzerinde görüşme açılmayacağı ve önerge verilemeyeceği belirtilmektedir.

İçtüzüğün değiştirilmesi için TBMM Başkanlığı'na verilen teklifin gerekçesinde, *“Özellikle üç maddeden oluşan tasarı ve tekliflerde; tasarı veya teklifin hem tümü, hem de maddeleri üzerinde ayrı ayrı görüşme açılmasının da doğru bir yaklaşım olmadığı gözlenmektedir. Zira, bu tür bir tasarı veya teklifin düzenlenme nedeni 1 inci maddesidir. Diğer maddeler, kanun yapma tekniği nedeniyle şeklen yer verilen, yürürlük ve yürütme maddeleridir. O halde, bu tür bir tasarı veya teklifin tümü hakkında ortaya konulacak görüşler, 1 inci maddesi için de ortaya konulmuş olacaktır. Bu düşünceden hareketle, TBMM'nin 21 inci Yasama Döneminin ilk iki yasama yılında çıkarılmış 204 kanundan 99'unun uluslararası anlaşmalarla ilgili üçer maddeli tasarılar olduğu da dikkate alınarak, hiç değilse az maddeden oluşan tasarı ve tekliflerin maddeleri üzerinde ayrıca görüşme açılmasına gerek bulunmadığı sonucuna varılabilir. Ancak İçtüzükteki konuşma süreleri kaide olarak tespit edildiğine ve aksinin, Danışma Kurulunun önerisi ile Genel Kurulca kararlaştırılması mümkün bulunduğu, yani bu süreleri gerektiğinde (özellikle çok maddeli tasarı ve tekliflerin görüşmelerinde) artırmak mümkün olduğuna göre, bu subleks dikkate alınarak, az maddeli tasarı ve teklifler için varılan sonucun tüm tasarı ve tekliflere teşmil edilmesinin dolayısıyla, tasarı ve tekliflerin sadece tümü üzerinde görüşme açılmasının, maddeleri üzerinde ayrıca görüşme açılmamasının*

uygun ve doğru olacağı düşünülmektedir.” denilerek kuralın getiriliş amacı açıklanmıştır.

Dava dilekçesinde, özellikle yürürlük maddelerinin genel kurul aşamasında değiştirilmelerinin çok kere gözlenmiş bir ihtiyaç olduğu, aynı gerekçenin andlaşmaların onaylanması yasaları hakkında da geçerli bulunduğu, Meclis'in Anayasa'nın 90. maddesi ile tanınan yetkisi gereği onay kanununu reddedebileceği gibi yürürlüğü üzerinde de tasarrufta bulunabileceği dış egemenliğin sınırlanması alanında “müzakereci meclis” karakterinin ulusal bir güvence oluşturduğu belirtilerek dava konusu (d) bendinin Anayasa'nın 2., 6., 87., 88. ve 90. maddelerine aykırılığı ileri sürülmektedir.

Dava konusu (d) bendi ile getirilen düzenlemelerden ilki tasarı ve tekliflerin yürürlük ve yürütme maddeleri üzerinde görüşme açılmayacağı ve önerge verilemeyeceğine ilişkindir.

Anayasa'nın 7. maddesine göre Türk Milleti adına yasama yetkisini kullanan ve 87. maddesi uyarınca da kanun koymak, değiştirmek, kaldırmak görev ve yetkileri arasında bulunan TBMM'nin bu işlevini gereğine uygun olarak yerine getirebilmesi için kimi durumlarda yasaların diğer maddeleri kadar önem kazanan yürütme ve özellikle yürürlük maddeleri üzerinde görüşme açılması ve önerge verilmesi zorunlu hale gelebilir. Her kuralın özgürce tartışılıp, sonuca bağlanamadığı bir ortamda demokrasi ilkelerinin uygulandığından söz edilemez. Bu nedenle, hakkın kötüye kullanılarak yasama faaliyetlerinin engellenmesini önlemek amacıyla durumun gerektirdiği ölçüde kimi sınırlamalar getirilebilirse de yasama etkinliklerinin ayrılmaz bir parçası olan görüşme ve önerge vermenin tümüyle yasaklanması Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen devletin demokratik olma niteliği ile bağdaşmaz.

Dava konusu (d) bendi ile getirilen diğer bir düzenleme de, yabancı devletlerle veya milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmaların onaylanmasının uygun bulunduğuna ilişkin tasarıların maddeleri üzerinde görüşme açılmayacağı ve önerge verilemeyeceği hakkındadır.

Anayasa'nın 90. maddesinin ilk fıkrasında, Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmaların onaylanmasının, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlı olduğu belirtilmiş, bu kurala ikinci ve üçüncü fıkralarda sayılan andlaşmalarla ilgili kimi

istisnalar getirilmiş, dördüncü fıkrada, Türk kanunlarına değişiklik getiren her türlü andlaşmaların yapılmasında birinci fıkra hükmünün uygulanacağı, son fıkrada da usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmaların kanun hükmünde olduğu, bunlar hakkında Anayasa'ya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesi'ne başvurulamayacağı hükme bağlanmıştır.

Bu maddeye göre, TBMM'nin yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmalar konusundaki yetkisinin, bu andlaşmaların onaylanmasının bir kanunla uygun bulunmasıyla sınırlı olduğu, söz konusu yetkinin sözleşmelerin içeriğine müdahale olanağı vermediği açıktır. Ancak, yabancı devletler veya milletlerarası kuruluşlarla yapılacak andlaşmaların metinleri kimi çekincelere izin veriyorsa, bu konuda TBMM'nin yetkili olmadığı düşünülemez. Bu yetkinin ise görüşme açılması ve önerge verilmesi ile kullanılabileceği açıktır. Belirtilen çekincelerin yer alacağı madde de, kuşkusuz andlaşmanın, onaylanmasının uygun bulunduğuna ilişkin ilk maddesidir.

Öte yandan, andlaşmalarla üstlenilecek yükümlülüklerin yerine getirilmesinin başlangıcı aksi kararlaştırılmamışsa onay yasasının yürürlük tarihi olduğundan, önemli görülen durumlarda, bu tarihin tartışılması gerekebilir. Bunun onay yasalarına ilişkin tasarıların maddeleri üzerinde görüşme açılması ve önerge verilmesi yasaklanarak engellenmesi ise demokratik hukuk devleti çerçevesinde yasama yetkisinin amacına uygun olarak gerektiği biçimde kullanılamaması sonucunu doğurur.

Açıklanan nedenlerle, dava konusu (d) bendi Anayasa'nın 2. ve 87. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 2. ve 87. maddelere aykırılığı saptandığından dilekçede belirtilen 6., 88. ve 90. maddeleri yönünden incelenmesine gerek görülmemiştir.

3- 81. Maddenin Dördüncü Fıkrasının İncelenmesi

İçtüzüğün 81. maddesinin dördüncü fıkrasında, "Maddeler üzerinde siyasî parti grupları, hükümet ve komisyona beşer dakika süre ile söz verilir" denilerek bunlarla ilgili daha önce on dakika olan konuşma süresi beş dakikaya indirilmiş, ayrıca üyeler hakkında bir düzenleme getirilmeyerek üyelerin daha önce beş dakika olan maddelere ilişkin söz hakları tümüyle ortadan kaldırılmıştır.

İçtüzük değişikliğine ilişkin teklifin gerekçesinden, bu düzenlemenin de Genel Kurul çalışma süresinin rasyonel kullanılarak daha çok kanunun daha kısa sürede sonuçlandırılması, bu yolla TBMM'nin çalışmalarındaki verimliliğinin artırılması amacıyla yapıldığı anlaşılmaktadır.

Dava dilekçesinde, siyasî parti gruplarına maddeler üzerinde beş dakikalık görüşme süresi tanınmasının partilerin yasamaya katılımını aşırı biçimde sınırlandığı, kişisel söz hakkının tanınmamasının ise milletvekillerinin yasama sürecinden dışlanmasına yol açtığı, ayrıca bağımsız milletvekillerinin katılımını da engellediği, bu nedenle kuralın Anayasa'nın 2. ve 87. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmektedir.

Anayasa'nın 7. maddesinde, yasama yetkisinin Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin olduğu, bu yetkinin devredilemeyeceği; 80. maddesinde Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçildikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil, bütün milleti temsil ettikleri belirtilmiş, 87. maddesinde kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak TBMM'nin görev ve yetkileri arasında sayılmış, 88. maddesinde, kanun teklif etmeye Bakanlar Kurulu ve milletvekillerinin yetkili olduğu, kanun tasarı ve tekliflerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görüşülme usul ve esaslarının içtüzükle düzenleneceği, 95. maddesinde de, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin çalışmalarını kendi yaptığı İçtüzük hükümlerine göre yürüteceği, İçtüzük hükümlerinin siyasî parti gruplarının Meclis'in bütün faaliyetlerine üye sayısı oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenleneceği, siyasî parti gruplarının en az yirmi üyeden meydana geleceği öngörülmüştür.

Devlet örgütü dışında tüzelkişiliğe sahip olmakla birlikte siyasî partilerin, devlet iradesinin yasama ve yürütme organları aracılığıyla yansıtılmasında belirleyici bir rol üstlendikleri yadsınamaz. Siyasî partilerin yer almadığı demokratik bir rejim düşünülemeyeceğinden, Anayasa'nın 68. maddesinde siyasî partiler demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurları olarak nitelendirilmişlerdir. Bu nedenle siyasî partilerin yasama faaliyetlerine en geniş ve etkili biçimde katılımlarının sağlanması zorunludur.

Öte yandan, yasama alanındaki gereksinimlerin belirlenerek TBMM'ne getirilmesinde hükümetlerin sorumluluğu, yasaların oluşmasındaki katkı ve çabaları nedeniyle de komisyonların konumu gözetildiğinde, bunların da yasama etkinliklerine katılımlarının

gerektiğinde duraksanamaz. Ancak, kanun tasarı ve teklifleri görüşülürken iktidar muhalefet diyalogu içinde, yasama faaliyetlerine siyasî partilerin hükümetin, komisyonların ve üyelerin katılımlarının sağlanması için yapılan konuşmaların, yasanın konusu, kapsamı, madde sayısı, maddelerin içeriği, fıkra ve bent gibi yapısal özellikleri gözetilerek Meclis iradesinin sağlıklı oluşumuna olanak verecek bir süre içinde yapılması gerekir.

81. maddenin üçüncü fıkrasıyla kanun tasarı ve tekliflerinin tümü hakkında yapılan konuşmalar için tanınan sürenin kısalığı da gözetildiğinde maddeler üzerinde siyasî parti grupları hükümet ve komisyona dava konusu dördüncü fıkra ile tanınan 5 dakikalık sürenin bunların yasama faaliyetlerine katılımını ve işlevlerini yerine getirmelerini sağlayacak yeterlikte olmadığı sonucuna varılmıştır.

Dava konusu dördüncü fıkroda, üyelerle ilgili bir düzenleme getirilmeyerek, bunların daha önce beş dakika olan konuşma süreleri kaldırılmış böylece maddeler üzerinde söz almaları engellenmiştir. Bu durumun, yalnız seçildikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil, bütün milleti temsil eden milletvekillerinden, bağımsızlar ile TBMM’nde grubu bulunmayan siyasî partilerin, yasama etkinliklerinin bir bölümüne katılamamaları, bu bağlamda, Meclis iradesinin eksiksiz olarak yansıtılamaması sonucunu doğuracağı açıktır.

Öte yandan, Anayasa’nın 88. maddesinin tanıdığı yetkiye dayanarak kanun teklifi veren milletvekillerinin bu tekliflerin maddeleri görüşülürken söz alarak düşüncelerini açıklayamamalarının, yasama etkinliklerinin amacına uygun biçimde yerine getirilmesini engelleyeceği açıktır. Bu sonuca yol açan düzenlemenin, insan haklarına dayanan, bu hakları koruyup güçlendirmek, hukukun üstünlüğünü sağlamak ve devletin temel yapısını oluşturan Anayasa kurallarını yaşama geçirmekle yükümlü hukuk devleti ilkesiyle de bağdaştığı ileri sürülemez.

Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa’nın 2. ve 87. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

C- Kararın 4. Maddesiyle Değiştirilen TBMM İçtüzüğü’nün 87. Maddesinin Birinci Fıkrasının Son Tümcesinin İncelenmesi

İçtüzüğün 87. maddesinin birinci fıkrasının dava konusu değişik son tümcesinde, fıkroda belirtilen esaslar dairesinde her madde için komisyon ve Hükümetçe birer, milletvekillerince, Anayasa’ya aykırılık

önergeleri dahil, en fazla üç önerge verilebileceği hükme bağlanmaktadır.

İçtüzüğün 87. maddesinin son tümcesinin değiştirilmeden önceki birinci fıkrasında, “Kanunlarda veya İçtüzükte aksine bir hüküm yoksa, kanun tasarısı veya teklifinde bir maddenin reddi, tümünün veya bir maddenin komisyona iadesi, bir maddenin değiştirilmesi, metne ek veya geçici madde eklenmesi hakkında, milletvekilleri, esas komisyon veya Hükümet değişiklik önergeleri verebilir. Bu esaslar dairesinde milletvekilleri tarafından maddelerin her fıkrası için dörtten fazla önerge verilemez” denilmektedir. Böylece, önceki düzenlemeyle esas komisyon ve Hükümetçe verilecek değişiklik önergelerinin sayısı sınırlandırılmadığı, milletvekillerinin ise maddelerin her fıkrası için en fazla dört önerge verebilecekleri kabul edildiği halde yapılan değişiklikle her madde için komisyon ve hükümetçe verilecek önerge sayısı bir, milletvekillerince verilecek önerge sayısı ise Anayasa’ya aykırılık önergeleri dahil en fazla üçle sınırlandırılırken maddelerin fıkraları hakkında önerge verilmesine de olanak tanınmamıştır.

İçtüzük değişikliğine ilişkin teklifin gerekçesinde, 87. maddenin birinci fıkrasının son cümlesinin mevcut halinde sınırlamanın sadece milletvekillerince verilecek önergeler için getirildiği belirtilerek komisyon veya hükümetçe verilebilecek önergeler için de ayrıca sınırlama getirilmesi ve bu imkanın birer önerge ile sınırlandırılması, ayrıca maddeler üzerinde verilebilecek Anayasa’ya aykırılık önergelerinin de bu cümlede öngörülen sınırlamaya dahil edilerek milletvekillerince her madde için Anayasa’ya aykırılık önergeleri dahil üçten fazla verilememesi böylece bir tasarı veya teklifin maddeleri üzerinde işleme konulabilecek önerge adedinin ihtilafa mahal bırakmayacak biçimde düzenlenmesi amacıyla dava konusu değişikliğin yapıldığı ifade edilmektedir.

Dava dilekçesinde, önergenin tasarı ve tekliflerin maddelerini olgunlaştıracak vasıtaların başında geldiği, bu nedenle aşırı sınırlandırılmasının bu temel vasıtayı işlemez hale getireceği; önergede fıkra düzeninden vazgeçilmesinin her biri bağımsız madde niteliğinde olan hükümlerin fıkra haline getirilerek bir kaç sahife uzunluğunda maddeler oluşturulmasına yol açtığı, ayrıca yasama hilelerini artıracak ve katılımı kısacak sonuçlar doğuracağı belirtilerek kuralın, Anayasa’nın 2., 68. ve 87. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmektedir.

İçtüzüğün 87. maddesinin birinci fıkrasının dava konusu son tümcesine göre, her madde için komisyon ve hükümetçe birer, milletvekillerce, Anayasa'ya aykırılık önergeleri dahil en fazla üç önerge verilebilecektir. İçtüzüğün 84. maddesi uyarınca bir tasarı veya teklifin belli bir maddesinin Anayasa'ya aykırılığı gerekçesiyle reddine ilişkin olarak verilen ve diğer önergelerden önce oylanan Anayasa'ya aykırılık önergelerinin bu özelliği nedeniyle diğerlerinden farklı olduğu gözetildiğinde, Anayasa'ya aykırılık önergeleri dışında maddeler üzerinde verilebilecek en fazla önerge sayısı ikiye inmektedir.

Çağdaş anlamda demokratik siyasî yaşam, sorunların, bunlara ilişkin görüş ve önerilerin iktidar-muhalefet diyalogu içinde tartışılmasını uzlaşma arayışı içinde sonuca ulaşılmasını zorunlu kılar. Çoğunluğa karşı azınlığın iktidara karşı muhalefetin haklarının korunmadığı bir rejim demokratik sayılamaz. Bunlar arasında bir denge kurulması, uzlaşma sağlanması demokrasinin gereğidir.

Yasama etkinliklerinde asıl olan, kamusal yararı gerçekleştirmek amacıyla yapılan görüşmeler sonucunda Meclis'in gerçek iradesinin oluşmasıdır. Bu iradenin oluşmasında, yapılan görüşmeler kadar verilen önergelerin de büyük katkısı olduğu bir gerçektir. Ancak, milletvekillerine sınırsız sayıda önerge verme olanağının tanınmasının da yasama çalışmalarını olumsuz yönde etkileyerek gereksinim duyulan yasaların çıkarılmasını engelleyeceği açıktır.

Dava konusu düzenleme uyarınca, önerge sayısının komisyon ve hükümet için birer, milletvekilleri için Anayasa'ya aykırılık önergeleri dahil en fazla üçle sınırlandırılmasının, milletvekillerinin kimi konuların maddede yer alması veya maddeden çıkarılması, maddenin komisyona iadesi veya reddi, metne ek veya geçici madde eklenmesi gibi yasama etkinliklerinden ayrı düşünölmeyecek olan konularda önerge verme haklarını önemli ölçüde zorlaştıracığı kuşkusuzdur.

Yasama Meclisi üyelerinin görev ve yetkilerinin amacına uygun biçimde kullanılmasının aşırı derecede zorlaştırılması veya ortadan kaldırılması durumunda ise Anayasa'nın 87. maddesi çerçevesinde yasama işlevinin tam olarak yerine getirildiğinden söz edilemez. Bu ölçüsüz sınırlamaların Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti anlayışıyla da bağdaşması olanaksızdır.

Açıklanan nedenlerle dava konusu kural, Anayasa'nın 2. ve 87. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 68. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

D- Kararın 5. Maddesiyle Değiştirilen TBMM İçtüzüğü'nün 91. Maddesinin İncelenmesi

İçtüzüğün dava konusu değişik 91. maddesinde, *“Temel kanunları, İçtüzüğü ve ülkenin ekonomik ve teknolojik gelişimi ile doğrudan ilgili yeniden yapılanma kanunlarını bütünü ile veya kapsamlı olarak değiştiren veya yürürlüğe koyan tasarı veya tekliflerin Genel Kurulda görüşülmesinde uygulanacak özel görüşme ve oylama usulü ile maddeler üzerinde önerge verilip verilemeyeceğinin tespitine, Hükümetin, esas komisyonun veya grupların teklifi, Danışma Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurulca karar verilebileceği gibi Danışma Kurulunda oybirliği sağlanamaması halinde siyasî parti gruplarının önerisi üzerine Genel Kurulca üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun oyu ile de karar verilebilir.”* denilmektedir.

Önceki düzenlemeyle yalnız “temel kanunlar” ve “İçtüzük” için özel görüşme ve oylama yöntemi belirlendiği halde, yeni düzenlemeyle bunlara “ülkenin ekonomik ve teknolojik gelişimi ile doğrudan ilgili yeniden yapılanma kanunları da eklenmiş, ayrıca bu özel görüşme ve oylama yönteminin yanısıra maddeler üzerinde önerge verilip verilemeyeceğinin tespitinin de Genel Kurul’ca karara bağlanacağı kabul edilmiştir.

Bu düzenleme hakkındaki İçtüzük değişiklik teklifinin gerekçesinde, maddeyle, özel görüşme ve oylama usulü tespit edilebilecek işler arasına ülkenin ekonomik ve teknolojik gelişimi ile doğrudan ilgili yeniden yapılanma kanunlarına ilişkin tasarı ve tekliflerin de dahil edildiği, Danışma Kurulu’nda oybirliği (mutabakat) sağlanamaması halinde siyasî parti gruplarına da öneri götürebilme imkânı tanındığı ve grup önerileri üzerine Genel Kurul’un üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu ile karar verilebilme olanağı sağlandığı belirtilmektedir.

Dava dilekçesinde, değişikliğin özel yasama usulünü sınırlanamaz biçimde genişletip keyfilik alanı yarattığı uzlaşmaya önem vermeyerek inisiyatif iktidar çoğunluğunun oylarına terk ettiği; hukuk kuralının “genellik”, “soyutluk” ve “süreklilik” içermesi gerektiği; bunun hukuk güvenliğinin kurucu öğelerinden olan öngörülebilirlik ve

belirlilik açılardan da önemli olduğu; dava konusu kuralın ise usul ve esas kurallarını belirlemeyi iktidar çoğunluğunun tekeline verdiği; her olay için ayrı usul üretilmesine olanak sağladığından anayasal hukuk düzeniyle de çatıştığı; hangi özel usuller benimsenecekse bunların tanımlanarak tüzükteki özel yerine konulmasıyla sorunun çözümlenebileceği; maddedeki “Temel yasa”, “yeniden yapılanma”, “kapsamlı değişiklik” kavramlarının bir ölçüye bağlanamaması nedeniyle devamlı tartışma yaratacağı; uygulanacak yeni usullerle öngörülemez çeşitlilikte aykırılıklar oluşacağı; kuraldaki “önerge verilip verilemeyeceği” kaydının önerge verme yasağına yol açmasının, önergenin Genel Kurul’un tasarısı ve teklifler üzerinde tasarrufta bulunmasını sağlayan en temel araç olması nedeniyle Meclis iradesinin oluşmasını engelleyeceği; özel yöntemin, Danışma Kurulu’nda oybirliği sağlanamaması durumunda üye tamsayısının 3/5 çoğunluğu ile belirlenebilmesinin Anayasa’nın 96. maddesine göre toplantıya katılanların salt çoğunluğu olarak öngörülen karar nisapları ile bağdaşmadığı; Genel Kurul’un Anayasa’da gösterilen karar nisaplarını içtüzükle değiştiremeyeceği; kuralın, büyük koalisyonlar dışında kalan iktidarlara yararlandırmayarak iktidar-muhalefet dengesini de bozacağı; bu nedenlerle kuralın Anayasa’nın 2., 7., 87., 88., 96. ve 148. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmektedir.

Dava konusu 91. maddeyle temel kanunları, içtüzüğü ve ülkenin ekonomik ve teknolojik gelişimi ile doğrudan ilgili yeniden yapılanma kanunlarını bütünüyle veya kapsamlı olarak değiştiren veya yürürlüğe koyan tasarısı ve tekliflerin Genel Kurul’da görüşülmesinde uygulanacak özel görüşme ve oylama usulünün çerçevesi çizilip esasları belirlenmemiş, bunun, tasarısı ve tekliflerin her biri için özel olarak Genel Kurul’ca saptanması öngörülmüştür. Böylece, sözü edilen tasarısı ve tekliflerin tümü veya maddeleri hakkında görüşme yapıp yapılmayacağı, soru-cevap işlemine olanak sağlanıp sağlanmayacağı, ne kadar süre ile konuşma yapılacağı, önerge verilip verilmeyeceği, tasarısı veya tekliflerin tümünün oylanmasından önce, maddelerinin oylanıp oylanmayacağı gibi hususlar Genel Kurul’ca karara bağlanacak ve bu hususlar sadece belirli bir tasarısı veya teklifin görüşme ve oylama usulü için geçerli olacaktır.

Anayasa’nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti, siyasal iktidarı sınırlamak ve devlet faaliyetlerini kurallara bağlamakla istikrara da hizmet eder. Bu istikrarın özü ise hukuki güvenlik ve öngörülebilirliktir. Bunu gerçekleştirmenin başlıca yolu ise kural

konulmasını gerektiren durumlarda bunların genel, soyut, anlaşılabilir ve sınırlarının belirli olmasını sağlamaktır.

Öte yandan, milletvekillerinin Anayasa'nın 87. maddesinde belirtilen görevlerini yerine getirebilmeleri ve yetkilerini kullanabilmeleri yasama faaliyetlerine etkili biçimde katılmaları ile olanaklıdır. Bunu sağlamanın ön koşulu ise Meclis çalışmalarını düzenleyen İçtüzük kurallarının "belirlilik", "genellik", "soyutluk" ve "öngörülebilirlik" özelliklerine sahip olmasıdır.

Dava konusu 91. maddede belirtilen "temel kanun" ve "ülkenin ekonomik ve teknolojik gelişimi ile doğrudan ilgili yeniden yapılanma kanunları"nın kapsamına açıklık getirilmemesi, pek çok yasanın bu kapsam içinde düşünülmesine neden olabilecektir. Ayrıca, maddede öngörülen her tasarı veya teklife özgü biçimde uygulanacak görüşme ve oylama usulü önceden bilinemeyeceğinden objektiflik sağlanamayacaktır.

Bu durumda, dava konusu kural, belirlilik, genellik, soyutluk ve öngörülebilirlik özellikleri, taşımaması nedeniyle yasama yetkisinin amacına uygun biçimde kullanılmasına elverişli olmadığı gibi hukuk devleti ilkesiyle de bağdaşmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. ve 87. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kuralın, Anayasa'nın 2., ve 87. maddelerine aykırılığı saptanmış olduğundan 7., 88., 96. ve 148. maddeleri yönünden incelenmesine gerek görülmemiştir.

V- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİ

7.2.2001 günü, 713 sayılı "Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Karar"ın 5. maddesiyle değiştirilen 5.3.1973 günü, 584 Karar numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 91. maddesinin YÜRÜRLÜĞÜNÜN DURDURULMASI İSTEMİNİN REDDİNE, 31.1.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

VI- SONUÇ

7.2.2001 günü, 713 sayılı "Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Karar"ın:

A- 1. maddesiyle 5.3.1973 günlü, 584 Karar numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 60. maddesinin altıncı fıkrasının sonuna eklenen cümlelerin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Fulya KANTARCIOĞLU, Rüştü SÖNMEZ ile Enis TUNGA'nın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

B- 3. maddesiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün kenar başlığı ile birlikte değiştirilen 81. maddesinin;

1- Birinci fıkrasının, (b) bendinin ikinci tümcesi ile (d) bendinin,

2- Dördüncü fıkrasının,

Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, OYBİRLİĞİYLE,

C- 4. maddesiyle değiştirilen Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 87. maddesinin birinci fıkrasının son cümlesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, OYBİRLİĞİYLE,

D- 5. maddesiyle değiştirilen Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 91. maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, OYBİRLİĞİYLE,

E- İptal edilen kurallarının doğuracağı hukuksal boşluk kamu düzenini tehdit ve kamu yararını ihlal edici nitelikte görüldüğünden, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 2949 sayılı Yasa'nın 53. maddesinin dördüncü ve beşinci fıkraları gereğince bu kurallara ilişkin İPTAL HÜKMÜNÜN, KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK ÜÇ AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE, OYBİRLİĞİYLE,

31.1.2002 gününde karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

KARŞIOY GEREKÇESİ

Esas Sayısı : 2001/129
Karar Sayı : 2002/24

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Karar'ın 1. maddesiyle 5.3.1973 günlü, 584 Karar sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 60. maddesinin, görüşme sırasında Hükümetten veya komisyondan soru sormak isteyenlerin, sorularını yerlerinden sorabileceklerine ilişkin altıncı fıkrasına eklenen dava konusu tümceyle soru ve cevap süresi on dakika ile sınırlandırılmıştır. Bu kuralın aralarındaki bağlantı nedeniyle 81. maddenin (b) bendindeki, maddeler üzerinde ayrıca soru sorulamayacağına ilişkin kuralla birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.

TBMM İçtüzüğü'nün 81. maddesinin (b) bendinde, tasarı ve teklifin tümünün görüşülmesinden sonra soru-cevap işlemi yapılacağı; maddeler üzerinde ayrıca soru sorulamayacağı kurala bağlandığından 60. maddedeki soru ve cevap süresini on dakika ile sınırlayan kuralın tasarı ve tekliflerin tümünün görüşülmesinden sonraki evrede uygulama alanı bulabileceği açıktır.

Tasarı ve tekliflerin tümü üzerindeki görüşmeler, genellikle ayrıntıya girilmeden konular daha geniş bir açıdan değerlendirilerek yapıldığından bu evrede yoğun olarak soru sorulmasını gerektirecek bir ortamın oluşması sıklıkla rastlanabilecek bir durum değildir. Kaldı ki böyle bir durum söz konusu olduğunda da sorular ve cevaplar için onar dakika, toplam yirmi dakikalık süre tanınması üyelerin soru sorarak aydınlanma haklarını kullanılamayacak hale getiren bu bağlamda öze dokunan bir sınırlandırma kabul edilemeyeceğinden Anayasa'ya aykırı değildir.

Öte yandan, soru ve cevap süresini on dakika ile sınırlayan kuralın iptali yerine, yalnız, maddeler üzerinde soru sorulmasını yasaklayan kuralın iptali halinde maddeler için de onar dakikalık soru ve cevap süresi geçerli hale geleceğinden ve her madde için tanınan bu süre ölçülülük ilkesini de zedelemeyeceğinden Anayasa'ya aykırılık sorunu bir boşluk doğmadan çözümlenebilecekken bu husus gözardı edilerek verilen kararda isabet görülmemiştir.

Açıklanan nedenlerle, TBMM İçtüzüğü'nün 60. maddesinin altıncı fıkrasına eklenen tümcenin iptali yolundaki çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2001/293
Karar Sayısı : 2002/28
Karar Günü : 13.2.2002

İPTAL DAVASINI AÇAN : Anamuhalefet (Fazilet) Partisi TBMM Grubu Adına Parti Genel Başkanı Mehmet Recai KUTAN

İPTAL DAVASININ KONUSU : 20.2.2001 günlü, 4628 sayılı “Elektrik Piyasası Kanunu”nun Geçici 4. maddesinin birinci fıkrasının ve Geçici 8. maddesinin birinci fıkrasının Anayasa’nın 2., 10., 35., 48. ve 125. maddelerine aykırılığı nedeniyle iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemidir.

I- İPTAL VE YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMLERİNİN GEREKÇESİ

Yürürlüğün durdurulması istemini de içeren dava dilekçesinin gerekçe bölümü şöyledir:

“II- YAPILMIŞ SÖZLEŞMELERE YASA İLE SON VERMEK, ÇOK ESKİ VE BİLİNÇALTINA YERLEŞMİŞ İKİ TEMEL DEVLET YANLIŞINDAN BİRİDİR Kİ OSMANLI, DEVLETİ’NİN ÇÖKÜŞÜNE NEDEN OLMUŞTUR.

Osmanlı Devleti’nde (Müslim ve gayrimüslim) ahalinin mülkiyet hakkı yoktu. Arazinin hemen tamamı miri arazi denilen Sultan’a ait (Devlete ait) kamu arazisi telakki olunurdu. Osmanlı Devleti’ndeki bu yanlış hukuki durum, Osmanlı Devleti’ni de rahatsız etmiş, sonunda 1839 Tanzimat, 1856 Islahat Fermanlarının çıkarılmasına sebep olmuştu. Sonunda ve dış baskı ile Osmanlı Devleti “mal emniyeti”ni tanımak zorunda kalmıştır. Osmanlı “mal emniyeti”ni neden sonra tanımıştır amma Türkiye Cumhuriyeti’nin bilinçaltına sanki yurttaşın mal emniyetini tanımama yerleşmiş gibidir.

Cumhuriyet yasaları içinde mal emniyetini tanımayanlar hayatiyetini Cumhuriyetin 78, demokrasinin 56. yılında sürdürmektedir.

Kamulaştırma Kanunu ile, İmar Kanunu’nun 18. maddesi ile, Tabiat Yarlıklarını düzenleyen mevzuat ile, Kıyı tesbitindeki keyfilikler ile, imar planlarının keyfiliği ile, geriye etkili fütursuz vergiler ile, vergi cezalarının salınmasındaki usulsüzlükler ve keyfilikler ile “mal emniyeti”nin, “mülkiyet güvencesi”nin sağlanamadığı görülmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nde "mülkiyet güvensizliği" o derece meşhur olmuştur ki, sonunda ve günümüzde IMF "kamulaştırma yasanızı düzeltin" demek zorunda kalmıştır.

Bu satırlar yazılırken KAMULAŞTIRMA YASASI mülkiyeti emniyetsizleştiren dikenlerinden ayıklanmak üzere TBMM tarafından kabul edilmiş bulunuyordu.

Mülkiyet emniyetsizliğinin Osmanlı Devleti'ne neye mal olduğu hakkında Türk Tarihçi Halil İnalcık ile Amerikalı Tarihçi Bernard Lewis'in kitaplarında çok anlamlı örnekler vardır.

III- "MENAFİ HAZİNE LEHİNE DÜŞÜNMEK VE KARAR VERMEK"DE YURTTAŞIN İŞ, ÇALIŞMA VE MÜLKİYET HAKLARINI HİÇE İNDİRMEĞE DEVAM ETMEKTEDİR.

"Menafii Hazine" düşünmek, Osmanlı'daki ahalinin mülkiyet hakkı olmamasının bir yan sonucudur. Giderek Cumhuriyet döneminde "Devletçi" düşüncenin parçası olmuş, "Devlet yaparsa bir bildiği vardır" gibi "HUKUK DEVLETİ" ilkesini zedeleyen mantık devletin, yurttaşın akçalı çıkarlarını hiçe sayması sonucunu doğurmuştur.

İncelemekte olduğumuz GEÇİCİ 4. VE GEÇİCİ 8. MADDELER yararı kendinden menkul bir "MENAFİ HAZİNE" düşünce tarzının ürünüdür.

Bir hukuk devletin tek çıkarı, "HUKUK DEVLETİ'ne yaraşır ve yakışır davranmak ve yasal düzenlemeler yapmak, bunlara uymak iken, kimin tarafından ortaya atıldığı belli olmayan, "hurafeyi andıran" MENAFİ HAZİNE davranış, yasal düzenleme ve uygulama ANAYASAL REJİM VE HUKUKLA bağdaşmaz.

IV- MÜLKİYETE SAYGI BEKLEMEK BİR "İNSAN HAKKI" MERTEBESİNE YÜKSELDİĞİ HALDE, TÜRK YASAKOYUCU BU GELİŞMEYİ GÖRMEZDEN GELMEKTEDİR, GEÇİCİ 4. VE GEÇİCİ 8. MADDELER DE BUNA BİRER ÖRNEK OLUŞTURMAKTADIR.

a) Mülkiyet hakkı, Avrupa İnsan Hakları Antlaşması yapılırken "mülkiyet güvencesi", II. PROTOKOLDE ise "insan hakkı, insanlık hakkı" olarak nitelenmiş, böylece mülkiyeti korumak devlete ödev olarak yüklenmiş, işkence yasağı ile mülkiyete saygı göstermemek arasında fark kalmamıştır.

b) Dikkat edilirse II. PROTOKOL'de insanlık hakkı sayılan şey, MÜLKİYET GARANTİSİ değil, daha duyarlı olarak MÜLKİYETİNE SAYGI GÖSTERİLMESİNİ İSTEMEK HAKKI'dır.

Mülkiyet garantisine göre yapılacak müdahalelere bile müsaade edilmektedir. Literatürde mesela hava alanı civarında yüksek bina yapılmasını engellemek kabul ediliyor.

Ancak havalanacak uçakları engellemeyen yüksekliğe müsaade edilmemesi ya da havaalanı tesisleri kadar yüksek bina yapılmasını engellemek "MÜLKİYET HAKKINA SAYGI EKSİKLİĞİ" sayılmaktadır.

c) Mülkiyete saygı bilinci yerleşmemiş toplumda şu düşünce egemendir:

Devlet veya kamu kurumu, örneğin, "hastahane" yapmak için, birey A'nın arsasını kamulaştırır ise, bedelini tam vermese de olur, çünkü nihayet park değil ya, eğlenme yeri değil ya... diye akıl yürütülür. Hastahane yapılacaksa, arsanın malikine tam bir karşılık bedel verilmesi de olur... Bu bir mülkiyet ihlalidir. Yurttaş direnirse, dava açarsa, iptali için başvurursa, tezyidi bedel davası açarsa ona karşı başka yaptırımlar (işyerinin kapatılması, suyunun, elektriğinin kesilmesi, medya aracılığı ile küçük düşürülmesi... bunlar Türkiye'de yaşanmış olaylardır) uygulanır. İnsan hakkı ihlalleri önce bedensel değil, mal ile ilgili baskılar ile başlar. GEÇİCİ 4. ve GEÇİCİ 8. MADDELER, hissettirmeden devir sözleşmelerine müdahale amacı taşımaktadır.

Devir sözleşmelerinin yapılanlarının yürürlüğe girmesini engelleme bir mülkiyet, malvarlığı müdahalesidir, bu müdahalenin önlenmesi idari dava ile değil, anayasal başvuru ile mümkündür.

V- TÜRK ANAYASA MAHKEMESİ, MÜLKİYET İHLALİ SONUCUNU DOĞURAN YASAL DÜZENLEMENİN DEVLETİN "CUMHURİYET" NİTELİĞİNE AYKIRI OLDUĞU SONUCUNA VARMIŞTIR.

a) Anayasa Mahkemesi kamulaştırma bedellerini "vergi değeri" ile sınırlayan yasal düzenlemeyi Devletin değışmez niteliğı olan CUMHURİYET İLKESİ'ne aykırı bulmuştur.

b) Anayasa Mahkemesi'nin bu görüşü, Anayasa hukukumuzun modernleşmesinin ilk temel taşıdır.

c) Anayasa Mahkemesi'nin duyarlılığı ülkemizi "muasır medeniyet seviyesine çıkaracak" bir davranıştır.

Yurttaşın malında, sözleşmesinde gözü olan, onun mülkiyet ve sözleşme haklarını yasa ile ihlalden çekinmeyen bir devlet "çağdaş devlet" olamaz.

Sözleşme ve mülkiyet alanına yasal olmayan, anayasal olmayan yollardan müdahaleyi göze alan Devlet "demokrat" olamaz, hukuk devleti olamaz.

d) Daha vahimi; sözleşme ve mülkiyete saygılı olmayan devlet bu noktada duramaz, giderek başka alanlara, kişilerin hak ve özgürlükler sistemine de yasal olmayan, anayasal olmayan yollardan müdahalede etmeye başlar.

Mülkiyet güvencesi, başka özgürlüklerin sigortası gibidir, GEÇİCİ 4. ve GEÇİCİ 8. MADDELER bu sigortayı ortadan kaldırmaktadır.

IV- YAPILMIŞ SÖZLEŞMELERİ TAMAMLAMA İDARENİN ELİNDE VE TAKDİRİNDE İKEN BU İŞİ ZAMANLA SINIRLAMA İŞ VE ÇALIŞMA ÖZGÜRLÜĞÜNÜ SINIRLAMADIR

Çalışma ve sözleşme hürriyeti Anayasa'nın 48. maddesi ile güvence altına alınmıştır. Yapılmış sözleşmelere yasa ile müdahale bu özgürlüğün ihlali, özüne müdahale niteliğindedir.

Bilindiği gibi Anayasa'nın 48/1. maddesine göre;

"Herkes sözleşme hürriyetine sahiptir."

Anayasa'nın bu açık hükmüne güvenerek, kişilerin, Devletin yürütme organı ile yaptığı sözleşmeler, süreleri dolmadan, şimdi Devletin diğer bir organı tarafından. Yasama Organınca feshedilmektedir (Geçici md. 4).

Öte yandan Devlet'in bir organının. Yürütme Organının kişilere verdiği güvenceler. Hazine garantileri, yine süreleri dolmadan, aynı Devletin başka bir organı. Yasama organı tarafından geçersiz kılınmaktadır (Geçici md. 8).

Böyle bir uygulamanın “Devlete güven” ilkesine aykırı düşeceği gayet açıktır. Halbuki “Hukuk devletinin en önemli niteliklerinden biri “güvenilir” olmasıdır”

(Any. Mah.Kararı. T. 12.11.1991. E.1091/7. K.1991/43. AMKD. S.27. C.2. s.652)

Bilindiği gibi enerji sektörü pahalı bir sektör. Bu sektörde yatırım yapabilmek için büyük sermaye şirketlerine, uluslararası finans kurumlarına dayanmak mecburiyeti vardır.

Büyük sermaye şirketleri ve uluslararası finans kurumları, ulusal şirketlere ancak Devlet güvencesi, Hazine garantisi üzerine kredi açarlar. Uygulama hep böyle olmuştur.

Birçok ulusal şirket, enerji sektörüne yatırım yapabilmek için Hazine garantisi ile uluslararası finans kurumlarına başvurmuş, bir takım bağlantılar kurmuş, yükümlülükler altına girmiştir.

Şimdi Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin henüz vadesi gelmemiş Hazine garantilerini Yasama Organı vasıtasıyla (Geçici m. 8 ile) iptal etmesi üzerine, finans kurumları da Türk ulusal şirketleri ile yaptıkları kredi sözleşmelerini -haklı olarak- iptal edecekler, kredi vermeyi durduracaklar, hatta verdikleri kredileri geri talep edeceklerdir.

Böyle bir uygulamanın ise Anayasa'nın 48/2. maddesine;

“Devlet, özel teşebbüslerin ... güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır”

hükmüne açıkça aykırıdır.

Sonuç olarak, enerji sektöründe iflaslar -ve belki de intiharlar- birbirini takip edecektir.

VII- GEÇİCİ 4. VE GEÇİCİ 8. MADDELER, SÖZLEŞMEYE “KAMU DÜZENİ” MÜLAHAZASI İLE MÜDAHALE ANLAMIM TAŞIMAMAKTADIR.

Hem özel hukukta hem de kamu hukukunda sözleşmelere ancak hakim (mahkeme) eliyle müdahale edilebilir. Bu müdahale hakkın özü ile ilgili olmayıp, o sözleşmenin ya boşluğu sebebiyle ya da kamu düzeni mülahazası ile olabilir.

Sözleşmenin boşluk taşıması sebebiyle müdahale örneği, kira parasının tespiti davalarıdır, uyarlama davalarıdır.

Sözleşmeye kamu düzeni için de müdahale edilebilir. Bu ise Medeni Kanun'un 2. maddesi ve Borçlar Kanunu'nün 19/20 maddeleri ile açıklanabilir.

GEÇİCİ 4. ve GEÇİCİ 8. MADDELER ise, hakkın özünü ortadan kaldırmağa, yapılmış sözleşmeleri akim bırakmağa matuf yasama organı müdahalesidir ki hak sahibi hakkını aramaktan yoksun bırakılmaktadır.

Bu yasal düzenleme sonucunda sözleşmenin birey olan tarafı sözleşmenin ortadan yasa ile kalkması sebebiyle tazminat haklarından da yoksun kalacaktır.

Böyle bir uygulama, nitelme biraz sert olsa da, yasakoyucunun "HUKUKA KARŞI HİLESİ'dir.

Ayrıca birey, sözleşmenin ortadan kalkmasından dolayı idarenin işleminin iptalini talep hakkından yoksun kalmaktadır.

VIII- GEÇİCİ 4. VE GEÇİCİ 8. MADDELER "MÜKTESEP HAKKI" ORTADAN KALDIRAN BİR DÜZENLEMEDİR.

Müktesep hak, işletme sözleşmesinden doğacak hakların muhtevası olduğu kadar, sözleşmelerin taraflarının sözleşmenin idare tarafından ihlali halinde yasal yollara başvurma haklarını da ifade eder.

Yasama organı, nasıl kira sözleşmelerini feshedilmiş sayıyorum diyemezse, şu veya bu alanda kurulmuş sözleşmeleri de akim bırakamaz.

Yurttaşın sözleşmenin tarafı olarak bu sözleşmeye uyulmasını talep haklarını ortadan aldirmek, Anayasa ile güvence altına alınmış olan "SÖZLEŞME KURMA HAKKI'nı ortadan kaldırır.

Sözleşme kurma hakkının ortadan kaldırılması bizim hukuk tarihimizde bulunmayan bir örnektir. Ancak 2000 yıl önce Roma İmparatorluğu'nda kölelerin sözleşme kurma hakkı yoktu.

Yasama Organının böyle bir kasıtlı hareket etmiş olduğunu kabul etmek kolay olmasa da doğan sonuç böyle bir amaçla örtüşmektedir.

Müktesep hakların ihlali, "HUKUK DEVLETİ İLKESİ'nden sapmanın en tehlikeli yoludur, yöntemidir. Her halde Türkiye'de en yaygın hukuk değişlerinden biri "Biz yapalım, ya da idare yapsın, hakkı ihlal edilen mahkemeye gitsin!.."

Hukuk Devleti bu tür uygulamalarla tamamen inkar edilmiş olur. Hukuk Devletine göre "İdare hiçbir şekil ve şart altında HUKUKA AYKIRI davranamaz. Hukuk Devleti, HUKUKA AYKIRI davranma alışkanlık ve eğilimlerini önlemekle yükümlüdür".

GEÇİCİ 4. ve GEÇİCİ 8. MADDELER Yasama yolu ile idarenin ajanlarına kurulmuş sözleşmeleri bekletmek ve tamamlamamak işareti vermek anlamındadır.

IX- EŞİTLİK KURALINA AYKIRILIK

GEÇİCİ 4. ve GEÇİCİ 8. MADDELER düzenlemesi, sadece enerji sözleşmeleri için getirilmiş dar ve istisnai bir sınırlama olup, sözleşmeler alanının bir kesimini ilgilendirmektedir.

Böylece yasakoyucu muhtemeldir ki yanlışlıkla, bir alanı sınırlamak gereksinimini kendince düzenlemiştir.

Anayasa Mahkemesi böyle bir uygulamaya geçit verecek olursa, yarının yasama organları başka alanlarda kurulmuş sözleşmeleri şu ya da bu gerekçe ile sınırlamak yetkisini almış olacaklardır."

II- YASA METİNLERİ

A- İptali İstenen Yasa Kuralları

4628 sayılı Yasa'nın Geçici 4 ve Geçici 8. maddelerinin iptali istenen birinci fıkraları şöyledir :

1- "GEÇİCİ MADDE 4.- Kamuya ait elektrik enerjisi üretim ve dağıtım tesislerinden işletme hakları devri öngörülenlerden devir işlemlerini 20 Haziran 2001 tarihine kadar tamamlayamayan şirketlerin mevcut sözleşmeleri hükümsüzdür."

2- “GEÇİCİ MADDE 8.- 3996 sayılı Kanun hükümleri çerçevesindeki Hazine garantileri, bu Kanunun yayımı tarihinden önce kararlaştırılmış bulunan projeler için 2002 yılı sonu itibarıyla işletmeye geçmeleri kaydıyla verilebilir. Bu projelerden Hazine garantisi verilmiş olanların 2002 yılı sonu itibarıyla işletmeye alınamaması halinde Hazine garantileri geçersiz olur.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

İptal isteminde dayanılan Anayasa kuralları şunlardır:

1- “MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.”

2- “MADDE 10.- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

3- “MADDE 35.- Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

4- “MADDE 48.- Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir.

Devlet, özel teşebbüslerin millî ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır.”

5- “MADDE 125.- İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır. Kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinde bunlardan doğan uyuşmazlıkların millî veya

milletlerarası tahkim yoluyla çözülmesi öngörülebilir. Milletlerarası tahkime ancak yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar için gidilebilir.

Cumhurbaşkanının tek başına yapacağı işlemler ile Yüksek Askerî Şûranın kararları yargı denetimi dışındadır.

İdarî işlemlere karşı açılacak davalarda süre, yazılı bildirim tarihinden başlar.

Yargı yetkisi, idarî eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlıdır. Yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idarî eylem ve işlem niteliğinde veya takdir yetkisini kaldırarak biçimde yargı kararı verilemez.

İdarî işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ve idarî işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda gerekçe gösterilerek yürütmenin durdurulmasına karar verilebilir.

Kanun, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim, seferberlik ve savaş halinde ayrıca millî güvenlik, kamu düzeni, genel sağlık nedenleri ile yürütmenin durdurulması kararı verilmesini sınırlandırabilir.

İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.”

III- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca Mustafa BUMİN, Samia AKBULUT, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Aysel PEKİNER, Mahir Can ILICAK, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU ve Ahmet AKYALÇIN'ın katılmalarıyla 17.5.2001 günü yapılan toplantıda, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, yürürlüğü durdurma isteminin bu konudaki rapor geldikten sonra karara bağlanmasına oybirliği ile karar verilmiştir.

IV- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI KARARI

27.6.2001 gününde Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU

ve Ahmet AKYALÇIN'ın katılmalarıyla yapılan toplantıda 20.2.2001 günlü, 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu'nun Geçici 4. maddesinin birinci fıkrasının yürürlüğünün durdurulmasına, Geçici 8. maddesinin birinci fıkrasına ilişkin yürürlüğün durdurulması isteminin reddine karar verilmiş, 27.6.2001 günlü ve 2001/7 sayılı bu karar 30.6.2001 günlü, 24448 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

V- SÖZLÜ AÇIKLAMA

Anayasa'nın 149. ve Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında 2949 sayılı Yasa'nın 30. maddesi gereğince 24-25.1.2002 günlerinde Hazine'nin bağlı bulunduğu Devlet Bakanlığı ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı temsilcileri ile Elektrik Sanayicileri ve İşadamları Derneği vekili ve Elektrik Dağıtım Hizmetleri Derneği Yönetim Kurulu Başkanının sözlü açıklamaları dinlenilmiştir.

VI- ESASIN İNCELENMESİ

Dava dilekçesi ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, iptali istenen yasa kuralları, dayanan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleriyle diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Geçici 4. Maddede Yapılan Değişikliğin İncelenmesi

27.6.2001 günlü, 4694 sayılı Yasa'nın 1. maddesi ile 4628 sayılı Yasa'nın Geçici 4. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "30 Haziran 2001" ibaresi "31 Ekim 2001" olarak değiştirilmiştir. Bu ibareye yönelik istem hakkında konusu kalmaması nedeniyle karar verilmesine gerek bulunmamaktadır.

B- Geçici 4. Maddenin Birinci Fıkrasının "30 Haziran 2001" İbaresinin Dışında Kalan Bölümünün İncelenmesi

1- Anlam ve Kapsam

Dava konusu 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu'nun Geçici 4. maddesinin birinci fıkrası ile kamuya ait elektrik enerjisi üretim ve dağıtım tesislerinden işletme hakkı devri öngörülenlerden devir işlemlerini 30 Haziran 2001 tarihine kadar tamamlayamayan şirketlerin mevcut sözleşmeleri hükümsüz kılınmaktadır.

“Mevcut sözleşmeler” terimi Yasa’nın 1. maddesinin üçüncü fıkrasının 8. bendinde, “Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce, 4/12/1994 tarihli ve 3096 sayılı Kanun, 8/6/1994 tarihli ve 3996 sayılı Kanun, 16/7/1997 tarihli ve 4283 sayılı Kanun, 21/1/2000 tarihli ve 4501 sayılı Kanun hükümleri ile ilgili yönetmeliklere göre imzalanan sözleşmeleri ve uygulama sözleşmelerini, ... ifade eder.” biçiminde tanımlanmıştır.

İşletme hakları devri öngörülen tesislerin devir işlemleri ile ilgili olarak düzenlenmiş olan “mevcut sözleşmeler”; 3996 sayılı Yasa’nın Geçici 1. maddesinin 4501 sayılı Yasa’nın 7. maddesi ile değişik ikinci fıkrası hükümleri uygulanmak suretiyle özel hukuk hükümlerine tabi hale getirilmiş olan sözleşmeler ile imtiyaz sözleşmesi olarak devam eden sözleşmeleri kapsamaktadır. Böylece dava konusu Yasa kuralı ile bu iki tür sözleşme geçersiz kılınmaktadır.

İşletme hakkının devri modeli ile özel kişi ya da şirketlerin kurulu olan tesisleri belli bir bedel karşılığında devir alması, kâr elde etmek için işletmesi ve sözleşmelerde belirlenen süre sonunda idareye geri vermesi sağlanmaktadır. 3096 sayılı Türkiye Elektrik Kurumu Dışındaki Kuruluşların Elektrik Üretimi, İletimi, Dağıtımı ve Ticareti ile Görevlendirilmesi Hakkında Kanun’un 5. maddesine göre, görev bölgesinde bulunan kamu kurum ve kuruluşlarınca (Kamu İktisadi Teşekkülleri dahil) yapılmış veya yapılacak üretim, iletim ve dağıtım tesislerinin işletme haklarının görevli şirketlere devrine Bakanlar Kurulu tarafından karar verilebilmektedir. İşletme hakkının devri sisteminde kamuya ait olan tesisler kamuya ait olmaya devam etmekte, ancak tesislerin bakım ve onarım işleri işletme hakkını devralan şirkete ait olmakta ve bu işlerin belirlenen esaslara göre yerine getirilmesi gerekmektedir.

Dava konusu yasa kuralıyla işletme hakkı devri öngörülen tesislerin devir işlemlerinin 30 Haziran 2001 tarihine kadar tamamlanamaması durumunda mevcut sözleşmeler hükümsüz sayılmakta iken bu tarih 27.6.2001 günlü, 4694 sayılı Yasa’nın 1. maddesi ile “31 Ekim 2001” olarak değiştirilerek süre dört ay daha uzatılmıştır.

2- Anayasa’ya Aykırılık Sorunu

Dava dilekçesinde, yapılmış sözleşmelerin tamamlanması idarenin elinde ve takdirinde iken bu konunun yasayla süreye bağlanmasının iş ve çalışma özgürlüğünü sınırladığı, sözleşme

özgürlüğüne güvenen kişilerin idare ile yaptıkları sözleşmelerin yasama organınca feshedildiği; böyle bir uygulamanın hukuk devletinin en önemli niteliklerinden biri olan güvenilirliği sarstığı özel hukukta ve kamu hukukunda sözleşmelere ancak mahkeme kararı ile müdahale edilebileceği; bu nedenle de söz konusu geçici maddenin Anayasa'nın 2., 10., 35., 48. ve 125. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmektedir.

Anayasa'nın "Çalışma ve sözleşme hürriyeti" başlıklı 48. maddesi, "Herkes dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetine sahiptir" kuralını içermektedir. Buna göre taraflar, özgür iradeleriyle ilişkilerini sözleşmelerle düzenleyip biçimlendirebilirler. Bir sözleşmenin ne zaman ve ne şekilde sona ereceğine ancak sözleşmenin taraflarınca karar verilebilir. Anayasanın 48. maddesinde koruma altına alınan bu özgürlük, sözleşme yapma serbestisi yanında yapılan sözleşmelere dışarıdan müdahale yasağını da içerir.

Öte yandan, Anayasa'nın 2. maddesinde Cumhuriyetin temel nitelikleri arasında sayılan hukuk devleti, insan haklarına saygı gösteren ve bu hakları koruyucu adaletli bir hukuk düzeni kurup sürdürmekle kendisini yükümlü sayan, bütün etkinliklerinde hukuka ve Anayasa'ya uyan, işlem ve eylemleri yargı denetimine bağlı olan devlettir. Böyle bir düzenin kurulması, yasama, yürütme ve yargı alanına giren tüm işlem ve eylemlerin hukuk kuralları içerisinde kalması, temel hak ve özgürlüklerin, anayasal güvenceye bağlanmasıyla olanaklıdır.

Dava konusu kural ile daha önce düzenlenmiş ve tarafların özgür iradeleri sonucunda belli koşullara bağlanmış olan sözleşmeler yasayla hükümsüz kılınmaktadır. Oysa, sözleşmelerin sona erdirilmesi veya diğer koşullarla ilgili uyuşmazlıkların çözümü sözleşmelerde belirtilen usul ve esaslara ya da bu konuda hüküm bulunmayan hallerde genel hukuk kurallarına bağlıdır.

Öte yandan, bir hukuk devletinde hukuk güvenliğinin sonucu olan ahde vefa ilkesi de sözleşme özgürlüğünün korunmasını zorunlu kılar.

Açıklanan nedenlerle, mevcut sözleşmelerin yasa ile sona erdirilerek sözleşme özgürlüğüne müdahale edilmesi Anayasa'nın 2. ve 48. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 2. ve 48. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden Anayasa'nın 10., 35. ve 125. maddeleri yönünden incelenmesine gerek görülmemiştir.

C- Geçici 8. Maddenin Birinci Fıkrasının İncelenmesi

Elektrik Piyasası Kanunu'nun Geçici 8. maddesinin birinci fıkrasına göre, 3996 sayılı Kanun hükümleri çerçevesindeki Hazine garantileri, bu Kanun'un yayımı tarihinden önce kararlaştırılmış bulunan projeler için 2002 yılı sonu itibarıyla işletmeye geçmeleri kaydıyla verilebilecek ve bu projelerden Hazine garantisi verilmiş olanların 2002 yılı sonu itibarıyla işletmeye alınamaması halinde Hazine garantileri geçersiz olacaktır.

Dava dilekçesinde, Elektrik Piyasası Kanunu'nun Geçici 8. maddesinin birinci fıkrasının Anayasa'nın 2., 10., 35., 48. ve 125. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmektedirler.

Geçici 8. maddenin birinci fıkrasında öngörülen 3996 sayılı Yasa kapsamındaki Hazine garantileri, daha önce kararlaştırılmış bulunan projelerde sözleşmenin ayrılmaz bir bölümüdür. İdarenin bütünlüğü nedeniyle, sözleşmenin bir tarafının Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ya da başka bir kamu kuruluşu olması ve Hazine garantilerinin ise Hazine Müsteşarlığı'nın bağlı olduğu Bakan tarafından verilmesi bu durumu değiştirmez. Çünkü bu sözleşmelerin tarafı durumundaki yüklenici şirketler yatırım ve hizmetleri bunların Hazine garantisi içerisinde yürütüleceğini bilerek üstlenmektedirler.

Açıklanan nedenlerle, sözleşmeden ayrı düşünülemez olan Hazine garantilerine ilişkin dava konusu düzeltme ile sözleşme özgürlüğüne müdahale edildiğinden Geçici 4. maddenin birinci fıkrasının iptaline ilişkin gerekçelerle kural Anayasa'ya aykırıdır. İptali gerekir.

VII- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI KARARI

20.2.2001 günlü, 4628 sayılı "Elektrik Piyasası Kanunu"nun Geçici 4. maddesinin birinci fıkrasının "... 30 Haziran 2001..." ibaresi dışında kalan bölümü ile Geçici 8. maddesinin birinci fıkrası, 13.2.2002 günlü, E. 2001/293, K. 2002/28 sayılı kararla iptal edildiğinden bu fıkraların, uygulanmasından doğacak sonradan giderilmesi güç veya olanaksız durum ve zararların önlenmesi ve iptal kararının sonuçsuz kalmaması için kararın Resmi Gazete'de

yayımlanacağı güne kadar YÜRÜRLÜĞÜNÜN DURDURULMASINA,
13.2.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

VIII- SONUÇ

20.2.2001 günlü, 4628 sayılı “Elektrik Piyasası Kanunu”nun:

A- Geçici 4. maddesinin;

1- Birinci fıkrasında yer alan “... 30 Haziran 2001...” ibaresi,
27.6.2001 günlü, 4694 sayılı Yasa’nın 1. maddesiyle değiştirildiğinden
konusu kalmayan bu istem hakkında KARAR VERİLMESİNE YER
OLMADIĞINA,

2- Birinci fıkrasının kalan bölümünün Anayasa’ya aykırı
olduğuna ve İPTALİNE,

B- Geçici 8. maddesinin birinci fıkrasının, Anayasa’ya aykırı
olduğuna ve İPTALİNE,

13.2.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2001/389
Karar Sayısı : 2002/29
Karar Günü : 13.2.2002

İPTAL DAVASINI AÇAN: Anamuhalefet (Doğru Yol) Partisi
TBMM Grubu Adına Parti Genel Başkanı Tansu ÇİLLER

İPTAL DAVASININ KONUSU: 27.6.2001 günlü, 4694 sayılı “Elektrik Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun”un 1. maddesinin Anayasa’nın 2. ve 48. maddelerine aykırılığı nedeniyle iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemidir.

I- İPTAL VE YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMLERİNİN GEREKÇESİ

Yürürlüğün durdurulması istemini de içeren dava dilekçesinin gerekçe bölümü şöyledir:

“Yasanın 1 inci maddesi, Anayasanın 2 inci ve 48 inci maddelerine aykırıdır.

Bu madde, 20.2.2001 t, 4628 sayılı Yasanın 2/d-I hükmünde düzenlenen “30.6.2001 tarihi” ile yine aynı Yasanın geçici 4 üncü maddesindeki “30.6.2001” tarihini “31.10.2001” olarak değiştirmektedir. Bu maddenin kapsamı, değiştirilen 2 ve geçici maddenin bölünmez bir parçası olması hasebiyle, değiştiren ve değiştirilen metin, yeni yürürlük yapısıyla davanın zorunlu konusudur (Any. Mad. 148, 87).

a) 4 üncü maddedeki 31.10.2001 (eski 30.6.2001) tarihi, işletme hakkı devir sözleşmeleri ve enerji alım anlaşmaları baz olarak öngörülmüştür.

Yasama organı, gerek iltihakı sözleşmeler ve gerekse diğer sözleşmeler için, somut sözleşme şartlarıyla çözülecek sorunları yasa konusu kılamaz. Hukuk devletinde, taraflardan biri kamu tüzelkişisi de olsa-serbest irade alanında, kamu düzenini ilgilendirmeyen kayıtlar, yasalarla konamaz. Aksine durum, yasama organını aynen bu olayda olduğu gibi günübirlik oldubittiler (değişiklikler) ile karşı karşıya getirir (Any. Mad. 2, 87).

Değiştirilen alt fıkra hükmü ve değişiklikle yürürlüğe giren tarih hükmü, sözleşme mekanizmalarıyla çözülebilecek ve genel çerçeve oluşturmayan hükümler niteliğindedir. Bu gibi hükümler, özel alana Anayasaya aykırı elatma olarak değerlendirilir.

Yasama (devlet), özel alandan çekildiği ölçüde, etkinliğini yükseltir (Any. Mad. 48).

b) Değiştirilen geçici 4 üncü madde, Yasanın yürürlüğünden önce gerçekleştirilmiş ve fakat devirleri tamamlanmamış ilişkilerle ilgilidir. 31.10.2001 tarihine kadar devir işlemleri tamamlanmayan sözleşmeler, geçersiz olacaktır. Yasama organı, akdedilen sözleşmelerle ilgili -özellikle, sözleşme bağlandıktan sonra- hiçbir şart öngöremez. İnikada, vadeye, infisaha, hükümsüzlüğe ilişkin şartlar, sözleşme tarihinde yürürlükte olan hukuka ve taraf iradelerine göre kararlaştırılır (Any. Mad. 48). Yasama organı, yasa ile bir sözleşmeyi geçersiz sayamaz. Sözleşme serbestisi, taraf iradelerinin egemenliğine ve akit tarihindeki hukuka (devlete/ yasamaya) güven prensibine dayanır.

c) Geçici 4 üncü madde, Yüksek Mahkemede iptal davasına konu kılınmıştır ve yürürlüğü durdurulmuştur (Anayasa Mahkemesi 27.6.2001 t, 293/7-E/K). Yürürlüğü durdurulan hüküm alanında bu karar döneminde yasama organınca düzenleme yapılmasına anayasal bir engel yoktur (Any. Mad. 7). Ne varki en azından yürürlüğü durdurma kapsamındaki alan açısından düzenleme yapılmasında, esas hakkındaki hükmün beklenmesi, bir yasama özenidir (Any. Mad. 153, başlangıç hükmü, 9, 138). Negatif yasama organı olan Anayasa Mahkemesinin somut sorunla ilgili norm-denetim kararları, Anayasaya uygun düzenleme amacına yardımcı olur.

Yürürlüğü Durdurma Gerekçesi

Madde, sözleşme özgürlüğüne, anayasal bir nedene dayanmadan (Any. Mad. 13, 48) keyfi şekilde müdahale etmektedir. Anayasaya aykırılık, ağırdır. Somut ve sözleşmenin içeriğine ilişkin, taraf iradelerinin birleşmesiyle ancak değiştirilebilecek şartlar, yasama organınca dayatılmaktadır. Hizmet gerekleriyle bağdaşsa dahi, hukuk devletin herhangi bir organının bu tür müdahaleleri, yasa kılıfına büründürülemez. Sorun, sözleşme yoluyla çözülebilir. Devlet, akdin bağlanması döneminde özenle davranmak ve ona göre sözleşme yapısı oluşturmak zorundadır.

Hükmün yürürlüğünün durdurulmasını talep etmenin içtihadı koşulları oluşmuştur.

Talep-Sonuç

1- Yasanın 1. maddesinin belirtilen ve Yüksek Mahkemeci belirlenen nedenlerle iptaline,

2- Yasanın 1. maddesinin yürürlüğünün durdurulmasına,
karar verilmesi hususu arz ve talep olunur.”

II- YASA METİNLERİ

A- İptali İstenen Yasa Kuralı

4694 sayılı Yasa'nın iptali istenilen kuralı şöyledir:

“30 Haziran 2001 tarihinden geçerli olmak üzere; 20.2.2001 tarihli ve 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanununun 2 nci maddesinin 4 üncü fıkrasının (d) bendinin (1) numaralı alt bendi ile geçici 4 üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan “30 Haziran 2001” ibaresi “31 Ekim 2001” olarak değiştirilmiştir.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

İptal isteminde dayanılan Anayasa kuralları şunlardır:

1- “MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.”

2- “MADDE 48.- Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir.

Devlet, özel teşebbüslerin millî ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır.”

III - İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Ahmet AKYALÇIN ve Enis TUNGA'nın katılmalarıyla 13.9.2001 günü yapılan toplantıda, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, yürürlüğü durdurma isteminin bu konudaki rapor geldikten sonra karara bağlanmasına oybirliği ile karar verilmiştir.

IV- YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA KARARI

27.6.2001 günlü, 4694 sayılı "Elektrik Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun"un 1. maddesinin ESAS HAKKINDA KARAR VERİLİNCEYE KADAR YÜRÜRLÜĞÜNÜN DURDURULMASINA OYBİRLİĞİYLE karar verilmiş 25.10.2001 günlü, E. 2001/389, K.2001/9 sayılı bu karar 27.10.2001 günlü ve 24566 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

V - SÖZLÜ AÇIKLAMA

Anayasa'nın 149. ve Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında 2949 sayılı Yasa'nın 30. maddesi gereğince 24-25.1.2002 günlerinde Hazine Müsteşarlığının bağlı olduğu Devlet Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı temsilcileri, Elektrik Sanayicileri ve İşadamları Derneği vekili ve Elektrik Dağıtım Hizmetleri Derneği Yönetim Kurulu Başkanının sözlü açıklamaları dinlenilmiştir.

VI - ESASIN İNCELENMESİ

Dava dilekçesi ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, iptali istenen yasa kuralıyla dayandırılan Anayasa kuralları bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Dava dilekçesinde, sözleşmelerin inikada, vadeye, infisaha ve hükümsüzlüğe ilişkin şartlarının sözleşme tarihinde yürürlükte olan hukuka ve taraf iradelerine göre kararlaştırılabileceği, yasama organının yasa ile sözleşmeleri geçersiz sayamayacağı, hukuk güvenliğini ihlâl edemeyeceği, bu nedenle dava konusu kuralın Anayasa'nın 2. ve 48. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür

4694 sayılı Yasa'nın dava konusu 1. maddesiyle 20.2.2001 günlü, 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu'nun 2. maddesinin dördüncü fıkrasının (d) bendinin (1) numaralı alt bendi ile geçici 4 üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan "30 Haziran 2001" ibaresi "31. Ekim 2001" olarak değiştirilmiştir.

4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu'nun 2. maddesinin, dördüncü fıkrasının (d) bendinin 4694 sayılı Yasa'yla değişik (1) numaralı alt bendinde, "Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt Anonim Şirketi, mevcut sözleşmeler kapsamında imzalanmış olan enerji alım ve satış anlaşmalarını TEAŞ'dan ve TEDAŞ'dan devralır. Geçici 4. madde ve Geçici 8. madde kapsamında enerji alım ve enerji satış anlaşmaları imzalayabilir, devraldığı ve/veya imzaladığı anlaşmaları yürütür ve sona erdirir. Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt Anonim Şirketinin mevcut sözleşmelerden 31 Ekim 2001 tarihine kadar gerçekleşen devir sözleşmeleri çerçevesinde dağıtım şirketlerine ve TEDAŞ'a karşı üstlendiği enerji satış taahhütleri ile sınırlı kalmak üzere, daha ekonomik bir tedarik kaynağı bulunamadığı takdirde öncelikle Elektrik Üretim Anonim Şirketinden alınmak ve bu halde dahi açık kalması halinde bir yılı aşmamak ve Kurul tarafından onaylanmak kaydıyla enerji alım anlaşmaları imzalayabilir." denilmektedir.

Böylece, Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt Anonim Şirketi sadece 31 Ekim 2001 tarihine kadar gerçekleşecek olan devir sözleşmelerindeki enerji alım-satım taahhütlerini karşılamak üzere enerji alım sözleşmeleri imzalayabilecektir.

4628 sayılı Yasa'nın Geçici 4. maddesinin 4694 sayılı Yasa'yla değişik birinci fıkrasında ise Kamuya ait elektrik enerjisi üretim ve dağıtım tesislerinden işletme hakkı devri öngörülenlerden devir işlemlerini 31 Ekim 2001 tarihine kadar tamamlayamayan şirketlerin mevcut sözleşmelerinin hükümsüz olacağı belirtilmektedir.

Anayasa'nın "Çalışma ve sözleşme hürriyeti" başlıklı 48. maddesi, "Herkes dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetine sahiptir" kuralını içermektedir. Buna göre taraflar, özgür iradeleriyle ilişkilerini sözleşmelerle düzenleyip biçimlendirebilirler. Bir sözleşmenin ne zaman ve ne şekilde sona ereceğine ancak sözleşmenin taraflarınca karar verilebilir. Anayasanın 48. maddesinde koruma altına alınan bu özgürlük, sözleşme yapma serbestisi yanında yapılan sözleşmelere dışarıdan müdahale yasağını da içerir.

Ayrıca, Anayasa'nın 2. maddesinde Cumhuriyetin temel nitelikleri arasında sayılan hukuk devleti, insan haklarına saygı gösteren ve bu hakları koruyucu adaletli bir hukuk düzeni kurup sürdürmekle kendisini yükümlü sayan, bütün etkinliklerinde hukuka ve Anayasa'ya uyan, işlem ve eylemleri yargı denetimine bağlı olan devlettir. Böyle bir düzenin kurulması, yasama, yürütme ve yargı alanına giren tüm işlem ve eylemlerin hukuk kuralları içerisinde kalması, temel hak ve özgürlüklerin, anayasal güvenceye bağlanmasıyla olanaklıdır.

Dava konusu kuralla daha önce düzenlenmiş ve tarafların özgür iradeleri sonucunda belli şartlara bağlanmış olan sözleşmeler, kimi aşamalarda yeni koşullar öngörülerek değiştirilmekte ya da tümüyle sona erdirilmektedir.

Öte yandan, bir hukuk devletinde hukuk güvenliğinin sonucu olan ahde vefa ilkesi de sözleşme özgürlüğünün korunmasını zorunlu kılar.

Açıklanan nedenlerle, mevcut sözleşmelerin yasa ile sona erdirilerek sözleşme özgürlüğüne müdahale edilmesi Anayasa'nın 2. ve 48. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

VII- İPTALİN DİĞER KURALLARA ETKİSİ

2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 29. maddesinin ikinci fıkrasında, yasanın belirli kurallarının iptali, diğer kurallarının veya tümünün uygulanmaması sonucunu doğuruyorsa, bunların da Anayasa Mahkemesi'nce iptaline karar verilebileceği öngörülmektedir.

4694 sayılı Yasa'nın iptal edilen 1. maddesi nedeniyle uygulanma olanağı kalmayan 2. ve 3. maddelerinin de iptali gerekir.

VIII- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI KARARI

27.6.2001 günlü, 4694 sayılı "Elektrik Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun"un 1. maddesi, 13.2.2002 günlü, E. 2001/389, K. 2002/29 sayılı kararla iptal edildiğinden bu maddenin, uygulanmasından doğacak sonradan giderilmesi güç veya olanaksız durum ve zararların önlenmesi ve iptal kararının sonuçsuz kalmaması için kararın Resmî Gazete'de yayımlanacağı güne kadar

YÜRÜRLÜĞÜNÜN DURDURULMASINA, 13.2.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

IX - SONUÇ

27.6.2001 günlü, 4694 sayılı “Elektrik Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun”un;

A- 1. maddesinin Anayasa’ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,

B- 1. maddesinin iptali nedeniyle uygulanma olanağı kalmayan 2. ve 3. maddelerinin de 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 29. maddesinin ikinci fıkrası gereğince İPTALİNE,

13.2.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2000/78
Karar Sayısı : 2002/31
Karar Günü : 19.2.2002

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Ankara 4. İdare Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 23.1.1953 günlü, 6023 sayılı Türk Tabipleri Birliği Kanunu'nun 60. maddesinin 7.6.1985 günlü, 3224 sayılı Yasa ile değiştirilen birinci fıkrasının, Anayasa'nın 135. maddesine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

İstanbul Tabip Odası, Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi Başkanlığına başvurarak; Odalarının 14000 civarında üyesi olmasına karşın Türk Tabipler Birliği (TTB) Büyük Kongresinde 7 delege ile temsil edildiğini, 500 üyesi olan bir Odanın da 7 delege gönderdiğini, bunun eşitsizliğe yol açtığını belirterek, Haziran 2000 tarihinde yapılacak Büyük Kongreye, Odalarının üye sayısına uygun bir delege sayısı ile katılımının sağlanmasını istemiştir.

Bu başvurunun reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davada, 6023 sayılı Yasa'nın 60. maddesinin birinci fıkrasının Anayasa'ya aykırılık savını ciddî bulan Mahkeme iptali için başvurmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

“İstanbul Tabip Odası vekili Av. Meryem Turan tarafından TTB Büyük kongresinde üye sayısına uygun bir çoğunlukla temsilinin sağlanması istemiyle yapılan başvurunun reddi hakkındaki işlemin iptali istemiyle Türk Tabipler Birliğine karşı Mahkememizin 2000/373 esasına kayden açılan işbu davada, dava konusu işlemin dayanağını oluşturan 6023 sayılı Türk Tabipler Birliği Kanununun 60. maddesinin 1. fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürüldüğünden, uyuşmazlığın esasının incelenmesine geçilmeden önce; 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Kanun'un 28. maddesinin 2. bendi gereğince bu iddia değerlendirilerek işin gereği görüldü.

6023 sayılı Türk Tabipleri Birliği Kanunu'nun 60/1. maddesinde; Büyük Kongre Tabip Odaları Umumi Heyetince gizli reyle seçilen temsilcilerden teşekkül eder ... (200)'e kadar olanlar (3), (500)'e kadar olanlar (5) ve (500)'den yukarı olanlar (7) temsilci ve aynı sayıda yedek seçerler, hükmü yer almaktadır.

Davacı tarafından, sözü geçen hükmün Anayasa'nın 135. maddesine aykırı olduğu iddiası ile Anayasa Mahkemesi'ne başvurulması, davalı idare tarafından da, davacı isteminin reddi hakkındaki işlemin dayanağını oluşturan 6023 sayılı Yasanın 60/1. maddesinin Anayasa'nın 135. maddesine ve demokratik katılım ile ilgili ilkelere aykırılığı ileri sürülerek Anayasa'ya aykırılık iddiasının kabulüne karar verilmesi talep edilmiştir.

Anayasa'nın 135. maddesinde; Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişilikleridir. Hükmüne yer verilmiştir.

Anılan maddede öngörülen seçimin demokratik ilkelere uygun bir seçim olduğu kuşkusuzdur.

Buna göre, davacının 6023 sayılı Yasanın sözkonusu hükmünün, Anayasa'nın 135. maddesine karşı antidemokratik, adaletsiz ve eşitliğe aykırı bir düzenleme ile Birliğin temel organlarının oluşumunda ve işleyişinde demokrasiyi olanaksız kıldığı iddiası ve davalı idarenin aynı yöndeki iddiaları ciddi bulunarak Anayasa Mahkemesi'ne başvurulması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Açıklanan nedenlerle, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28. maddesinin 2. bendi gereğince, 6023 sayılı Yasa'nın 60/1. maddesi hakkında karar verilmek üzere dosyada bulunan bilgi-belgelerin onaylı birer örneğinin Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'na gönderilmesine, 17.10.2000 gününde oybirliği ile karar verildi."

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

23.1.1953 günlü, 6023 sayılı “Türk Tabipleri Birliği Kanunu”nun 3224 sayılı yasa ile değişik 60. maddesinin itiraz konusu birinci fıkrası şöyledir :

“Büyük Kongre Tabip Odaları Umumi Heyetince gizli reyle seçilen temsilcilerden teşekkül eder. Azası (200)'e kadar olanlar (3), (500)'e kadar olanlar (5) ve (500)'den yukarı olanlar (7) temsilci ve aynı sayıda yedek seçerler.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralı

İtiraz başvurusunda dayanılan Anayasa kuralı şöyledir :

“MADDE 135.- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, meslekî faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlâkını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişilikleridir.

Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadî teşebbüslerinde aslî ve sürekli görevlerde çalışanların meslek kuruluşlarına girme mecburiyeti aranmaz.

Bu meslek kuruluşları, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar.

Bu meslek kuruluşları ve üst kuruluşları organlarının seçimlerinde siyasî partiler aday gösteremezler.

Bu meslek kuruluşları üzerinde Devletin idarî ve malî denetimine ilişkin kurallar kanunla düzenlenir.

Amaçları dışında faaliyet gösteren meslek kuruluşlarının sorumlu organlarının görevine, kanunun belirlediği merciin veya

Cumhuriyet Savcısının istemi üzerine mahkeme kararıyla son verilir ve yerlerine yenileri seçtirilir.

Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, meslek kuruluşlarını veya üst kuruluşlarını faaliyetten men ile yetkilendirilebilir. Bu merciin kararı, yirmidört saat içerisinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.”

C- İlgili Anayasa Kuralı

İlgili görülen Anayasa kuralı şöyledir:

“MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.”

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İctüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Mahir Can ILICAK, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU ve Ahmet AKYALÇIN'ın katılmalarıyla 29.11.2000 günü yapılan toplantıda, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu Yasa kuralı, dayanılan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ile bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, 1961 ve 1982 Anayasalarının yürütme bölümünde idare başlığı altında özel olarak düzenlenmiştir. Üyelerinin çokluğu, ürettikleri iş ve hizmetlerin toplumun temel ihtiyaçlarına yönelik olması ve ülke genelinde yaygınlığı; çoğulcu demokratik gelişim ortamında etkili bir sivil toplum örgütü rolünde bulunmaları; örgütlülüğün üyelere getirdiği yararlar ile

toplum çıkarlarının uygun düzeylerde dengelenebilmesi ve demokratik toplum kültürünün, kamu düzeninde olumsuzluk yaratmadan derinleştirilebilmesi nedenleriyle bu kuruluşlara kamusal nitelik kazandırılarak Anayasa’da yer verilmiştir.

Anayasa’nın 135. maddesinde, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının amaçları gösterilerek temel esaslar belirlenmiş kuruluş, işleyiş ve denetimlerine ilişkin konuların kanunla düzenlenmesi öngörülmüştür.

6023 sayılı Yasa’nın 60. maddesinin itiraz konusu birinci fıkrasında “Büyük Kongre Tabip Odaları Umumi Heyetince gizli reyile seçilen temsilcilerden teşekkül eder. Azası (200)’e kadar olanlar (3), (500)’e kadar olanlar (5) ve (500)’den yukarı olanlar (7) temsilci ve aynı sayıda yedek seçerler” denilmektedir.

Başvuru kararında, Anayasa’nın 135. maddesinde kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları organlarının kendi üyeleri arasında yapılan seçimle oluşacağının öngörüldüğü, böyle bir seçimin de demokratik ilkelere uygun olması gerektiğinde kuşku bulunmadığı, bu durumda dava konusu kuralla antidemokratik, adaletsiz ve eşitliğe aykırı düzenleme getirilerek Birliğin temel organlarının oluşumunda ve işleyişinde demokrasinin olanaksız kılındığı, bunun da Anayasa’nın 135. maddesine aykırılık oluşturduğu ileri sürülmektedir.

A- Maddenin Birinci Fıkrasının İlk Tümcesinin İncelenmesi

Maddenin birinci fıkrasının ilk tümcesinde, Tabipler Birliği Büyük Kongresinin, Tabip Odaları genel kurullarınca gizli oyla seçilen temsilcilerden oluşacağı belirtilmiştir.

Anayasa’nın 135. maddesinin ilk fıkrasında “Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; ... organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişilikleridir” denilmektedir. İtiraz konusu ilk tümce bu kurala koşt düzenleme içerdiğinden Anayasa’ya aykırı görülmemiştir. İtirazın reddi gerekir.

B- Maddenin Birinci Fıkrasının İkinci Tümcesinin İncelenmesi

6023 sayılı Yasa’nın 60. maddesinin 3224 sayılı Yasa ile değişik birinci fıkrasının itiraz konusu ikinci tümcesinde, “Azası (200)’e kadar olanlar (3), (500)’e kadar olanlar (5), ve (500)’den

yukarı olanlar (7) temsilci ve aynı sayıda yedek seçerler” denilmektedir.

Başvuru kararında itiraz konusu kuralın, yalnızca Anayasa’nın 135. maddesine aykırılığı ileri sürülmekte ise de, 2949 sayılı “Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun”un 29. maddesi uyarınca Anayasa Mahkemesi ileri sürülen gerekçelerle bağlı olmadığından, ilgili görülen Anayasa’nın 2. maddesi yönünden de inceleme yapılmıştır.

Anayasa’nın 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti’nin demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devleti olduğu belirtilmektedir.

Demokrasinin en belirgin özelliği, adil bir katılımı gerçekleştirmeye yönelik serbest, eşit, genel oy ilkesine dayanan ve temsilde adaleti de gözetilen seçimlerdir.

Anayasa’nın 135. maddesinde, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlarının “kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişileri” oldukları belirtilerek kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşların kuruluş ve işleyişlerinin demokratik esaslara uygun olması amaçlanmıştır.

İtiraz konusu kuralla sayısı kaç olursa olsun üyesi (500)’den yukarı olan Tabip Odalarının Büyük Kongreye katılımının yedi üyeye sınırlandırılarak odaların, Birlik Genel Kurulu’nda adil bir denge kurulmasına elverişli sayıyla temsil edilmelerinin engellenmesi kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının oluşumunda demokratik ilkeleri esas alan Anayasa’nın 135. maddesi ile bağdaşmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa’nın 2. ve 135. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Haşim KILIÇ, Tülay TUĞCU ve Enis TUNGA bu görüşe katılmamışlardır.

VI- İPTAL HÜKMÜNÜN YÜRÜRLÜĞE GİRECEĞİ GÜN SORUNU

Anayasa’nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasında, “Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede

yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.” denilmekte; Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 53. maddesinin dördüncü fıkrasında da bu kural tekrarlanmaktadır. Maddenin beşinci fıkrasında ise, Anayasa Mahkemesi’nin, iptal halinde meydana gelecek hukuksal boşluğu kamu düzenini tehdit veya kamu yararını ihlâl edici mahiyette görürse yukarıdaki fıkra hükmünü uygulayacağı belirtilmektedir.

6023 sayılı Türk Tabipleri Birliği Kanunu’nun 60. maddesinin 3224 sayılı Yasa ile değiştirilen birinci fıkrasının ikinci tümcesinin iptali nedeniyle doğacak hukuksal boşluk, kamu düzeni ve kamu yararını bozucu nitelikte olduğundan gerekli düzenlemelerin yapılması amacıyla iptal kararının Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür.

VII- SONUÇ

23.1.1953 günlü, 6023 sayılı “Türk Tabipleri Birliği Kanunu”nun 60. maddesinin 3224 sayılı Yasa ile değiştirilen birinci fıkrasının;

A- Birinci tümcesinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

B- İkinci tümcesinin Anayasa’ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Haşim KILIÇ, Tülay TUĞCU ile Enis TUNGA’nın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

C- İptal edilen tümcesinin doğuracağı hukuksal boşluk kamu yararını ihlâl edici nitelikte görüldüğünden, Anayasa’nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 2949 sayılı Yasa’nın 53. maddesinin dördüncü ve beşinci fıkraları gereğince İPTAL HÜKMÜNÜN, KARARIN RESMÎ GAZETE’DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK ALTI AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE, OYBİRLİĞİYLE,

19.2.2002 gününde karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Nurettin TURAN

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Aysel PEKİNER

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 2000/78

Karar Sayısı : 2002/31

6023 sayılı Türk Tabipleri Birliği Kanunu'nun 60. maddesinde; Türk Tabipleri Birliği büyük kongresine odalar adına katılacak temsilcilerin sayılarının saptanmasında demokratik usullere uyulmadığı bunun da Anayasa'nın 135. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Anayasa'nın 135. maddesinin birinci fıkrasında, "Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, meslekî faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlâkını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzelkişilikleridir." denilmektedir.

Bu amaçla kurulan meslek birliklerinin kuruluş ve işleyişine ilişkin yasalar incelendiğinde; hepsinin mesleğin müşterek menfaatini ve meslekî dayanışmayı gerçekleştirmeyi görev edindiği anlaşılmaktadır. Böylece üyelerinin sayısal çokluğunun yarattığı

sorunlarla yerel sorunlar Oda'lara özgü olduğundan ağırlıklı olarak odaların girişim ve faaliyetleri ile çözümlenecek ancak sorun ülke çapında genişlik kazanmışsa o zaman müşterek mesleki menfaate dönüştüğünden birliklerce ilgilenilerek çözüme ulaştırılması gerekecektir. Bu açıdan birliklerin farklı menfaatleri ve sorunları temsil ve takip etmesi söz konusu değildir. Dolayısıyla büyük kongrede oda temsilcilerinin sayısının azlığı veya çokluğu önem kazanamaz. Önemli olan bu temsilcilerin mensubu oldukları odalarca seçilerek büyük kongreye gönderilmesi ve böylece her odanın büyük kongrede kendisini gereği gibi temsil edebilmesidir.

Demokratik düzenin en belirgin niteliği, adaletli katılım ilkesini gerçekleştirebilecek serbest ve eşit oy kurallarının uygulanmasıdır. Demokratik olmak, çoğunluğun azınlık üzerinde hakimiyet kurması değil her düşünce ve menfaatin adil ve dengeli bir şekilde yönetimde söz sahibi olmasını temin etmektir. Bu açıdan bakıldığında da, her biri eşit haklara sahip olan odaların, üye sayısı oranında büyük kongreye temsilci göndermesi halinde, üye sayısı çok olan, dolayısıyla fazla temsilci gönderen birkaç ilin odalarının kongreye hakim olması, kendi istek ve çıkarları doğrultusunda yönlendirmesi olanağı fazladır. Asıl bu durum, üye sayısı az olan odalar yönünden antidemokratik sonuçlar doğurur.

Belirtilen nedenlerle, adil ve makul bir katılımı sağlayan dava konusu kural Anayasa'ya aykırı olmadığından davanın reddi gerektiği görüşü ile çoğunluk kararına katılmıyoruz.

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Tülay TUĞCU

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 2000/78

Karar Sayısı : 2002/31

Somut itiraz başvurusu yönünden, Anayasa Mahkemesi'nin görevi: Yasa'nın Anayasa'ya uygunluğunun denetimi ile sınırlıdır. Yorum yoluyla yeni kriterler yaratılması veya varolan genel ilkeleri daha da genişleterek yeni uygunsuzluk ölçütleri belirlemesi, hukuk güvenliğini sarsarak hukuk devleti ilkesini zedeleyecek, böylece, Anayasa Mahkemesi'nin hukukilik yerine yerindelik denetimine girmesine neden olacaktır.

Anayasa'da denetime esas açık bir kural aranmaksızın genel ilkeler doğrultusunda uygunluk denetimine girilmesi, Mahkeme'nin Anayasa ile açıkça verilmemiş bir yetkiyi kullanması anlamına gelir ki bu da, tanımını Anayasa'mızın 2. maddesinde bulunan hukuk devleti ilkesinin, korumakla yükümlü Anayasa Mahkemesi tarafından doğrudan ihlâli anlam ve sonucunu doğurur.

Anayasa Mahkemesi, öncelikle Anayasa'mızın pozitif kuralları ışığında, Anayasa'ya aykırılık olup olmadığını araştırmakla yükümlü olup, adeta yasakoyucu yerine geçerek yerindeliği araştırmak veya tartışmak gibi hukuksal ve kurumsal bir fonksiyon üstlenemez.

Sadece, ayrı ve özel tüzelkişiliklere sahip meslek odalarının değil, odalara bağlı bireylerinde oranlı bir temsiline sağlanmasına, âdil ve demokratik katılımcı temsile, tam olanaklı bulunmayan bu kuralla getirilen sistemin, demokrasi, seçim ve temsil üçgeninde yeterlilik, elverişlilik ve uygunluğu tartışılabilir ise de; Anayasa Mahkemesi'nin böyle bir anayasal yetkisi yoktur. Çünkü Anayasa Mahkemesi, araştırmaya konu normun haklılığını, doğruluğunu ve yeterliliğini, özetle yerindeliğini irdileyemez. Görevi, Anayasa'ya uygunluğunun araştırılması ile sınırlı olup, adeta olumsuz yasama işlevi yaparak kendi yargısını, yasama organı yargısı yerine koyamaz.

Denetiminde, Anayasa Mahkemesi geniş ve zorlayıcı yorumlara girmeden, somut anayasal normları ölçüt almalıdır. Ancak bu anayasal işlevini yerine getirirken, anayasal kuralların ve ilkelerin dondurulmasını önleyerek, hızla değişen toplumsal gerçeklerle gereksinimlere uydurmak, yorum yoluyla Anayasa'nın gelişmesi görevini hassas bir dengede sürdürmek ve fakat sübjektif ve genel yorumlarla Anayasa'nın özünde, zorlamalarla değişikliğe neden olmamak yükümlülüğündedir.

Pozitif hukuk kuralları arasındaki hiyerarşi gereği, üst norm nitelik ve gücündeki anayasal kurallarla açıkça çelişip çatışmayan bu Yasa'nın genişletici yorum yoluyla demokratik temsile en elverişli ve en uygun olmadığı görüş ve kabulüyle, üstün, bağlayıcı, temel ve pozitif hukuk kuralları yerine, tabii hukuk ilkelerine dayanan ve sonuçta Anayasa'ya aykırılığını kabul eden çoğunluk görüşüne karşıyım.

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2000/39
Karar Sayısı : 2002/35
Karar Günü : 20.3.2002

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Kınık Sulh Ceza Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 1.3.1926 günlü, 765 sayılı “Türk Ceza Kanunu”nun 421. maddesinde yer alan “...genç...” sözcüğünün, Anayasa’nın 2., 10. ve 12. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Sanık hakkında sarkıntılık suçundan Türk Ceza Kanunu’nun 421. maddesinde yer alan “genç” sözcüğünün Anayasa’ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme iptali için başvurmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

“Kınık Cumhuriyet Başsavcılığının 21.03.2000 tarihli iddianamesiyle evli, 2 çocuklu olan sanığın müştekiyi 1999 yılı Temmuz ayından itibaren mektup ve telefonla bir çok kez rahatsız ederek kendisiyle ilişki kurmak istediği, hareketlerinin sırnaşık bir hal aldığı, müştekinin şikayetçi olduğu, sanığın atılı bulunan sarkıntılık suçunu işlediği, TCK 421 madde gereğince cezalandırılması istemi ile açılan davanın yapılan açık yargılaması sonunda ;

765 sayılı Türk Ceza Kanununun 421. maddesinde düzenlenen sarkıntılık ve söz atma suçunun metninde yer alan “genç erkek” tabirinin anayasaya aykırı olduğuna re’sen karar verildi.

Madde metninde yer alan “genç” tabirinin Anayasaya aykırılığı savına geçmeden önce suçun hukuki niteliği üzerinde durmakta yarar vardır. Anayasaya aykırılık savı suçun hukuki niteliğinin ardından ele alınmalıdır.

Suçun hukuki nitelemesi

Madde, kısmen 1858 tarihli eski ceza kanunundan alınmıştır. Kısmen diyoruz çünkü maddenin aslında sarkıntılık suçuna dair bir

düzenleme yoktur. Sarkıntılık fiilini işleyenlerin cezalandırılmamaları yada 419. maddeye göre cezalandırılmaları nedeniyle 1933 tarihli 2257 sayılı Kanun ile sarkıntılık, maddeye dahil edilmiştir

CGK'nun kararlarında sarkıntılık, “şehvet hissi ile belirli bir kimseye karşı işlenen ve o kişinin edep ve iffetine dokunan ani, hareketler yönünden süreklilik ve kesiklik gösteren, rahatsız edici edepsizce davranışlar” olarak tanımlanmıştır.

Kadınlara ve genç erkeklere söz atmak ve sarkıntılık etmek, suçun maddi unsurudur. Maddede düzenlenen her iki suçta da failin erkek yada kadın olacağı konusunda tartışma vardır. Madde, kaleme alınış tarzı itibariyle hem erkekler hem de kadınlar açısından düzenleme yapmış olsa da failin kim olacağını açıkça yazmamıştır. Gözübüyük ve Bakıcı'ya göre fail hem erkek hem de kadın olabilir. Dönmezer ve Önder'e göre ise maddede belirtilen suçların faili ancak erkek olabilir. Uygulamada genellikle sarkıntılığın faili erkek mağduru kadındır. Genç erkeklere söz atmak ise pek karşılaşılan bir durum olmasa bile doktrine göre erkek de fail olabilir.

Maddede yer alan “genç erkek” tabiri açık değildir. 5. CD 15.02.1983 gün ve 5076/474, sayılı kararında suç tarihi itibariyle 36 yaşında olan mağduru “genç erkek” olarak kabul etmemiştir. Malkoç Güler'e göre mağdur erkek 30 yaşın altındaysa genç erkek olarak kabul edilebilir; 30 yaşın üstündekiler genç erkek olarak kabul edilemez

Maddede yer atan genç erkek tabiri, Gözübüyük'e göre isabetsiz bir tabirdir. Çünkü genç olmayan bir erkeğe de pek ala söz atılabilir. Yine aynı yazara göre genç erkek sarkıntılık suçunun da mağduru olabilir.

Çağdaş ceza hukuku anlayışı, korunan hukuki değerlerde mağdurun yaşına göre bir ayırım yapmamaktadır. Şehvet hissi ile belirli bir kimseye karşı işlenen ve o kişinin edep ve iffetine dokunan ani, hareketler yönünden süreklilik ve kesiklik gösteren, rahatsız edici edepsizce davranışlara maruz kalan bir kişinin bu eylemlerden dolayı, namus, iffet ve edep hislerinin rencide olacağı aşıkardır. Buna rağmen, kanunda açıkça da belli olmayan bir yaş grubuna mensup olduğu için, kendisini rencide eden eylemlerde bulunan failin cezasız kalması mümkün olmamalıdır. Bu nedenle Türk Ceza Kanununun 1997 tasarısı da aynı suçu düzenleyen 317. maddesinin gerekçesinde suçun mağdurunun “genç” olmasına gerek

bulunmadığı, genç olmayan erkeklerin de sarkıntılık suçunun mağduru olabileceğini belirtmektedir.

Anayasaya aykırılık savı

765 sayılı Türk Ceza Kanununun 421. maddesinde geçen “genç” tabiri Anayasanın 2, 10 ve 12 maddelerine aykırıdır.

2. maddeye aykırılık : Anayasanın 2. maddesi “Türkiye Cumhuriyetinin adalet anlayışı içinde insan haklarına saygılı ... hukuk devleti” olduğundan bahsetmektedir. TCK’nun 421. maddesinde yer alan “genç” tabiri, mağdurun yaşını açıkça belli etmemekle birlikte etmiş olsa dahi, bu düzenleme ile adalet gerçekleşmiş olmayacak, mağdur sarkıntılık eylemi ile, toplumsal bazda ve kendi kişilik alanında yaptırımı olmayan bir saldırıya uğramış olacaktır.

10. maddeye aykırılık : Eşitlik ilkesini düzenleyen Anayasa’nın 10. maddesi “herkesin dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olacağını” ifade etmektedir. TCK’nun 421. maddesinde geçen “genç” tabiri, erkek mağdurları kendi arasında ayırımı tabi tutmaktadır. Sarkıntılık eylemi, kişinin cinsel özgürlük alanına müdahale eden bir suçtur. Genç yada yaşlı her kadın gibi her erkeğin de kendine has, dokunulmaz bir cinsel özgürlük alanı vardır. Belirli bir mağduru hedef alarak şehvet hissi ile yapılan cinsel içerikli edep dışı davranışlardan, genç olmayan bir erkek de rahatsız olabilir. Erkeğin genç olmaması, suçun mağduru olmamasını gerektirmez. Madde mevcut haliyle eşitlik ilkesine aykırıdır.

12. maddeye aykırılık : Anayasanın bu maddesi “herkesin kişiliğine bağlı, devredilemez, vazgeçilemez temel hak ve hürriyetlere sahip olduğunu” belirtmektedir. Cinsel özgürlük de maddede anılan temel haklardandır. Cinsel özgürlük alanına saldırı sayılan sarkıntılık eyleminde mağdurun “genç” olmaması sanığın eyleminin cezasız kalmasını temin etmemelidir.

TCK 421. maddede düzenlenen suç, belirtilen vasıfları ile kadın erkek ve yaş ayırımı yapmadan herkesi rencide edecek niteliktedir. TCK 421 maddede geçen “genç” kelimesi, suçun niteliği ve anılan gerekçelerle Anayasanın belirtilen maddelerine aykırıdır.

HÜKÜM

1- Somut olayımızda Kınık Cumhuriyet Başsavcılığının 21.03.2000 tarihli 2000/60 Esas sayılı iddianamesiyle sanık hakkında TCK 421 maddesiyle cezalandırılması istemiyle dava açılmıştır. TCK 421. maddede geçen “genç” kelimesinin Anayasaya aykırılığına re’sen karar verilmekle anılan maddede geçen “genç” kelimesinin iptali istemiyle Anayasa Mahkemesine başvurulmasına,

2- 44 sayılı Kanunun 27. maddesi gereğince dosyada bulunan esasa etkili evrakların onaylı suretlerinin çıkartılarak Anayasa Mahkemesine gönderilmesine,

3- Her ne kadar 44 sayılı Yasanın 27. maddesinde Anayasa Mahkemesine başvurulduktan sonra Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karar resmen vakıf oluncaya kadar davanın geri bırakılmasına karar verilir denilmiş olsa bile, CMUK’da davanın geri bırakılması diye bir karar olmadığı için, Anayasa Mahkemesinin vereceği karara resmen vakıf oluncaya kadar CMUK 253. maddesi gereğince yargılamanın durdurulmasına,

4- Verilen karar CMUK 305 ve 307. maddeleri gereğince hüküm olmadığından temyiz yolu kapalı olarak 1 nolu ara kararı gereğince Anayasa Mahkemesine iptal kararı için başvurulmasına bu sebeplerle yargılamanın 20.10.2000 günü saat 9.30’a bırakılmasına karar verildi. 9.6.2000”

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

765 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun itiraz konusu sözcüğü de içeren 421. maddesi şöyledir:

“Madde 421- Kadınlara ve genç erkeklere söz atanlar üç aydan bir seneye ve sarkıntılık edenler altı aydan iki seneye kadar hapsolunur.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Mahkemenin itiraz başvurusunda dayandığı kuralları şunlardır:

1- “MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.”

2- “MADDE 10.- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

3- “MADDE 12.- Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.

Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder.”

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Mahir Can ILICAK, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY ve Tülay TUĞCU'nun katılmalarıyla 27.6.2000 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu Yasa kuralı, dayanan Anayasa kuralları ile bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

İtiraz konusu “genç” sözcüğünün yer aldığı Türk Ceza Kanunu'nun 421. maddesinde “kadınlara ve genç erkeklere söz atanlar üç aydan bir seneye ve sarkıntılık edenler altı aydan iki seneye kadar hapsolünür” denilmektedir.

Maddede belirtilen her iki suçun mağduru kadınlar ve genç erkeklerdir. Söz konusu suçlar erkeklere karşı işlenildiğinde, suçun oluşması için mağdurun “genç” olması koşulu aranmakta, kadınlara karşı işlenmesi durumunda ise bu koşul aranmamaktadır.

Başvuru kararında, şehvet hissi ile ahlâk dışı davranışlara maruz kalan kişilerin, iffet ve edep hislerinin rencide olacağına açık olduğu; belirli bir mağduru hedef alarak yapılan bu tür davranışlardan, genç olmayan bir erkeğin de rahatsız olabileceği belirtilerek itiraz konusu “genç” sözcüğü ile yapılan ayırımın Anayasa’nın 2., 10. ve 12. maddelerine aykırılık oluşturduğu ileri sürülmüştür.

Anayasa’nın 10. maddesinin ilk fıkrasında, “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.” denilmekte, ikinci fıkrasında da hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmayacağı belirtilmektedir.

Buna göre yasaların uygulanmasında dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din ve mezhep ayrılığı gözetilmeyecek ve bu nedenlerle eşitsizliğe yol açılmayacaktır. Bu ilkeyle, birbirlerinin aynı durumunda olanlara ayrı kuralların uygulanması ve ayrıcalıklı kişi ve toplulukların yaratılması engellenmektedir. Yasa önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı olacağı anlamına gelmez. Durum ve konumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve değişik uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar ayrı kurallara bağlı tutulursa Anayasa’da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez.

Bu nedenle, yasalar önünde aynı hukuksal konumda bulunan yaşlı ile gencin kadın ile erkeğin cinsiyet farkı gözetilmeksizin eşit haklara sahip olması ve yasalar tarafından eşit olarak korunmaları gerekir.

Kişilerin manevî varlığını bu bağlamda ahlâk duygularını olumsuz yönde etkileyen söz atma ve sarkıntılık suçlarının konusu, edep ve iffetin korunmasıdır. Genç olmayan erkek mağdurlara sarkıntılığın suç oluşturmaması bu eylemlerin onların namus, iffet ve edep duygularının zedelemeyeceğinin kabulü anlamına gelir.

İtiraz konusu sözcüğün yer aldığı 421. maddede belirtilen eylemlerin suç sayılmasıyla korunan hukuki değerler bakımından genç olmayan erkeklerle kadınlar ve erkeklerin de gençleriyle yaşlıları

arasında bir fark bulunmamaktadır. Bu durumda, bunlar arasında bir ayırım yapılmaksızın aynı kurallara bağlı tutulmaları eşitlik ilkesinin gereğidir.

Eşitlik ilkesi temelinde adil bir hukuk düzeni kurup bunu sürdürmekle kendini yükümlü sayan bir hukuk devletinde de aynı hukuksal konumda bulunanlar arasında genç yaşlı, kadın erkek ayırımına yer verilemez.

Açıklanan nedenlerle, Türk Ceza Kanunu'nun 421. maddesinde yer alan "genç" sözcüğü Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırıdır, iptali gerekir.

Konunun Anayasa'nın 12. maddesi ile ilgisi görülmemiştir.

VI- SONUÇ

1.3.1926 günlü, 765 sayılı "Türk Ceza Kanunu"nun 421. maddesinde yer alan "... genç ..." sözcüğünün, Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, 20.3.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2000/48
Karar Sayısı : 2002/36
Karar Günü : 20.3.2002

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Bolvadin Sulh Ceza Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 4.4.1929 günlü ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 3206 sayılı Yasa'yla değiştirilen 163. maddesinin dördüncü fıkrasının, Anayasa'nın 13. ve 36. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Sanık hakkında, müessir fiil ve tehdit suçlarını işlediği belirtilerek Türk Ceza Kanunu'nun 456. maddesinin dördüncü fıkrası ile 191. maddesinin birinci fıkrasına göre cezalandırılması için açılan davada, iddianamede isnat olunan suç oluşuran eylemin neden ibaret olduğunun belirtilmemesi karşısında Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 163. maddesinin dördüncü fıkrasını Anayasa'ya aykırı bulan Mahkeme iptali için başvurmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

“Savunma hakkı, Anayasa'nın “Kişinin Hakları ve Ödevleri”ni belirleyen ikinci bölümde yer alan, temel haklardandır. Hukuk öğretisinde olduğu kadar uygulamada da önemi ve erdemi tartışılmaz yüceliktedir. Evrensel konumu nedeniyle, insanlığın ortak değerlerinden sayılmaktadır. Felsefi ve hukuksal nitelikleri ve içerikleriyle adalet kavramı ve yargılama işlevi, birbirini tamamlayan, birbirinden ayrılmaz iddia, savunma, karar üçlüsünden oluşan yargı ile yaşama geçmektedir.

Yargılama süresince, savunma hakkının sanık için yararı ve gereği tartışma götürmez. Ceza usulü hukuku öğretisinde de sık sık vurgulandığı üzere, her sanık mutlaka suçlu değildir. Suçlu olmayanlar da sanık durumuna düşebilirler. Sanık, suçlu olduğu henüz bilinmeyen, fakat suçlu olduğu “sanılan”, yoğun kuşku altında bulunan kimsedir. Bu kuşkunun giderilmesi ve sanığın suçlu da olsa, yasada gösterilenden fazla

cezalandırılmaması gerekir. Bu nedenle de savunma, hak arama özgürlüğünün ve adil yargılamanın vazgeçilmez bir koşuludur.

Savunmanın tam olarak yapılmasında kamu yararı da vardır. Gerçekten savunma, sonuçta kararın doğru olarak verilmesini sağlar. Bu da ceza adaletinin hakkıyla gerçekleşmesine yardımcı olur. Adaletin devletin temeli olduğunu bir kez daha doğrular.

Avrupa İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'nin, savunma hakkının önemini ve gereğini vurgulayan 6. maddesinin üçüncü bendinde:

Her sanık ezcümle:

a) Şahsına tevcih edilen isnadın mahiyet ve sebebinden en kısa zamanda, anladığı bir dille ve etraflı surette haberdar edilmek,

b) Müdafaasını hazırlamak için gerekli zamana ve kolaylıklara malik olmak,

c) Kendi kendini müdafaa etmek veya kendi seçeceği bir müdafii veya eğer bir müdafii tayin için mali imkanlardan mahrum bulunuyor ve adaletin selameti gerektiriyorsa, mahkeme tarafından tayin edilecek bir avukatın meccani yardımından istifade etmek,

d) İddia şahitlerini sorguya çekmek veya çektirmek, müdafaa şahitlerinin de iddia şahitleriyle aynı şartlar altında davet edilmesini ve dinlenmesinin sağlanmasını istemek,

e) Duruşmada kullanılan dili anlamadığı veya konuşamadığı takdirde bir tercümanın yardımından meccanen faydalanmak,

haklarına sahiptir" denilmektedir. Buna göre, her sanık kendisine yönelik isnadın nedeni ve niteliğinden en kısa zamanda, anladığı bir dille ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek hakkına sahiptir. Olayı, isnadın nedenini, olayı ve hukuki niteliğini bilmeyen sanığın kendisini yeterince savunamayacağı açıktır. Bu husus, savunma hakkının temelini oluşturur.

Yargılama hukukunda amaç, gerçeğin araştırılması, insanlık onuruna saygı gösterilmesi ve masumların cezalandırılmasının önlenmesidir.

Sav ve savunma hakkının her türlü etkiden uzak kullanılması asıldır. Buna göre yargı yerlerinde, tarafların sav ve savunmalarını özgürce yapmalarının sağlanması gerekir. Anayasa'nın öngördüğü "meşru vasıta ve yollardan faydalanmak" ancak böylece gerçekleşebilir.

Öte yandan; Anayasa'nın 36. maddesinde özel sınırlama nedenleri öngörülmemiş olması savunma hakkına hiçbir sınırlama konulamayacağı anlamına gelmez. Kişinin temel haklarından olan bu hak da diğer hak ve özgürlükler gibi ancak Anayasa'nın 13. maddesinde yazılı nedenlerle sınırlanabilir.

Anayasa'nın 13. maddesinde, "Temel hak ve hürriyetler, Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün, milli egemenliğin, Cumhuriyetin, milli güvenliğin kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının, genel ahlakın ve genel sağlığın korunması amacı ile ve ayrıca Anayasa'nın ilgili maddelerinde öngörülen özel sebeplerle, Anayasa'nın sözüne ve ruhuna uygun olarak kanunla sınırlanabilir.

Temel hak ve hürriyetlerle ilgili genel ve özel sınırlamalar demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamaz ve öngörüldükleri amaç dışında kullanılamaz.

Bu maddede yer alan genel sınırlama sebepleri temel hak ve hürriyetlerin tümü için geçerlidir," denilmektedir.

Kimi suçluların yargılanmasında, iddianamede olaya ve isnadın nedenine yer verilmeksizin dava açılmasına olanak tanımının savunma hakkının sınırlanması anlamına geldiği açıktır. Ancak, bu sınırlamanın Anayasaya uygun olduğunun kabul edilebilmesi için 13. maddenin birinci fıkrasında sayılan nedenlerle yapılması gerekir. İtirazın konusu kuralla getirilen sınırlamanın ise bu nedenlerle yapılmadığı sonucuna varılmıştır.

Bu nedenle kural, Anayasa'nın 13. ve 36. maddelerine aykırıdır.

İptali gerekir."

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

İtiraz konusu kuralı da içeren 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 163. maddesi şöyledir:

“MADDE 163- (3206 S.K. ile değişik) Yapılan hazırlık tahkikatı sonunda, toplanan deliller kamu davasının açılmasına yeterli ise Cumhuriyet savcısı mahkemeye bir iddianame vermek suretiyle kamu davasını açar.

İddianamede sanığın açık kimliği, isnat olunan suçun neden ibaret olduğu, suçun kanuni unsurlarıyla uygulanması gereken kanun maddeleri, deliller ve duruşmanın yapılacağı mahkeme gösterilir.

Asliye ve ağır ceza mahkemelerine ait işlerde, hazırlık tahkikatının verdiği esaslı neticeler dahi iddianameye yazılır.

Cumhuriyet savcısının sulh ceza mahkemesinin görevine giren işler için düzenleneceği iddianamede, sanığın açık kimliğini, uygulanması gereken kanun maddesini ve esaslı delilleri göstermesi yeterlidir.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

İtiraz başvurusunda dayanılan Anayasa kuralları şunlardır:

1- “MADDE 13.- Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçölülük ilkesine aykırı olamaz.”

2- “MADDE 36.- Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz.”

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün 8. maddesi uyarınca, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Mahir Can ILICAK, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU ve Ahmet AKYALÇIN’ın katılımlarıyla 8.9.2000 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında;

dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, iptali istenilen yasa kuralıyla aykırılık savına dayanak yapılan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun itiraz konusu 163. maddesinin dördüncü fıkrasında, sulh ceza mahkemesinin görevine giren suçlar için düzenlenen iddianamelerde sanığın açık kimliğinin, uygulanması gereken yasa maddesinin ve esaslı kanıtların gösterilmesinin yeterli olduğu belirtilmiştir.

Asliye ve ağır ceza mahkemelerinin görevine giren işlerde, isnat olunan suçun kanuni unsurlarının neden ibaret olduğu ve hazırlık tahkikatı sonucu ulaşılan esaslı neticelerin iddianameye yazılması öngörüldüğü halde sulh ceza mahkemesinin görevine giren işler için düzenlenen iddianamelerde böyle bir zorunluluk getirilmemiştir.

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, savunma hak ve özgürlüğünün adil yargılamanın vazgeçilmez bir koşulu olduğunu, savunmanın sonuçta kararın doğru olarak verilmesini sağlayacağını, kimi suçların yargılanmasında, iddianamede olaya ve isnadın nedenine yer verilmeksizin dava açılmasına olanak tanımının savunma hakkının sınırlanması anlamına geleceğini, bunun ise Anayasa'nın 13. ve 36. maddelerine aykırılık oluşturduğunu ileri sürmüştür.

Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" başlıklı 36. maddesinde, herkesin meşru vasıta ve yollardan yararlanarak yargı organları önünde davacı ya da davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu hükme bağlanmıştır.

Savunma hakkı, Anayasa'nın "Kişinin Hakları ve Ödevleri"ni belirleyen ikinci bölümünde yer alan, temel haklardandır. Adalet kavramı ve yargılama işlevi, birbirini tamamlayan, birbirinden ayrılmaz sav, savunma, karar üçlüsünden oluşan yargıyla yaşama geçmektedir. Yargılama süresince, savunma hakkının sanık için yararı ve gereği tartışma götürmez. Sanık suçlu olduğu henüz bilinmeyen fakat suçlu olduğu sanılan, yoğun kuşku altında bulunan

kimsedir. Bu kuşkunun giderilebilmesi için savunma hakkının tam ve eksiksiz olarak kullanılması gerekir. Masumiyet karinesinden hareketle savunma, hak arama özgürlüğünün ve adil yargılamanın vazgeçilmez bir koşuludur.

Her sanık, kendisine yöneltilen bir suçlamaya karşı isnadın nedeni ve hukuki niteliğini, hangi suçu işlediğini, suçu oluşturan hangi eylemden sorumlu tutulduğunu bilmek hakkına sahiptir. Bunları bilmeyen sanığın kendisini yeterince savunamayacağı açıktır.

Kaldı ki, “İnsan Haklarına ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme”nin (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi) 6. maddesinin üçüncü bendinde de, sanığın, kendine yönelik isnadın mahiyet ve sebebinden en kısa zamanda anladığı bir dille ve ayrıntılı olarak haberdar edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Temel hak ve özgürlüklerin anayasal güvenceye bağlanmasının yanı sıra bunların etkin ve amacına uygun olarak kullanılmasını sağlayacak olanakların getirilmesi hukuk devleti olmanın bir gereğidir.

Anayasa’nın 13. maddesinde, “Temel hak ve hürriyetler, özerline dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.” denilmektedir.

İtiraz konusu kuralla, sulh ceza mahkemesine gönderilen iddianamelerde, asliye ve ağır ceza mahkemelerine gönderilen iddianamelerden farklı olarak sanığa yüklenen eylemin ve bunun hukuksal niteliğinin belirtilmesi zorunluluğu aranmayarak bir sınır getirilmiş, savunma hakkının gerektiği şekilde, etkin ve amacına uygun olarak kullanılması zorlaştırılmıştır.

Anayasa’nın 13. maddesine göre temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması ancak ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olup, Anayasa’nın 36. maddesinde böyle bir sınırlandırma öngörülmemiştir.

Niteliği ne olursa olsun kişiye yöneltilen bir suçlamaya karşı savunma hakkının sağlanması bakımından suçların hafif ya da ağır veya sulh, asliye ve ağır cezalı olması gibi bir ölçüye göre farklılık oluşturulması kabul edilemez.

Bu nedenlerle kural Anayasa'nın 36. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

VI- SONUÇ

4.4.1929 günlü, 1412 sayılı "Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu"nın 3206 sayılı Yasa ile değiştirilen 163. maddesinin dördüncü fıkrasının, Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, 20.3.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sait ADALI

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2001/385
Karar Sayısı : 2002/40
Karar Günü : 27.3.2002

İPTAL DAVASINI AÇAN : Anamuhalefet (Doğru Yol) Partisi
TBMM Grubu Adına Grup Başkanı Prof. Dr. Tansu ÇİLLER

İPTAL DAVASININ KONUSU : 14.6.2001 günlü, 4682 sayılı “2001 Malî Yılı Bütçe Kanunu ile Bağlı Cetvellerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”un 3. maddesiyle 20.12.2000 günlü, 4611 sayılı 2001 Malî Yılı Bütçe Kanunu’nun 33. maddesinin (a) fıkrasının 4 numaralı bendinin sonuna eklenen paragrafın, Anayasa’nın 163. maddesine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I-İPTAL İSTEMİNİN GEREKÇESİ

Dava dilekçesinin gerekçe bölümü şöyledir :

“Dava konusu yasa, 2001 yılı Mali Bütçe Kanununu değiştirmektedir.

Ek bütçe, şartların gerekli kılması halinde başvurulacak bir çaredir.

Ne var ki bütçenin her çeşidinin, Ekonomik Anayasa Hukukunun prensipleri içinde gerçekleşmesi gerekir.

Yasanın 3 üncü maddesi, Anayasanın 163 üncü maddesine aykırıdır.

Madde aynen şöyledir: “4611 sayılı Kanunun 33 üncü maddesinin (a) fıkrasının 4 numaralı bendinin sonuna aşağıdaki hüküm eklenmiştir.

Dış proje kredisi kullanımlarından kaynaklanan Katma Değer Vergilerinin karşılanması; dış kredi gerçekleştirildiği halde KDV karşılığı iç kaynağın bulunamaması durumunda, yatırım programı ile ilişkilendirmek suretiyle ilgili kuruluşların bütçelerinin mevcut ya da yeni açılacak tertiplerine söz konusu miktarlarda ödenek eklemeye Maliye Bakanı yetkilidir.”

Sözü geçen hüküm, “Maliye Bakanına ödenek ekleme” yetkisini vermektedir.

Anayasanın 163 üncü maddesi, “...ödenek artışını öngören tasarı...” ibaresi ile, “ödenek artışlarının yasa ile yapılması” gerektiğini dolaylı olarak düzenlemiştir. Ödenğin kaynağının gösterilmesi yetmez. Eklenecek ödeneğin miktar olarak yasada yer alması gerekir. Nitekim aynı yasanın 1 ve 2 inci maddelerinde miktarlar gösterilmiştir. Maliye bakanına tanınan bu yetki, yalnızca bütçe prensiplerine değil, aynı zamanda Anayasamıza aykırıdır. Gerçekleşmesi melhüz KDV, muayyen bir miktarı anlatmamaktadır. Böyle bir yöntemin bütçe yasalarında yer alması, giderek gelenekselleşmesi, bütçeyi, bütçe olmaktan çıkarır.

Yasanın 3 üncü maddesinin belirtilen ve Yüksek Mahkemece belirlenen nedenlerle iptaline,

Karar verilmesi hususu arz ve talep olunur”.

II- YASA METİNLERİ

A- İptali İstenilen Yasa Kuralı

14.6.2001 günlü, 4682 sayılı “2001 Mali Yılı Bütçe Kanunu ile Bağlı Cetvellerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”un iptali istenilen 3. maddesi şöyledir:

“MADDE 3.- 4611 sayılı Kanunun 33 üncü maddesinin (a) fıkrasının 4 numaralı bendinin sonuna aşağıdaki hüküm eklenmiştir.

Dış proje kredisi kullanımlarından kaynaklanan Katma Değer Vergilerinin karşılanması; dış kredi gerçekleştiği halde, KDV karşılığı iç kaynağın bulunamaması durumunda Yatırım Programı ile ilişkilendirmek suretiyle ilgili kuruluşların bütçelerinin mevcut ya da yeni açılacak tertiplerine söz konusu miktarlarda ödenek eklemeye Maliye Bakanı yetkilidir”

B- Dayanılan Anayasa Kuralı

İptal gerekçesinde dayanılan Anayasa kuralı şöyledir:

“MADDE 163.- Genel ve katma bütçelerle verilen ödenek, harcanabilecek miktarın sınırını gösterir. Harcanabilecek miktar

sınırının Bakanlar Kurulu kararıyla aşılabileceğine dair bütçelere hüküm konulamaz. Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname ile bütçede değişiklik yapmak yetkisi verilemez. Carî yıl bütçesindeki ödenek artışını öngören değişiklik tasarılarında ve carî ve ileriki yıl bütçelerine malî yük getirecek nitelikteki kanun tasarı ve tekliflerinde, belirtilen giderleri karşılayabilecek malî kaynak gösterilmesi zorunludur.”

III- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Ahmet AKYALÇIN ve Enis TUNGA'ın katılmalarıyla 12.9.2001 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, “dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle” karar verilmiştir.

IV- ESASIN İNCELENMESİ

Dava dilekçesi ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, iptali istenilen yasa kuralı, dayanan Anayasa kuralı ve bunların gerekçeleriyle diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü.

4611 sayılı 2001 Malî Yılı Bütçe Kanununun 33. maddesinin (a) fıkrasında, yabancı ülke, banka ve kurumlarla veya uluslararası kuruluşlarla yapılmış ve yapılacak anlaşmalara göre genel ve katma bütçeli kuruluşlara dış proje kredisi olarak kullandırılan imkanların kayıt ve takibine ilişkin usul ve esaslar gösterilmiş, bu fıkranın 4 numaralı bendinin sonuna eklenen dava konusu kuralla da, dış proje kredisi kullanımlarından kaynaklanan Katma Değer Vergilerinin karşılanması, dış kredi gerçekleştiği halde, Katma Değer Vergisi karşılığı iç kaynağın bulunamaması durumunda Yatırım Programı ile ilişkilendirmek suretiyle ilgili kuruluşların bütçelerinin mevcut ya da yeni açılacak tertiplerine söz konusu KDV miktarı kadar ödenek eklemeye Maliye Bakanı yetkili kılınmıştır.

Dava dilekçesinde, Yasa'nın 1. ve 2. maddelerinde eklenen ödenek miktarları açıkça belirlendiği halde, iptali istenilen kuralla Maliye Bakanı'na miktarı belli olmayan ödenek ekleme yetkisi tanınmasının Anayasa'nın 163. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Devletin ve diğer kamu kuruluşlarının bir yıllık gelir ve gider tahminleri ile bunların uygulanması (gelirlerin toplanması-giderlerin yapılması) konusunda Hükümete Bütçe Kanunlarıyla izin verilmektedir. Devlet hizmetlerinin gerektirdiği harcamaların bütçedeki karşılıklarını ifade eden ödeneklerin miktarı, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin onayından geçen bütçe kanunlarında gösterilir. Öngörülen bu ödeneklerin bütçe yılındaki tüm ihtiyaçları karşılayacak şekilde belirtilmesi gerekir. Ancak, söz konusu ödenekler tahmine dayalı olduğundan bunun çeşitli nedenlerle yıl içinde yetersiz kalması söz konusu olabilmektedir. Böyle durumlarda ortaya çıkacak ödenek ihtiyacının 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu ile yılı bütçesi kanunlarında yer alan usullere uygun olarak bütçenin kendi içinde gerçekleştirilecek ödenek aktarması yoluyla karşılanmakta, bu şekilde ödeneğin karşılanamaması durumunda ise çıkarılacak bir ek ödenek kanunuyla yapılması gerekmektedir.

Anayasa'nın bütçelerde değişiklik yapılabilmesi esaslarını düzenleyen 163. maddesinde, genel ve katma bütçelerle verilen ödeneğin, harcanabilecek miktarın sınırını göstereceği belirtilmiş, bu sınırın Bakanlar Kurulu kararıyla aşılabileceğine dair bütçelere hüküm konulamayacağı ve Bakanlar Kurulu'na kanun hükmünde kararname ile bütçede değişiklik yapma yetkisinin verilemeyeceği açıklanmış, yılı için tahsis edilen ödeneğin yetersiz kalması durumunda ise gereken ek ödeneğin öngörülen giderleri karşılayacak kaynağın gösterilmesi koşuluyla kanunla verilmesi esası benimsenmiştir. Böylece, bütçenin uygulanması sırasında ortaya çıkan ek ödenek ihtiyacının karşılanması konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden izin alınması zorunluluğu getirilmiştir.

2001 Malî Yılı Bütçe Kanunu'nun iptali istenen kuralıyla Maliye Bakanı'na verilen yetki, bütçe içi ödenek aktarma yetkisi değildir. Ayrıca, eklenecek ödeneğin miktarı da dış kredi gerçekleştirmelerine bağlı olarak her an değişebilecek Katma Değer Vergisi karşılığı olması nedeniyle belirsizdir. Bakanlar Kurulu'na bile verilmeyen ve kullanılması durumunda bütçelerle verilen ödenek sınırının aşılması sonucunu doğuracak Maliye Bakanı'na verilen bu yetkinin dayanağı olan kural Anayasa'nın 163. maddesine aykırıdır.

İptali gerekir.

V- SONUÇ

14.6.2001 günlü, 4682 sayılı “2001 Malî Yılı Bütçe Kanunu ile Bağlı Cetvellerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”un 3. maddesiyle 20.12.2000 günlü, 4611 sayılı 2001 Malî Yılı Bütçe Kanunu’nun 33. maddesinin (a) fıkrasının 4 numaralı bendinin sonuna eklenen paragrafın Anayasa’ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, 27.3.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sait ADALI

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2001/343
Karar Sayısı : 2002/41
Karar Günü : 27.3.2002

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Bayramiç Asliye Hukuk Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 2.9.1971 günlü, 1479 sayılı “Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu”nun 63. maddesinin 3396 sayılı Yasa’yla değişik ikinci fıkrasında yer alan “...araç sahiplerine...” ibaresinin Anayasa’nın 2., 5. ve 10. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Trafik kazası sonucu yaralanan Bağ-Kur sigortalısı için Kurum tarafından yapılan sağlık yardımı nedeniyle 1479 sayılı Yasa’nın 63. maddesi uyarınca açılan rücuhan alacak davasında anılan maddenin ikinci fıkrasında yer alan “...araç sahiplerine...” ibaresini Anayasa’ya aykırı bulan Mahkeme iptali için başvurmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir :

“Davacı vekili mahkememize verdiği 10.2.2000 tarihli dilekçe ile 545797580 Bağ-Kur numaralı İbrahim SAĞDIÇ’ın babası İsmail SAĞDIÇ’ın ehliyetsiz olarak dava dışı Mehmet Emin KARAGÖZ’e ait 17 AH 158 plakalı motosikletle giderken Erdoğan DOĞU’nun kullandığı ve Bayram AKTEN’e ait 17 SC 181 plakalı aracın çarpması sonucunda yaralandığını ve kurumca İsmail SAĞDIÇ’a toplam 513.990.000.- TL sağlık yardımında bulunulduğunu Bayramiç ACM’nin 1997/138 esas 1998/69 karar sayılı dosyasında Erdoğan’ın 6/8, İsmail’in ise 2/8 oranında kusurluluğuna ilişkin mahkumiyet hükmünün kesinleştiğini ehliyetsiz kişiye araç kullandıran davalı Mehmet Emin’in araç maliki sıfatı ile sorumlu olduğunu, aynı şekilde davalı Bayram’ın kullandığı araç sahibi Erdoğan’ın da yine işleten sıfatı ile sorumlu olduğunu belirterek İsmail için yapılan yardımların ödeme tarihlerinden itibaren işleyeceği yasal faizleri ile birlikte davalılardan tahsilini talep ve dava etmiştir.

Yargılamaya katılan davalılar Bayram ve Erdoğan ile davalı Mehmet Emin vekili davanın reddini istemişlerdir.

Davalı idarece ödemelere ilişkin fatura ve belgeler ibraz edilmiştir. ACM'nin 97/138 esas, 98/69 karar sayılı dosyasının tetkikinden motorsiklet ile seyreden mağdur İsmail'in aracına çarpan kamyonet sürücüsü Erdoğan'ın 6/8 oranında kusurluluğuna ve TCK 459/2- son maddesi ile 647 sayılı Yasa'nın 6. maddesi uyarınca 3 ay 22 gün hapis ve 1.161.000.- TL apc. ile tecziyesine ilişkin hükmün Yargıtay denetiminden geçmek sureti ile kesinleştiği, 17 AH 158 plakalı aracın davalı Mehmet Ali'ye, kamyonetin ise davalı Bayram'a ait olduğu trafik kayıtlarından anlaşılmıştır. İnceleme konusu yapılan Bayram'ın ACM'nin 1997/138 sayılı dosyasında mağdur İsmail'in 6.11.1997 tarihli hastane ifadesinde motorsikletin kendisine ait olduğunu iddia ettiği anlaşıldığından 2918 sayılı Yasa'nın 3. maddesinde yer alan işleten kavramının son cümlesi ile HGK'nun 25.3.1953 tarih 4/147-30/55 sayılı kararı dikkate alındığında HMUK 187 maddesinde yer alan ilk itirazlardan olmayan ve re'sen ele alınması gereken taraf sıfatı (husumet) açısından ifadesine başvurulmuş İsmail Sağdıç yeminli anlatımında 17 AH 158 plakalı motorsiklete kaza tarihi olan 5.11.1997 tarihinden yaklaşık 2 yıl önce Ezine ilçesinden olan davalı Mehmet Ali Karagöz'den satın aldığını noterden ve trafikten işlem yapmadıklarını, söz konusu motorsikleti kendi hesabına ve tehlikesi yine kendisine ait olmak üzere 2 yıl boyunca kullandığını, satın aldıktan sonra araç üzerindeki fiili tasarruf yetkisinin kendisinde olduğunu hatta bir kaza anında sorumluluğun kendisine ait olacağını kabul ettiğini o tarihten beri aracı kendisinin kullandığını, davalı Mehmet'in kullanmadığını ifade etmiştir. Belirlenen durum karşısında davacı idare vekili harici satışı bilmelerinin mümkün olmaması sebebi ile; mahkememizce davalı Mehmet'in sıfatının bulunmadığının kabulü halinde aleyhlerine vekalet ücreti tahmininin mümkün bulunmadığını vurgulamıştır.

Dava davacı kurumun dava dışı sigortalıya yapmış olduğu yardımları rücu tazminine ilişkindir. Kaza ve yaralanma olayı ile bundan dolayı idare vekilinin sigortalıya yaptığı yardım miktarları çekişmesizdir. Hatta kaza sebebi ile ilgililere atfı kabil kusur oranlarında sabittir. Sorun meydana gelen zarardan kim yada kimlerin ne şekilde sorumlu olacağına ilişkindir. Burada değerlendirilmesi gereken husus davalı Mehmet Emin'in işleten sıfatı ile sorumlu olup olmayacağına ilişkindir. 2918 sayılı Yasa'nın tanımlar başlıklı 3. maddesinde araç sahibi olan veya mülkiyeti muhafaza kaydıyla satışta alıcı sıfatı ile sicilde kayıtlı görülen veya aracın uzun süreli

kiralama, ariyet veya rehni gibi hallerde kiracı, ariyet veya rehin alan kişinin işleten olduğu ancak ilgilisi tarafından başka bir kişinin aracı kendi hesabına ve tehlikenin kendisine ait olmak üzere işlettiği ve araç üzerinde fiili tasarrufu olduğu ispat edilirse bu kişinin işleten sayılacağı hükme bağlanmıştır. İşleten kavramının son cümlesi ülkemizin devam eden sosyal gerçeklerine göre düzenlenmiştir. Zira gerek kent gerekse kırsal yaşamda motorlu araçların haricen satışının yapıldığı bir vakıdır. İşte böylesi harici satışlarda satanın sorumluluktan tamamen kurtulabilmesine yardımcı olacak şekilde alanın kendi hesabına ve tehlikesi kendisine ait olmak üzere aracı işlettiği ispatlandığı takdirde bu kişinin işleten sayılması ülke gerçeklerine uygundur. Somut olayda dava dışı İsmail'in davalı Mehmet Emin'den motorsikleti kazadan uzun süre önce satın aldığı ve kendi hesabına tehlikesi kendisine ait olmak üzere işlettiği gerek ceza dosyasındaki gerekse mahkememiz huzurundaki anlatımları ile sabittir. O halde konu olayda davalının pasif husumeti yoktur. Ancak ne var ki bu harici satışın davalı idare tarafından bilinmesi mümkün olmayıp, davalı Mehmet'e trafik kayıtlarına göre açıldığı ve idarenin harici satışı yönünden araştırma yapması gibi bir görevinin olmadığı dikkate alındığında bu davalı yönünden idare aleyhine vekalet ücreti takdiri mümkün değildir. Bu düşüncelerle Mehmet Emin hakkında açılan davanın husumet yokluğundan reddine, diğer davalar yönünden açılan davanın ise kusur oranları dikkate alınarak kısmen kabulüne dair hüküm; davacı idarenin temyizi sonucunda Yargıtay 10. HD'nin 2000/7020-7149 EK s. ve 13.10.2000 tarihli kararı ile ; (...Davalılardan M. Emin Karaöz motorsiklet malikidir. Zira trafik kaydı kendi üzerine olup haricen satışı noter senedine dayanmamaktadır. Bağ-Kur Kanunu'nun 63. maddesine göre kusursuz olsa bile araç maliki, sürücünün kusurundan ötürü sorumludur. Hal böyle olunca bu davalı hakkında da davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken reddine hükmolunması usul ve yasaya aykırıdır.) noktasından bozulmuş yargılama sırasında bozma ilamına uyulmuştur. Ancak Yargıtay ilamında zikrolunan Bağ-Kur Yasası'nın 63. maddesindeki üçüncü kişilerin sorumluluğunu düzenleyen fıkradaki araç sahipleri ibaresinin 2918 sayılı Yasa'nın 3. maddesinin son cümlesi karşısında Anayasa'ya aykırı olduğu sonucuna varılmıştır. Davada çözümlenmesi gereken sorun işletenin hukukî niteliğini belirlemekte toplanmaktadır. 2918 sayılı Yasada işleten bir terim olarak Yasaya girmiştir. 232 sayılı Yasa ile değişikliğe uğramadan önce yasa kullanan deyimini 232 sayılı Yasa ile araç sahibi kavramını içermektedir. Ne var ki bu deyimler kesin ve yeterli sonucun sağlanmasına elverişli olmadığından şekli ölçü ile birlikte maddi ölçü kıstasının da olaylara uygulanmasını zorunlu kılmıştır. Şekli ölçüye

göre işleten satışa esas olan tescil belgesinde (m:19) aracın fenni muayene ve trafiğe çıkmasının temelini oluşturan trafik belgesinde (m:21) sigorta poliçesi ile vergi kaydında adı yazılı kişidir. (Ahmet KILIÇOĞLU 2918 sayılı Yasa'ya göre araç, işletenin sorumluluğu, batider cilt 12, sayfa 2-3; Bolat BOLATOĞLU Karayolları Trafik Kanununa göre motorlu araç işletenin hukukî sorumluluğu Ankara 1988 sayfa:55) Maddi ölçü ise araçtan yararlanmayı ve araç üzerindeki eylemli egemenliği temel alır. Hemen belirtelim ki, yeni Yasa bu temel olgu üzerine oturtulmuş, fakat çeşitlemelere yer verilmiştir. O nedenle konunun aydınlığa kavuşması için işleten çeşitleri durulması kaçınılmazdır. Kimlerin işleten olabileceği Yasada sayılmıştır. Öncelikle vurgulayalım ki kimin araç sahibi olduğu konusunda trafiğe tescil ve tescil belgesi ile sahiplik ve satış belgesi birer delil işlevi niteliğindedir. (Bkz. Bolatoğlu op.cilt 65 ve devamı) Yasa'nın 3. maddesinde; "araç sahibine araç için adına yetkili idarece tescil belgesi verilmiş veya sahiplik veya satış belgesi düzenlenmiş kişidir." şeklinde tanımlanmıştır. Tescilli araç ancak noter sözleşmesi ile devredilir. Ve noter ertesi günü tescilin sağlanması için durumu bildirir. (m:20/d ve m:20/e) İşte bu arada bir kaza olduğunda o zaman aracın kim yararına kullanıldığına bakılarak sorumlu kişi tespit ve tayin edilecektir. Trafik sicilinde adına kayıtlı bulunan kişi aracı kendi hesabına ve kendisine ait olmak üzere kullanıyor ve araçtan çıkar sağlıyor ise kişiliğinde hem şeklî hem maddî anlamda işletenlik sıfatı birleşmiş olur. Noterlerin düzenleme yolu ile yaptığı satış ve devir işlemi arkasından yapılacak tescil mülkiyete karine oluşturmaları bakımından önem taşır. O nedenle kuşkulu durumlarda aracın malikine işleten gözüyle bakmak ve buna ağırlık vermek yerinde olur.(Bkz. Ergün Özsunay trafik hukukunda zarar giderimi sorumlusu olarak işleten kavramına ilişkin bazı sorunlar Batider Temmuz 1971 cilt 6, sayfa 1, 83-110) motorlu aracın bir teşebbüsün ünvanı veya işletme adı altında veya bu teşebbüs tarafından kesilen biletle işletilmesi durumunda bu teşebbüste sorumluluğa katlanır ki buna teşebbüs sahibinin sorumluluğu denir. Teşebbüs sahibi işleten değildir. Fakat motorlu araç sahibi ve araç işleticisi ile birlikte müteselsilen zarar görene karşı sorumludur. Yani teşebbüsün sorumlu olduğu hallerde işletenin sorumluluğu kalkmış olmaz. Yine mülkiyeti muhafaza kaydı ile satışta alıcı sıfatı ile sicilde kayıtlı görülen veya aracın uzun süre kiralama ariyet veya rehni gibi durumlarda kiracı, ariyet veya rehin alan kişiler öteki işleten sıfatına sahiptirler. Bunların yanında bir de varsayımlı işletenlik söz konusudur. Yasa zarar görenlere muvazalı işlemlere karşı koruma bakımından varsayımlı işletenlik öngörmüştür. (m.3) Kişiler 3. kişilere karşı danışıklı işlemlere girişebilirler. Örneğin; mal varlığı az ya da

yok olanlar üzerlerine aracı kaydettirebilirler. Rehin vermiş veya kiralamış gözükebilirler. İşte yasa bu durumda “ilgili tarafından başka bir kişinin aracı kendi hesabına ve tehlikesi kendisine ait olmak üzere işlettiği ve araç üzerinde fiili tasarrufu bulunduğu ispat edilirse bu kimse işleten sayılır” demektedir. Kanıtlama yolu ile kişi ya da kişileri belirleme ona ya da onlara teknik anlamda işletenlik niteliği vermez. İşleten gibi sorumlu olmaları sonucunu doğurur. Öyle ise öncelikle görünür işletenlere başvurulduğu ve kuşkulu bir durum söz konusu olmadığı sürece sorumluluk yoluna gidilmelidir.

Açıklamalar ışığı altında bakıldığında davacı idare tarafından işbu tazminat davası açılmadan çok önce ceza dosyasındaki, kaza tarihinden 2 yıl önce motosikletin davalı Mehmet Emin'den dava dışı İsmail'e satıldığı yolundaki beyan irdelenmelidir. Yani 2918 sayılı Yasa'nın 3. maddesinin son cümle burada tezahür etmekte davalı Mehmet üzerine kayıtlı motosiklet uzun zamandan beri İsmail tarafından harici satışa dayalı olarak kullanılmaktadır. İsmail'in gerek ceza dosyasındaki gerekse mahkememiz huzurundaki bu yöndeki anlatımları Mehmet Emin'i sorumluluktan kurtarmaya yönelik muvaazalı bir ifade olarak değerlendirilemez. Zira İsmail oldukça ağır bir şekilde yaralandığı kazadan hemen sonra hastane polisine vermiş olduğu ifadede harici satışa dile getirmiş olup böylesi bir durumda ileride açılacak muhtemel bir tazminat davasını düşünerek Mehmet Emin lehine beyanda bulunduğu kabul edilemez. Kısacası harici satış ve buna dayalı İsmail'in kullanımı, dolayısıyla maddî anlamda bu kişi yönünden işletenlik kavramının gerçekleştiğinin kabulü zorunludur. Eğer davacı Bağ-Kur olmayıp özel bir şahıs olsaydı Mehmet Emin kendisi lehine yasada getirilen bu kurtuluş beyanesinden faydalanabilecekti. Oysa davacı Bağ-Kur olduğu için ve dava 1479 sayılı Yasa'nın 63. maddesine göre ikame edildiğinden Mehmet Emin sadece madde metninde yer alan “araç sahiplerine” ibaresi nedeni ile sorumlu tutulmaktadır. Burada iki ayrı özel yasa olan 2918 sayılı Yasa'nın 3. maddesinin son cümle ile 1479 sayılı Yasa'nın 63. maddesi içeriği birbiriyle çelişmekte olup bu husus Anayasa'ya aykırılık teşkil etmektedir. Zira Mehmet Emin'in üzerine kayıtlı araç herhangi bir özel şahsa zarar vermiş olsaydı kendisi harici satışa dayalı olarak sorumluluktan kurtulabilecekti. Ancak sırf yasal düzenleme nedeni ile ve davacı Bağ-Kur olduğu için Mehmet Emin'in bu yöndeki sorumluluktan kurtulabilme imkanı engellenmektedir. Mevcut yasal düzenlemeden kaynaklanan bu olgular ise Anayasa'nın 2., 5. ve 10. maddesinde yer alan Cumhuriyetin nitelikleri, Devletin temel amaç ve görevlerinde zikrolunan sosyal hukuk devleti ilkesi ile kanun önünde eşitlik ilkesine

aykırıdır. 1479 sayılı Yasa'nın 63. maddesindeki araç sahiplerine ibaresi davacı idare lehine bir eşitsizliğe neden olmaktadır. Oysa Anayasa'nın yukarıda belirtilen ve Genel Esaslar bölümünde yeralan maddelerde özetle; sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleri çerçevesinde ayırım gözetmeksizin herkesin eşit olduğu ve hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamayacağı vurgulanmıştır. Bütün bu açıklamalar ışığı altında dosyanın anılan kavramın iptali için Anayasa Mahkemesi'ne gönderilmesinin gerektiği sonuç ve kanaati ile aşağıdaki hüküm kurulmalıdır.

Hüküm: Yukarıda açıklanan nedenlerle, 1479 sayılı Bağ-Kur Yasası'nın 63. maddesindeki ikinci fıkrasında yeralan "araç sahiplerine" ibaresinin iptali için dava dosyasındaki bu konu ile belgelerin tasdikli örneklerinin Anayasa Mahkemesi'ne gönderilmesine, davanın Anayasa Mahkemesi'nin vereceği karara kadar geri bırakılmasına dair davacı vekili ile davalı Mehmet Emin vekili ve diğer davalıların yüzlerine karşı alenen ve yasa yolu açık olmak üzere verilen karar açıkça okunup usulen anlatıldı."

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

2.9.1971 günlü, 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu'nun itiraz konusu "Araç sahiplerine" ibaresini de içeren 63. maddesi şöyledir:

"Madde 63- Üçüncü bir kimsenin suç sayılır hareketi ile bu Kanunda sayılan yardımların yapılmasını gerektiren bir halin doğmasında, Kurum, sigortalı veya hak sahiplerine gerekli bütün yardımları yapar.

Ancak, Kurum, yapılan bu yardımların ilk peşin değeri için üçüncü kişilere, istihdam edenlere, araç sahiplerine ve diğer sorumlulara rücu eder. Bu kimselerin hak sahiplerine yaptıkları ödemeler dolayısıyla Kurumun zarara uğraması halinde, hak sahiplerine rücu hakkı saklıdır."

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

İtiraz başvurusunda dayanılan Anayasa kuralları şunlardır:

1- “MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.”

2- “MADDE 5.- Devletin temel amaç ve görevleri, Türk Milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

3- “MADDE 10.- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

C- İlgili Anayasa Kuralı

Anayasa'nın ilgili görülen 36. maddesi şöyledir:

“MADDE 36.- Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz.”

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Mahir Can ILICAK, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU ve Ahmet AKYALÇIN'ın katılmalarıyla 12.6.2001 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında,

dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu Yasa kuralı, dayanılan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ile bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme başvuru kararında, iki ayrı özel yasa olan 2918 sayılı Karayolları Trafik Yasası'nın 3. maddesinin son cümlesi ile 1479 sayılı Yasa'nın 63. maddesi içeriğinin birbiriyle çeliştiğini, Anayasa'nın 2., 5. ve 10. maddelerinde yer alan Cumhuriyetin nitelikleri ile Devletin temel amaç ve görevleri arasında belirtilen sosyal hukuk devleti ile Kanun önünde eşitlik ilkesine aykırı olduğunu, itiraz konusu kuralda bulunan "araç sahiplerine" ibaresinin davacı idare lehine eşitsizliğe yol açtığını, oysa Anayasa'da sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleri çerçevesinde ayırım gözetmeksizin herkesin eşit olduğu ve hiç bir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamayacağına vurgulandığını ileri sürmüştür.

2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 29. maddesine göre Anayasa Mahkemesi, kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasa'ya aykırılığı hususunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmaya mecbur değildir. Anayasa Mahkemesi taleple bağlı kalmak kaydıyla başka gerekçe ile de Anayasa'ya aykırılık kararı verebilir. Bu nedenle, itiraz konusu kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesi yönünden de incelenmiştir.

Anayasa'nın 2. maddesinde, "Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir" denilmektedir. Madde de belirtilen "hukuk devleti", insan haklarına saygılı, bu hakları koruyan, toplum yaşamında adalet ve eşitliğe uygun bir hukuk düzeni kurmak ve bunu sürdürmekle kendini yükümlü sayan, bütün davranışlarında Anayasa'ya ve hukuk kurallarına uyan, işlem ve eylemleri yargı denetimine bağlı olan devlettir.

Anayasa'nın 5. maddesinde ise kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak, devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır.

Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" başlıklı 36. maddesinde de, herkesin meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı ve davalı kimliğiyle sav ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Sav ve savunma hakkı birbirini tamamlayan ve birbirinden ayrılması olanaksız niteliğiyle hak arama özgürlüğünün temelini oluşturur. Önemi nedeniyle hak arama özgürlüğü, yalnız toplumsal barışı güçlendiren dayanaklardan biri değil aynı zamanda bireyin adaleti bulma, hakkı olanı elde etme, haksızlığı önleme uğraşının da aracıdır. Bu hakkın kullanılması, yerine getirilmesi olabildiğince kolaylaştırılmalı, olumlu ya da olumsuz sonuç almayı geciktiren, güçleştiren engeller kaldırılmalıdır.

1479 sayılı Yasa'nın 63. maddesinin ikinci fıkrasının ilk cümlesine göre, kurumun sigortalıya veya hak sahiplerine yaptığı Yasa'da sayılan yardımların tutarı için, üçüncü kişilere, istihdam edenlere, araç sahiplerine ve diğer sorumlulara rücu etme hakkı vardır.

Kurumun rücu hakkı ve sınırı 1479 sayılı Yasa'nın "Üçüncü kişinin sorumluluğu" başlıklı 63. maddesinde düzenlenerek, rücu edilecek kişilerin sorumlulukları, üçüncü kişinin suç sayılan hareketi ile Yasa'da belirtilen yardımların yapılmasını gerektiren bir halin doğması ve sigortalı, ya da hak sahiplerine yardım yapılması koşuluna bağlanmıştır.

Üçüncü kişilerin, istihdam edenlerin, araç sahiplerinin ve diğer kişilerin sorumluluklarının belirtildiği itiraz konusu düzenleme ile araç sahiplerinin adlarına kayıtlı araçların başkalarınca kullanılmaları ve BAĞ-KUR sigortalısına zarar vermeleri halinde araç sahiplerinin kusurlu bir hareketi bulunmasa bile sigortalıya veya hak sahiplerine yapılan ödemelerden rücu sorumlu tutulmaları öngörülmektedir. Böylece, kişinin kusurlu olmadığını kanıtlayıp sorumluluktan kurtulmasına olanak tanınmamıştır. Bu durumun Anayasa'nın 36. maddesinde öngörülen kişinin hak arama özgürlüğünü sınırlandırdığı açıktır.

Öte yandan, kişilerin üzerlerine kayıtlı aracı tasarruf edip etmedikleri araştırılmaksızın sadece kayıt işleminin objektif sorumluluğa esas alınması adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu sürdürmekle yükümlü olan hukuk devleti anlayışı ile de bağdaşmaz.

Açıklanan nedenlerle, kural Anayasa'nın 2., 5. ve 36. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

İtiraz konusu kural Anayasa'nın 2., 5. ve 36. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden, 10. maddesi yönünden incelenmesine gerek görülmemiştir.

VI- SONUÇ

2.9.1971 günlü, 1479 sayılı "Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu"nun 63. maddesinin 3396 sayılı Yasa ile değiştirilen ikinci fıkrasında yer alan "... araç sahiplerine ..." ibaresinin, Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, 27.3.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2001/5
Karar Sayısı : 2002/42
Karar Günü : 28.3.2002

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Danıştay Dokuzuncu Dairesi

İTİRAZIN KONUSU : 26.5.1981 günlü, 2464 sayılı “Belediye Gelirleri Kanunu”nun 89. maddesinin (a) bendinin son paragrafının, Anayasa’nın 36. ve 125. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Kiracısı olduğu taşınmaz nedeniyle hakkında yol harcamalarına katılma payı tahakkuk ettirilen davacının açtığı davayı temyizen inceleyen Danıştay Dokuzuncu Dairesi, 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu’nun 89. maddesinin (a) bendinin son paragrafını Anayasa’ya aykırı bularak iptali istemiyle başvurmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

“Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanlığı vekili Av. Nesip Yıldırım tarafından Şekerbank T.A.Ş. Genel Müdürlüğü’ne karşı Diyarbakır Vergi Mahkemesinin 13.4.1999 tarih ve K:1999/80 sayılı kararının temyizen incelenerek bozulması istemiyle verilen dilekçe üzerine açılan dosya incelenerek iş in gereği görüldü:

Dosyanın incelenmesinden, yükümlünün kiracısı bulunduğu taşınmaz nedeniyle tahakkuk ettirilen yol ve kaldırım harcamalarına katılma payının ödenmesi gerektiği yönünde Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanlığınca tesis edilen 23.7.1998 tarih ve 155/01643 sayılı işlemin iptali ile tahakkuk ettirilen katılma payının terkinini istemiyle açılan davanın, mahkemece, davacının anılan taşınmazın kiracısı olduğu bu nedenle sözkonusu katılma payının yükümlüden istenmesinin yerinde olmadığı gerekçesiyle kabul edildiği, davalı idare tarafından da harcamalara katılma payının yarısı ödenmeden açılan davanın bu nedenle reddi gerektiği ileri sürülerek anılan mahkeme kararının bozulması istemiyle temyiz isteminde bulunulduğu anlaşılmıştır.

2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nun 89. maddesinin (a) fıkrasının 4. bendinde katılma paylarına karşı dava açılabilmesi için katılma paylarının yarısının önceden belediyelere ödenmesi gerektiği öngörülmüştür.

Açıklanan madde hükmüne göre katılma paylarına karşı dava açılabilmesi ve davanın esası hakkında inceleme yapılabilmesi için tahakkuk ettirilen katılma paylarının yarısının önceden belediyelere yatırılmasının dava şartı olarak öngörülmesi bu ödemeyi yapacak mali gücü bulunmayan veya olayımızda olduğu gibi katılma payının mükellefi olmadığı halde bu miktarı ödemek zorunda olanlar bakımından hak arama hürriyetini kısıtlayan bir özellik arz etmektedir.

Dairemizce, 2464 sayılı Kanunun 89. maddesinin (a) fıkrasının 4. bendi hükmünün Anayasaya uygunluğunun incelenmesi gerekli görülmüştür.

Anayasanın 36. maddesinde, Herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiş, 125. maddesinde de, idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun açık olduğu hükme bağlanmıştır.

Belediye Gelirleri Kanunuyla dava açılabilmesi için katılma payının yarısının önceden ödenmesi şartının getirilmesi hak arama hürriyeti ve idarenin işlemine karşı dava açma hakkını büyük ölçüde sınırlamaktadır. Böyle bir sınırlama Anayasanın 36 ve 125. maddelerine aykırılık teşkil etmektedir.

Diğer yandan 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 27. maddesinde yer alan vergi mahkemelerinde vergi uyuşmazlıklarından doğan davaların açılması tarh edilen vergi, resim ve harçlar ile benzeri mali yükümlerin ve bunların zam ve cezalarının dava konusu edilen bölümünün tahsil işlemi durdurur hükmü, uyuşmazlık halinde önceden belediyeye yatırılması gereken yarı nispetindeki katılma payı yönünden uygulanamaz hale gelmektedir.

Bu durumda sözkonusu katılma payının mükellefi olmadığı halde adına Katılma payı tahakkuk ettirilen davacı ile ödeme gücüne sahip olmayan mükelleflerin anılan payın yarısını ödemek zorunda kalmaları hali Anayasanın temel haklar ve ödevlerden saydığı hak

arama hürriyetinin bir gereği olan iddia ve savunma haklarını kısıtlamakta ve bu hakların eksiksiz kullanılmasını engellemektedir.

Bu nedenle Anayasada yer alan hak arama hürriyetinin eksiksiz kullanılmasını engelleyecek nitelikteki 2464 sayılı Kanunun 89. maddesinin (a) fıkrasının 4. bendinde yer alan düzenlemenin Anayasa hükümlerine özellikle Anayasanın 36. maddesinin açık hükmüne aykırı olduğu düşünülmektedir.

Açıklanan nedenlerle, 2464 sayılı Kanunun 89. maddesinin (a) fıkrasının 4. bendi hükmünün Anayasanın 36. ve 125. maddelerine aykırı olduğu kanısına varıldığından anılan hükmün iptali istemiyle Anayasa Mahkemesine başvurulmasına, dava dosyasının Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar” bekletilmesine 26.10.2000 tarihinde oybirliği ile karar verildi”

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

26.5.1981 günlü, 2464 sayılı “Belediye Gelirleri Kanunu”nun 89. maddesinin (a) bendinin iptali istenilen son paragrafı şöyledir:

“Katılma paylarına karşı dava açılabilmesi için, katılma paylarının yarısının önceden belediyelere ödenmesi gerekir.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

İtiraz başvurusunda dayanılan Anayasa kuralları şunlardır:

1- “MADDE 36.- Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz.”

2- “MADDE 125.- İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır. Kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinde bunlardan doğan uyuşmazlıkların millî veya milletlerarası tahkim yoluyla çözülmesi öngörülebilir. Milletlerarası tahkime ancak yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar için gidilebilir.

Cumhurbaşkanının tek başına yapacağı işlemler ile Yüksek Askerî Şûranın kararları yargı denetimi dışındadır.

İdarî işlemlere karşı açılacak davalarda süre, yazılı bildirim tarihinden başlar.

Yargı yetkisi, idarî eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlıdır. Yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idarî eylem ve işlem niteliğinde veya takdir yetkisini kaldırarak biçimde yargı kararı verilemez.

İdarî işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ve idarî işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda gerekçe gösterilerek yürütmenin durdurulmasına karar verilebilir.

Kanun, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim, seferberlik ve savaş halinde ayrıca millî güvenlik, kamu düzeni, genel sağlık nedenleri ile yürütmenin durdurulması kararı verilmesini sınırlayabilir.

İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.”

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Mahir Can ILICAK, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU ve Ahmet AKYALÇIN'ın katılmalarıyla 15.1.2001 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, “Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle” karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, iptali istenilen yasa kuralı, dayanılan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleriyle diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

Belediye Gelirleri Kanunu'nun 89. maddesinin (a) bendinin son paragrafında “Katılma paylarına karşı dava açılabilmesi için, katılma

paylarının yarısının önceden belediyelere ödenmesi gerekir.” denilmektedir.

Yol, kanalizasyon ve su hizmetlerinden yararlanan taşınmaz sahiplerinden alınan harcamalara katılma payı, borçluları bakımından resim benzeri mali bir yükümlülük niteliği taşımaktadır. 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nun itiraz konusu 89. maddesinin (a) bendinin son paragrafıyla, harcamalara katılma paylarına karşı dava açabilmek için, tahakkuk ettirilen payın yarısının önceden ilgili belediyelere ödenmesi şartı getirilmiştir.

Başvuru kararında, itiraz konusu kuralla harcamalara katılma paylarına karşı dava açabilmek için getirilen dava şartının, mali gücü yetersiz olanlar veya katılma payı mükellefi olmadığı halde bu payı ödemek zorunda bırakılanlar bakımından hak arama özgürlüğünü kısıtladığı, iddia ve savunma hakkına sınırlama getiren bu hükmün Anayasa'nın 36. ve 125. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmektedir.

Anayasa'nın 36. maddesinde; *“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davalı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz”*, denilmektedir. Maddeyle güvence altına alınan dava yoluyla hak arama özgürlüğü, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden birisini oluşturmaktadır. Gerçekten, karşılaştığı bir suçlamaya karşı kişinin, kendisini savunabilmesinin ya da maruz kaldığı haksız bir uygulama veya işleme karşı haklılığını ileri sürüp kanıtlatabilmesinin en etkili ve güvenceli yolu yargı mercileri önünde dava hakkını kullanılabilesidir. Kişilere yargı mercileri önünde dava hakkı tanınması, adil bir yargılamanın ön koşulunu oluşturur.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin adil yargılanma hakkının düzenlendiği 6. maddesine ilişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında da, dava yoksa, adil, aleni ve gecikmesiz bir yargılamadan söz edilemeyeceği (Golder/İngiltere, 21.2.1975, A 18, s.12, paragraf 37 (b)); mahkeme önünde hak arama yolunun fiilen yahut hukuken geçici de olsa kapatılmasının veya kullanımını imkansız kılan koşullara bağlayarak sınırlandırılmasının adil yargılanma hakkının ihlali anlamına geleceği (Airey/İrlanda, 9.10.1979, A 32, s.12) belirtilmiştir.

İtiraz konusu kuralla, kendisine 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu uyarınca harcamalara katılma payı tahakkuk ettirilen bir mükellefin buna karşı dava açabilmesi, söz konusu payın yarısının önceden ilgili belediyeye ödemesi şartına bağlanmıştır. Harcamalara katılma paylarına karşı dava açılabilmesinin böyle bir şarta bağlanarak sınırlandırılmasının, ilgili belediyelerin söz konusu gelirleri öncelikle tahsil ederek projelerini kısa sürede tamamlamaları ve bu konudaki dava sayısının azaltılarak mahkemelerin iş yükünün hafifletilmesi gibi kamu yararına yönelik nedenlere dayandırıldığı anlaşılmaktadır. Ancak Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması, Anayasa'nın ilgili maddelerinde özel sınırlandırma nedeni bulunmasına bağlı tutulmuştur. Anayasa'nın dava hakkının düzenlendiği 36. maddesinde bu hakkın sınırlandırılması konusunda özel bir sınırlama nedenine yer verilmemiştir. Bu nedenlerle, dava hakkının sınırlandırılması Anayasa'nın 36. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

Anayasa'nın 125. maddesinin ilk fıkrasında; "*İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır...*", denilmektedir. İtiraz konusu kuralla harcamalara katılma paylarına karşı dava yolu kapatılmamakta, dava açılması belli bir koşula bağlanmaktadır. Bu durumda, dava hakkını ortadan kaldırmayan itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 125. maddesine aykırı olmadığı sonucuna varılmıştır.

VI- SONUÇ

26.5.1981 günlü, 2464 sayılı "Belediye Gelirleri Kanunu"nun 3239 sayılı Yasa ile değiştirilen 89. maddesinin (a) bendinin son paragrafının, Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Ertuğrul ERSOY'un karşılığı ve OYÇOKLUĞUYLA, 28.3.2002 gününde karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Nurettin TURAN

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 2001/5
Karar Sayısı : 2002/42

26.5.1981 günlü ve 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nun 4.12.1985 günlü ve 3239 sayılı Kanun'un 121. maddesiyle değişik 89. maddesinin (a) bendinin dördüncü fıkrasında "katılma paylarına karşı dava açılabilmesi için, katılma paylarının yarısının önceden belediyelere ödenmesi gerekir" hükmünün iptaline ilişkin çoğunluk görüşüne aşağıda açıklanan gerekçelerle katılmıyorum.

I- 5237 sayılı eski Belediye Gelirleri Yasası'nda bulunan yol, su ve kanalizasyon masraflarına iştirak payı, 2464 sayılı Belediye Gelirleri Yasası'nda da yeniden düzenlenerek korunmuştur.

Ülkemizde, sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmenin doğal sonucu olarak; artan nüfusun hızla kırsal kesimden kentlere yönelmesi, kentlerin çağın gereklerine göre yeniden düzenlenmesini ve imar hareketlerinin daha plânlı olarak organize edilmelerini gerektirmiştir. Bu durum doğal olarak yerel yönetim finans sistemlerinin kaynak ihtiyacını artırmıştır. 2464 sayılı Belediye Gelirleri Yasası'nın 86, 87 ve 88. maddelerinde yer alan, "Harcamalara katılma payları" olarak nitelendirilen gelirlerin oluşmasının ana nedeni budur.

Harcamalara katılma payları, bir program dahilinde veya istek üzerine gerçekleştirilen işlerde, bu hizmetler nedeniyle yapılan giderlerin tamamıdır. Bu paylar, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ile İller Bankası tarafından saptanan ve yayınlanan rayiç ve birim fiyatlara göre hesaplanan tutarları aşmamak kaydı ile yapılan gerçek harcamalardır. Ödeme yükümlülüğü, hizmetten yararlanan arsa ya da bina sahibine aittir. 89. Madde incelendiğinde; yasakoyucunun mükellefe katılma payı borcunun tahakkukunda ve ödenmesinde önemli kolaylıklar sağladığı da anlaşılmaktadır.

a- Harcamalara katılma payları peşin ödendiği takdirde payların ilgililerden % 25 noksan olarak alınması,

b- Hizmetin değerlendirilmesinde, özel devlet yardımları, karşılıksız fon tahsisleri, bu işler için yapılmış bağış ve yardımlar ve

kamulaştırma bedellerinin giderler tutarından indirilmesi ve ayrıca katılma paylarının mükellefin bina veya arsasının vergi değerinin % 2 sini geçmemesi,

c- Kamu alacağı niteliğindeki katılma paylarının mükellefe tebliğ edildiği yılı izleyen yıldan itibaren dört eşit taksitle ödenebilmesi,

d- 3030 sayılı “Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun”un uygulandığı şehirlerde, hizmeti veren belediyelerin görüşü alınmak suretiyle harcamalara katılma paylarının yarısına, peşin ödeme halinde, üçte birine kadar indirmeye Bakanlar Kurulunun yetkili kılınması,

Bu duruma örnektir.

2464 sayılı Kanun'un 89. maddesinin (a) fıkrasına göre kendisinden harcamalara katılma payı istenilen gayrimenkul sahibinin dava açabilmek için katılma paylarının yarısını önceden belediyelere ödemesi gerekir. Bu koşul, usul hukuku yönünden davanın esası hakkında inceleme yapılabilmesi için, yerine getirilmesi zorunlu bulunan olumlu bir dava şartı görünümündedir.

İptali istenen madde bendi, yukarıda açıklanan ödeme kolaylıkları da gözetilecek olursa iddia ve savunma özgürlüğünü ortadan kaldırmamakta, sadece bu özgürlüğün kullanılabilmesi için “katılma paylarının yarısının önceden belediyelere ödenmesi”ni bir ön şart olarak belirlemektedir. Böyle bir sınırlama ihtiyacı, “kamu yararı”nı korumak isteğinden kaynaklanmıştır. Hiç bir sınırlama olmadan, katılma payları aleyhine açılacak davaların sayısının hızla artması, mükellefler tarafından yapılacak ödemeleri davalar sonuçlanıncaya kadar geciktireceği için, yerel yönetimlerimiz de görevli -Büyükşehir, il, ilçe ve belde belediyeleri- olarak toplam (3228) Belediye Başkanlığının planlı yatırımlarını finansman güçlüğü içine sokarak, başlatılan projelerin tamamlanmasını engelleyecektir. Ülkemizin gelişme sürecinde, hızla kentleşmesinin sonucu olarak yerleşim merkezlerinin yeniden düzenlenmesini de aksatarak, yerel yönetimlerin etkili hizmet fonksiyonunu azaltacaktır.

Bir yasa ile getirilen ve benzer durumdaki bütün gayrimenkul sahiplerine eşit şekilde uygulanacak, genel nitelikli bu sınırlama; makul, adil, anlaşılabilir ve ölçülü olup, Anayasa'nın 36. maddesine aykırı değildir. Hak arama özgürlüğünü ortadan kaldırmamaktadır.

Aynı şekilde, itiraz konusu madde bendi, “İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır” hükmünü taşıyan Anayasa’nın 125. maddesine de aykırı değildir. İtiraz konusu kuralla harcamalara katılma paylarına karşı dava yolu kapatılmamakta, dava açılması belli bir koşula bağlanmaktadır.

II- Anayasa’nın 13. maddesinde (3.10.2001-4709/2 md.) yapılan değişiklikle temel hak ve özgürlüklerle ilgili genel ve özel sınırlamaların ortadan kaldırıldığı, bu nedenle, “kamu yararı” amacıyla da olsa her türlü yasada herhangi bir sınırlamanın yapılmasının doğru olmayacağı şeklinde bir yorumu kabul etmek olanaksızdır. Anayasa’nın 13. maddesinin yeni düzenleniş şekliyle temel hak ve özgürlükleri hiç bir kayıt ve şarta bağlı olmayan sınırsız “özgürlük alanları” olarak görmemek gerekir. Bu hak ve özgürlükler düzenlendikleri temel hak normunun alanlarıyla sınırlıdır. 13. Maddenin son şekline göre; yasakoyucunun Belediye Gelirleri gibi özel nitelikli yasalarda dahi herhangi bir sınırlama yapamayacağını benimsemek doğru değildir. Yasakoyucunun sınırlamaya yer verdiği bir yasal düzenlemede:

a- Hak ve özgürlüğün özüne dokunulmaması,

b- Anayasa’nın sözüne ve ruhuna aykırı davranılmaması,

c- Demokratik toplum düzeninin ve laik cumhuriyetin gereklerine uyulması,

d- Ölçülülük ilkesine uygun düzenleme yapılması,

şeklinde belirlenen ilkelere uyulması durumunda Anayasa’ya aykırılıktan bahsedilemez. Nitekim baştan beri açıklandığı üzere yasakoyucu 89. maddenin düzenlenmesinde bu kurallara uymuştur.

Açıklanan nedenlerle, dava konusu kuralın iptali isteminin reddi gerekeceği kanısıyla aksi yönde oluşan çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye
Ertuğrul ERSOY

Esas Sayısı : 2002/61
Karar Sayısı : 2002/43
Karar Günü : 17.4.2002

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Bakırköy 2. Asliye Ceza Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 21.12.2000 günlü, 4616 sayılı 23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanunun 1. maddesinin 5. bendinin (a) alt bendinin, “Türk Ceza Kanunu”nun 192. maddesi yönünden, Anayasa’nın 2. ve 10. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Sanık hakkında, Türk Ceza Kanunu’nun 192. maddesinin birinci ve ikinci fıkrası ile 80. maddesi gereğince cezalandırılması için Asliye Ceza Mahkemesi’ne açılan kamu davasında, 4616 sayılı “23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun”un 1. maddesinin 5. bendinin (a) alt bendini, “... Türk Ceza Kanunu”nun 192. maddesi yönünden Anayasa’ya aykırı gören Mahkeme, iptali istemiyle başvurmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

“Her ne kadar sanık hakkında müşteki Cemalettin KOÇAK’a şantaj yaptığından bahisle TCK’nun 192. maddesi gereğince cezalandırılması için kamu davası açılmış ise de 22.12.2000 günlü Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 4616 sayılı Yasa’nın 23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye İlgili Dava Ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanunun ¼ maddesi gereğince benzeri bir çok maddeyi ve aynı fasıldaki diğer maddeleri kapsayan Yasa ile davanın kesin hükme bağlanmasının ertelenmesi gerektiği halde TCK’nun 192. maddesinin aynı Kanunun 1/5 maddesi gereğince ayrık tutulmasının Anayasamızın 10. maddesinde yerini bulan eşitlik ilkesi ile ve 2. maddesindeki hukuk devleti ilkesi ile bağdaşmadığı TCK’nun 192. maddesinin de bu nedenle 4616 sayılı Yasa kapsamına alınması gerektiği, sanık

vekilinin itirazının bu nedenle ciddî görüldüğü anlaşıldığından Anayasa Mahkemesi'ne bu hususta İTİRAZ BAŞVURUSUNDA BULUNULMASINA”

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

4616 sayılı “23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun”un 1. maddesinin kapsam dışı bırakılan suçları belirleyen 5. bendinin itiraz konusu bölümü de içeren (a) alt bendi şöyledir:

“Ancak;

a) Türk Ceza Kanununun 125 ilâ 157, 161, 162, 168, 171, 188, 191, 192, 202, 205, 208, 209, 211 ilâ 219, 240, 243, 264, 298, 301 ilâ 303, 305 inci maddelerinde, 312 nci maddenin ikinci fıkrasında, 313 üncü maddesinde, 314 üncü maddesinin birinci fıkrasında, 339 ilâ 349, 366, 367, 383, 394, 403 ilâ 408, 414 ilâ 418 ve 503 ilâ 506 ncı maddelerinde,

....

yer alan suçları işleyenler hakkında bu madde hükümleri uygulanmaz.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

İtiraz başvurusunda dayanılan Anayasa kuralları şunlardır:

1- “MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.”

2- “MADDE 10.- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Nurettin TURAN, Aysel PEKİNER, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN ve Enis TUNGA'nın katılmalarıyla 17.4.2002 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında; dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu yasa kuralı, dayandırılan Anayasa kuralları ile bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

4616 sayılı Yasa'nın 1. maddesinin 5. bendinin (a) alt bendinde, bu bentte belirtilen ve aralarında Türk Ceza Kanunu'nun 192. maddesinin de bulunduğu suçları işleyenlerin Yasa'nın 1. maddesinde öngörülen hükümlü ve tutukluların lehine olan düzenlemeden istifade edemeyecekleri hüküm altına alınmıştır.

Türk Ceza Kanunu'nun “Hürriyet Aleyhinde İşlenen Cürümler” başlıklı ikinci babın “Şahıs Hürriyeti Aleyhinde Cürümler” isimli üçüncü faslında yer alan 192. maddesi, tehditte bulunmak suretiyle kendisine veya başkasına para verilmesi ya da bir yarar sağlanması maksadı ile hareket eden kişi hakkında uygulanacak cezai yaptırımı düzenlemektedir.

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, benzeri kimi suçlar ile aynı fasılda yer alan diğer suçlar 4616 sayılı Yasa kapsamına alındığı halde, 192. maddede yaptırıma bağlanan suçun istisna tutulduğunu, bunun ise Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

Anayasa'nın 2. maddesinde tanımı yapılan Hukuk Devleti, insan haklarına saygılı ve bu hakları koruyan toplum yaşamında adalete ve eşitliğe uygun bir hukuk düzeni kuran ve bu düzeni sürdürmekle kendini yükümlü sayan, bütün davranışlarında hukuk kurallarına ve

Anayasa'ya uyan, işlem ve eylemleri yargı denetimine bağlı olan devlettir,

Türk Ceza Yasası'nın 192. maddesiyle aynı fasılda yer alan ve benzer unsurları içerip daha ağır cezayı gerektiren Türk Ceza Kanunu'nun "kişi hürriyetinden mahrumiyet" suçuna ilişkin 179. maddesi ile tehdit suçunun unsur olarak içerisinde bulunduğu diğer fasıllardaki "gasp" suçunu düzenleyen 495. maddesi, "zorla kadın kaçıрма" suçuna ilişkin 429. maddesi, "reşit olmayan bir kimseyi kaçıрма veya bir yerde alıkoyma" suçuna ilişkin 430. maddesi, "Hükümete müracaata muktedir olduğu ahvalde iddia eylediği bir hakkı istihsal maksadıyla eşya üzerinde kuvvet sarfiyle veya şahıslara karşı tehdit, şiddet istimal ederek hak alma" suçuna ilişkin 308. maddesi, "cebir ve şiddet yahut tehdit ile sanat veya ticaret serbestisini tahdit veya menetme" suçuna ilişkin 201. maddesinde belirtilen suçlar Yasa kapsamına alındığı halde, 192. maddesi ayrıktır.

Böylece, benzer nitelikteki daha ağır suçları işleyenler için getirilmiş olanaklar anılan suçu işleyenlere tanınmamış, 192. madde kapsamına giren suçlar yönünden adaletsiz bir sonuç yaratılmıştır.

Açıklanan nedenlerle, kural Türk Ceza Kanunu'nun 192. maddesi yönünden Anayasa'nın 2. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

Mustafa BUMİN ve Ertuğrul ERSOY bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 10. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

VI- SONUÇ

21.12.2000 günlü, 4616 sayılı "23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun"un 1. maddesinin 5. bendinin (a) alt bendinin, Türk Ceza Kanunu'nun 192. maddesi yönünden Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Mustafa BUMİN ile Ertuğrul ERSOY'un karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA, 17.4.2002 gününde karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Nurettin TURAN

Üye
Aysel PEKİNER

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 2002/61

Karar Sayısı : 2002/43

21.12.2000 günlü, 4616 sayılı “23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun”un 1. maddesinin 4. bendi dışında kalan kimi kurallarının iptali yolundaki çokluk oyuna esastan; retle sonuçlanan bölümlerine ise aşağıda açıklanan nedenlerle gerekçe yönünden katılmıyoruz.

4616 sayılı Kanunun adında her ne kadar “... işlenen suçlardan dolayı şartla salıverilmeye, dava ve cezaların ertelenmesine dair Kanun” denilmiş ise de, taşıdığı kuralların içeriği itibariyle bozucu (infisah) koşula bağlı toplu özel af niteliği ağır basan kendine özgü bir düzenleme olduğu Mahkememiz kararının bir çok yerinde vurgulanmaktadır. Bu nedenle, değerlendirmelerin bu çerçeve içinde yapılması gerekir.

4616 sayılı Kanunun kabul edildiği tarihte yürürlükte bulunan Anayasa’nın 87. maddesinde, 14. maddedeki eylemlerden dolayı hüküm giyenler hariç olmak üzere, genel ve özel af ilanına karar vermenin Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin görev ve yetkileri içinde

olduğu belirtilmiş, kimi maddelerinde de genel ve özel af çıkartılamayacak durumlar gösterilmiştir. Başka bir anlatımla Anayasa ile yasaklanan alanlar dışında genel ve özel af çıkartmak yasakoyucunun takdir alanı içinde bırakılmıştır.

Mahkemelerce, yargılanarak suçluluğu sabit görülüp hüküm giyenlerin, aldıkları hapis cezasını çekmeleri ve böylece topluma yeniden kazandırılmaları ceza hukukunun temel kurallarındandır. Yasaların yasakladığı her eylem için, bu eylemin işlendiği sırada yürürlükte olan Yasa'da gösterilen ceza verilir ve bu cezanın nerede ve ne tarzda infaz edileceği de önceden belirlenir. Aslanan mahkemelerce tayin edilen hürriyeti bağlayıcı cezaların tamamen infaz edilmesidir. Çok istisnai hallerde, çıkartılması gereken af yasalarından, hangi suçluların ne kadar yararlanacaklarının takdiri ise yasakoyucuya aittir. Toplu af suçlu için temel hak ve hürriyetlerden olmadığına göre, suçları veya suçluları birbiriyle mukayese ederek yasakoyucunun bu alandaki geniş takdir hakkına müdahale edilemez. Yasakoyucu, Anayasa ile yasaklanan alanlara girmedikçe af yasasının kapsamının tayininde herhangi bir kısıtlayıcı kurala tabi değildir.

Anayasa Mahkemesi'nce verilen kimi kararlarda belirtildiği gibi, Anayasa'nın 38. maddesinde, ceza hukuku alanında suç ve cezalara ilişkin düzenlemelerde uyulması gereken temel ilkeler belirlenmiş olup, bu ilkelerin gözetilmesi koşuluyla ne tür eylemlerin suç sayılacağı ve suç sayılan eylemlere ne kadar ve ne türde ceza verileceği, nelerin cezayı ağırlaştırıcı ya da hafifletici neden sayılacağı yasakoyucunun takdir alanı içine girmektedir. Kuşkusuz ki, yasakoyucunun af konusundaki takdir hakkı cezaların tayinindekinden daha geniştir.

Öte yandan Anayasa Mahkemesi, Anayasa'ya aykırı bulduğu yasaları iptal ederek yürürlükten kalkmasını sağlar. Yasakoyucu gibi davranarak yeni bir uygulamaya yol açacak hüküm kuramaz. Anayasa'nın öngördüğü ve mutlak düzenlenmesini istediği hususlara yer vermeme durumu dışındaki, yasakoyucunun isterse getirebileceği bir kuralı getirmemesi iptal nedeni olamaz. İsterse yer verilip isterse yer verilmeyecek bu tür noksanlıklar, yasakoyucunun takdir yetkisi içindedir. Yasa maddesine içindeki kimi sözcükleri ayıklayarak yeni bir kural niteliği vermek Anayasa'ya uygunluk denetimiyle bağdaşmaz. Bir kuralın, uygulama alanının genişletilmesi amacıyla değiştirilmesini sağlamak için de iptali istenemez. Yasakoyucunun dilediği zaman giderebileceği noksan düzenleme, anayasal zorunluluk

dışında; Anayasa'ya aykırılık oluşturmaz. Yasakoyucunun takdir alanı içine giren bir konuda getirilen bir kuralın denetimi yerindelik denetimi olur. Oysa Anayasa yargısında yerindelik denetime yer yoktur.

Ayrıca, 4616 sayılı Yasa kapsamı dışında bırakılan kuralların, kapsama alınan kurallarla karşılaştırılarak iptaline kadar vermek, kendini yasakoyucu yerine koymaktan farksızdır. Kabul edilmelidir ki Anayasamızda gösterilen temel hak ve özgürlükler arasında aftan yararlanma diye bir hakka yer verilmemiştir. Bu nedenledir ki, yargılanarak suçluluğu sabit görülenler, affedilmelerini bir hak olarak isteyemezler. Yasak alana girmediği sürece affa yetkili olan yasakoyucu, çıkaracağı affın kapsamını da belirlemeye yetkilidir.

Açıklanan nedenlerle, 4616 sayılı Yasa'nın 1. maddesinin 5. bendinin (a) alt bendinin, Türk Ceza Kanunu'nun 192. maddesi yönünden iptaline ilişkin çokluk görüşüne katılmıyoruz.

Başkan
Mustafa BUMİN

Üye
Ertuğrul ERSOY

Esas Sayısı : 2002/68
Karar Sayısı : 2002/44
Karar Günü : 17.4.2002

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : İzmir 4. Ağır Ceza Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 1.3.1926 günlü, 765 sayılı “Türk Ceza Kanunu”nun 522. maddesinin son fıkrasının “...bu babın ikinci faslında yazılı cürümlerden birini işlemiş olursa cezayı tenkise mahal yoktur.” bölümünün, Anayasa’nın 2., 10. ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 7. maddesine aykırılığı ileri sürülerek iptali istemidir.

I- OLAY

Birlikte hareket eden üç sanığın, yağma ve yağmaya eksik kalkışma suçlarını işledikleri ileri sürülerek cezalandırılmaları için açılan kamu davasında, TCK’nun 522. maddesinin üçüncü fıkrasının “...bu babın ikinci faslında yazılı cürümlerden birini işlemiş olursa cezayı tenkise mahal yoktur” bölümünün Anayasa’ya aykırılığı savlarının ciddî olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

II- İTİRAZ KONUSU KURAL

765 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nun, itiraz konusu kuralıda içeren 522. maddesi şöyledir:

“Madde 522- Onuncu babda beyan olunan cürümlerin işlenmesinde cürmün mevzuu olan şeyin veya ika edilen zararın kıymeti pek fahiş ise mahkeme cürme mahsus olan cezayı yarısına kadar artırır ve eğer hafif ise yarısına ve eğer pek hafif ise üçte birine kadar eksiltir.

Kıymet tâyini için cürmün mevzuu olan şeyin yahut vaki zararın cürüm işlendiği zamandaki kıymeti nazarı dikkate alınır. Yoksa failin istihsal eylediği menfaat hesap edilmez.

Eğer fail aynı nev’iden olan cürümlerden dolayı mükerrer bulunur veya bu babın ikinci faslında yazılı cürümlerden birini işlemiş olursa cezayı tenkise mahal yoktur.”

III- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca yapılan ilk inceleme toplantısında, başvuru kararı ve ekleri, ilk inceleme raporu, itiraz konusu yasa kuralı ve ilgili Anayasa kuralları ile bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Sınırlama Sorunu

Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28. maddesine göre Anayasa Mahkemesi'ne itiraz yoluyla yapılacak başvurular, itiraz yoluna başvuran Mahkeme'nin bakmakta olduğu davada uygulayacağı yasa kuralı ile sınırlıdır.

Türk Ceza Kanunu'nun Mal Aleyhine Cürümler başlıklı Onuncu Babı'nın ikinci faslında yer alan 495. madde ile yağma suçu düzenlenmekte, aynı faslın 497. maddesinde ise bu suçun belirli şekillerde işlenmiş olması halinde daha ağır ceza verileceği öngörülmektedir. Türk Ceza Kanunu'nun 497. maddesinin birinci fıkrasında yağmanın geceleyin veya silah ile tehdit edilerek işlenmesi hali ağırlaştırıcı neden olarak kabul edilmiştir

Mahkemenin bakmakta olduğu davada, suçun geceleyin işlenmesi nedeniyle sanıklar hakkında TCK'nun 495. maddesinin birinci fıkrası yoluyla 497. maddesinin birinci fıkrasına göre ceza uygulanması istenmektedir. 497. maddenin birinci fıkrasının uygulanması ise suçun "geceleyin" veya mağdurun "silah ile tehdit edilerek" işlenmesine bağlıdır. Olayda, suç gece işlenmiş ancak, silah tehdidi ile işlenmemiştir.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu "...bu babın ikinci faslında yazılı cürümlerden birini işlemiş olursa cezayı tenkise mahal yoktur." ibaresinin Türk Ceza Yasası'nın 497. maddesinin birinci fıkrasındaki "...geceleyin..." sözcüğüyle sınırlı olarak incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

B- On Yıllık Süre Sorunu

İptali istenen 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 522. maddesinin son fıkrasının "...bu babın ikinci faslında yazılı cürümlerden birini işlemiş olursa cezayı tenkise mahal yoktur." bölümü için daha önce

yapılan başvuru 6.7.1993 günlü, Esas 1993/16, Karar 1993/24 sayılı kararla “geceleyin” sözcüğü ile sınırlı olarak esastan incelenerek Anayasa’ya aykırı olmadığı gerekçesi ile reddedilmiş ve karar 21.8.1993 günlü, 21675 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

Anayasa’nın 152. ve 2949 sayılı Yasa’nın 28. maddesine göre, Anayasa Mahkemesi’nin işin esasına girerek verdiği red kararının Resmî Gazete’de yayımlanmasından sonra on yıl geçmedikçe aynı yasa hükmünün Anayasa’ya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvuruda bulunulamaz.

Anayasa Mahkemesi’nce işin esasına girilerek reddedilen itiraz konusu kural hakkında yeni bir başvurunun yapılabilmesi için, önceki kararın Resmî Gazete’de yayımlandığı 21.8.1993 gününden başlayarak geçmesi gereken on yıllık süre henüz geçmemiştir.

Bu nedenle, başvurunun Anayasa’nın 152. ve 2949 sayılı Yasa’nın 28. maddesi uyarınca reddi gerekir.

IV- SONUÇ

1.3.1926 günlü, 765 sayılı “Türk Ceza Kanunu”nun 497. maddesinin birinci fıkrasındaki “...geceleyin...” sözcüğü ile sınırlı olarak incelenen aynı Yasa’nın 522. maddesinin son fıkrasının “... bu babın ikinci faslında yazılı cürümlerden birini işlemiş olursa cezayı tenkise mahal yoktur” bölümüne ilişkin itiraz başvurusunun, Anayasa’nın 152. ve 2949 sayılı Yasa’nın 28. maddelerinin son fıkraları gereğince REDDİNE, 17.4.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sait ADALI

Üye
Nurettin TURAN

Üye
Aysel PEKİNER

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2002/99
Karar Sayısı : 2002/51
Karar Günü : 28.5.2002

İPTAL DAVASINI AÇAN : Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet SEZER

İPTAL DAVASININ KONUSU: 21.05.2002 günlü, 4758 sayılı “23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun”un 1. maddesiyle yeniden düzenlenen 4616 sayılı Yasa’nın 1. maddesinin 2. bendinin, Anayasa’nın 87. maddesine aykırılığı savıyla iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemidir.

I- İPTAL VE YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMLERİNİN GEREKÇESİ

Yürürlüğün durdurulması istemini de içeren dava dilekçesinin gerekçe bölümü şöyledir:

“21.12.2000 günlü, 4616 sayılı “23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun”un 1. maddesinin 2. bendinde;

“Müebbet ağır hapis cezasına hükümlü olanların çekmeleri gereken toplam cezalarından; şahsi hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkum edilenler ile aldıkları ceza herhangi bir nedenle şahsi hürriyeti bağlayıcı cezaya dönüştürülenlerin toplam hükümlülük süresinden on yıl indirilir. İndirim, verilen her bir ceza için ayrı ayrı değil, toplam ceza üzerinden bir defaya mahsus yapılır. Ancak bir kişinin muhtelif suçlarından dolayı cezaları ayrı ayrı tarihlerde verilmiş olsa bile, bu cezalarının toplamı üzerinden yapılacak indirim on yılı geçemez.

Tabi oldukları infaz hükümlerine göre çekmeleri gereken toplam cezalarından veya toplam hükümlülük sürelerinden on yıllık indirim yapıldıktan sonra ceza süresi veya hükümlülük süresi dolmuş olanlar, iyi halli olup olmadıklarına bakılmaksızın ve istemleri olmaksızın derhal; toplam cezaları on yıldan fazla olanlar ise tabi oldukları infaz hükümlerine göre fazla olan cezalarını çektikten sonra şartla salıverilirler.”

düzenlemesi bulunmaktadır.

Bu bendin birinci paragrafındaki, “.....şahsi hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkum edilenler ile aldıkları ceza herhangi bir nedenle şahsi hürriyeti bağlayıcı cezaya dönüştürülenlerin toplam hükümlülük süresinden on yıl indirilir.....” kuralı ile ikinci paragrafındaki, “.....veya toplam hükümlülük sürelerinden....” sözcükleri, Anayasa Mahkemesi’nin 18.07.2001 günlü, E.2001/4, K.2001/332 sayılı kararı ile iptal edilmiş ve bu iptalin doğuracağı hukuksal boşluk kamu düzenini tehdit ve kamu yararını ihlal edici nitelikte görüldüğünden, iptal hükmünün, kararın Resmi Gazete’de yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesi kabul edilmiştir.

Söz konusu hukuksal boşluğu doldurmak için çıkarılan 21.05.2002 günlü, 4758 sayılı “23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun”un 1. maddesiyle, 4616 sayılı Yasa’nın 1. maddesinin 2. bendi, Anayasa Mahkemesi kararındaki iptal gerekçesine uygun olarak yeniden düzenlenmiştir.

Yeniden düzenlenen 2. bentte,

“Müebbet ağır hapis cezasına hükümlü olanların veya şahsi hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkum edilenlerin ya da aldıkları ceza herhangi bir nedenle şahsi hürriyeti bağlayıcı cezaya dönüştürülenlerin tabi oldukları infaz hükümlerine göre çekmeleri gereken toplam cezalarından on yıl indirilir. İndirim, verilen her bir ceza için ayrı ayrı değil, toplam ceza üzerinden bir defaya mahsus yapılır. Ancak bir kişinin muhtelif suçlarından dolayı cezaları ayrı ayrı tarihlerde verilmiş olsa bile, bu cezaların toplamı üzerinden yapılacak indirim on yılı geçemez.

Birinci paragraf hükümlerine göre çekmeleri gereken toplam cezalarından on yıllık indirim yapıldıktan sonra ceza süresi dolmuş olanlar, iyi halli olup olmadıklarına bakılmaksızın ve istemleri olmaksızın derhal; toplam cezaları on yıldan fazla olanlar kalan cezalarını çektikten sonra şartla salıverilirler.”

kuralına yer verilmiştir.

Anayasa Mahkemesi’nin 4616 sayılı Yasa’ya ilişkin kararından sonra, Anayasa’nın 87. maddesinde, 03.10.2001 günlü, 4709 sayılı

Yasa'yla yapılan değişiklikte, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin genel ve özel af ilanına üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu ile karar vermesi öngörölerek af, nitelikli çoğunluğun kabulüne bağlanmıştır.

Bu durumda, 4758 sayılı Yasa'nın 1. maddesiyle yeniden düzenlenen 4616 sayılı Yasa'nın 1. maddesinin 2. bent kuralının "af" niteliğinde olup olmadığının saptanması gerekmektedir.

4616 ve 4758 sayılı yasaların adında "af" sözcüğüne yer verilmemiştir. Ancak, hukuksal metinlerin niteliklerinin belirlenmesinde, adlarına değil içeriklerine bakılması ve değerlendirmenin buna göre yapılması gerekmektedir.

Nitekim, Anayasa Mahkemesi'nin yukarıda belirtilen kararında da, 4616 sayılı Yasa'nın adı değil, içeriği üzerinde durulmuş ve kararın, Yasa'nın 1. maddesinin 2. bendi ile ilgili bölümünde;

"2. bent ile Yasa kapsamına giren cezalarda indirim yapılmakta 10 yıldan az cezaya mahkum kimi hükümlülerin diğer koşullarında varlığı halinde hiç cezaevine girmeksizin cezalarının infazına olanak tanınmakta ise de, bu olanak genel affın tanımında belirtildiği gibi ceza mahkumiyetini bütün neticeleri ile kaldırmamaktadır. Düzenlemenin hükümlülere getirdiği yarar cezaevinde kalma süresini belirli koşullarla kısaltması veya hiç cezaevine girmeden cezanın infazını sağlamasıdır.

Şartla salıverilmenin en önemli unsurları, cezanın belirli bir süresinin cezaevinde çekilmiş olması ve hükümlünün bu süre içerisinde iyi hal göstermesidir. Oysa 2. bent ile 10 yıla kadar hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkum olan hükümlülerin iyi halli olup olmadıklarına bakılmaksızın salıverilmelerinin sağlanması bu düzenlemenin şartlı salıverilme olmayıp kendine özgü bir müessese olduğunu göstermektedir.

Türk Ceza Yasası'nın 98. maddesine göre cezayı ortadan kaldıran veya azaltan ya da değiştiren bir düzenleme olarak adlandırılan özel affın, toplu ve şartlı olarak getirilmesinin de olanaklı bulunduğu dikkate alındığında, 2. bentte yer alan kuralın, müebbet ve 10 yıldan fazla süreli hükümlülükler bakımından cezadan indirim öngören, tabi oldukları infaz hükümlerine göre çekmeleri gereken toplam cezalarından veya toplam hükümlülük sürelerinden on yıllık indirim yapıldıktan sonra ceza süresi veya hükümlülük süresi dolmuş

olanlar bakımından ise, belirli bir süreyle suç işlememe bozucu (infisahi) koşuluna bağlanmış, toplu özel af niteliğindedir.

Her ne kadar, 4616 sayılı Yasa'nın 8. bendi ile Yasa'nın yayımı tarihinden sonra cezaevinin disiplinini bozucu hareketlerinden dolayı disiplin cezası almış olanların tüzük hükümlerine göre disiplin cezaları kaldırılmadığı sürece 1. madde hükümlerinden yararlanamayacaklarının öngörüldüğü ve bu hükümlülerin cezalarının bir kısmını cezaevinde geçirmiş oldukları ileri sürülebilirse de, uygulanma koşulu olarak kabul edilmesi gereken bu durum, 2. bentle getirilen düzenlemenin özel af niteliğinde olduğu yolundaki düşünciyi değiştirmemektedir."

değerlendirmesi yapılarak, 4616 sayılı Yasa'nın 1. maddesinin 2. bendindeki düzenlemenin, bağlı oldukları infaz kurallarına göre çekmeleri gereken toplam cezalarından ya da toplam hükümlülük sürelerinden on yıllık indirim yapıldıktan sonra ceza süresi ya da hükümlülük süresi dolmuş olanlar yönünden "toplu özel af" niteliğinde olduğu açıkça vurgulanmıştır.

4616 sayılı Yasa'nın 1. maddesinin 2. bendi ile bu bendin 4758 sayılı Yasa ile yeniden düzenlenen metni arasında öz yönünden bir fark bulunmamaktadır. Gerçekten, her iki düzenlemede de ceza ya da cezalardan on yıllık indirim söz konusudur. Düzenlemeler arasındaki fark, on yıllık indirimin "toplam cezadan ya da hükümlülük süresinden" mi, yoksa "infaz kurallarına göre çekilmesi gereken süreden" mi yapılacağına ilişkindir. Bu durum, her iki düzenlemenin, içeriğinin nitelenmesi yönünden farklı olmadığını göstermektedir.

Sonuç olarak, 4616 sayılı Yasa'nın 1. maddesinin 4758 sayılı Yasa'yla yeniden düzenlenen 2. bendi uyarınca, infaz hükümlerine göre çekilmesi gereken toplam cezadan yapılan on yıllık indirim "toplu özel af" niteliğindedir.

Anayasa'nın 153. maddesinin son fıkrasında, Anayasa Mahkemesi kararlarının yasama, yürütme ve yargı organlarını, yönetim makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlayacağı belirtilmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin çeşitli kararlarında vurgulandığı gibi, kararların bağlayıcılığı yalnız hüküm fıkrasını değil, aynı zamanda gerekçelerini de kapsamaktadır.

Bu nedenle, daha önce Anayasa Mahkemesi kararında “toplu özel af” olarak nitelenen düzenleme ile öz yönünden aynı içerikte bulunan 2. bent kuralının, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu’nda Anayasa’nın değişik 87. maddesi uyarınca üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun oyu ile kabul edilmesi, yasama yönünden anayasal zorunluluktur.

Oysa, Türkiye Büyük Millet Meclisi görüşme tutanaklarının incelenmesinden, söz konusu 2. bendin yasalaşması için, Anayasa’nın değişik 87. maddesindeki nitelikli çoğunluğun gözetilmediği, 96. maddesindeki karar yetersayısının yeterli görüldüğü anlaşılmaktadır. Gerçekten, son oylamaya 206 milletvekili katılmış ve anılan bent 174 oyla kabul edilmiştir.

Bu nedenle, 4616 sayılı Yasa’nın 1. maddesinin 4758 sayılı Yasa ile yeniden düzenlenen 2. bendi, yeterli oy sayısı ile kabul edilmediği için Anayasa’nın değişik 87. maddesine aykırı düşmektedir.

Yukarıda açıklanan gerekçelerle;

- 4616 sayılı Yasa’nın 1. maddesinin, 21.05.2002 günlü, 4758 sayılı Yasa’nın 1. maddesiyle yeniden düzenlenen 2. bendinin, Anayasa’nın değişik 87. maddesine aykırı olması nedeniyle iptaline,

- Anayasa’ya açık aykırılığı ve uygulanması durumunda doğacak giderilmesi güç ya da olanaksız hukuksal sonuçlar ve kamusal zararlar gözönünde bulundurularak söz konusu bent kuralının yürürlüğünün durdurulmasına,

karar verilmesini arz ederim.”

II- YASA METİNLERİ

A- İptali İstenilen Yasa Kuralı

4758 sayılı “23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun”un 1. maddesiyle yeniden düzenlenen 4616 sayılı Yasa’nın 1. maddesinin dava konusu 2. bendi şöyledir:

“2. Müebbet ağır hapis cezasına hükümlü olanların veya şahsî hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm edilenlerin ya da aldıkları ceza herhangi bir nedenle şahsî hürriyeti bağlayıcı cezaya dönüştürülenlerin tâbi oldukları infaz hükümlerine göre çekmeleri gereken toplam cezalarından on yıl indirilir. İndirim, verilen her bir ceza için ayrı ayrı değil, toplam ceza üzerinden bir defaya mahsus yapılır. Ancak bir kişinin muhtelif suçlarından dolayı cezaları ayrı ayrı tarihlerde verilmiş olsa bile, bu cezaların toplamı üzerinden yapılacak indirim on yılı geçemez.

Birinci paragraf hükümlerine göre çekmeleri gereken toplam cezalarından on yıllık indirim yapıldıktan sonra ceza süresi dolmuş olanlar, iyi halli olup olmadıklarına bakılmaksızın ve istemleri olmaksızın derhal; toplam cezaları on yıldan fazla olanlar kalan cezalarını çektikten sonra şartla salıverilirler.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralı

İptal isteminde dayanılan Anayasa kuralı şöyledir:

“MADDE 87.- (Değişiklik : 03.10.2001 – 4709/28 md.) Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesinhesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek; milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak,Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilânına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir.”

III- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün 8. maddesi gereğince Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Nurettin TURAN, Fulya KANTARCIOĞLU, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN ve Enis TUNGA’nın katılımlarıyla 28.5.2002 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından, işin esasının incelenmesine, oybirliğiyle karar verilmiştir.

IV- ESASIN İNCELENMESİ

Dava dilekçesi ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, iptali istenilen yasa kuralı, dayanan Anayasa kuralı ve bunların gerekçeleriyle diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Dava dilekçesinde, Anayasa Mahkemesi tarafından kimi kuralları iptal edilen 4616 sayılı Yasa ile dava konusu 4758 sayılı Yasa'nın isimlerinde "af" sözcüğüne yer verilmediği, ancak hukuksal metinlerin niteliklerinin belirlenmesinde adlarına değil içeriklerine bakılarak değerlendirme yapılması gerektiği, nitekim Anayasa Mahkemesi'nin 4616 sayılı Yasa'yla ilgili kararında da yasanın adı değil içeriği üzerinde durularak, 4616 sayılı Yasa'nın 1. maddesinin 2. bendindeki düzenlemenin, bağlı oldukları infaz kurallarına göre çekmeleri gereken toplam cezalarından ya da toplam hükümlülük sürelerinden on yıllık indirim yapıldıktan sonra ceza süresi ya da hükümlülük süresi dolmuş olanlar yönünden "toplu özel af" niteliğinde bulunduğu açıkça vurgulandığı, 4616 sayılı Yasa'nın 1. maddesinin 2. bendi ile bu bendin 4758 sayılı Yasa ile yeniden düzenlenen metni arasında öz yönünden bir fark olmadığı, her iki düzenlemede de ceza ya da cezalardan on yıllık indirim öngörüldüğü, aralarındaki farkın on yıllık indirimin "toplam cezadan ya da hükümlülük süresinden " mi,yoksa "infaz kurallarına göre çekilmesi gereken süreden" mi yapılacağına ilişkin olduğu, bu durum, her iki düzenlemenin nitelikleri yönünden aralarında fark bulunmadığını gösterdiğinden, infaz hükümlerine göre çekilmesi gereken toplam cezadan on yıllık indirim yapılmasının "toplu özel af" olarak nitelendirilmesi gerektiği, Anayasa'nın 153. maddesinin son fıkrasında belirtilen Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı ilkesinin, Anayasa Mahkemesi'nin çeşitli kararlarında vurgulandığı gibi, yalnız hüküm fıkrasını değil, gerekçesini de kapsadığı, "toplu özel af" niteliğindeki bir düzenlemenin Anayasa'nın değişik 87. maddesi uyarınca üye tam sayısının beşte üç çoğunluğunun oyu ile kabul edilmesinin zorunlu bulunduğu, bu nedenle, 174 oyla kabul edilen dava konusu kuralın Anayasa'nın 87. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmektedir.

Anayasa'da, yasalaşma süreci özel usullere bağlanmış olan yasama işlemlerinin başka isimler altında ve farklı yöntemler uygulanarak oluşturulması durumunda, Anayasa koyucunun iradesinin tam anlamıyla etkili ve egemen kılınabilmesi için bu

işlemlerin anayasal denetimlerinin gerçek nitelik ve içerikleri gözetilerek yapılması gerekir.

4616 sayılı “23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun”un 1. maddesinin bir bölümünün Mahkememizin 18.7.2001 günlü, Esas 2001/4, Karar 2001/332 sayılı kararıyla iptal edilmesi üzerine bu maddenin yeniden düzenlenen dava konusu 2. bendine göre, tâbi oldukları infaz hükümlerine göre çekmeleri gereken toplam cezaları esas alınmak suretiyle, müebbet ağır hapis cezasına hükümlü olanların veya şahsî hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm edilenlerin ya da aldıkları ceza herhangi bir nedenle şahsî hürriyeti bağlayıcı cezaya dönüştürülenlerin bu cezalarından on yıl indirilecektir. İndirim, verilen her bir ceza için ayrı ayrı değil, toplam ceza üzerinden bir defaya mahsus yapılacak, bir kişinin muhtelif suçlarından dolayı cezaları ayrı ayrı tarihlerde verilmiş olsa bile, bu cezaların toplamı üzerinden yapılacak indirim on yılı geçemeyecektir. Çekmeleri gereken toplam cezalarından on yıllık indirim yapıldıktan sonra ceza süresi dolmuş olanlar, iyi halli olup olmadıklarına bakılmaksızın ve istemleri olmaksızın derhal, toplam cezaları on yıldan fazla olanlar ise kalan cezalarını çektikten sonra şartla salıverileceklerdir.

Dava konusu kuralla Anayasa Mahkemesi’nin iptal kararı doğrultusunda düzenleme yapılırken, esas alınacak cezanın hangi ceza olduğu belirtilmiş, kimi ifade değişiklikleri dışında iptal kararından önceki bent ile öz yönünden bir farklılık yaratılmamıştır.

Şartla salıvermenin en önemli unsurları, cezanın belirli bir süresinin cezaevinde çekilmiş olması ve hükümlünün bu süre içerisinde iyi hal göstermesidir. Dava konusu 2. bent ile 10 yıla kadar hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkum olan hükümlülerin iyi halli olup olmadıklarına bakılmaksızın salıverilmelerine olanak tanınması ise, bu düzenlemenin şartla salıverilme olarak kabulünü engellemektedir.

Türk Ceza Kanunu’nun 98. maddesine göre, cezayı ortadan kaldırma veya azaltma ya da değiştirme özellikleri bulunan “özel af”, toplu ve şartlı da olabilmektedir.

2. bendin ilk paragrafında, müebbet ağır hapis cezasına veya şahsi hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkum edilenlerin ya da aldıkları ceza herhangi bir nedenle şahsi hürriyeti bağlayıcı cezaya dönüştürülenlerin tabi oldukları infaz hükümlerine göre çekmeleri

gereken toplam cezalarından on yıllık indirim öngörülmesi, ikinci paragrafında da, birinci paragraf hükümlerine göre çekmeleri gereken toplam cezalarından on yıllık indirim yapıldıktan sonra ceza süresi dolmuş olanların belirli bir süre suç işlememe (bozucu infisahi) koşuluna bağlanması, getirilen düzenlemenin toplu ve şartlı özel af niteliğinde olduğunu göstermektedir.

4616 sayılı Yasa'nın 1. maddesinin 8. bendinde, Yasa'nın yayımı tarihinden sonra cezaevinin disiplinini bozucu hareketlerinden dolayı disiplin cezası almış olanların, tüzük hükümlerine göre disiplin cezaları kaldırılmadığı sürece 1. madde hükümlerinden yararlanamayacaklarının belirtilmesi nedeniyle bu hükümlülerin cezalarının bir bölümünü cezaevinde geçirmeleri ise uygulama koşulu olduğundan 2. bendin içerdiği düzenlemenin "özel af" niteliğini etkilememektedir.

Anayasa Mahkemesi'nin 18.7.2001 günlü E: 2001/4, K: 2001/332 sayılı kararıyla 4616 sayılı Yasa'nın 1. maddesinin dava konusu kuralla öz yönünden farklılık içermeyen 2. bendindeki düzenlemenin de toplu ve şartlı özel af olduğu kabul edilmiştir.

Anayasa'nın 3.10.2001 günlü 4709 sayılı Yasa ile değiştirilen 87. maddesinde Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tam sayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilanına karar vermek Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görev ve yetkileri arasında sayılmıştır. Buna göre, "af" niteliğindeki yasama işlemlerinin TBMM üye tam sayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile yasalaşması gerektiği açıktır. Dava konusu kural ise bu oran gözetilmeyerek 174 oyla yasalaşmıştır.

Açıklanan nedenlerle, 4616 sayılı Yasa'nın 1. maddesinin 4758 sayılı Yasa ile yeniden düzenlenen 2. bendi Anayasa'nın 87. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

V- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI

21.12.2000 günlü, 4616 sayılı "23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun"un 1. maddesinin 21.5.2002 günlü, 4758 sayılı Yasa ile yeniden düzenlenen 2. bendinin YÜRÜRLÜĞÜNÜN DURDURULMASI İSTEMİNİN REDDİNE, Fulya KANTARCIOĞLU ile Enis TUNGA'nın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA, 28.5.2002 gününde karar verildi.

VI- SONUÇ

21.12.2000 günlü, 4616 sayılı “23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun”un 1. maddesinin 21.5.2002 günlü, 4758 sayılı Yasa ile yeniden düzenlenen 2. bendinin Anayasa’ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, 28.5.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Nurettin TURAN

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

KARŞIOY GEREKÇESİ

Esas Sayısı : 2002/99

Karar Sayısı : 2002/51

Hukukun üstünlüğü esasına dayanan hukuk devletinde, yargı kararıyla Anayasa’ya aykırılığı saptanarak iptal edilen bir kuralın yürürlüğünü sürdürmesi düşünülemeyeceğinden iptal kararının doğal olarak, verildiği tarihte yürürlüğe girmesi gerekir. Ancak, Anayasa’nın 153. maddesine göre, kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazete’de yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Kararlar gerekçeleri yazıldıktan sonra Resmî Gazete’de yayımlandıklarından, kararın verilmesiyle Resmî Gazete’de yayımlanması farklı tarihlere rastlamaktadır.

İptal kararı ile bunun gerekçesinin yazılarak Resmî Gazete’de yayımlanması arasında geçen zaman içinde, kamu düzenini tehdit veya kamu yararını ihlâl edici nitelikte boşluk doğmasına yol açarak, süre verilmesini zorunlu kılan durumlar dışında, iptal edilen bir kuralın yürürlükte kalmasının, çerçevesi Anayasa ile belirlenmiş hukuk düzenine giderilmesi olanaksız zararlar vereceği açıktır.

Anayasal düzenin en kısa sürede hukuka aykırı kurallardan arındırılması, hukuk devleti sayılmanın gereği olduğundan, giderilmesi olanaksız durum ve zarar doğduğunun kabulü için, verilen iptal kararının somut olarak hak ve özgürlükleri etkilemesi zorunlu değildir. Çünkü, Anayasa’ya aykırılığın sürdürülmesinin, bir hukuk devletinde subjektif yararların üstünde, özenle korunması gereken hukukun üstünlüğü ilkesini zedeleyeceği kuşkusuzdur. Hukukun üstünlüğü ilkesinin sağlanamadığı bir düzende, kişi hak ve özgürlükleri güvence altında sayılamayacağından bu ilkenin zedelenmesinin hukuk devleti yönünden giderilmesi olanaksız durum ve zararlara yol açacağına duraksanamaz.

Açıklanan nedenlerle, sanığın veya hükümlünün yararına olan kuralın geriye yürümesi, bu bağlamda iptal edilse de uygulanmasına devam olunması gibi ceza hukukunun kendine özgü, genel kurallara istisna oluşturan uygulamaları, Anayasa’ya aykırılığı ve bunun neden olduğu giderilmesi olanaksız durum ve zararları ortadan kaldırmayacağından yürürlüğün durdurulması isteminin reddi yolundaki çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 2002/99
Karar Sayısı : 2002/51

T.C.K.nun 2. maddesi ışığında, lehe kanun olarak, 4758 sayılı Yasa’nın 23 Nisan 1999 tarihinden önce işlenmiş ve yasa kapsamında bulunan suçlara uygulanabilirliği hukuken mümkün olsa da, iptaline karar verilmesi nedeniyle yürürlüğünün durdurulmayıp,

kararın yazılıp Resmî Gazete’de yayımlanıncaya kadar, hukuksal yaşamını sürdürmesine izin verilmesi anlamına gelen, yürürlüğün durdurulmasına ilişkin istemin reddi kararı, iptal kararının nitelik ve içeriğiyle bağdaşmamaktadır.

Erteleme, cezanın ferdileştirilmesi ve şartlı salıverilme ise cezanın infazı aşamasında uygulanacak hukuksal kurumlar olduğuna göre, bu aşamaya gelmemiş yargılama süreci içinde henüz hükmolunmamış veya infazına geçilmemiş ceza yaptırımlarının, yerine getirilmesini engelleyen tasarruflar, adı ne olursa olsun koşullu özel af niteliğindedir.

Yargısal denetime açık ertelemede, kişi lehine olumlu koşulların varlığı, şartlı salıverilmede ise, hükmolunan cezanın öngörülen oranda yerine getirilmesi, koşulu aranırken “iyi halli olup olmadığına” dahi bakılmaksızın bu yasanın uygulanabilirliği bu kabulü doğrulamakta ve pekiştirmektedir.

Hukuken ve fiilen af sonucunu doğurmaya elverişli yasaların çıkarılmasında uyulması zorunlu 3/5 kuralına uyulmaması, bu tasarrufun kanun gücünde ve etkisinde olmadığı, yasalaştığı andan itibaren uygulama ve yaptırım gücünün sakatlığının kabulünü zorunlu kılar.

Soyut norm denetiminde, Anayasa’ya açık aykırılığı saptanan ve iptaline karar verilen bir kural işlemin hükümle birlikte yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmemesi, belli bir süre için de olsa, hukuken sakat bir kuralın yaşamına izin verilmesi anlam ve sonucunu doğurur.

Baskın özelliği tedbir olan, yürürlüğün durdurulması kararlarının, hukuksal yönden bir boşluk doğurmayacak ve bu boşluğun doldurulması için yasama organına süre verilmesinin zorunlu olmadığı durumlarda, iptalle birlikte alınması gerekir düşüncesindeyim.

Giderilmesi güç ya da olanaksız durum ya da zararların doğması veya iptal kararının sonuçsuz kalması koşulları oluşmasa bile, bu önleme başvurulması için Anayasa’ya aykırılığı ileri sürülen kuralın iptal olasılığının güçlüğünün bile yeterli sayıldığı yolundaki baskın görüş ışığında iptalin gerçekleşmesi realitesinden hareketle, yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmesi kaçınılmazdır.

Olayımızda, adı ne olursa olsun, gerçekte şartlı özel af niteliğindeki 4758 sayılı Kanun'un, Anayasamızın 87. maddesinde açıklanan koşullara uyulmaksızın kabulü, bu Yasa'nın adeta yok hükmünde değerlendirilmesini hukuken zorunlu kıldığından, iptal kararı alınmasına karşın, yeni bir yapılanmayı ve bu amaçla Yasama Organına süre verilmesini de gerektirmeyen, bu kural işlemin yürürlüğünün durdurulmasına ilişkin istemin reddi yolundaki çoğunluk görüşüne karşıyım.

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2002/103
Karar Sayısı : 2002/54
Karar Günü : 6.6.2002

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Ankara 4. İdare Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 8.6.1949 günlü ve 5434 sayılı “Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu”nun 74. maddesinin, Anayasa’nın 2., 10. ve 60. maddelerine aykırılığı iddiasıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Yetim aylığı bağlanması için T.C. Emekli Sandığı’na yapılan başvurunun reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davada, T.C. Emekli Sandığı Kanunu’nun 74. maddesinin Anayasa’ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

II- İTİRAZ KONUSU KURAL

5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu’nun 74. maddesi şöyledir:

“Madde 74.- (Değişik : 7/ 5/ 1986- 3284/11 md.)

Ölüm tarihinde (18) yaşını, ortaöğrenim yapmakta ise (20) ve yükseköğrenim yapmakta ise (25) yaşını doldurmamış erkek çocuklara aylık bağlanır.

Ölüm tarihinde (18) yaşını doldurmuş ve öğrenci olmamaları nedeniyle aylık bağlanmamış erkek çocuklara, öğrenim durumlarına göre yukarıdaki bentte belirtilen yaşları geçmemek şartıyla aylık bağlanır.

Yetim aylığını almakta iken öğrenim durumlarına göre yukarıda belirtilen yaşları doldurmaları veya öğrencilik durumlarının sona ermesi nedeniyle aylıkları kesilen veyahut ortaöğrenimde (20) yaşını doldurmuş olmaları nedeniyle aylık bağlanmamış erkek çocuklardan, yukarıda belirtilen yaşları geçmemek şartıyla yeniden veya ilk defa öğrenci olanlara öğrenci oldukları tarihi takip eden aybaşından itibaren aylık bağlanır.

Ortaöğrenimi bitirdikten sonra ve (20) yaşını doldurmadan önce ilk ders yılında yükseköğrenime başlayan erkek çocukların aylıkları aralıksız ödenir.

Ortaöğrenimi bitirdikten sonra yükseköğrenime devam edebilmek için yurt dışında yabancı dil öğreniminde geçen sürenin en çok bir yılı ile master ve lisans üstü uzmanlık öğrenimlerinde geçen sürelerin tamamı yükseköğrenimden sayılır.

Bir yükseköğrenimin bitirilmesinden sonra ikinci bir yükseköğrenimde geçen süreler ile doktora veya ikinci defa yapılan master veyahut lisans üstü uzmanlık öğreniminde geçen sürelerde aylık ödenmez.

Ölüm tarihinde iyileşmesi olanaksız hastalıklarının veya sakatlıklarının çalışmalarına engel olduğu sağlık kurulunca onaylanacak raporlarla tespit edilenlere muhtaç olmaları şartıyla, ölüm tarihindeki yaşları ne olursa olsun ölüm tarihini izleyen aybaşından, sonradan bu şekilde malul ve muhtaç duruma düştükleri anlaşılanlara kendileri veya veli veyahut vasileri tarafından Sandığa müracaat tarihlerini takip eden aybaşından itibaren aylık bağlanır.

Aylık almakta iken yukarıdaki bent kapsamına girdikleri aynı şekilde anlaşılanların aylıkları, yaşları dolayısıyla aylıklarının kesilmesi gereken tarihte kesilmeyerek ödenmeye devam edilir.

5 yıl ve daha fazla fiilî hizmeti bulunanların aylık bağlanan kız ve erkek çocukları hakkında da (malûllük şartları hariç) bu madde hükümleri uygulanır.”

III- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca yapılan ilk inceleme toplantısında, başvuru kararı ve ekleri, ilk inceleme raporu, itiraz konusu yasa kuralı ve ilgili Anayasa kuralları ile bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Davada Uygulanacak Kural Sorunu

Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28. maddesine göre Anayasa Mahkemesi'ne itiraz yoluyla yapılacak başvurular, itiraz

yoluna başvuran Mahkeme'nin bakmakta olduğu davada uygulayacağı yasa kuralı ile sınırlıdır.

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu'nun 74. maddesinin tümüyle iptalini istemiştir. Madde, yetim aylığı alınabilmesi ile ilgili çeşitli durumları düzenlemektedir. Davacının İdare Mahkemesi'nde dava konusu yaptığı idarî işlem ise, maddenin yedinci fıkrası ile ilgili olduğundan bu fıkra dışında kalan diğer fıkralar, itiraz yoluna başvuran Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulanacak kurallar değildir.

Bu nedenle, sözü edilen kurallara yönelik itirazın başvuran Mahkeme'nin yetkisizliği nedeniyle reddine oybirliği ile karar verilmiştir.

B- On Yıllık Süre Sorunu

İptali istenilen 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu'nun 74. maddesi için daha önce yapılan başvuru üzerine, bu maddenin davada uygulanacak yasa kuralı olan yedinci fıkrasına yönelik bölümü 22.10.1996 günlü ve E:1996/10, K:1996/40 sayılı kararla esastan incelenerek Anayasa'ya aykırı olmadığı gerekçesi ile reddedilmiş ve karar 21.10.1997 günlü, 23147 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Kanun'un 28. maddesine göre, Anayasa Mahkemesi'nin işin esasına girerek verdiği red kararının Resmî Gazete'de yayımlanmasından sonra on yıl geçmedikçe aynı kanun hükmünün Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvuruda bulunulamaz.

Anayasa Mahkemesi'nce işin esasına girilerek reddedilen itiraz konusu kural hakkında yeni bir başvurunun yapılabilmesi için, önceki kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı 21.10.1997 gününden başlayarak geçmesi gereken on yıllık süre henüz geçmemiştir.

Bu nedenle, başvurunun Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Kanun'un 28. maddesi uyarınca reddi gerekir.

IV- SONUÇ

8.6.1949 günlü, 5434 sayılı "Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu"nun 3284 sayılı Yasa ile değiştirilen 74. maddesinin

yedinci fıkrasına ilişkin itiraz başvurusunun, Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Yasa'nın 28. maddesinin son fıkraları gereğince REDDİNE, 6.6.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Nurettin TURAN

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Aysel PEKİNER

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2001/377
Karar Sayısı : 2002/59
Karar Günü : 26.6.2002

İPTAL DAVASINI AÇAN : Anamuhalefet (Doğru Yol) Partisi
TBMM Grubu Adına Grup Başkanı Prof. Dr. Tansu ÇİLLER

İPTAL DAVASININ KONUSU : 29.6.2001 günlü, 4708 sayılı “Yapı Denetimi Hakkında Kanun”un 2., 4., 5., 6., 11. maddeleri ile 13. maddesinin (a) fıkrasının, Anayasa’nın 7., 9., 10., 11., 87., 127., 128., 138. ve 153. maddelerine aykırılığı savıyla iptali ve 2., 4., 5., 6. ve 11. maddelerinin yürürlüğün durdurulması istemidir.

I- İPTAL VE YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMLERİNİN GEREKÇESİ

İptal ve yürürlüğün durdurulması istemlerini içeren 26.7.2001 günlü dava dilekçesinin gerekçesi ile 19 Eylül 2001 tarihli dilekçenin açıklama bölümü şöyledir:

“I- GENEL OLARAK

Yasa, özellikle deprem riski temelinde yapı denetimi alanını düzenlemektedir.

Yasanın çıkarılmasında etken olan kamu yararı ve toplumsal ihtiyaç ne kadar önemli ve ivedi olursa olsun, yasama organı, Anayasa hükümlerine bağlı kalmak zorundadır.

II-YASANIN TÜMÜNÜN (BİR BÜTÜN OLARAK) ANAYASAYA AYKIRILIĞI SORUNU

Aynı Yasa, Anayasanın 91 inci maddesi yoluyla 3.2.2000 t, 595 s.lı KHK biçiminde yürürlüğe konmuştu (Bkz.Rgz. 10.4.2000 t, 24016 s.).

KHK, soyut norm denetimine götürülmüş, Anayasa Mahkemesinin 24.5.2001 t, 35/90-E/K sayılı kararı ile iptal edilmiştir. Karar henüz yayımlanmadığından, KHK.nin yürürlüğü, kararın yayımı tarihine kadar durdurulmuştur (An.Mahk.nin 24.5.2001 t, 35/5 YD.Kararı).

İptal kararı, yasanın gerekçesinde belirtildiği üzere tasarı sahibinin (yürütmenin) ve yasamanın bilgisindedir.

İhtiyacın ivediliği gerekçesi ile tasarı üretilmiş ve yasalaşma sağlanmıştır.

Gerekçeye temel oluşturan her iki elim depremlerin tarihleri, 17.8.1999; 12.11.1999'dur. KHK tarihi 3.2.2000, yayımı tarihi ise, 10.4.2000'dir. KHK'nin yürürlüğe konma tarihi ile deprem tarihi arasındaki uzun süre, yürütme organının ivedilik konumunu netleştirmektedir.

Şimdi sorun, KHK'nin Yüksek Mahkemece iptal edilmesi ve fakat kararın yayınlanmamış olması karşısında yasama organının vaki talep (tasarı) karşısındaki anayasal tavrının ne olacağı sorusuna, doğru cevap aranması sorunudur (Any.Mad.88):

a) Yasama organı, iptal edildiğini resmen öğrendiği KHK'yi müstakil bir tasarı yoluyla da olsa -karar yayınlanıp bağlayıcı noktaları belirlemedikçe- görüşemez ve yasalaştıramaz. Bu, soyut norm denetimini mantığının, Anayasa Yargısı kararlarının bağlayıcılığının kaçınılmaz bir gereğidir (Any.Mad. 140-153).

b) Güçler ayırımının sınır noktasında geziniyoruz. Yarın karar yayınlandığında, yasadaki hüküm benzerlerinin iptal gerçekleri açığa çıktığında, yasama organının anayasa karşıtı tasarrufunun meşruiyeti olmasa bile saygınlığı nerede kalır? (Any.Mad.7, Any. Üçüncü Kısım, Cumhuriyetin Temel Organları, Birinci Bölüm, Yasama)

c) Yürürlüğü durdurma ve kararın resmi gazetede yayınlanmaması olguları, aksi bir sonuç doğurmaz. Yasama organı iptal gerçeğini hukuki sağlamlıkta öğrendiği andan itibaren iptal kararını beklemek zorundadır.

Bu bölümde ulaşılan sonuç odurki, iptal edilen bir yasa veya KHK, muhteva korunarak, aynen tekrar yasalaştırılmaz. Ancak karar sonucunu bekleyerek ve Yüksek Mahkeme Kararını değerlendirerek yasama tasarrufu kurulabilir.

Bu tür bir sakatlığı taşıyan dava konusu yasa, bir bütün olarak Anayasaya aykırıdır (Any.Mad.153, 9, 138, 7, 11). Yasama organı, Yüksek Mahkeme kararını görmezlikten gelemmez. Bu sebeple iptal ve yürürlüğünün durdurulması gerekir.

III- ANAYASAYA AYKIRI MADDELER/GEREKÇELER

1- Yasanın 2, 4, 5, 6 maddeleri, Anayasanın 127 ve 128 inci madde hükümlerine aykırıdır.

Bu maddelerde sayılan görevlerin hemen tamamı, yerel yönetimlere aittir. Anayasanın 127 nci maddesi değiştirilmeden yasada öngörülen çeşitte yapılanmaya (denetim kuruluşları, komisyonlar) ve görev tariflerine gidilemez. Yine bu hizmetler, birer kamu hizmeti olmaları sebebiyle ancak kamu görevlilerince yürütülebilir (Any.Mad.128/1). 21.11.1988 tarihinde katıldığımız Avrupa Mahalli idarelerin Muhtariyeti Sözleşmesi hükümleri, Anayasa Mahkemesi için bir referansa norm oluşturur (Any.Mad.90). Bu sözleşme,Belediye yetkilerinin daratılmasını, kaldırılmasını sınırlandırmaktadır. Hasılı, alınacak önlemlerin, oluşturulacak yapıların mevcut yerel idareler (özellikle Belediyeler) düzeninde gerçekleştirilmesi, -bittabi vesayet denetiminin de getirilmesi- bir anayasa buyruğudur. Yasa, bu buyruğu dinlememiştir.

2- Yasanın 11 inci maddesi, Anayasanın 10 uncu maddesine aykırıdır.

Deprem gibi önemli/hayati risk için alındığı söylenen önlemin ülke çapında uygulamaya konamaması, bir "acz"dır. Devlete bu nakise yakışmaz. Bu önlemlere müstahak mümtaz bölgeler; bu önlemlere gayri müstahak mahrum bölgeler; bir yasama ayırimcılığıdır (Any.Mad.10). Eşitlik, ortak vatanımızdır. Kabul edilebilir sebeplerin yokluğunda bu vatan, hiç kimseye esirgenemez.

3- Yasanın 13/a hükmü, Anayasanın 87, 153 hükümlerine aykırıdır.

Hüküm, 3.2.2000 t, 595 sayılı KHK.nin yürürlükten kaldırmaktadır.

Anayasa Mahkemesince iptal edilen bir norm veya normlar bütünü, yürürlük dünyasından ayrılmıştır (Any.Mad. 153). Kararın yürürlüğe girmemesi, geriye etki doğuramaması, durdurma kararı yoluyla askıda olma, bu sonucu ortadan kaldırmaz. Yasama organı, iptal olunduğu malumu olan kural üzerinde etki doğuracak işlemde bulunamaz. Anayasanın 87 inci maddesindeki "yürürlükten kaldırma yetkisi", hukuken mevcut olan tasarruflar için sözkonusu olabilir.

IV- TALEP - SONUÇ

1) Bu layihanın “II” nolu bölümünde belirtilen ve Yüksek Mahkemece belirlenecek nedenlerle yasanın bir bütün olarak iptaline,

2) I nolu talebimizin kabule şayan olmaması halinde, yasanın 2, 4, 5, 6, 11, 13/a maddelerinin belirtilen ve Yüksek Mahkemece belirlenecek nedenlerle iptaline;

3) Mevcut ağır aykırılık ve içtihatları şartların gerçekleşmesi karşısında öncelikle yasanın tamamının, -uygun görülmemesi halinde- dava konusu 2, 4, 5, 6, 11 inci maddelerin yürürlüklerinin durdurulmasına,

karar verilmesi hususu arz ve talep olunur.”

“AÇIKLAMA

1- Dava dilekçemiz, 29.6.2001 tarih, 4708 sayılı Yasa’nın 2, 4, 5, 6, 11 ve 13/a maddelerinin iptalini içermektedir. Bu maddelerin dışında kalan öbür madde veya hükümlerle ilgili bir davamız (iddiamız) yoktur.

2- Dava dilekçemizin “Talep-Sonuç” bölümünün 1 nolu maddesi, yine aynı dilekçenin “II” nolu bölümündeki düşünceler (shf.2) kapsamında değerlendirilmelidir. Yasa’nın taknin tarzı itibariyle bir bütün olarak Anayasa’ya aykırılığı sorunu, pozitif hukukumuzda düzenlenmemiştir. (Any. 148, 150) İçtihat yoluyla pozitif hukukumuzda giren yürürlüğü durdurma kurumunda olduğu gibi, bu sorun da içtihatla çözülebilir. Yürürlüğü durdurulan K.H.K., Yasa ve İçtüzükler, iptal kararı yayınlanmadıkça, aynı lafız ve anlam içeriğiyle yasama organında görüşülemez. Aksine durum yasayı bir bütün olarak sakatlar. Böyle bir çözüm, Anayasa Mahkemesi Kararlarının TBMM’ni bağlaması kuralının doğal türevidir. Hukukun üstünlüğü ve erkler ayrılığı ilkeleri de aynı sonuçları getirir. Talebin bu bölümü, Anayasa Yargısının ve yasama sanatının gelişimine bir katkı çabasıdır. Takdir Yüce Mahkemenindir.

Davamızın 2, 4, 5, 6, 11 ve 13/a maddelerini kapsadığını, yasama yöntemi dışında diğer maddelerle ilgili bir davamızın bulunmadığını vurguluyoruz.”

II- YASA METİNLERİ

A- İptali İstenilen Yasa Kuralları

29.6.2001 günlü, 4708 sayılı “Yapı Denetimi Hakkında Kanun”un iptali istenilen 2., 4., 5., 6., 11. maddeleri ile 13. maddesinin (a) fıkrası şöyledir:

1- “Madde 2 - Bu Kanun kapsamına giren her türlü yapı; Bakanlıktan aldığı izin belgesi ile çalışan ve münhasıran yapı denetimi ile uğraşan tüzel kişiliğe sahip yapı denetim kuruluşlarının denetimine tabidir. Yapı denetim hizmeti; yapı denetim kuruluşu ile yapı sahibi veya vekili arasında akdedilen hizmet sözleşmesi hükümlerine göre yürütülür. Yapı sahibi, yapım işi için anlaşma yaptığı yapı müteahhidini vekil tayin edemez.

Yapı denetim kuruluşlarının nama yazılı ödenmiş sermayelerinin tamamının, mimar veya mühendisler ait olması zorunludur. Yapı denetim kuruluşları; denetçi mimar ve mühendisler ile yardımcı kontrol elemanları istihdam eder.

Yapı denetim kuruluşunda görev alacak denetçi mimar ve mühendisler ile yardımcı kontrol elemanlarında ve laboratuvar görevlilerinde aranacak nitelik ve deneyim ile bu kişilere belge verilmesi, yapı denetim kuruluşunun ve laboratuvarların çalışma usul ve esasları Bakanlıkça hazırlanacak yönetmelikle düzenlenir.

Yapı denetim kuruluşları aşağıda belirtilen görevleri yerine getirmekle yükümlüdür:

a) Proje müelliflerince hazırlanan, yapının inşa edileceği arsa veya arazinin zemin ve temel raporları ile uygulama projelerini ilgili mevzuata göre incelemek, proje müelliflerince hazırlanarak doğrudan kendilerine teslim edilen uygulama projesi ve hesaplarını kontrol ederek, ilgili idareler dışında başka bir kurum veya kuruluşun vize veya onayına tabi tutulmadan, ilgili idareye uygunluk görüşünü bildirmek.

b) Yapı denetimini üstlendiğine dair ilgili idareye taahhütname vermek, yapı ruhsatının ilgili bölümünü imzalamak, bu yapıya ilişkin bilgileri yapı ruhsatı düzenleme tarihinden itibaren yedi gün içinde Bakanlığa bildirmek.

c) Yapının, ruhsat ve ekleri ile mevzuata uygun olarak yapılmasını denetlemek.

d) Yapım işlerinde kullanılan malzemeler ile imalatın proje, teknik şartname ve standartlara uygunluğunu kontrol etmek ve sonuçlarını belgelendirmek, malzemeler ve imalatla ilgili deneyleri yaptırmak.

e) Yapılan tüm denetim hizmetlerine ilişkin belgelerin bir nüshasını ilgili idareye vermek, denetimleri sırasında yapıda kullanılan malzeme ve imalatın teknik şartname ve standartlara aykırı olduklarını belirledikleri takdirde, durumu bir rapor ile ilgili idareye ve il sanayi ve/veya ticaret müdürlüklerine bildirmek.

f) İş yerinde, iş güvenliği ve işçi sağlığı konusunda gerekli tedbirlerin alınması için yapı müteahhidini yazılı olarak uyarmak, uyarıya uyulmadığı takdirde durumu ilgili bölge çalışma müdürlüğüne bildirmek.

g) Ruhsat ve eklerine aykırı uygulama yapılması halinde durumu üç iş günü içinde ilgili idareye bildirmek.

h) Yapının ruhsat eki projelerine uygun olarak kısmen veya tamamen bitirildiğine dair ilgili idareye rapor vermek.

ı) Zemin, malzeme ve imalata ilişkin deneyleri, şartname ve standartlara uygun olarak laboratuvarlarda yaptırmak.”

2- “Madde 4 - Yapı denetim komisyonu; Bakanlıkça görevlendirilecek, konu ile ilgili en az genel müdür yardımcısı seviyesinde bir başkan ile en az şube müdürü seviyesinde dört üyeden oluşur ve Bakanlıkça uygun görülen birimin bünyesinde faaliyetlerini yürütür.

Yapı denetimi komisyonu, yapı denetim kuruluşlarına izin belgesi verir, faaliyetlerini denetler ve sicillerini tutar. Bu Kanunun uygulanmasından doğan uyuşmazlıkları inceler ve görüşünü bildirir.

Yapı denetim komisyonu bu Kanun hükümlerine aykırı hareket eden yapı denetim kuruluşu hakkında 8 inci maddeye göre işlem yapılmak üzere Bakanlığa teklifte bulunur.

Yapı denetim komisyonunun; çalışma usul ve esasları Bakanlıkça hazırlanacak yönetmelikle düzenlenir.”

3- “Madde 5 - Yapı denetimi hizmet sözleşmeleri yapı sahibi ile yapı denetim kuruluşu arasında akdedilir. Bu sözleşmenin bir sureti taahhütname ekinde ilgili idareye verilir.

Bu sözleşmede; taahhüt edilen hizmetin konusu, yeri, inşaat alanı, süresi, varsa yapı sahibi ile yapı müteahhidi arasında akdedilen sözleşmede yer alan yapının fizikî özellikleri, yapı denetimi hizmet bedeli, yapı denetiminde görev alacak teknik personel listesi ve diğer yükümlülükler yer alır.

İlgili idare; yapı denetimi hizmet sözleşmesinde yer alan hükümlere, yapı sahibinin uymaması halinde yapı tatil tutanağı düzenleyerek inşaatı durdurur, yapı denetim kuruluşunun uymaması halinde ise yapı denetimi komisyonuna bildirimde bulunur.

Yapı denetimi hizmetleri için yapı denetim kuruluşlarına ödenecek hizmet bedelleri, asgarî hizmet bedelinden az olmamak kaydıyla, projenin özellikleri ile yapının bulunduğu bölgenin fizikî, ekonomik ve sosyal özellikleri dikkate alınarak bu sözleşmede belirtilir.

Asgarî hizmet bedeli, yapı yaklaşık maliyetinin % 3'üdür. Yapım süresi, iki yılı aşan yapılarda, bu oran, her altı ay için % 10 artırılır, iki yıldan kısa süren yapılarda ise her altı ay için % 5 azaltılır.

Yapı denetim kuruluşu, katma değer vergisi hariç yaptığı hizmetlerden dolayı yapı sahibinden başka ad altında ayrıca hiçbir bedel talebinde bulunamaz.

Yapı denetimi hizmet sözleşmesi ve hizmet bedellerinin ödenme esasları Bakanlıkça hazırlanacak yönetmelikle düzenlenir.”

4- “Madde 6 - Yapı denetim kuruluşunun görevden ayrılması veya mimar ve/veya mühendislerinden birinin, herhangi bir sebeple yapı ile ilişkisinin kesilmesi halinde yapı denetim kuruluşu durumu; gerekçeleri ile birlikte en geç üç iş günü içinde yazılı olarak Bakanlığa ve ilgili idareye bildirir. Aksi takdirde kanunî sorumluluktan kurtulamaz.

Bu durumda; yapı sahibince, yeniden yapı denetim kuruluğu görevlendirilmedikçe veya yapı denetim kuruluşunca, ayrılan mimar ve/veya mühendislerin yerine yenisi işe başlatılmadıkça ilgili idarece yapının devamına izin verilmez.”

5- “Madde 11- *Bu Kanunun uygulanmasına pilot iller olarak; Adana, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bolu, Bursa, Çanakkale, Denizli, Düzce, Eskişehir, Gaziantep, Hatay, İstanbul, İzmir, Kocaeli, Sakarya, Tekirdağ ve Yalova illerinde başlanır.*

Pilot illerin genişletilmesi ve daraltılmasına, Bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu yetkilidir.”

6- “Madde 13- a) 3.2.2000 tarihli ve 595 sayılı *Yapı Denetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname yürürlükten kaldırılmıştır.”*

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Dava dilekçesinde dayanılan Anayasa kuralları şunlardır:

1- “MADDE 7.- *Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez.”*

2- “MADDE 9.- *Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır.”*

3- “MADDE 10.- *Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.*

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

4- “MADDE 11.- *Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.*

Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz.”

5- “MADDE 87.- Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesinhesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek; milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak,Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilânına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir.”

6- “MADDE 127.- Mahallî idareler; il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir.

Mahallî idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir.

Mahallî idarelerin seçimleri, 67 nci maddedeki esaslara göre beş yılda bir yapılır. Ancak, milletvekili genel veya ara seçiminden önceki veya sonraki bir yıl içinde yapılması gereken mahallî idareler organlarına veya bu organların üyelerine ilişkin genel veya ara seçimler milletvekili genel veya ara seçimleriyle birlikte yapılır. Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir.

Mahallî idarelerin seçilmiş organlarının, organlık sıfatını kazanmalarına ilişkin itirazların çözümü ve kaybetmeleri, konusundaki denetim yargı yolu ile olur. Ancak, görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahallî idare organları veya bu organların üyelerini, İçişleri Bakanı, geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar uzaklaştırabilir.

Merkezi idare, mahallî idareler üzerinde, mahallî hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahallî ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idarî vesayet yetkisine sahiptir.

Mahallî idarelerin belirli kamu hizmetlerinin görülmesi amacı ile, kendi aralarında Bakanlar Kurulunun izni ile birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezi idare ile karşılıklı bağ ve

ilgileri kanunla düzenlenir. Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır.”

7- “MADDE 128.- *Devletin, kamu iktisadî teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği aslî ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür.*

Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir.

Üst kademe yöneticilerinin yetiştirilme usul ve esasları, kanunla özel olarak düzenlenir.”

8- “MADDE 138.- *Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanî kanaatlerine göre hüküm verirler.*

Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.

Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz.

Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.”

9- “MADDE 153.- *Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.*

Anayasa Mahkemesi bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez.

Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca

kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.

İptal kararının yürürlüğe girişinin ertelendiğı durumlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, iptal kararının ortaya çıkardığı hukukî boşluğu dolduracak kanun tasarı veya teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar.

İptal kararları geriye yürümez.

Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar.”

III- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İctüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Nurettin TURAN, Fulya KANTARCIOĞLU, Aysel PEKİNER, Rüştü SÖNMEZ, Ahmet AKYALÇIN, Mustafa Y. AYGÜN ve Enis TUNGA'nın katılmalarıyla 26.9.2001 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, “Dosyadaki eksiklik giderildiğinden işin esasının incelenmesine, yürürlüğü durdurma isteminin bu konudaki raporun hazırlanmasından sonra karara bağlanmasına” oybirliğiyle karar verilmiştir.

IV- ESASIN İNCELENMESİ

Dava dosyası ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, iptali istenilen yasa kuralları, dayanan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğ er yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereğı görüşölüp düşünöl dü:

A- Yasa'nın 2., 4., 5. ve 6. Maddelerinin İncelenmesi

Dava dilekçesinde, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen 595 sayılı KHK'nin, iptal kararının yürürlüğe girmesinden önce, içeriğı aynen korunarak yasalaştırılmasının Anayasa'nın 7., 9., 11., 138. ve 153. maddelerine, ayrıca Yasa'nın 2., 4., 5. ve 6. maddeleriyle yapı denetim kuruluşlarına verilmiş olan görevlerin tamamının yerel yönetimlere ait kamu hizmeti niteliğinde olmaları sebebiyle ancak kamu görevlilerince yürütölebileceğı ve alınacak önlemler ile oluşturulacak yapılanmaların mevcut yerel idareler (özellikle belediyeler) düzeyinde gerçekleştirilmesinin Anayasa buyruğı olduğı

nedeniyle, Anayasa'nın 127. ve 128. maddelerine aykırılık oluşturduğu ileri sürülmüştür.

Yasa'nın ikinci maddesinde, yasa kapsamına giren her türlü yapının, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'ndan aldığı izin belgesi ile çalışan münhasıran yapı denetimi görevi yapan, ortaklarının tamamı mimar ve mühendislerden oluşan tüzelkişiliği haiz yapı denetim kuruluşlarının denetimine tabi olduğu, bu denetimin gerçekleştirilebilmesi için yapı sahibi veya vekili ile hizmet sözleşmesi yapılması gerektiği ve bu kuruluşun görevleri;

-Dördüncü maddesinde, yapı denetim komisyonunun Bakanlıkça görevlendirilecek konu ile ilgili en az genel müdür yardımcısı seviyesinde bir başkan ile en az şube müdürü seviyesinde dört üyeden oluşacağı ve Bakanlıkça uygun görülen birimin bünyesinde faaliyetlerini yürüteceği, bu komisyonun, yapı denetim kuruluşlarına izin belgesi vereceği faaliyetlerini denetleyip sicillerini tutacağı, Yasa'nın uygulanmasından doğan uyuşmazlıkları inceleyip görüşünü bildireceği, yasa hükümlerine aykırı hareket eden yapı denetim kuruluşu hakkında denetim faaliyetlerinin durdurulması ve izin belgesinin iptali için Bakanlığa teklifte bulunacağı, bu komisyonun çalışma usul ve esaslarının Bakanlıkça hazırlanacak yönetmelikle düzenleneceği;

-Beşinci maddesinde, yapı denetimi hizmet sözleşmelerinin yapı sahibi ile yapı denetim kuruluşu arasında akdedileceği ve sözleşmenin bir suretinin taahhütname ekinde ilgili idareye verileceği, sözleşmede taahhüt edilen hizmetin konusu, yeri, inşaat alanı, süresi, varsa yapı sahibi ile yapı müteahhidi arasında akdedilen sözleşmede yer alan yapının fiziki özellikleri, yapı denetimi hizmet bedeli, yapı denetiminde görev alacak teknik personel listesi ve diğer yükümlülüklerin yer alacağı, ilgili idarenin, sözleşmede yer alan hükümlere yapı sahibinin uymaması halinde yapı tatil tutanağı düzenleyerek inşaatı durduracağı, yapı denetimi kuruluşunun uymaması halinde ise yapı denetimi komisyonuna bildirimde bulunacağı, yapı denetimi hizmetleri için yapı denetim kuruluşlarına ödenecek hizmet bedellerinin, asgari hizmet bedelinden az olmamak kaydıyla projenin özellikleri ile yapının bulunduğu bölgenin fiziki, ekonomik ve sosyal özellikleri dikkate alınarak yapı denetimi hizmet sözleşmesinde belirtileceği, asgari hizmet bedelinin yapı yaklaşık maliyet bedelinin % 3'ü olduğu, yapının süresi iki yılı aşan yapılarda bu oranın her altı ay için % 10 artırılacağı, iki yıldan kısa süren yapılarda ise her altı ay için % 5 azaltılacağı, yapı denetim

kuruluşunun, katma değer vergisi hariç yaptığı hizmetlerden dolayı yapı sahibinden başka ad altında ayrıca hiçbir bedel talebinde bulunulamayacağı, yapı denetimi hizmet sözleşmesi ve hizmet bedellerinin ödenme esaslarının Bakanlıkça hazırlanacak yönetmelikle düzenleneceği;

-Altıncı maddesinde, yapı denetim kuruluşunun görevden ayrılması veya mimar ve/veya mühendislerinden birinin, herhangi bir sebeple yapı ile ilişkisinin kesilmesi halinde yapı denetim kuruluşunun durumu gerekçeleri ile birlikte en geç üç iş günü içinde yazılı olarak Bakanlığa ve ilgili idareye bildireceği, aksi takdirde kanuni sorumluluktan kurtulamayacağı, bu durumda yapı sahibince yeniden yapı denetim kuruluşu görevlendirilmedikçe veya yapı denetim kuruluşunca, ayrılan mimar ve/veya mühendislerin yerine yenisi işe başlatılmadıkça ilgili idarece yapının devamına izin verilmeyeceği,

belirtilmiştir.

Yasa'nın Genel Gerekçesinde;

“Yeryüzünün en aktif deprem kuşaklarından birisinin içerisinde bulunan toprakların % 96'sı farklı oranlarda deprem tehlikesine sahip olan ve nüfusunun % 98'i bu bölgelerde yaşayan ülkemizde, uzun yıllardır yürürlükte olan imar ve afetler mevzuatındaki çeşitli hükümlere rağmen uygulamada etkili bir yapı denetiminin sağlanamadığı açık bir gerçektir. Ülkemizde son 20 yıl içerisinde meydana gelen depremlerden sonra bu durumun olumsuz sonuçları açıklıkla görülmüş olmasına karşın, bu güne kadar yapı denetimi konusunda olumlu bir gelişme sağlanamamış, aksine hızlı nüfus artışı ve göçler, denetimsiz şehirleşme ve sanayileşme, yoğun kaçak yapılaşma ve sık sık başvurulmuş imar afları ülkemizdeki deprem ve diğer afet risklerini her geçen gün daha da artırmıştır.

17 Ağustos ve 12 Kasım 1999 tarihlerinde yaşanan depremler sonrasında meydana gelen can ve mal kayıpları, denetimsiz yerleşme ve yapılaşmaların yol açabilecekleri zararları bütün açıklığı ile yeniden gözler önüne sermiştir.

Ülkemizde yerleşme ve yapılaşmalara, 3194 sayılı İmar Kanunu ve ilgili yönetmelik hükümleri ile getirilen denetime ilgili idarelerce uyulmadığı, yapılan araştırmalarda proje denetimi aşamasında dahi projelerin % 91'inde tasarım, hesap ve çizim

hataları olduğu, uygulamanın ise hiç denetlenmediği ve şantiyelerin % 90'ında yönetmelik ve standartlara aykırı beton döküldüğü ve beton mukavemet değerlerinin projesinde öngörülenden ortalama olarak % 40 daha az olduğu tesbit edilmiştir.

Bu araştırmalar ve yaşanan son depremler, 3194 sayılı Kanunda yapım işlerinde rol alan teknik uygulama sorumlusunun (fenni mesul); yapı projelerini ve uygulamalarını denetlemekle sorumlu olan belediyeler ve valiliklerin; uygulamayı hiç denetleyemediklerini bütün çıplaklığı ile ortaya koymuştur.

Ülkemizdeki yapı denetim sistemi ve yapım aşamasında görev alan fenni mesullerin sorumluluklarını yeniden düzenlemek ve kağıt üzerinde denetlenmiş gibi görülen, ancak hemen hemen hiç denetlenmeyen yapıların teknik uygulama sorumlusu fenni mesullere verilecek cezalar ile ilgili yeni bir kanuni düzenleme getirmek zorunda olmuştur. Bu amaçla; 3.2.2000 tarihli ve 595 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname yürürlüğe konulmuş, ancak, mezkûr Kanun Hükmünde Kararname Anayasa Mahkemesi'nce 24.5.2001 tarihli ve E. 2001/35, K:2001/90 sayılı kararıyla iptal edilerek yürürlüğü durdurulmuş ve yapı denetimi konusunda mevzuatımızda bir boşluk meydana gelmiştir.

Bu boşluğu doldurmak amacıyla, sağlam yapılar yaparak muhtemel afetlerde can ve mal güvenliğini sağlamak, yapıların; imar planına, fen, sanat ve sağlık kurallarına ve standartlara uygun, kaliteli yapılması için denetimine ilişkin usul ve esasları düzenlemek üzere bu kanun tasarısı hazırlanmıştır." denilmektedir.

Anayasa'nın 127. maddesinin birinci fıkrasında, mahalli idarelerin mahalli müşterek ihtiyaçları karşılamak üzere oluşturulan kamu tüzelkişileri olduğu, ikinci fıkrasında, kuruluş ve görevleri ile yetkilerinin, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenleneceği; beşinci fıkrasında ise, merkezi idarenin, mahalli idareler üzerinde, mahalli hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idari vesayet yetkisine sahip olduğu belirtilmiştir.

Maddede belirtilen yerinden yönetim ilkesi yerel yönetimlerin özerkliğini vurgulamakta, mahalli müşterek ihtiyaç kavramı da herhangi bir yerel yönetim biriminin sınırları içinde yaşayan kişi, aile,

zümre ya da sınıfın özel çıkarlarını değil, aynı yörede birlikte yaşamaktan doğan eylemli durumların yarattığı, yoğunlaştırdığı ve güncelleştirdiği, özünde yerel ve kamusal hizmet karakterinin ağır bastığı ortak ihtiyaç ve beklentileri ifade etmektedir.

İmar koluğu 3194 sayılı İmar Yasası ile yerel yönetimlerin görev ve yetki alanında kabul edilerek özel idari kolluk şeklinde düzenlenmiştir.

Dava konusu kurallarla, 3194 sayılı İmar Kanunu'nda yer alan fenni mesul müessesesinin yerine tüzelkişiliğe sahip "yapı denetim kuruluşları" ikame edilmektedir. Bu kuruluşlar merkezi yönetimden aldıkları izin belgesi ile faaliyet gösterecekler, faaliyetleri merkezi yönetim tarafından denetlenecektir. Kamu güvenliği ve kamu yararı amacıyla yapılan bu düzenleme ile yapı denetim kuruluşlarına yerel yönetimlerin yerine geçme ve karar alma yetkisi verilmemiş, mahalli nitelikteki müşterek ihtiyaçların karşılanması için teknik destek sağlanmış, 3194 sayılı İmar Kanunu'nda var olan yapı denetim yetkileri de kaldırılmamıştır.

Anayasa'nın 128. maddesinin birinci fıkrasında, Devletin, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevlerin, memurlar ve diğer kamu görevlileri tarafından yerine getirileceği belirtilmiştir.

İmar koluğu faaliyetleri içinde yer alan ve yapı ruhsatı verme, vermeme ya da yapıyı durdurma, yıkma işlemleri yerel yönetimlerin yetkisinde olup, dava konusu düzenlemeyle yapı denetim kuruluşlarına idari işlem yapma yetkisi verilmiş değildir. Başka bir anlatımla, yapı denetim kuruluşları, kamu gücü kullanmadan teknik inceleme yapmak ve bu konuda ilgili yerlere rapor, görüş ve bilgi vermekle görevlendirilmişlerdir.

Buna göre, yapı denetim kuruluşlarının hizmetleri Devletin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü olduğu asli ve sürekli görevler arasında bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, dava konusu kurallar Anayasa'nın 127. ve 128. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Nurettin TURAN ile Fulya KANTARCIOĞLU bu görüşe katılmamışlardır.

B- Yasanın 11. Maddesinin İncelenmesi

Maddede, yasanın uygulanmasına hangi illerden başlanacağı, bu illerin genişletilmesi ve daraltılmasına Bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulunun yetkili olduğu belirtilmiştir.

Maddenin gerekçesinde, “*Madde ile, bu Kanunun öngördüğü idari düzenlemelerin ülke düzeyinde kısa sürede gerçekleştirilmesinin zorluğu nedeniyle, doğal afet riski yüksek ve hızlı şehirleşmenin etkisi altındaki illerden başlayarak, uygulamanın yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır*” denilmektedir.

Dava dilekçesinde, deprem gibi hayati önem taşıyan bir konuda yasayla öngörülen önlemlerin ülke çapında uygulamaya konmamasının Anayasa’nın 10. maddesindeki eşitlik ilkesine aykırılığı ileri sürülmüştür.

Hukukun temel ilkeleri arasında yer alan “yasa önünde eşitlik ilkesi” hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil, hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin yasalar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak yasa karşısında eşitliğin çiğnenmesi yasaklanmıştır. Yasa önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa’da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez.

4708 sayılı Yasa ülke genelinde uygulanmak üzere çıkarılmakla birlikte uygulamanın yüksek deprem riski ve hızlı şehirleşme gözetilerek 19 pilot il’den başlatılmasında Anayasa’nın 10. maddesine aykırılığından söz edilemez. İptal isteminin reddi gerekir.

Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Nurettin TURAN ile Fulya KANTARCIOĞLU bu görüşe katılmamışlardır.

C- Yasa’nın 13. Maddesinin (a) Fıkrasının İncelenmesi

Maddede “3.2.2000 tarihli ve 595 sayılı Yapı Denetim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname yürürlükten kaldırılmıştır.” denilmektedir.

Dava dilekçesinde, 595 sayılı KHK’nin Anayasa Mahkemesi’nce iptal edildiği, yasama organının iptal edildiğini bildiği kural üzerine etki doğuracak işlemde bulunamayacağı, iptal kararının yürürlüğe girmemesinin bu sonucu ortadan kaldırmayacağı, Anayasa’nın 87. maddesindeki yürürlükten kaldırma yetkisinin hukuken mevcut olan tasarruflar için sözkonusu olabileceği, bu nedenle kuralın Anayasa’nın 87. ve 153. maddelerine aykırılığı ileri sürülmüştür.

595 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin yürürlüğünün durdurulmasına ilişkin karar 26.5.2001 günlü 24413 sayılı, gerekçeli iptal kararı ise, 17.1.2002 gün ve 24643 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış, böylece 29.6.2001 günlü 4708 sayılı Yasa ile gerekçeli iptal kararı yayınlanmadan söz konusu KHK yürürlükten kaldırılmıştır.

Anayasa’nın 153. maddesine göre, iptal edilen yasa kurallarının Resmi Gazete’de yayımlandığı ya da iptal kararları yürürlüklerinin ertelendiği durumlarda bu tarihte yürürlükten kalkacağı kuşkusuzdur. İptal kararının Resmi Gazete’de yayımlanmasından önce duyulması ya da öğrenilmesi bu sonucu değiştirmez.

Bu nedenle, iptal kararı yayımlanmadan KHK’nin yürürlükten kaldırılması Anayasa’nın 87. ve 153. maddelerine aykırılık oluşturmaz. İptal isteminin reddi gerekir.

V- YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA İSTEMİ

29.6.2001 günlü, 4708 sayılı “Yapı Denetimi Hakkında Kanun”nun 2., 4., 5., 6. ve 11. maddelerinin YÜRÜRLÜĞÜNÜN DURDURULMASI İSTEMİNİN REDDİNE, 26.6.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

VI- SONUÇ

29.6.2001 günlü, 4708 sayılı “Yapı Denetimi Hakkında Kanun”un;

A- 2., 4., 5., 6. ve 11. maddelerinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE, Mustafa BUMİN, Sacit

ADALI, Nurettin TURAN ile Fulya KANTARCIOĞLU'nun karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

B- 13. maddesinin (a) fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

26.6.2002 gününde karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Nurettin TURAN

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

KARŞIOY GEREKÇESİ

Esas Sayısı : 2001/377
Karar Sayısı : 2002/59

29.6.2001 günlü, 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun'un dava konusu 2. maddesiyle "yapı denetim kuruluşları" ve "görevleri" düzenlenmekte, bu kanun kapsamına giren her türlü yapı, tüzel kişiliğe sahip yapı denetim kuruluşlarının denetimine bağlı tutulmaktadır. Yapının inşa edileceği arsa veya arazinin zemin ve temel raporları ile uygulama projelerini ve hesaplarını kontrol ederek ilgili idareye uygunluk görüşü bildirmek; yapının, ruhsat ve ekleri ile mevzuata uygun olarak yapılmasını denetlemek; yapım işlerinde kullanılan malzemeler ile imalâtın proje, teknik şartname ve standartlara uygunluğunu kontrol etmek; malzemeler ve imalâtla ilgili

deneyleri yaptırmak; yapının ruhsat eki projelerine uygun olarak kısmen veya tamamen bitirildiğine dair ilgili idareye rapor vermek; zemin, malzeme ve imalâta ilişkin deneyleri şartname ve standartlara uygun olarak laboratuvarlarda yaptırmak yapı denetim kuruluşlarının görevleri arasında sayılmıştır.

Yapı denetimi, idarenin yaptırım gücüne dayanarak yürüttüğü kolluk faaliyetleri içinde yer almaktadır. Ruhsat ise yapılan denetimin, mevzuata uygun olduğunu gösteren bir izin belgesidir. Bu nedenle ruhsatın denetimden ayrı düşünülmesine olanak yoktur.

Anayasa'nın 128. maddesi uyarınca, devletin, kamu iktisadi teşebbüsleri ile diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevlerin, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülmesi gerekmektedir.

İdare, kolluk faaliyetleri arasında yer alması nedeniyle yapı denetimi ve bunun sonucu olan ruhsat verme yetkisini özel kişilere devredemeyeceğinden devletin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü olduğu bu kamu hizmetini, ancak memurlar ve diğer kamu hizmetlileri eliyle görebilir.

Dava konusu düzenlemeyle İdare'nin 3194 sayılı İmar Yasası'na göre kullandığı yapı denetim yetkisi kaldırılmamış ise de yalnız memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle yürütülebilecek bir hizmetin özel kişilerce de görülmesine olanak tanınması, Anayasa'ya aykırılığını kabulü için yeterlidir. Kaldı ki, yapı denetimine ilişkin özel kurallar getiren dava konusu düzenlemeden sonra, imar konusunda genel hükümler içeren İmar Yasasının ilgili kurallarının zımnen yürürlükten kaldırılıp kaldırılmadıkları da tartışmaya açıktır.

Öte yandan, Anayasa'nın 47. maddesine göre bir hizmetin "özelleştirme"ye konu olabilmesi için 128. maddesi kapsamında çıkarılmış olması gerekir. İdarenin yapının inşaa ve kullanımıyla ilgili "ruhsat" adı altında kullandığı izin yetkisini elinde bulundururken bu iznin dayanağını oluşturan denetim yetkisini tümüyle özel kişilere devretmesi veya onlarla paylaşması olanaklı değildir.

Yapı denetim kuruluşları ve görevleriyle ilgili kuralları bir bütünlük oluşturduğundan Yasa'nın 2. maddesiyle getirilen düzenlemeye ilişkin yukarıdaki değerlendirmenin, onun devamı niteliğinde olan yapı denetim komisyonunu ve görevlerini belirleyen 4.

maddesi, yapı denetim kuruluğu ile mimar ve mühendislerinin yapı ile ilişkisinin kesilmesine ilişkin 6. maddesi ve kanunun uygulanacağı illeri gösteren 11. maddesi için de geçerli olacağı kuşkusuzdur.

Yasa'nın 5. maddesi de yapı denetimiyle ilgili yeni düzenlemenin bir parçası olarak incelenen diğer maddeler gibi Anayasa'nın 128. maddesi ile bağdaşmamaktadır. Ancak bu maddenin yapı denetimi hizmet sözleşmeleriyle ilgili olması ve bu konuda sınırlama getirmesi Anayasa'nın sözleşme özgürlüğünü düzenleyen 48. maddesiyle temel hak ve özgürlüklerin sınırlanmasına ilişkin 13. maddesi yönünden de incelenmesini zorunlu kılmaktadır.

Yasa'nın 5. maddesinde, yapı sahibi ile yapı denetim kuruluğu arasında yapılacağı belirtilen yapı hizmet sözleşmelerinde, gösterilmesi gereken yapı denetimi asgari hizmet bedelinin, yapı yaklaşık maliyetinin % 3' olması ngrlmş, böylece sözleşme özgürlüğüne bir sınır getirilmiştir.

Anayasa'nın 13. maddesinde, temel hak ve hürriyetlerin özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde, belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceği belirtilmektedir. Bu durumda temel hak ve özgürlüklerin sınırlanması bunların ilgili maddelerinde bir sınırlama nedeni gösterilmesine bağlıdır. Anayasa'nın sözleşme özgürlüğünü düzenleyen 48. maddesinde ise herhangi bir sınırlama nedeni yer almadığından sözleşme özgürlüğüne tarafların serbest iradeleri dışında yasayla müdahale edilmesi Anayasa'nın 13. ve 48. maddelerine aykırılık oluşturmaktadır.

Açıklanan nedenlerle, Yasa'nın 2., 4., 5., 6. ve 11. maddelerinin Anayasa'ya aykırı olduğu kanısıyla çoğunluk gerekçesine katılmıyoruz.

Başkan
Mustafa BUMİN

ye
Sacit ADALI

ye
Nurettin TURAN

ye
Fulya KANTARCIOğLU

Esas Sayısı : 2002/121
Karar Sayısı : 2002/62
Karar Günü : 9.7.2002

İPTAL YOLUNA BAŞVURAN : Siyasi Parti Kapatma Davasına
Bakan Mahkeme Sıfatıyla Anayasa Mahkemesi

İPTAL DAVASININ KONUSU : 10.11.1983 günlü, 2949 Sayılı
Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında
Kanun'un 25. maddesinin, Anayasa'nın 2. ve 148. maddelerine
aykırılığının incelenmesidir.

I - OLAY

Halkın Demokrasi Partisi'nin kapatılması hakkındaki davaya
bakmakta olan Anayasa Mahkemesi'nin, 9.7.2002 günlü
toplantısında, 2949 Sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve
Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 25. maddesi Anayasa'ya
aykırı görüldüğünden Anayasa'nın 152., 2949 Sayılı Anayasa
Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un
28. maddeleri uyarınca iptaline karar verilmesi istenilmiştir.

II- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

10.11.1983 günlü, 2949 Sayılı Anayasa Mahkemesinin
Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 25. maddesi
şöyledir:

“Madde 25.- 12 Eylül 1980 tarihinden, ilk genel seçimler sonucu
toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanı
oluşturuluncaya kadar geçecek süre içinde, yasama ve yürütme
yetkilerini Türk milleti adına kullanan, 2356 sayılı Kanunla kurulu Milli
Güvenlik Konseyinin yönetim dönemi içinde çıkarılan kanunlar, kanun
hükmünde kararnameler ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında
Kanun uyarınca alınan karar ve tasarrufların Anayasaya aykırılığı
iddia edilemez.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

İtiraz başvurusunda dayanılan Anayasa kuralları şöyledir :

1- “MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.”

2- “MADDE 148.- Anayasa Mahkemesi, kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler. Ancak, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde dava açılmaz.

Kanunların şekil bakımından denetlenmesi, son oylamanın, öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığı; Anayasa değişikliklerinde ise, teklif ve oylama çoğunluğuna ve ivedilikle görüşülemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlıdır. Şekil bakımından denetleme, Cumhurbaşkanınca veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin beşte biri tarafından istenebilir. Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren on gün geçtikten sonra, şekil bozukluğuna dayalı iptal davası açılmaz; def'i yoluyla da ileri sürülemez.

Anayasa Mahkemesi Cumhurbaşkanını, Bakanlar Kurulu üyelerini, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi Başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcı Vekilini, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar.

Yüce Divanda, savcılık görevini Cumhuriyet Başsavcısı veya Cumhuriyet Başsavcı Vekili yapar.

Yüce Divan kararları kesindir.

Anayasa Mahkemesi, Anayasa ile verilen diğer görevleri de yerine getirir.”

III- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Ertuğrul ERSOY,

Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN ve Enis TUNGA'nın katılmalarıyla yapılan ilk inceleme toplantısında, işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

IV- ESASIN İNCELENMESİ

Dava dilekçesi ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu yasa kuralıyla dayandırılan Anayasa kuralı, bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Halkın Demokrasi Partisi'nin kapatılması hakkındaki davanın görülmesi sırasında Davalı Parti Genel Başkanı ve Parti vekilleri tarafından Siyasi Partiler Yasası'nın 78, 79, 80, 81 ve 82. maddelerinin Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülmüştür.

2949 Sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 25. maddesinde; "12 Eylül 1980 tarihinden, ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanı oluşturuluncaya kadar geçecek süre içinde, yasama ve yürütme yetkilerini Türk milleti adına kullanan, 2356 sayılı Kanunla kurulu Milli Güvenlik Konseyinin yönetim dönemi içinde çıkarılan kanunlar, kanun hükmünde kararnameler ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca alınan karar ve tasarrufların Anayasaya aykırılığı iddia edilemez." denilmektedir.

Bu kuralın dayanağını oluşturan 1982 Anayasası'nın Geçici 15. maddesinin, 12 Eylül 1980 tarihinden ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanını oluşturuncaya (6.12.1983) kadar geçecek süre içinde çıkarılan kanunların, kanun hükmünde kararnameler ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca alınan karar ve tasarrufların Anayasa'ya aykırılığının iddia edilemeyeceğine ilişkin son fıkrası 3.10.2001 günlü, 4709 sayılı Yasa ile yürürlükten kaldırılmıştır.

Anayasanın Geçici 15. maddesinin son fıkrasını yürürlükten kaldıran 4709 sayılı Yasa'nın gerekçesinde, "12 Eylül 1980 – 6 Aralık 1983 döneminde çıkarılan kanunlar, kanun hükmünde kararnameler ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca alınan karar ve tasarrufların Anayasaya aykırılığının iddia edilmesinin sağlanması'nın amaçlandığı açıkça belirtilmiştir. Böylece Siyasî Partiler Yasası'nın Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen kurallarının yasalastığı 22.4.1983 tarihini de kapsayan 12 Eylül 1980 tarihi ile

6.12.1983 tarihleri arasında kalan dönemde çıkarılan yasaların Anayasa'ya aykırılığının ileri sürülebilmesi için anayasal engel ortadan kaldırıldığı halde, 2949 sayılı Yasa'nın 25. maddesindeki 1982 Anayasası'nın Geçici 15. maddesinin son fıkrasına koşut kural, yürürlükte kalmıştır.

Anayasa'nın 148. maddesinde, kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasa'ya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetlemek Anayasa Mahkemesi'nin görevleri arasında sayılmıştır. 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 25. maddesi ise Anayasa Mahkemesi'nin bu görevlerini Anayasa'ya uygun olarak yerine getirmesini engellediği gibi, Anayasa'nın Geçici 15. maddesinde yapılan değişikliğe koşut olarak anayasal dayanağını da yitirmiştir.

Anayasa'nın 2. maddesinde sözü geçen hukuk devleti, eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygı gösteren, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayıp işlem ve eylemleri yargı denetimine açık olan, yasaların üstünde yasakoyucunun da bozamayacağı temel hukuk ilkeleri bulunduğu bilincinde olan devlettir.

Hukuk devleti ilkesinin gerçekleşmiş sayılabilmesi için, yasaların Anayasa'ya uygunluğunun yetkili organlarca denetlenebilmesi gerekir. Bu denetim engellenmiş ise, temel hak ve özgürlüklerin tam anlamıyla güvence altına alınmış olduğundan söz edilemez.

Bu durum karşısında, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın belirtilen dönemde çıkarılmış kurallarının, Anayasa'ya aykırılığının ileri sürülmesini engelleyen 2949 sayılı Yasa'nın 25. maddesi, Anayasa'nın 2. ve 148. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

V- SONUÇ

2949 Sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 25. maddesinin re'sen Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, OYBİRLİĞİYLE, 9.7.2002 gününde karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2002/115
Karar Sayısı : 2002/66
Karar Günü : 15.7.2002

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Genelkurmay Başkanlığı
Askeri Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 21.12.2000 günlü, 4616 sayılı “23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun”un 1. maddesinin 5. bendinin (b) alt bendinin “...Askeri Ceza Kanununun... 76, ...” bölümünün, Askerî Ceza Kanunu’nun 27.6.1932 günlü, 2034 sayılı Yasa’yla değiştirilen 76. maddesinin “Bu suretle kaçan mevkûflar da altı aya kadar hapisle cezalandırılır” tümcesi yönünden Anayasa’nın 2. ve 10. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Askeri Ceza ve Tutukevinden kaçmak suçundan açılan davada, itiraz konusu kuralın Anayasa’ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

“... ”

Sanığın hakkında Askeri Savcılıkça erteleme kararı verilen bir suçu ile ilgili olarak 23 Mayıs 1998 tarihinde birliğine teslim edildiği (dizi 35) ve kaçmasının engellenmesi maksadıyla Disiplin Cezaevine konulduğu, muvakkaten tutuklandığı (dizi 68), 4 Haziran 1998 tarihinde Disiplin Ceza ve Tutukevinden götürüldüğü ecza deposundan kaçtığı (dizi 5), 19 Mart 2002 tarihinde Jandarmaya teslim olduğu (dizi 7) anlaşılmış maddi olay bu şekilde kabul edilmiştir.

T.C. Anayasa’nın 152 nci maddesi; “Bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin hükümlerini Anayasa’ya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesi’nin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri

bırakır.” 2949 Sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un “İtiraz yoluyla mahkemelerce gönderilen işler “ başlıklı 28 inci maddesi de; “bir davaya bakmakta olan mahkeme:

...

Taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, tarafların bu konudaki iddia ve savunmalarını ve kendisini bu kaniye götüren görüşünü açıklayan kararı;

Dosya muhtevasını mahkemece bu konu ile ilgili görülen belgelerin tasdikli örnekleri ile birlikte Anayasa Mahkemesi Başkanlığına gönderir.” Hükümlerini içermektedir.

İnceleme konusu olayda mahkememizce 4616 sayılı Kanun’un As.C.K’nun 76 ncı maddesi ile ilgili olarak Anayasa’ya aykırı olduğu kanısına varılmıştır.

Yukarıda yargılama aşamaları ve savcılık iddia ve görüşleri özetlenen olayda başlangıçta incelenmesi gereken ön sorun Anayasa’ya aykırılığa konu olan As.C.K’nun 4551 sayılı Kanun ile değiştirilmeden öncesindeki 76 ncı maddesinde vücut bulan mahpus ve mevkuf iken kaçmak suçunun ani suç mu yoksa mütemadi bir suç mu olduğudur.

Mahkememiz bu suçun ani suç olduğu kanaatindedir. Esasen suçun mütemadi suç olduğunun kabul edilmesi durumunda sanığın 23 Nisan 1999 tarihinden sonra 19 Mart 2002 tarihinde teslim olduğu gözetildiğinde, bir Anayasa’ya aykırılık sonucunun da oluşmayacağı bir gerçektir.

4551 sayılı Kanun ile As. C. K.nun 76 ncı maddesinde köklü değişiklikler yapılmıştır. Cezanın alt ve üst sınırında değişiklik yapılmış; alt sınır 7 günden TCK.nun 298 inci maddesine atıf suretiyle 2 aya, üst sınır ise 8 yıla (280/3) çıkarılmıştır. Yine kaçma eyleminin 6 günden fazla olması durumunda cezanın alt sınırının 1 yıldan aşağı olmayacağı öngörülmüştür. (Bu bağlamda sanığın lehine olan düzenlemenin eski düzenleme olduğu da kabul edilmiştir.)

İnceleme konusu As. C. K.nun 76 ncı maddesinin yeni halinin As. C. K.nun 66 ncı maddesinde belirlenen firar suçları ile paralellik kapsamında, ceza adaletinin de sağlanması gerekçesi ile mütemadi

suç olan firar suçuna yaklaştırıldığı, benzer düzenleme getirildiği, mütemadi bir suç gibi düzenleme yapıldığı da ilk bakışta göze çarpmaktadır.

Uygulamada Askeri Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarında firar suçunun mütemadi bir suç olduğu, suçun bitiş tarihinin firarın sona erdiği tarih olarak kabul edildiği kesinlik kazanmıştır. Ancak Yargıtay'ın uygulamasında firar suçunun özellikle infaz hükümlerinin uygulaması bağlamında mütemadi bir suç olmadığı, suçun tamamlandığı kanunda belirtilen 7 günlük sürenin geçtiği tarih olarak kabul edildiği kararlarda mevcuttur (4. C.D. 2.4.92 92/2117 E, 2475 K)

Firar suçu kanımızca mütemadi bir suç olmakla beraber, mevkuf iken kaçmak suçu tutukevinden kaçmak ile tüm neticeleri ile gerçekleştiğinden ani bir suçtur. Tutukevinden kaçıldığı anda suç tamamlanmıştır. Bu bağlamda sanık Murat AKTAŞ'ın eylemi 4 Haziran 1988 tarihinde tamamlanmıştır. Sanık hakkında uygulanacak kanun hükümleri, lehine olan As. C. K.nun 76 ncı maddesinin 4551 sayılı Kanun ile değiştirilmeden önceki halidir.

Anayasa'ya aykırılık sorununa dönüldüğünde; 4616 sayılı "23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun" ile; As. C. K.nun 76 ncı ve benzer bir düzenleme olan TCK.nun 298 inci maddesinde belirtilen suçlar bu Kanun kapsamı dışında tutulmuştur. Ancak; 27 Ekim 2001 tarihli ve Resmî Gazete'de yayımlanan Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı ile TCK.nun 298 inci maddesinin 4616 sayılı Kanun kapsamında tutulması gerektiği belirtilmiş TCK.nun 298 inci maddesi 4616 sayılı Kanun kapsamı içine girmiştir. As. C. K.nun 4551 sayılı Kanun ile değişik yeni ve eski düzenlemeleri konusunda herhangi bir düzenleme yapılmamış, Anayasa Mahkemesi'nce karar verilmemiştir.

Firar suçunun 4616 sayılı Kanun'un kapsamında olması, As. C. K.nun 76 ncı maddesinde belirtilen suçun sırf askeri suçlardan olmaması, 4551 sayılı Kanun ile değişik yeni düzenlemesinde TCK.nun 298 inci maddesine atıfta bulunması ve TCK.nun 298 inci maddesi yönünden Anayasa Mahkemesi'nce 4616 sayılı Kanun'un iptaline karar verilmiş olması topluca değerlendirildiğinde, benzer durumda bulunan şahısların birbirine tamamen zıt sonuçlarla karşı karşıya gelme ihtimalleri söz konusudur. Örneğin birliğinden kaçan bir şahısla, birliğinde birlik komutanınca disiplinin tesisi maksadıyla As. C. K.nun 169 uncu maddesi uyarınca tutuklanan bir şahsın

kaçması durumunda; ikinci şahıs hakkında 4616 sayılı Kanun hükümleri uygulanmayacak, Askeri Mahkemece tutuklanan ve kaçan bir şahıs 4616 sayılı Kanun hükümlerinden faydalanamayacağı halde sivil bir mahkemece tutuklanan ve kaçan bir şahıs 4616 sayılı Kanun hükümlerinden faydalanacaktır.

Yukarıdaki açıklamalar ışığında; 4616 sayılı “23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun”un 1 inci maddesi 5 inci bendinin (b) alt bendinde yer alan As. C. K.nun 76 ncı maddesinin TCK.nun 298 inci maddesi yönünden eşit uygulamaya engel oluşturduğu ve bununla Anayasa’nın 10 uncu maddesindeki eşitlik ve 2 nci maddesindeki hukuk devleti ilkelerine aykırı olduğu sonucuna varılmış, Anayasa Mahkemesi’ne başvurulması gerekmiştir.

...”

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

4616 sayılı “23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun”un 1. maddesinin kapsam dışı bırakılan suçları belirleyen 5. bendinin itiraz konusu bölümü de içeren (b) alt bendi şöyledir:

“Ancak;

b) Askeri Ceza Kanununun 54 ilâ 62,69,76,78,79 ilâ 82, 85, 87 ilâ 102, 118, 121 ilâ 129, 131, 134, 135, 140, 148, 153, 159 ve 160 inci maddelerinde.

....

yer alan suçları işleyenler hakkında bu madde hükümleri uygulanmaz.”

B- İlgili Yasa Kuralı

Askerî Ceza Kanunu’nun ilgili görülen 76. maddesi şöyledir:

“MADDE 76 – (Değişik : 2034 – 27.6.1932) Mahpuslardan nöbetçiyi veya muhafazasına memur olanları kandırarak veya dalgınlığından yahut yerinde bulunmamasından istifade ederek kaçanlara, geri kalan mahkumiyetlerinin yarısı nispetinde ceza verilir. Her halde bu ceza, bir aydan aşağı olamaz.

Bu suretle kaçan mevkular da altı aya kadar hapisle cezalandırılır.”

C- Dayanılan Anayasa Kuralları

İtiraz başvurusunda dayanılan Anayasa kuralları şunlardır:

1- “MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.”

2- “MADDE 10.- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün 8. maddesi uyarınca Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN ve Enis TUNGA’nın katılımlarıyla 15.7.2002 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, iptali istenilen ve ilgili görülen yasa kurallarıyla, aykırılık savına dayanak yapılan

Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, Türk Ceza Kanunu'nun 298. maddesini 4616 sayılı Yasa kapsamı dışında tutan kuralın, Anayasa Mahkemesi'nce iptali ve ayrıca Askerî Ceza Kanunu'nda yer alan benzer nitelikteki suçların kapsama alınmasına rağmen, Askerî Ceza Kanunu'nun 27.6.1932 günlü, 2034 sayılı Yasa ile değiştirilen 76. maddesinin kapsam dışında bırakılmasının, Anayasa'nın 10. maddesindeki "Eşitlik" ve 2. maddesindeki "Hukuk Devleti" ilkelerine aykırılık oluşturduğunu ileri sürmüştür.

Askerî Ceza Yasası'nın 76. maddesi 27.6.1932 günlü, 2034 sayılı ve 22.3.2000 günlü, 4551 sayılı Yasalarla iki kez değiştirilmiştir. 4616 sayılı "23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun"un 23 Nisan 1999 tarihine kadar işlenen suçları kapsamı nedeniyle başvuruda bulunan Mahkeme, Anayasa'nın 38. maddesine koştur düzenleme getiren TCK'nun 2. maddesi uyarınca suçun işlendiği zamanın kanunu ile sonradan çıkarılan kanun hükümlerinin farklı olması halinde failin lehinde olan kanunu uygulayacağından, ve tutuklu iken firar suçunun tutukevinden kaçmakla oluşan ani suç niteliğinde olmasını gözeterek suç tarihi olarak kaçma eyleminin gerçekleştiği tarihi uygulamaya esas alacağından, itiraz konusu kuralın, failin lehinde olan 27.6.1932 günlü 2034 sayılı Yasa ile değiştirilen hali yönünden iptalini istemiştir. Bu durumda, itiraz konusu kuralın Askerî Ceza Yasası'nın 27.6.1932 günlü, 2034 sayılı Yasa ile değiştirilen haliyle 4616 sayılı Yasa kapsamına alınmaması yönünden inceleneceği açıktır.

Askerî Ceza Yasası'nın itiraz konusu 76. maddesinin, 4616 sayılı Yasa'nın kapsamı dışında tutulmasına karşın aynı fasılda yer alan "Firar ve Cezası" başlıklı daha ağır yaptırım öngören 66. maddesinin kapsama alınmasının, ayrıca TCK'nun hükümlülerin firar suçlarına ilişkin 299. maddesinin kapsam içinde tutularak askeri suçlardan tutuklu olanların ise bunun dışında bırakılmasının adil olmadığı ve hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmadığı sonucuna varılmıştır. Nitekim benzer bir durumda Anayasa Mahkemesi; 18.7.2001 günlü, E.2001/4, K.2001/332 sayılı kararıyla TCK'nun daha ağır cezayı öngören hükümlülerin firar suçlarına ilişkin 299. maddesinin kapsama alınmasının daha hafif yaptırıma bağlanan tutukluların firar suçunu düzenleyen 298. maddesinin ise kapsama

alınmamasının hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmadığı gerekçesiyle iptaline karar vermiştir.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Askerî Ceza Kanunu'nun 27.6.1932 günlü, 2034 sayılı Yasa'yla değiştirilen 76. maddesinin "bu suretle kaçan mevkularda altı aya kadar hapisle cezalandırılır" tümcesi yönünden Anayasa'nın 2. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

Bu görüşlere Mustafa BUMİN ve Ertuğrul ERSOY katılmamışlardır.

İtiraz konusu kural Anayasa'nın 2. maddesine aykırı görülerek iptal edildiğinden 10. maddesi yönünden incelenme yapılmasına gerek görülmemiştir.

VI- SONUÇ

21.12.2000 günlü, 4616 sayılı "23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun"un 1. maddesinin 5. bendinin (b) alt bendinin "...Askerî Ceza Kanunu'nun... 76,..." bölümünün, Askerî Ceza Kanunu'nun 27.6.1932 günlü, 2034 sayılı Yasayla değiştirilen 76. maddesinin "Bu suretle kaçan mevkularda da altı aya kadar hapisle cezalandırılır" tümcesi yönünden Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Mustafa BUMİN ile Ertuğrul ERSOY'un karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA, 15.7.2002 gününde karar verildi.

Başkan Mustafa BUMİN	Başkanvekili Haşim KILIÇ	Üye Samia AKBULUT
Üye Yalçın ACARGÜN	Üye Sacit ADALI	Üye Ali HÜNER
Üye Fulya KANTARCIOĞLU	Üye Ertuğrul ERSOY	Üye Tülay TUĞCU
Üye Ahmet AKYALÇIN		Üye Enis TUNGA

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 2002/115
Karar Sayısı : 2002/66

21.12.2000 günlü, 4616 sayılı “23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun”un 1. maddesinin 5. bendinin (b) alt bendinde yer alan “...Askerî Ceza Kanununun...76...” kuralının iptaline ilişkin çokluk oyuna aşağıda açıklanan gerekçelerle katılmıyoruz.

4616 sayılı Kanun’un adında her ne kadar “... işlenen suçlardan dolayı şartla salıverilmeye, dava ve cezaların ertelenmesine dair Kanun” denilmiş ise de, taşıdığı kuralların içeriği itibariyle bozucu (infisahi) koşula bağlı toplu özel af niteliği ağır basan kendine özgü bir düzenleme olduğu Mahkememiz kararının bir çok yerinde vurgulanmaktadır. Bu nedenle, değerlendirmelerin bu çerçeveye içinde yapılması gerekir.

Anayasa’nın 87. maddesinde, 14. maddedeki eylemlerden dolayı hüküm giyenler hariç olmak üzere, genel ve özel af ilanına karar vermenin Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin görev ve yetkileri içinde olduğu belirtilmiş, kimi maddelerinde de genel ve özel af çıkartılamayacak durumlar gösterilmiştir. Başka bir anlatımla Anayasa ile yasaklanan alanlar dışında genel ve özel af çıkartmak yasakoyucunun takdir alanı içinde bırakılmıştır.

Mahkemelerce, yargılanarak suçluluğu sabit görülüp hüküm giyenlerin, aldıkları hapis cezasını çekmeleri ve böylece topluma yeniden kazandırılmaları ceza hukukunun temel kurallarındandır. Yasaların yasakladığı her eylem için, bu eylemin işlendiği sırada yürürlükte olan Yasa’da gösterilen ceza verilir ve bu cezanın nerede ve ne tarzda infaz edileceği de önceden belirlenir. Aslolan mahkemelerce tayin edilen hürriyeti bağlayıcı cezaların tamamen infaz edilmesidir. Çok istisnai hallerde, çıkartılması gereken af yasalarından, hangi suçluların ne kadar yararlanacaklarının takdiri ise yasakoyucuya aittir. Toplu af suçlu için temel hak ve hürriyetlerden olmadığına göre, suçları veya suçluları birbiriyle mukayese ederek yasakoyucunun bu alandaki geniş takdir hakkına müdahale edilemez. Yasakoyucu, Anayasa ile yasaklanan alanlara girmedikçe af

yasasının kapsamının tayininde herhangi bir kısıtlayıcı kurala tabi değildir.

Anayasa Mahkemesi'nce verilen kimi kararlarda belirtildiği gibi, Anayasa'nın 38. maddesinde, ceza hukuku alanında suç ve cezalara ilişkin düzenlemelerde uyulması gereken temel ilkeler belirlenmiş olup, bu ilkelerin gözetilmesi koşuluyla ne tür eylemlerin suç sayılacağı ve suç sayılan eylemlere ne kadar ve ne türde ceza verileceği, nelerin cezayı ağırlaştırıcı ya da hafifletici neden sayılacağı yasakoyucunun takdir alanı içine girmektedir. Kuşkusuz ki, yasakoyucunun af konusundaki takdir hakkı cezaların tayinindekinden daha geniştir.

Öte yandan Anayasa Mahkemesi, Anayasa'ya aykırı bulduğu yasaları iptal ederek yürürlükten kalkmasını sağlar. Yasakoyucu gibi davranarak yeni bir uygulamaya yol açacak hüküm kuramaz. Anayasa'nın öngördüğü ve mutlak düzenlenmesini istediği hususlara yer vermeme durumu dışındaki, yasakoyucunun isterse getirebileceği bir kuralı getirmemesi iptal nedeni olamaz. İsterse yer verilip isterse yer verilmeyecek bu tür noksanlıklar, yasakoyucunun takdir yetkisi içindedir. Yasa maddesine içindeki kimi sözcükleri ayıklayarak yeni bir kural niteliği vermek Anayasa'ya uygunluk denetimiyle bağdaşmaz. Bir kuralın, uygulama alanının genişletilmesi amacıyla değiştirilmesini sağlamak için de iptali istenemez. Yasakoyucunun dilediği zaman giderebileceği noksan düzenleme, anayasal zorunluluk dışında; Anayasa'ya aykırılık oluşturmaz. Yasakoyucunun takdir alanı içine giren bir konuda getirilen bir kuralın denetimi yerindelik denetimi olur. Oysa Anayasa yargısında yerindelik denetime yer yoktur.

Ayrıca, 4616 sayılı Yasa kapsamı dışında bırakılan kuralların, kapsama alınan kurallarla karşılaştırılarak iptaline kadar vermek, kendini yasakoyucu yerine koymaktan farksızdır. Kabul edilmelidir ki Anayasamızda gösterilen temel hak ve özgürlükler arasında aftan yararlanma diye bir hakka yer verilmemiştir. Bu nedenle ki, yargılanarak suçluluğu sabit görülenler, affedilmelerini bir hak olarak isteyemezler. Yasak alana girmediği sürece affa yetkili olan yasakoyucu, çıkaracağı affın kapsamını da belirlemeye yetkilidir.

Açıklanan nedenlerle başvurunun reddi gerekeceği görüşündeyiz.

Başkan
Mustafa BUMİN

Üye
Ertuğrul ERSOY

Esas Sayısı : 2002/116
Karar Sayısı : 2002/67
Karar Günü : 15.7.2002

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Danıştay Onuncu Dairesi

İTİRAZIN KONUSU : 10.8.1993 günlü, 491 sayılı “Denizcilik Müsteşarlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”nin Anayasa’nın Başlangıcı ile 6. ve 91. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

27.12.2001 tarih ve 24623 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Kılavuz Kaptan Yeterlikleri Hakkında Yönetmeliğin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin Yönetmelik”in iptali istemi ile açılan davada, Yönetmeliğin dayanağını oluşturan 491 sayılı Kanun Hükmünde Kararname hükümlerini Anayasa’ya aykırı bulan Danıştay Onuncu Dairesi, iptali için başvurmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

“... Değişikliği dava konusu edilen Kılavuz Kaptan Yeterlikleri Hakkında Yönetmelik, 10.8.1993 tarihli ve 491 sayılı Denizcilik Müsteşarlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine dayanılarak hazırlanmıştır.

491 sayılı Denizcilik Müsteşarlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ise, 3911 sayılı ‘Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlar İle Teşkilat Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu’na dayanılarak çıkarılmıştır.

3911 sayılı ‘Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkındaki Bazı Kanunlar İle Teşkilat Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Yetki Kanunu’ Anayasa Mahkemesinin 16.9.1993 tarih ve E:1993/26, K:1993/28 sayılı kararıyla iptal edilmiştir.

Öte yandan, Dairemizin 10.10.2001 tarih ve E:2001/2335 sayılı kararıyla, 491 sayılı Denizcilik Müsteşarlığının Kuruluş ve Görevleri

Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 2. maddesinin birinci fıkrasının (f) ve (g) bentlerinin itiraz yoluyla iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulması üzerine, Mahkemenin 13.11.2001 tarih ve E:2001/413, K:2001/351 sayılı kararıyla 491 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 2. maddesinin birinci fıkrasının (f) ve (g) bentlerinin iptaline karar verilerek, iptal hükmünün, kararın Resmi Gazetede yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesi kararlaştırılmıştır.

Kurulumuzca; 491 sayılı Denizcilik Müsteşarlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Anayasaya uygunluğunun incelenmesi gerekli görülmüştür.

Anayasanın Başlangıç'ında 'hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı', 6. maddesinde 'Hiçbir kimse ve organ kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz.' hükmü yer almıştır.

Yine Anayasanın 91. maddesinin yedinci ve sekizinci fıkralarında, 'Kararnameler, Resmî Gazete'de yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.' kuralı getirilmiştir.

Anayasa Mahkemesi kararlarında belirtildiği üzere, kanun hükmünde kararnamelerin Anayasaya uygunluk denetimleri, yasaların denetimlerinden farklıdır. Anayasa'nın 11. maddesinde, 'kanunlar Anayasaya aykırı olamaz.' denilmektedir. Bu nedenle, yasaların denetiminde, onların yalnızca Anayasa kurallarına uygun olup olmadıkları saptanır. Kanun hükmünde kararnameler ise, konu, amaç, kapsam ve ilkeleri yönünden hem dayandıkları yetki yasasına hem de Anayasa'ya uygun olmak zorundadırlar.

Bir yetki yasasına dayanmadan çıkartılan veya yetki yasasının kapsamı dışında kalan ya da dayandığı yetki yasası iptal edilen kanun hükmünde kararnamelerin anayasal konumları birbirlerinden farksızdır. Böyle durumlarda, kanun hükmünde kararnameler anayasal dayanaktan yoksun bulunduklarından içerikleri Anayasa'ya aykırı bulunmasa bile dava açıldığında iptalleri gerekir.

Diğer yandan, değişiklikleri dava konusu edilen Kılavuz Kaptan Yeterlikleri Hakkında yönetmeliğin 491 sayılı Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine dayanılarak hazırlandığı belirtildiğinden, Anayasaya aykırılık sorununun, daha önceden Anayasa Mahkemesince iptal edilen 491 sayılı Kanun hükmünde Kararnamenin 2. maddesinin (f) ve (g) bentleri dışındaki diğer maddelerinin tümü yönünden incelenmesi gerektiği sonuç ve kanaatine varılmıştır.

Bu nedenlerle, iptaline karar verilen bir yetki yasasına dayanılarak çıkartılan kanun hükmünde kararnamelerin, Anayasa'nın Başlangıç'ındaki 'hiç bir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkmayacağı,' 2. maddesindeki 'Hukuk Devleti' ilkeleriyle 6. maddesindeki 'Hiç kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz.' kuralı ve Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesiyle bağdaştırılmaları olanaksızdır.

Açıklanan nedenlerle, 491 sayılı Denizcilik Müsteşarlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 2. maddesinin (f) ve (g) bentleri dışındaki tüm maddelerinin, Anayasanın Başlangıç'ı ile 6 ve 91'inci maddelerine aykırı olduğu kanısına varıldığından, anılan hükümlerin iptalleri istemiyle Anayasa Mahkemesine başvurulmasına, dava dosyasının Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar bekletilmesine 9.5.2002 tarihinde oybirliğiyle karar verildi."

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Kural

İtiraz konusu 491 sayılı 19.8.1993 günlü Resmî Gazete'de yayımlanan 10.8.1993 tarihli Kanun Hükmünde Kararname'nin iptali istenilmiştir.

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

İtiraz başvurusunda dayanılan Anayasa kuralları şöyledir :

1- Başlangıç

Anayasa'nın Başlangıç'ının itiraz başvurusunda dayanan bölümü :

“Millet iradesinin mutlak üstünlüğü, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunu millet adına kullanmaya yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı,”

2- “MADDE 6.- Egemenlik, kayıtsız şartsız Milletindir.

Türk Milleti, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır.

Egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz.”

3- “MADDE 91.- Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasî haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez.

Yetki kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnamenin, amacını, kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılamayacağını gösterir.

Bakanlar Kurulunun istifası, düşürülmesi veya yasama döneminin bitmesi, belli süre için verilmiş olan yetkinin sona ermesine sebep olmaz.

Kanun hükmünde kararnamenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından süre bitiminden önce onaylanması sırasında, yetkinin son bulunduğu veya süre bitimine kadar devam ettiği de belirtilir.

Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, Cumhurbaşkanının Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin hükümler saklıdır.

Kanun hükmünde kararname, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir.

Kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararname, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararname bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararname bu kararın Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte, yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamein değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmî Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer.”

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İktüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca, Mustafa BÜMİN, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN ve Enis TUNGA'nın katılmalarıyla 15.7.2002 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında uygulanacak kural sorunu görüşüldü:

Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28. maddesine göre, Anayasa Mahkemesi'ne itiraz yoluyla yapılacak başvurular, itiraz yoluna başvuran Mahkeme'nin bakmakta olduğu davada uygulayacağı yasa kuralları ile sınırlı tutulmuştur.

Uygulanacak yasa kuralları davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte bulunan yahut tarafların istek ve savunmaları çerçevesinde karara varmakta gözönünde tutulması gereken kurallardır.

Bakılmakta olan davada, iptali istenen Yönetmelik, Denizcilik Müsteşarlığı'na denizlerde can ve mal güvenliğini sağlayacak tedbirleri alma ve deniz araçlarını kullananların yeterlik şartlarının belirtilmesi konularında temel politikayı tespit ve koordinasyonu

sağlama yetkisi veren 491 sayılı KHK'nin 2. maddesinin (c) ve (d) bentlerine dayanılarak çıkarıldığından bu bentler dışında kalan kuralların davada uygulanma olanağı bulunmadığından bunlara ilişkin başvurunun Mahkeme'nin yetkisizliği nedeniyle reddine; (c) ve (d) bentlerinin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, iptali istenen Kanun Hükmünde Kararname kurallarıyla, dayanan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Anayasaya Aykırılık Sorunu

1- KHK'nin Yargısal Denetimi Hakkında Genel Açıklama

Anayasa'nın 91. maddesinin yedinci ve sekizinci fıkralarında, "Kararnameler, Resmi Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür" denilmektedir. Öncelik ve ivedilik koşuluyla yetki yasalarının gecikmeden çıkarılabilmesi ve çıkarıldıktan sonra da yürürlüğe konulan KHK'lerin aynı biçimde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde karara bağlanması istenilmiştir.

Anayasa'da, KHK'lerin siyasal denetimi yanında yargısal denetimi de öngörülmüştür. KHK'ler, işlevsel yönden yasama işlemi niteliğinde olduklarından bunların yargısal denetimlerinin yapılması görev ve yetkisi de Anayasa Mahkemesi'ne verilmiştir. Yargısal denetimde KHK'nin, öncelikle yetki yasasına sonra da Anayasa'ya uygunluğu sorunlarının çözümü için gerekir. Her ne kadar, Anayasa'nın 148. maddesinde KHK'lerin yetki yasalarına uygunluğunun denetlenmesinden değil, yalnızca Anayasa'ya biçim ve esas bakımlarından uygunluğunun denetlenmesinden söz edilmekte ise de, Anayasa'ya uygunluk denetiminin içerisine öncelikle KHK'nin yetki yasasına uygunluğunun denetimi girer. Çünkü, Anayasa'da, Bakanlar Kurulu'na ancak yetki yasasında belirtilen sınırlar içerisinde KHK çıkarma yetkisi verilmesi öngörülmüştür. Yetkinin dışına çıkılması, KHK'yi Anayasa'ya aykırı duruma getirir. Böylece, KHK'nin yetki yasasına aykırı olması ile özdeşleşir.

Olağanüstü Hal KHK'leri dayanaklarını doğrudan doğruya Anayasa'dan alırlar. Bu tür KHK'lerin bir yetki yasasına dayanması gerekli değildir. Buna karşılık olağan dönemlerdeki KHK'lerin bir yetki yasasına dayanması zorunludur. Bu nedenle, KHK'ler ile dayandıkları yetki yasası arasında çok sıkı bir bağ vardır.

KHK'nin yetki yasası ile olan bağı, KHK'yi aynı ya da değiştirerek kabul eden yasa ile kesilir. KHK'nin Anayasa'ya uygun bir yetki yasasına dayanması, geçerliliğinin ön koşuludur. Bir yetki yasasına dayanmadan çıkartılan veya dayandığı yetki yasası iptal edilen KHK'nin kuralları, içerikleri yönünden Anayasa'ya aykırılık oluşturmaları bile bunların Anayasa'ya uygunluğundan söz edilemez.

KHK'lerin Anayasa'ya uygunluk denetimleri, yasaların denetimlerinden farklıdır. Anayasa'nın 11. maddesinde, "kanunlar Anayasa'ya aykırı olamaz" denilmektedir. Bu nedenle, yasaların denetiminde, onların yalnızca Anayasa kurallarına uygun olup olmadıkları saptanır. KHK'ler ise konu, amaç, kapsam ve ilkeleri yönünden hem dayandıkları yetki yasasına hem de Anayasa'ya uygun olmak zorundadırlar.

Bir yetki yasasına dayanmadan çıkartılan veya yetki yasasının kapsamı dışında kalan ya da dayandığı yetki yasası iptal edilen KHK'lerin anayasal konuları birbirinden farksızdır. Böyle durumlarda, KHK'ler anayasal dayanaktan yoksun bulunduklarından içerikleri Anayasa'ya aykırı bulunmasa bile dava açıldığında iptalleri gerekir.

Bu nedenlerle, dayandığı yetki yasası iptal edilen KHK'lerin, Anayasa'nın Başlangıç'ındaki "hiç bir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı," 2. maddesindeki "Hukuk devleti" ilkeleriyle, 6. maddesindeki "Hiç kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz" kuralı ve KHK çıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesiyle bağdaştırılmaları olanaksızdır.

2- 491 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 2. Maddesinin (c) ve (d) Bentlerinin Anayasa'ya Aykırılığı Sorunu

2. maddenin (c) ve (d) bentleri şöyledir:

“c) Denizlerde can ve mal güvenliğini sağlayacak tedbirleri almak,

d) Deniz araçlarının teknik nitelik ve yeterlilikleriyle bunlarda çalışanların yeterlilik şartlarının belirtilmesi hususlarında temel prensip ve politikayı tespit etmek, koordine etmek”

Başvuru kararında, 491 sayılı “Denizcilik Müsteşarlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin” Anayasa’nın Başlangıç’ı ile 6. ve 91. maddelerine aykırılığı savıyla iptaline karar verilmesi istenilmiştir.

İnceleme konusu 2. maddesinin (c) ve (d) bentlerini içeren 491 sayılı Kanun Hükmünde Kararname 24.6.1993 günlü, 3911 sayılı Yetki Yasası’na dayanılarak çıkartılmıştır. Söz konusu KHK’nin dayandığı 3911 sayılı Yetki Yasası, Anayasa Mahkemesi’nin 16.9.1993 günlü E: 1993/26, K: 1993/28 sayılı kararı ile iptal edilmiştir. Böylece, 491 sayılı KHK’nin 2. maddesinin (c) ve (d) bentleri yasal ve anayasal dayanaktan yoksun kalmıştır.

Yukarıda açıklandığı gibi, Anayasa’nın 91. maddesine göre, KHK’lerin Anayasa’ya uygun sayılabilmelerinin ön koşulu, bunların geçerli bir yetki yasasına dayandırılmaları olduğundan Yetki Yasası’nın iptali bu Yasa’ya göre çıkarılan KHK’leri Anayasa’ya aykırı duruma getirir.

Bu nedenle, dayandığı yetki yasası Anayasa’ya aykırı görülerek iptal edilen 491 sayılı KHK’nin 2. maddesinin (c) ve (d) bentleri Anayasa’nın Başlangıç’ı ile 6. ve 91. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

B- İptal Kararının Yürürlüğe Gireceği Gün Sorunu

Anayasanın 153. maddesinin üçüncü fıkrasında, “Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez” denilmekte, Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 53. maddesinin dördüncü fıkrasında da bu kural tekrarlanmaktadır. Maddenin beşinci fıkrasında ise, Anayasa Mahkemesi’nin, iptal

sonucunda meydana gelecek hukuksal boşluğu kamu düzenini tehdit veya kamu yararını ihlâl edici mahiyette görmesi halinde yukarıdaki fıkra hükmünü uygulayacağı belirtilmektedir.

491 sayılı KHK'nin 2. maddesinin (c) ve (d) bentlerinin iptaline karar verilmesi ile Denizcilik Müsteşarlığı'na denizlerde can ve mal güvenliğini sağlayacak tedbirleri alma ve deniz araçlarını kullananların yeterli şartlarının belirtilmesi konularında temel politikayı tespit ve koordinasyonu sağlamaya yönelik düzenleme yapma yetkisi ortadan kaldırılmış olacaktır. Böylece, anılan bentlere dayanılarak düzenleme yapma olanağı veren hizmet alanları açısından, kamu düzeni ve kamu yararını bozucu nitelikte hukuksal bir boşluk doğacaktır. Bu nedenle, gerekli düzenlemenin yapılması amacıyla iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür.

VI- SONUÇ

A- 10.8.1993 günlü, 491 sayılı "Denizcilik Müsteşarlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"nin 2. maddesinin (c) ve (d) bentlerinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,

B- İptal edilen bentlerin doğuracağı hukuksal boşluk kamu yararını ihlal edici nitelikte görüldüğünden, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 2949 sayılı Yasa'nın 53. maddesinin dördüncü ve beşinci fıkraları gereğince İPTAL HÜKMÜNÜN, KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK BİR YIL SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE,

15.7.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2001/380
Karar Sayısı : 2002/69
Karar Günü : 15.7.2002

İPTAL DAVASINI AÇAN : Anamuhalefet (Doğru Yol) Partisi
TBMM Grubu Adına Grup Başkanı Prof. Dr. Tansu ÇİLLER

İPTAL DAVASININ KONUSU : 26.6.2001 günlü, 4689 sayılı “Yükseköğretim Kanunu ile Yükseköğretim Personel Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”un 3. maddesiyle değiştirilen 4.11.1981 günlü, 2547 sayılı “Yükseköğretim Kanunu”nun Ek 18. maddesinin ikinci fıkrasının ikinci tümcesi ile aynı maddede önceden bulunan “Vakıf üniversiteleri, merkezleri dışındaki illerde yükseköğretim kurumları kurabilirler” kuralının yer almamasının Anayasa’nın 2., 10., 87., 130. ve 148. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- İPTAL İSTEMİNİN GEREKÇESİ

Dava dilekçesinin gerekçe bölümü şöyledir:

“Yasanın çerçeve 3 ncü maddesi, Anayasa’nın 10 uncu, 2 inci ve 130 uncu madde hükümlerine aykırıdır.

Yasanın 3 üncü maddesinde, vakıf üniversitelerine yardımda, “sayısal (%50), sözel (%20) ve eşit ağırlık (%30) puanları” ölçü alınmıştır. Bu hüküm, herhangi makul bir nedene dayanmaksızın üniversitelere yardımda eşitsizliğe yol açmaktadır. Mevcut yasada olduğu gibi eşitliği bozmayacak öğrenci sayısı ve benzeri kriterler benimsenebilirdi. Bu yönüyle hüküm Anayasanın 10 uncu maddesine aykırıdır.

Ayrıca yasa ile değiştirilen 4.11.1981 t, 2547 sayılı Yasanın Ek-Madde 18 hükmü, “...Vakıf Üniversiteleri, merkezleri dışındaki illerde yükseköğretim kurumları kurabilirler” kuralını içeriyordu. Çerçeve 3 üncü madde ile yapılan değişiklik, bu hükmü yürürlükten kaldırmıştır.

Çerçeve 3 ncü madde, sözügeçen hükmü yürürlükten kaldıran muhtevası ile Anayasa’ya aykırıdır (Any.Mad. 87, 148):

a) Bu hüküm uygulanarak kurulan yüksek öğretim kurumlarının tasfiyesi mümkündür. Bu ise, hukuka güvene dayanarak

gerçekleştirilen girişimleri cezalandırmak anlamına gelir. Bu durum hukuk devleti ilkesi ile çatışır (Any. Mad.2).

b) Devlet üniversitesine tanınan, aynı paralellikte vakıf üniversitelere de tanınmış bir imkanın geri-alınması, eşitlik ve istikrar ilkesine aykırıdır. Sözgelimi bir ODTÜ.'ne aynı gün Kıbrısta Kampüs açma yetkisini tanıyan parlamento, yasama tasarruflarının tesisinde eşitliğe uygun davranmak zorundadır. Tanınan imkanların ayrıcalık oluşturmamasının ön-koşulu, benzer durumda olanlara da aynı imkanın tanınmasıdır (Any. Mad. 10) (28.3.1982 t. ve 2809 sayılı yasa, merkez dışındaki yüksek okul örnekleri)

c) Yürürlükten kaldırılan hüküm, "üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılması" yönündeki anayasa buyruğunun kısmen uyarlanması niteliğindedir. Çerçeve yasa, ilga içeriğiyle öğretimin coğrafi zemine dengeli yayılması anayasa kuralını çiğnemiştir.

Olası iptal halinde, yasama organının yürürlükten kalkan hüküm doğrultusunda düzenleme yapma gereği, davamız kapsamı dışında kalan anayasal bir yükümlülüktür (Any.Mad.153, 11)."

II- YASA METİNLERİ

A- İptali İstenilen Yasa Kuralı

2547 sayılı Kanun'un 4689 sayılı Yasa ile değiştirilen Ek 18. maddesinin iptali istenen tümceyi de içeren ikinci fıkrası şöyledir:

"Yapılacak Devlet Yardımı : Devlet yükseköğretim kurumlarına o yıl tahsis edilen toplam bütçe ödeneklerinin örgün öğrenci sayısına bölünmesiyle elde edilen tutarın, ilgili vakıf yükseköğretim kurumunda okuyan örgün öğrenci sayısı ile çarpılması sonucu bulunulacak miktarın yüzde otuzunu geçemez. Ancak, bu miktarın üniversitelere dağıtımı; öğrenci seçme ve yerleştirme sisteminde kullanılan sayısal (% 50), sözel (% 20) ve eşit ağırlıklı (% 30) puan türlerinin parantez içinde gösterilen ağırlıklar uygulanarak, üniversitenin toplam örgün öğrenci sayısına göre yapılır. Yükseköğretim Kurulu bu oranları yarısına kadar yükseltmeye veya eksiltmeye yetkilidir. En az iki yıl eğitim-öğretim yapmış olan vakıf üniversiteleri Devlet yardımı almak amacı ile Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına müracaat ederler."

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Dayanılan Anayasa kuralları şunlardır:

1- “MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.”

2- “MADDE 10.- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

3- “MADDE 87.- Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesinhesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek; milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak,Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilânına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir.”

4- “MADDE 130.- Çağdaş eğitim – öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insangücü yetiştirmek amacı ile; ortaöğretime dayalı çeşitli düzeylerde eğitim - öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmak, ülkeye ve insanlığa hizmet etmek üzere çeşitli birimlerden oluşan kamu tüzelkişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip üniversiteler Devlet tarafından kanunla kurulur.

Kanunda gösterilen usul ve esaslara göre, kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından, Devletin gözetim ve denetimine tâbi yükseköğretim kurumları kurulabilir.

Kanun, üniversitelerin ülke sathına dengeli bir biçimde yayılmasını gözetir.

Üniversiteler ile öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilirler. Ancak, bu yetki, Devletin varlığı ve bağımsızlığı ve milletin ve ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği aleyhinde faaliyette bulunma serbestliği vermez.

Üniversiteler ve bunlara bağlı birimler, Devletin gözetimi ve denetimi altında olup, güvenlik hizmetleri Devletçe sağlanır.

Kanunun belirlediği usul ve esaslara göre; rektörler Cumhurbaşkanınca, dekanlar ise Yükseköğretim Kurulunca seçilir ve atanır.

Üniversite yönetim ve denetim organları ile öğretim elemanları; Yükseköğretim Kurulunun veya üniversitelerin yetkili organlarının dışında kalan makamlarca her ne suretle olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılamazlar.

Üniversitelerin hazırladığı bütçeler; Yükseköğretim Kurulunca tetkik ve onaylandıktan sonra Millî Eğitim Bakanlığına sunulur ve genel ve katma bütçelerin bağlı olduğu esaslara uygun olarak işleme tâbi tutularak yürürlüğe konulur ve denetlenir.

Yükseköğretim kurumlarının kuruluş ve organları ile işleyişleri ve bunların seçimleri, görev, yetki ve sorumlulukları üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve denetim hakkını kullanma usulleri, öğretim elemanlarının görevleri, unvanları, atama, yükselme ve emeklilikleri, öğretim elemanı yetiştirme, üniversitelerin ve öğretim elemanlarının kamu kuruluşları ve diğer kurumlar ile ilişkileri, öğretim düzeyleri ve süreleri, yükseköğretime giriş, devam ve alınacak harçlar, Devletin yapacağı yardımlar ile ilgili ilkeler, disiplin ve ceza işleri, malî işler, özlük hakları, öğretim elemanlarının uyacakları koşullar, üniversitelerarası ihtiyaçlara göre öğretim elemanlarının görevlendirilmesi, öğrenimin ve öğretimin hürriyet ve teminat içinde ve çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine göre yürütülmesi, Yükseköğretim Kuruluna ve üniversitelere Devletin sağladığı malî kaynakların kullanılması kanunla düzenlenir.

Vakıflar tarafından kurulan yükseköğretim kurumları, malî ve idarî konuları dışındaki akademik çalışmaları, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden, Devlet eliyle kurulan yükseköğretim kurumları için Anayasada belirtilen hükümlere tâbidir.”

5- “MADDE 148.- Anayasa Mahkemesi, kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler. Ancak, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim ve savaş hallerinde çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde dava açılmaz.

Kanunların şekil bakımından denetlenmesi, son oylamanın, öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığı; Anayasa değişikliklerinde ise, teklif ve oylama çoğunluğuna ve ivedilikle görüşülemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlıdır. Şekil bakımından denetleme, Cumhurbaşkanınca veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin beşte biri tarafından istenebilir. Kanunun yayımlandığı tarihten itibaren on gün geçtikten sonra, şekil bozukluğuna dayalı iptal davası açılmaz; def'i yoluyla da ileri sürülemez.

Anayasa Mahkemesi Cumhurbaşkanını, Bakanlar Kurulu üyelerini, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi Başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcı Vekilini, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar.

Yüce Divanda, savcılık görevini Cumhuriyet Başsavcısı veya Cumhuriyet Başsavcı Vekili yapar.

Yüce Divan kararları kesindir.

Anayasa Mahkemesi, Anayasa ile verilen diğer görevleri de yerine getirir.”

III- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Nurettin TURAN, Fulya KANTARCIOĞLU, Aysel PEKİNER, Rüştü SÖNMEZ, Ahmet AKYALÇIN, Mustafa Y. AYGÜN ve Enis TUNGA'nın katılmalarıyla 26.9.2001 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyadaki eksiklik giderildiğinden işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

IV-ESASIN İNCELENMESİ

Dava dilekçesi ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, iptali istenen yasa kuralı, dayanan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleriyle diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Dava dilekçesinde, 4689 sayılı Yasa ile getirilen kriterlerin devlet yardımının dağıtımında vakıf üniversiteleri arasında eşitsizliğe yol açacağı, herhangi makul bir nedene dayanmaksızın getirilen bu düzenleme yerine 4160 sayılı Yasa'da olduğu gibi eşitliği bozmayacak öğrenci sayısı ve benzeri esasları dikkate alan bir sistemin benimsenebileceği, bu bakımdan 4689 sayılı Yasa ile getirilen hükmün Anayasa'nın 10. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 4689 sayılı Yasa ile değiştirilen Ek 18. maddesinin ikinci fıkrasıyla getirilen düzenleme sonucu vakıf üniversitelerinin devletten yardım almaları bazı kriterlere bağlanmış, devlet yardımının yapılmasında vakıf yükseköğretim kurumlarında mühendislik ve tıp gibi sayısal; arkeoloji ve sanat tarihi gibi sözel; hukuk ve iktisat gibi eşit ağırlıkla öğrenci alan bölümlerde okuyan öğrencilerin öğrenim maliyetlerinin dikkate alınmasına öncelik tanınmıştır. Buna göre, devletin yükseköğretim kurumlarına tahsis ettiği yıllık toplam bütçe ödeneklerinin örgün öğrenci sayısına bölünmesiyle elde edilen tutar, ilgili vakıf yükseköğretim kurumunda okuyan örgün öğrenci sayısı ile çarpılması sonucu bulunacak miktarın yüzde otuzunu geçemeyecek, ancak bu miktarın üniversitelere dağıtımı, öğrenci seçme ve yerleştirme sisteminde kullanılan sayısal, sözel ve eşit ağırlıklı puan türlerine, sırasıyla % 50, % 20, % 30 ağırlıklar uygulanarak, üniversitenin toplam örgün öğrenci sayısına göre yapılacaktır. Yükseköğretim Kurulu'na bu oranları yarısına kadar yükseltme veya eksiltme yetkisi verilmiştir.

Anayasa'nın 10. maddesinde belirtilen yasa önünde eşitlik ilkesi, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı olacağı anlamına gelmez. Eşitlik ilkesi, birbirinin aynı durumda olanlara ayrı kuralların uygulanmasını ve ayrıcalıklı kişi ve toplumların yaratılmasını engellemek amacına hizmet eder. Durum ve hukuki statüdeki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve değişik uygulamaları gerekli kılabilir. Aynı durumda olanlar için ayrı düzenleme aykırılık oluşturur. Anayasa'nın amaçladığı eşitlik, eylemli değil hukuksal eşitliktir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal

durumlar ayrı kurallara bağı tutulursa Anayasa'nın öngördüğü eşitlik çığnenmiş olmaz. Başka bir anlatımla, kişisel nitelikleri ve durumları özdeş olanlar arasında, yasalara konulan kurallarla değışik uygulamalar yapılamaz.

Anayasa'nın 130. maddesinde belirtildiğı gibi, Devlet, "çağdaş eğitim ve öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde milletin ve ülkenin ihtiyaçlarına uygun insan gücü yetiştirmek amacı ile" üniversiteler kurabilir. Aynı maddenin son fıkrasına göre de, "Vakıflar tarafından kurulan yükseköğretim kurumları, malî ve idarî konuları dışındaki akademik çalışmaları, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden, Devlet eliyle kurulan yükseköğretim kurumları için Anayasada belirtilen hükümlere tâbidir". Bu nedenle, mali ve idari özerklik konuları dışında vakıf yükseköğretim kurumları ile devlet yükseköğretim kurumları arasında fark yoktur. Vakıf üniversiteleri de Devletin denetim ve gözetimi altındadır.

Devlet, toplumun ve ülkenin ihtiyaç duyduğu bireylerin yetiştirilmesi amacıyla vasıflı insan gücüne ihtiyaç duyulan alanlarda eğitim veren bölümleri teşvik ederek, bazı fakülte öğrencilerini diğerlerinden daha ayrıcalıklı duruma getirecek düzenlemeler yapabilir. Devlet yardımının öğrenci sayısı esas alınarak yapıldığı bir sistemde vakıf üniversiteleri daha ucuz maliyeti gerektiren sözel ve eşit ağırlıklı alanlara yönelerek ülkenin ihtiyaç duymayacağı alanlarda öğrenci yetiştirme yoluna gidebilir, laboratuvar malzemesi ve teknik araç-gerece ihtiyaç duyulan alanlara eğitim maliyetinin yüksekliğinden dolayı yatırım yapmak istemeyebilirler. Bu durum gözetilerek, dava konusu düzenlemeyle, vakıf üniversitelerinin eğitim kalitesinin yükseltilmesini teşvik etme ve öğrenci masraflarının bir kısmını karşılayarak ülkenin ihtiyaç duyduğu alanlarda insan gücü yetiştirme amacı güdüldüğü anlaşılmaktadır.

Bu nedenlerle, Anayasa'nın 130. maddesinde devlete verilen görevler de gözetilerek, üniversitelerin sayısal, sözel veya eşit ağırlıklı öğrenci alan fakülteleri arasında farklı amaçlarla değışik uygulamalar yapılması eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmaz.

1.8.1996 günlü, 4160 sayılı Yasa'nın 4. maddesi ile değıştirilen Ek 18. maddede "Vakıf üniversiteleri, merkezleri dışındaki illerde yükseköğretim kurumları kurabilirler" hükmü yer almaktaydı. 26.6.2001 günlü, 4689 sayılı Yasa'nın 3. maddesiyle değıştirilen Ek 18. maddede ise vakıf üniversitelerinin bulundukları il dışında

yüksekokul açmalarına izin veren veya yasaklayan her hangi bir kurala yer verilmemiştir.

Dava dilekçesinde, vakıf üniversitelerinin daha önce tanınan bir olanaktan yoksun bırakılarak sadece devlet üniversitelerinin bulundukları il dışında yükseköğrenim kurumu açmalarına izin verilmesinin eşitlik ve istikrar ilkesine aykırı olduğu, ayrıca bu düzenlemenin vakıf yükseköğretim kurumlarının tasfiyesine yol açacağı, bunun da hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmadığı ileri sürülmektedir.

Anayasa'nın 130. maddesinde vakıf üniversiteleri ile devlet üniversiteleri arasında temel olarak bir fark gözetilmemiş, yalnızca, vakıf üniversiteleri malî ve idarî yönden kendilerine özgü bir sistem içinde bulunmaları ve kurucularının farklılığı nedeniyle değişik kurallara bağlı tutulmuşlardır. Bunun sonucu olarak, yasada engelleyici bir hüküm bulunmadıkça devlet üniversiteleriyle vakıf üniversitelerinin merkezleri dışında yüksek öğretim kurumları açmaları olanağı bulunmaktadır. Bu bağlamda, vakıf üniversitelerinin merkezleri dışındaki illerde yükseköğretim kurumları açabilmelerine izin veren önceki düzenlemeye dava konusu kuralda yer verilmemesi bu konuda bir yasaklama getirildiği biçiminde yorumlanamaz. Tersine bir uygulama, idari ve malî konular dışında aynı kurallara bağlı tutulan devlet üniversiteleriyle vakıf üniversiteleri arasında Anayasa'nın öngörmediği bir eşitsizliğe yol açacağından, kabul edilemez.

Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 2., 10. ve 130. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir. Kuralın Anayasa'nın 87. ve 148. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

V- SONUÇ

26.6.2001 günlü, 4689 sayılı "Yükseköğretim Kanunu ile Yükseköğretim Personel Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"un 3. maddesiyle değiştirilen;

A- 4.11.1981 günlü, 2547 sayılı "Yükseköğretim Kanunu"nun Ek 18. maddesinin ikinci fıkrasının ikinci tümcesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE,

B- 2547 sayılı Yasa'nın Ek 18. maddesinde, "Vakıf üniversiteleri merkezleri dışındaki illerde yükseköğretim kurumları kurabilirler."

kuralının yer almamasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE,

15.7.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2002/52
Karar Sayısı : 2002/84
Karar Günü : 17.9.2002

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : İzmir 4. İdare Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 20.12.2000 günlü, 4611 sayılı “2001 Mali Yılı Bütçe Kanunu”nun 43. maddesinin (g) bendinin, Anayasa’nın 87., 88., 89. ve 161. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Davacının, konutunda kullandığı elektrik enerjisi için, TEDAŞ İzmir Elektrik Dağıtım Müessesesi tarafından düzenlenen fatura ile tahsil edilen “güç bedeli”nin iadesi ile bundan böyle kendisinden güç bedeli alınmaması istemiyle yaptığı başvurunun reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle TEDAŞ (Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş.) Genel Müdürlüğü’ne karşı açtığı davada, Anayasa’ya aykırılık savını ciddi bulan Mahkeme, 4611 sayılı Bütçe Kanunu’nun 43. maddesinin (g) bendinin iptali için başvurmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

“Anayasa’nın 87. maddesinde, genel olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin yasa koyma, değiştirme ve kaldırma görev ve yetkisine yer verilmiştir. Yasa tasarısı ve tekliflerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde görüşülme usul ve esasları ile yayımlanması Anayasa’nın 88. ve 89. maddelerinde düzenlenmiş, bütçe yasalarının görüşülmesinin usul ve esasları ise 162. maddesinde ayrıca kurala bağlanmıştır. Buna göre bütçe yasa tasarılarının görüşülmesinde ayrı bir yöntem kabul edilerek Genel Kurul’da üyelerin gider artırıcı veya gelir azaltıcı tekliflerde bulunmaları önlenmiştir. Anayasa’nın 89. maddesinde de, diğer yasalardan farklı olarak Cumhurbaşkanı’na bütçe yasalarını bir daha görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne geri gönderme yetkisi tanınmamıştır. Öte yandan Anayasa’nın 163. maddesinde bütçelerde değişiklik yapılabilmesi esasları düzenlenmiş Bakanlar Kurulu’na kanun hükmünde kararname ile bütçede değişiklik yapma yetkisi tanınmamıştır.

Anayasa’da birbirinden tamamen ayrı ve değişik biçimde düzenlenen bu iki yasalaştırma yönteminin doğal sonucu olarak birinin konusuna giren bir işin ötekiyle ilgili yöntemin uygulanması ile düzenlenmesi, değiştirilmesi veya kaldırılması olanaksızdır.

Anayasa’nın 161. maddesinin son fıkrasında “Bütçe kanununa bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz” denilmektedir. Bu hüküm karşısında mevcut yasaların hükümlerini açıkça veya dolaylı değiştiren veya kaldıran hükümler getirmesine olanak görülmeyen bütçe yasalarına ancak bütçeyi açıklayıcı uygulanmasını kolaylaştırıcı nitelikte düzenlemeler konulabilir. Başka bir deyişle bütçe yasaları, yasa konusu olabilecek kurallar içermez. Gelir ya da giderle ilgili bir konuyu olağan bir yasa yerine bütçe yasası ile düzenlemek Anayasa’nın 88. ve 89. maddelerini bu tür yasalar bakımından uygulanamaz duruma düşürür.

Anayasa’nın 161. maddesindeki anılan hükmün getiriliş amacı, bütçe yasalarında yıllık bütçe kavramı dışındaki konulara yer vermemek, böylece bütçe yasalarını ilgisiz kurallardan uzak tutmak ve kendi yapısı içinde bütünleştirmek olduğundan; bütçe yasası ile, bir yasa ya da kanun hükmünde kararnamenin herhangi bir kuralı değiştirilemeyeceği gibi bütçe yasalarına bütçe ile ilgili olmayan bir kural da konulamaz.

Bu durumda, müstakil bir kanun konusu olması gereken itiraz konusu kural, 2001 yılı Bütçe Kanununa, bütçeyle ilgili olmayan bir hüküm konulması niteliğinde olup, belirtilen gerekçelerle Anayasa’ya aykırıdır.

Açıklanan nedenlerle, 2001 Malî Yılı Bütçe Kanunu’nun 43. maddesinin (g) bendinin Anayasa’nın 87., 88., 89. ve 161. maddelerine aykırı olduğu kanısına varıldığından, anılan hükmün iptali istemiyle Anayasa Mahkemesi’ne başvurulmasına, dava dosyası örneğinin Anayasa Mahkemesi’ne gönderilmesine, esas hakkındaki kararın Anayasa Mahkemesi’nin bu konuda vereceği karardan sonra verilmesine, 14.1.2002 tarihinde karar verildi.”

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

4611 sayılı 2001 Malî Yılı Bütçe Kanunu’nun itiraz konusu 43. maddesinin (g) bendi kuralı şöyledir:

“Tek Terimli Tarifeden enerji alan aboneler adına tanzim edilen her elektrik faturası için güç bedeli tahsil edilir. Bu bedelin miktarlarını tespit etmeye Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi Yönetim Kurulu yetkilidir.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

İtiraz başvurusunda dayanılan Anayasa kuralları şunlardır:

1- “MADDE 87.- Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesinhesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek; milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak,Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilânına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir.”

2- “MADDE 88.- Kanun teklif etmeye Bakanlar Kurulu ve milletvekilleri yetkilidir.

Kanun tasarı ve tekliflerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülme usul ve esasları İçtüzükle düzenlenir.”

3- “MADDE 89.- Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilen kanunları onbeş gün içinde yayımlar.

Yayımlanmasını kısmen veya tamamen uygun bulmadığı kanunları, bir daha görüşülmek üzere, bu hususta gösterdiği gerekçe ile birlikte aynı süre içinde, Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir. Cumhurbaşkanınca kısmen uygun bulunmama durumunda, Türkiye Büyük Millet Meclisi sadece uygun bulunmayan maddeleri görüşebilir. Bütçe kanunları bu hükme tabi değildir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, geri gönderilen kanunu aynen kabul ederse, kanun Cumhurbaşkanınca yayımlanır; Meclis, geri gönderilen kanunda yeni bir değişiklik yaparsa, Cumhurbaşkanı değiştirilen kanunu tekrar Meclise geri gönderebilir.

Anayasa değişikliklerine ilişkin hükümler saklıdır.”

4- “MADDE 161.- Devletin ve kamu iktisadî teşebbüsleri dışındaki kamu tüzelkişilerinin harcamaları, yıllık bütçelerle yapılır.

Malî yıl başlangıcı ile genel ve katma bütçelerin nasıl hazırlanacağı ve uygulanacağı kanunla belirlenir.

Kanun, kalkınma planları ile ilgili yatırımlar veya bir yıldan fazla sürecek iş ve hizmetler için özel süre ve usuller koyabilir.

Bütçe kanununa, bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz.”

C- İlgili Anayasa Kuralı

İlgili görülen Anayasa maddesi şöyledir:

“MADDE 162.- Bakanlar Kurulu, genel ve katma bütçe tasarıları ile millî bütçe tahminlerini gösteren raporu, malî yıl başından en az yetmişbeş gün önce, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar.

Bütçe tasarıları ve rapor, kırk üyeden kurulu Bütçe Komisyonunda incelenir. Bu komisyonun kuruluşunda, iktidar grubuna veya gruplarına en az yirmibeş üye verilmek şartı ile, siyasî parti gruplarının ve bağımsızların oranlarına göre temsili gözönünde tutulur.

Bütçe komisyonunun ellibeş gün içinde kabul edeceği metin, Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülür ve malî yıl başına kadar karara bağlanır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Genel Kurulda, bakanlık ve daire bütçeleriyle katma bütçeler hakkında düşüncelerini, her bütçenin tümü üzerindeki görüşmeler sırasında açıklarlar; bölümler ve değişiklik önerileri, üzerinde ayrıca görüşme yapılmaksızın okunur ve oya konur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, bütçe kanunu tasarılarının Genel Kurulda görüşülmesi sırasında, gider artırıcı veya gelirleri azaltıcı önerilerde bulunamazlar.”

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İktüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN ve Enis TUNGA'nın katılmalarıyla 27.3.2002 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, "dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu yasa kuralı, dayanan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleriyle diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

4611 sayılı 2001 Malî Yılı Bütçe Kanunu'nun itiraz konusu 43. maddesinin (g) bendinde "Tek Terimli Tarifeden enerji alan aboneler adına tanzim edilen her elektrik faturası için güç bedeli tahsil edilir. Bu bedelin miktarlarını tespit etmeye Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi Yönetim Kurulu yetkilidir" denilmektedir.

Başvuru kararında, bütçe yasalarının görüşülme usul ve esaslarının diğer yasalardan ayrı olarak Anayasa'da gösterildiği, bütçe yasalarına bütçeyle ilgili hükümler dışında hiçbir hükmün konulamayacağı, bu nedenle, 4611 sayılı 2001 Malî Yılı Bütçe Kanunu'nun 43. maddesinin (g) bendinin Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Anayasa'nın 87. maddesinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görev ve yetkileri yasa koymak, değiştirmek ve kaldırmak yanında bütçe yasa tasarısını görüşmek ve kabul etmek olarak belirtilmiştir. Bütçe yasalarıyla diğer yasalar arasında yapılan bu ayırım karşısında herhangi bir yasa ile düzenlenmesi gereken bir konunun bütçe yasası ile düzenlenmesine veya herhangi bir yasada yer alan hükmün bütçe yasaları ile değiştirilmesine ve kaldırılmasına imkan bulunmamaktadır.

Anayasa'nın 88. ve 89. maddelerinde yasa tasarısı ve tekliflerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce görüşülmesi usul ve esasları ile yayımlanması düzenlenirken, bütçe yasa tasarılarının görüşülme usul ve esasları 162. maddede ayrıca belirtilmiştir. Bu maddeye göre,

bütçe yasa tasarılarının görüşülmesinde ayrı bir yöntem kabul edilmiş, Genel Kurul'da üyelerin gider artırıcı veya gelir azaltıcı tekliflerde bulunmaları önlenmiştir. Anayasa'nın 89. maddesinde de, Cumhurbaşkanı'na bütçe yasalarını bir daha görüşülmek üzere TBMM'ne geri gönderme yetkisi tanınmamıştır. Öte yandan, Anayasa'nın 163. maddesinde, bütçelerde değişiklik yapılabilmesi esasları ayrıca düzenlenmiş, Bakanlar Kurulu'na kanun hükmünde kararname ile bütçede değişiklik yapma yetkisi verilmemiştir.

Anayasa'da birbirinden tamamen ayrı ve değişik biçimde düzenlenen bu iki yasalaştırma yönteminin doğal sonucu olarak birinin konusuna giren bir işin, ötekiyle ilgili yöntemin uygulanması ile düzenlenmesi, değiştirilmesi veya kaldırılması mümkün bulunmamaktadır.

Anayasa'nın 161. maddesinin son fıkrasında, "Bütçe kanununa bütçe ile ilgili hükümler dışında hiçbir hüküm konulamaz" denilmektedir. Maddenin gerekçesinde de belirtildiği gibi, bütçe yasalarının öteki yasalardan ayrı olmaları nedeniyle, bir yasa kuralı nasıl aynı nitelikte bir yasa kuralıyla değiştirilebilirse bütçe yasalarının da aynı yöntemle hazırlanmış ve kabul edilmiş bir bütçe yasası ile değiştirilmesi gerekir. Yasa konusu olabilecek bir kuralı kapsamaması koşuluyla "bütçe ile ilgili hükümler" ifadesi de bütçeyi açıklayıcı, uygulanmasını kolaylaştırıcı nitelikte düzenlemeler olarak değerlendirilmelidir.

Bir yasa kuralının bütçeden gider yapmayı ya da bütçeye gelir sağlamayı gerektirir nitelikte bulunması, mutlak biçimde "bütçeyle ilgili hükümlerden" sayılmasına yetmez. Her yasada gidere neden olabilecek değişik türde kurallar bulunabilir. Böyle kuralların bulunmasıyla örneğin, yargı, savunma, eğitim, sağlık, tarım, ulaşım vb. kamu hizmeti alanlarına ilişkin yasaların bütçeyle ilgili hükümler içerdiği kabul edilirse, bu konulardaki yasaların değiştirilip kaldırılması içinde bütçe yasalarına hükümler koymak yoluna gidilebilir. Oysa, bu tür yasa düzenlemeleri, bütçenin yapılması ve uygulanması yöntemiyle ilişkisi bulunmayan, yasakoyucunun başka amaçla ve bütçe yasalarından tümüyle değişik yöntemlerle gerçekleştirilmesi gereken yasama işlemleridir. 161. maddedeki "bütçeyle ilgili hüküm" ibaresine dayanılarak, gider ya da gelirle ilgili bir konuyu olağan bir yasa yerine bütçe yasası ile düzenlemek, Anayasa'nın 88. ve 89. maddelerini bu tür yasalar bakımından uygulanamaz duruma düşürmektedir.

Anayasa'nın 161. ve 162. maddelerinin getiriliş amacı, bütçe yasalarında yıllık bütçe kavramı dışındaki konulara yer vermemek, böylece bütçe yasalarını ilgisiz kurallardan uzak tutarak kendi yapısı içinde bütünleştirmektir.

3154 sayılı Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un 2. ve 10. maddelerinde enerji politikası ve fiyatlandırma esaslarına bağlı olarak abonelerden hizmet karşılığı alınması gereken bedelleri belirleme yetkisi Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanlığı Enerji İşleri Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir.

4611 sayılı 2001 Malî Yılı Bütçe Kanunu'nun itiraz konusu 43. maddesinin (g) bendiyle tek terimli tarifeden enerji alan abonelerden güç bedeli tahsil edilmesi zorunluluğu getirilerek bunu belirleme yetkisinin TEDAŞ Yönetim Kurulu'na verilmesi, söz konusu 3154 sayılı Yasa hükümlerinin 2001 Malî Yılı bakımından değiştirilmesi sonucunu doğurmuştur.

Bu itibarla, bütçeyle ilgisi bulunmaması nedeniyle, diğer yasalarla düzenlenmesi gereken bir konunun bütçe yasasıyla düzenlenmesi Anayasa'nın 87., 88., 89., 161. ve 162. maddelerine aykırılık oluşturduğundan itiraz konusu kuralın iptali gerekir.

VI- SONUÇ

20.12.2000 günlü, 4611 sayılı "2001 Mali Yılı Bütçe Kanunu"nun 43. maddesinin (g) bendinin, Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, 17.9.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Aysel PEKİNER

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Mehmet ERTEN

Esas Sayısı : 2002/38
Karar Sayısı : 2002/89
Karar Günü : 8.10.2002

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Danıştay Onikinci Dairesi

İTİRAZIN KONUSU : 22.7.1981 günlü, 2495 sayılı “Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun”un 16. maddesinin birinci fıkrasının (h) bendinin, Anayasa’nın 10., 13., 49. ve 70. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Devlet Memurluğu Sınavını kazanarak açıktan atandıktan sonra, yapılan soruşturma sonucu son beş yıl içerisinde bir siyasi partiye üye olduğu anlaşıldığından atama onayı iptal edilen davacının, bu işlemin iptali istemiyle açtığı davada, 2495 sayılı Yasa’nın 16. maddesinin birinci fıkrasının “h” bendinin Anayasa’ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme iptali için başvurmuştur.

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

“17.10.1999 tarihinde TEAŞ tarafından ÖSYM Başkanlığına yaptırılan Devlet memurluğu sınavını kazanarak Balıkesir Trafo Merkezine atanmasına karar verilen davacının, 2495 sayılı Yasa’nın 16/h maddesi uyarınca açıktan atama onayının iptaline ilişkin 22.11.2000 gün ve 40074 sayılı işlemin iptali istemiyle açtığı davanın reddi yolunda Ankara 2. İdare Mahkemesi’nce verilen 25.4.2001 günlü E:2000/1623, K:2001/488 sayılı kararın temyizen incelenerek bozulması istemiyle gelen dosya incelenerek gereği görüldü:

2495 sayılı Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun’un işe alınmada aranacak şartları belirleyen 16. maddesinin (h) bendinde “Yapılacak soruşturma sonucu, başvurma tarihine göre son beş yıl içinde herhangi bir siyasi partiye üye olmamak veya siyasi parti organları veya bağlı kuruluşlarında görev yapmamış bulunmak” kuralına yer verilmiştir.

Dava konusu uyuşmazlıkta davacının atama onayının iptaline ilişkin işlem yukarıda sözü edilen Yasa maddesine göre tesis edildiğinden uyuşmazlık esas itibarıyla işlem dayanağı yasa hükmünün Anayasa'ya uygun olup olmadığının belirlenmesi ile çözümlenebilecektir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın; 12 Eylül 1980 tarihinden ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanını oluşturuncaya kadar geçecek süre içinde çıkarılan kanunların Anayasa'ya aykırılığının iddia edilemeyeceğini öngören geçici 15. maddesinin son fıkrası 3.10.2001 gün ve 4709 sayılı T.C. Anayasası'nın Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun'un 34. maddesi ile madde metinden çıkarıldığından, sözü edilen dönem içerisinde yürürlüğe giren 2495 sayılı Yasa'nın 16. maddesinin (h) bendinin Anayasa'ya aykırılığı nedeniyle incelenmesi ve iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurulması Dairemizce gerekli görülmüştür.

Dayanılan Anayasa Kuralları

“MADDE 10.- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

“MADDE 13.- Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

“MADDE 49.- Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir.

Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır.”

“MADDE 70.- Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir.

Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez.”

2495 sayılı Yasa’nın genel gerekçesinde, kamu kuruluşlarının ve özel kişilere ait olan kurum ve kuruluşların günün koşullarına uygun şekilde korunması için Devletçe alınan genel güvenlik önlemlerine ek olarak, bu yerlerden Bakanlar Kurulunca tespit edilenlerde özel güvenlik örgütü kurulması veya özel güvenlik önlemlerinin tesis ettirilmesi veya her ikisine birden yer verilmesi suretiyle korunmalarının sağlanması için bu kanun tasarisinin hazırlandığı belirtilmiştir.

Personelde aranacak şartların düzenlendiği 16. maddenin gerekçesinde ise, özel güvenlik teşkilatında çalıştırılacak personele silah kullanma yetkisi dahil genel zabıtaya tanınan bir çok yetkinin tanınmış olduğu, bu nedenle anılan teşkilat personeline aranacak asgari niteliklerin Kanunda gösterilmesinin uygun görüldüğünden söz edilmiştir.

Hükümet teklifinde, Anayasa’ya aykırılığı görülen (h) bendi madde metinde yer almamış, İçişleri Komisyonu raporunda, tasarinın “polis mevzuatına paralel olması” benimsenerek, bu nedenle maddeye ilave edilmiştir. Ancak gerek 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu’nda gerekse Devletin diğer kolluk kuvvetlerinin tabi olduğu kanunlarda (örneğin 772 sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanunu, Uzman Jandarma Kanunu, Uzman Erbaş Kanunu vs.) benzeri bir hükme yer verilmemiştir. Aslında ilgili meclis tutanaklarının incelenmesinden Emniyet Teşkilatına alınacaklarda aranacak şartlara paralel olması amacı ile getirilen madde hükmünde belirtilen koşulun gerekliliği konusunda inandırıcı ve kabul edilebilir bir gerekçeye rastlanmamış olup, olağanüstü dönemin kendine özel siyasal yargılarının etkisiyle yasada yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu bağlamda hizmete alınmada görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiç bir ayırımın gözetilmeyeceğini kurala bağlayan Anayasa’nın 70. maddesi uyarınca kamu görevlileri hakkında yasalarda öngörülen kısıtlamaların hizmetin etkin ve verimli bir biçimde yürütülmesi amacına uygun olması gerekmektedir. Yani kısıtlama ile yürütülen hizmet arasında günün koşullarına ve gerçeklerine uyan ve zorunlu bir neden- sonuç bağıının kurulması

gerekmektedir. Anayasa'nın kişilere tanıdığı siyasi parti üyesi olma hakkının ancak memuriyet statüsüne girdikten sonra Devlet Memurunun tarafsızlığının zedelenmemesi amacı için kullanılamayacağı açık olup Devlet Memuru statüsüne girmeden önce kullanılabilecek bu hakkın memuriyete giriş için yasaklayıcı bir şart olarak aranması eşitlik ilkesine aykırı olduğu gibi sözü edilen 70. maddeye de aykırıdır. Zira kişilerin memur statüsüne girmeden önce siyasi bir partiye üye olmalarının daha sonra yürütecekleri kamu hizmetini ne şekilde etkileyeceği konusunda günün koşullarına uygun bir neden- sonuç bağı kurulamayacağı gibi böyle bir yasaklamanın temel hakkın özüne dokunulamayacağını öngören Anayasa'nın 13. maddesine de uyarlık göstermeyeceği açıktır.

Öte yandan temel hakların sınırlandırılmasındaki amaç ile sınırlamanın sonucu arasında yapılacak düzenlemenin hukuka ve kamu gereklerine uygunluğunu belirleyecek en önemli unsur ölçülülük ilkesi olup bu anlamda maddede öngörülen kısıtlamanın, bizzat kendisinde ve özellikle 5 yıllık bir süreye bağlanmasında ölçülülük ilkesinin esas alındığı Anayasa'nın 13. maddesine uyarlık bulunmamıştır.

Söz konusu nitelik şartı 2495 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce yürürlüğe giren ve Türk Personel Rejimini genel olarak düzenleyen 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda yer almadığı gibi, 2495 sayılı Yasa'dan sonra yürürlüğe giren ve Kamu İktisadi Teşebbüsleri Personelinin statüsünü düzenleyen 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede de bulunmamaktadır. Bu nedenle böyle bir yasaklayıcı hükmün sadece 2495 sayılı Yasa'da koruma ve güvenlik görevlileri için aranması Anayasa'nın 10. maddesindeki kanun önündeki eşitlik ilkesine ters düşer. Diğer yasalarda da, memurluk statüsünün devamı sırasında siyasi parti üyeliğine girmenin yasaklandığı ve disiplin cezası ile karşılandığı görülmekte ise de, bu koşulun memuriyetten önceki bir dönem için aranarak memurun görevine son verilmesi ile daha sonra gerçekleşmesi sonucunda disiplin cezası verilmesi çok farklı sebep ve sonuçları doğurmaktadır. Kaldı ki toplum ve Devlet adına yetki kullanan ve çok önemli kararlar veren üst düzey kamu personeline hizmete giriş için aranmayan böyle bir kısıtlamanın güvenlik görevlileri için aranmasında Anayasa'nın sözü edilen maddesine uyarlık bulunmamıştır.

Sonuç olarak dava konusu uyuşmazlıkta davacının koruma ve güvenlik görevlisi olarak atanmasına ilişkin onayın, hakkında yapılan güvenlik soruşturmasında göreve girmeden önce bir siyasi partiye

üye olduğunun tespit edilmesi sonucu iptal edilmesine neden olan yasa hükmünün hukuksal ve Anayasal açıdan kabul edilebilir bir düzenleme olarak düşünölemeyeceğı kanaatine varılmıştır.

Açıklanan nedenlerle 2495 sayılı Yasa'nın 16. maddesinin (h) bendinin Anayasa'nın 10., 13., 49. ve 70. maddelerine aykırı olduğı kanısına varıldığından anılan yasa hükmünün iptali istemiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmasına 5.12.2001 tarihinde oybirliğı ile karar verildi."

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

22.7.1981 günlü, 2495 sayılı Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun'un itiraz konusu "h" bendini de içeren 16. maddesi şöyledir :

"Madde 16- Özel güvenlik teşkilâtında çalıştırılacak personelde aşağıdaki şartlar aranır :

- a) Türk vatandaşı olmak,
- b) En az ortaokul mezunu bulunmak,
- c) Muvazzaf askerlik hizmetini tamamlamış olmak,
- d) Ağır hapis veya taksirli suçlar hariç olmak üzere altı aydan fazla hapis yahut affa uğramış olsa bile zimmet, ihtilas, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtekârlık, emniyeti suiistimal, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı bir fiilden dolayı hükümlü bulunmamak,
- e) Kamu haklarından kısıtlı olmamak,
- f) Yasa dışı ideolojik amaçlı faaliyetlere, anarşi ve terör eylemlerine herhangi bir suretle karışmamış veya katılmamış olmak,
- g) Görevini yapmasına engel olabilecek vücut veya akıl hastalığı veya vücut sakatlığı ile özürlü bulunmamak,
- h) Yapılacak soruşturma sonucu, başvurma tarihine göre son beş yıl içinde herhangi bir siyasi partiye üye olmamak veya siyasi

partinin organları veya bağlı kuruluşlarında görev yapmamış bulunmak.

Yukarıdaki şartları haiz olanlar için, daha önce güvenlik hizmetlerinde çalışmış olmak göreve alınmada tercih sebebi sayılır.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

İtiraz başvurusunda dayanılan Anayasa kuralları şunlardır :

1- “MADDE 10.- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

2- “MADDE 13.- Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

3- “MADDE 49.- Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir.

Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır.”

4- “MADDE 70.- Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir.

Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez.”

C- İlgili Anayasa Kuralları

Anayasa'nın ilgili görülen 2., 67. ve 68. maddeleri şöyledir :

1- “MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.”

2- “MADDE 67.- Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasî parti içinde siyasî faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir.

Seçimler ve halkoylaması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır. Ancak, yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının oy hakkını kullanabilmeleri amacıyla kanun, uygulanabilir tedbirleri belirler.

Onsekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme ve halkoylamasına katılma haklarına sahiptir.

Bu hakların kullanılması kanunla düzenlenir.

Silah altında bulunan er ve erbaşlar ile askeri öğrenciler, taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler oy kullanamazlar. Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde oy kullanılması ve oyların sayım ve dökümünde seçim emniyeti açısından alınması gerekli tedbirler Yüksek Seçim Kurulu tarafından tespit edilir ve görevli hâkimin yerinde yönetim ve denetimi altında yapılır.

Seçim kanunları, temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştıracak biçimde düzenlenir.

Seçim kanunlarında yapılan değişiklikler, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılacak seçimlerde uygulanmaz.”

3- “MADDE 68.- Vatandaşlar, siyasî parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve partilerden ayrılma hakkına sahiptir. Parti üyesi olabilmek için onsekiz yaşını doldurmuş olmak gerekir.

Siyasî partiler, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.

Siyasî partiler önceden izin almadan kurulurlar ve Anayasa ve kanun hükümleri içerisinde faaliyetlerini sürdürürler.

Siyasî partilerin tüzük ve programları ile eylemleri, devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet egemenliğine, demokratik ve laik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz; sınıf veya zümre diktatörlüğünü veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamaz; suç işlenmesini teşvik edemez.

Hâkimler ve savcılar, Sayıştay dahil yüksek yargı organları mensupları, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri, yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri, Silahlı Kuvvetler mensupları ile yükseköğretim öncesi öğrencileri siyasî partilere üye olamazlar.

Yükseköğretim elemanlarının siyasî partilere üye olmaları ancak kanunla düzenlenebilir. Kanun bu elemanların, siyasî partilerin merkez organları dışında kalan parti görevi almalarına cevaz veremez ve parti üyesi yükseköğretim elemanlarının yükseköğretim kurumlarında uyacakları esasları belirler.

Yükseköğretim öğrencilerinin siyasî partilere üye olabilmelerine ilişkin esaslar kanunla düzenlenir.

Siyasî partilere, Devlet, yeterli düzeyde ve hakça malî yardım yapar. Partilere yapılacak yardımın, alacakları üye aidatının ve bağışların tabi olduğu esaslar kanunla düzenlenir.”

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN ve Enis TUNGA'nın katılmalarıyla 28.2.2002 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, Fulya KANTARCIOĞLU, Rüştü SÖNMEZ ile Ertuğrul ERSOY'un karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu Yasa kuralı, dayanılan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ile bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Mahkemenin başvuru kararında, kamu görevlileri hakkında yasalarda öngörülen kısıtlamaların, hizmetin etkin ve verimli bir biçimde yürütülmesi amacına uygun olması gerektiği, Anayasa'nın kişilere tanıdığı siyasi parti üyesi olma hakkının, ancak memuriyet statüsüne girdikten sonra Devlet Memurunun tarafsızlığını zedelememesi amacı ile sınırlanabileceği, memuriyet statüsüne girmeden kullanılabilecek bir hakkın memuriyete giriş için yasaklayıcı bir şart olarak kabul edilemeyeceği belirtilerek itiraz konusu kuralın, Anayasa'nın 10., 13., 49. ve 70. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 29. maddesine göre Anayasa Mahkemesi, kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasa'ya aykırılığı hususunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmaya mecbur değildir. Anayasa Mahkemesi taleple bağlı kalmak kaydıyla başka gerekçe ile de Anayasa'ya aykırılık kararı verebilir. Bu durumda, itiraz konusu kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 2., 67. ve 68. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

Anayasa'nın 2. maddesinde "Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir" denilmektedir. Maddede belirtilen "hukuk devleti", insan haklarına saygılı, bu hakları koruyan, toplum yaşamında adalete ve eşitliğe uygun bir hukuk düzeni kurmak ve bunu sürdürmekle kendini yükümlü sayan, bütün davranışlarında Anayasa'ya ve hukuk kurallarına uyan, işlem ve eylemleri yargı denetimine bağlı olan Devlettir.

Çoğulcu, katılımcı, kurallar ve kurumlar düzeni ve bir yaşam biçimi, çağdaş bir anlayış olan demokrasi bir değerler bütünüdür. Seçme, seçilme, siyasî faaliyette bulunma ve halk oylamasına katılma hakkı demokratik bir devlet yönetiminin vazgeçilmez koşulları

arasındadır. Anayasa'nın 67. maddesinde bu özgürlükleri güvence altına alacak ilkeler belirlenmiştir.

Anayasa'nın 67. maddesinin birinci fıkrasında, "Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasî parti içinde siyasî faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir"; 68. maddesinin birinci fıkrasında da, "Vatandaşlar, siyasî parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve partilerden ayrılma hakkına sahiptir"; beşinci fıkrasında ise "Hakimler ve Savcılar, Sayıştay dahil yüksek yargı organları mensupları, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri, yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri, Silahlı Kuvvetler mensupları ile yükseköğretim öncesi öğrencileri siyasi partilere üye olamazlar" denilmektedir.

Anayasa'nın 67. ve 68. maddelerinde açıklanan özgürlüklerin güvence altına alınması, ancak siyasi partilere katılımın özendirilmesi ve önündeki engellerin kaldırılmasıyla gerçekleşebilir.

Anayasa'nın 13. maddesine göre, temel hak ve özgürlüklerin sınırlanabilmesi, ilgili maddelerinde bir sınırlama nedeni bulunmasına bağlıdır. Anayasa'nın 67. ve 68. maddelerinde ise belirli görevler dışında siyasi partilere üye olma konusunda bir engelleme öngörülmediğinden itiraz konusu kuralla getirilen sınırlamanın Anayasa ile uyum içinde olmadığı açıktır.

Öte yandan Anayasa'nın 70. maddesinin birinci fıkrasına göre "Her Türk kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir" denilmektedir. İkinci fıkrasında da "Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiç bir ayırım gözetilemez" kuralına yer verilmiştir. Bu kurallar hizmete alınmada "görevin gerektirdiği niteliklerin" aranacağını, bunun dışında hiç bir ayırım yapılamayacağını açıklıkla belirlemektedir.

İtiraz konusu kuralla getirilen göreve kabul edilebilmek için son beş yıl içinde bir siyasî partiye üye olmamak koşulunun ise görevin gerektirdiği bir nitelik olmadığı kuşkusuzdur.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 2., 13., 67., 68. ve 70. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

İtiraz konusu kuralın, Anayasa'nın eşitlik ilkesini düzenleyen 10. ve çalışma hakkı ve ödevini düzenleyen 49. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

VI- SONUÇ

22.7.1981 günlü, 2495 sayılı "Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun"un 16. maddesinin birinci fıkrasının (h) bendinin, Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, 8.10.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Üye
Mehmet ERTEN

Esas Sayısı : 2000/47
Karar Sayısı : 2002/98
Karar Günü : 22.10.2002

İPTAL İSTEMİNDE BULUNAN : Anamuhalefet (Fazilet) Partisi
Grubu Adına Grup Başkanı Mehmet Recai KUTAN

İPTAL İSTEMİNİN KONUSU : 16.6.2000 günlü, 4572 sayılı “Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun”un 3. maddesinin ikinci fıkrasının, Geçici 1. maddesinin (D) bendinin, (E) bendinin birinci paragrafında yer alan “...Yeniden Yapılandırma Kurulunun önerileri dikkate alınarak...” ve ikinci paragrafında yer alan “...Yeniden Yapılandırma Kurulu ve Yürütme Birimine ilişkin giderler...Yeniden Yapılandırma Kurulunun önerileri dikkate alınarak...” ibareleri ile üçüncü ve dördüncü paragraflarının, Anayasa’nın 2., 10., 48., 49. ve 171. maddelerine aykırılığı savıyla iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemidir.

I- İPTAL VE YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMLERİNİN GEREKÇESİ

İptal ve yürürlüğün durdurulması istemini de içeren dava dilekçesinin gerekçe bölümü şöyledir:

“01.06.2000 tarih ve 4572 sayılı Kanun, 16.06.2000 tarih ve 24081 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Ancak sözkonusu Kanun’un 3. maddesinin 2. fıkrası ile geçici 1. maddesinin (D) ve (E) bentleri Anayasa’ya aykırıdır.

A) 4572 sayılı Kanun’un 3. maddesinin 2. fıkrası Anayasa’ya Aykırıdır.

4572 Sayılı Kanun’un maddesi, 2. fıkrası bakımından Anayasa’nın 48. ve 171. maddelerine aykırıdır.

3. maddenin ikinci fıkrası aynen şöyledir;

“Kooperatif ve birliklerin, ilk işleme hüviyetindeki işletme ve tesisleri dışında kalan sonraki üretim aşamaları için kuracakları iktisadi işletmeler, anonim şirket statüsünde ayrı bir tüzel kişilik olarak kurulup faaliyet gösterirler.”

a) 3. maddenin 2. fıkrası Anayasa'nın 48. ve 49. maddelerine aykırıdır.

Bilindiği gibi kooperatif ve birlikler birer "tüzel kişi"; hak sahibi birer varlıktırlar. Bu yüzden Anayasa'nın 48. maddesinin ilk kelimesinin "herkes" sözcüğünün kapsamına girerler.

"Herkes" gibi kooperatif ve birlikler de, diledikleri alanda çalışma hak ve hürriyetine sahiptirler.

Devlet, bunların güvenlik ve kararlılık içinde çalışmalarını sağlayacak tedbirleri alır. (Any.M.48)

Çünkü;

"Çalışma herkesin hakkı ve ödevidir" (Any.M.49/1)

Devletin görevi, herkesin çalışma hak ve hürriyetini güvence altına almaktır, yoksa bir takım bahanelerle -söz konusu hak ve hürriyetleri- kısıtlamak, hatta ortadan kaldırmak değildir.

Halbuki 4572 sayılı Kanun'un 3. maddesinin 2. fıkrası, bir kısım çalışma hakkını kooperatif ve birliklerin elinden almaktadır.

Bu yüzden 2. fıkra, Anayasa'nın 48. ve 49. maddelerine aykırıdır.

Gerçekten kooperatif ve birliklerden, kendi ürünlerini belli bir aşamadan sonra işlemeye devam edebilmeleri için, kendilerinin dışında, "anonim şirket statüsünde ayrı bir tüzel kişilik" oluşturmalarını talep etmenin hiç bir Anayasal dayanağı olamaz.

Böyle bir düzenlemenin "rasyonel ekonomik dayanağı" da olamaz. Çünkü modern ekonomilerde, imkanı olan ve fırsat bulan her işletme "iç ve dış tasarruflar"dan istifade etmek için "dikey entegrasyon"a gitmekte, "işletmeler zinciri" oluşturmakta, "holdingleşmekte"dir.

Nitekim "şirket evlilikleri" diye bilinen holding birleşmeleri, bu durumun uygulamadaki somut örnekleridir.

Kısaca 4572 sayılı Kanun'un 3. maddesinin 2. fıkrası, hem

- Modern ekonominin gereklerine hem de

- Anayasa'nın 48. ve 49 maddelerine aykırıdır, mutlaka iptal edilmelidir.

b) 4572 sayılı Kanun'un 3. maddesinin 2. fıkrası Anayasa'nın 171. maddesine aykırıdır.

Anayasa'nın 171. maddesine göre;

“Devlet, milli ekonominin yararlarını dikkate alarak, öncelikle üretimin artırılmasını ve tüketicinin korunmasını amaçlayan kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır.”

Yarı mamül hale getirdikleri ürünleri işleyip tam mamül hale getirebilmeleri için kooperatif veya birlikleri, kendilerinden ayrı anonim şirketler şeklinde yeni tüzelkişilikler oluşturmaya mecbur kılmanın,

- Kooperatifçiliği geliştirmeye bir katkısı olmayacağı gibi

- Milli ekonomiye ve

- Tüketicinin korunmasına da, bir katkısı olmayacaktır.

Tam aksine, iktisadi işletmeleri parçalayarak üretim ölçeğini küçük birimlere ayıracağı için;

- Kaynak israfına yol açacak, maliyetleri artıracak: maliyet enflasyonuna sebep olacak, ekonomiyi ve tüketiciyi olumsuz yönde etkileyecektir.

Sonuçta, Anayasa'nın 171. maddesine aykırı durumlar ortaya çıkacaktır.

B) 4572 sayılı Kanun'un Geçici 1. maddesinin (D) ve (E) bentleri Anayasa'ya aykırıdır.

1) Geçici 1. maddenin (D) bendi Anayasa'nın 171. maddesine aykırıdır.

Geçici 1. maddenin (D) bendi, “dört yıl” süreyle görev yapacak olan “yedi kişilik” bir “yeniden Yapılandırma Kurulu” kurmaktadır.

Geçici 1. maddenin (D) bendinin Yeniden Yapılandırma Kurulu'nun oluşumunu düzenleyen 2. fıkrası aynen şöyledir.

“Yeniden Yapılandırma Kurulu'na, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en çok altı ay içinde Bakanlık ve Hazine Müsteşarlığı mensupları, üniversite öğretim üyeleri veya kooperatifçilik veya işletmecilik konusunda bilgi ve deneyim sahibi kişiler arasından, biri Bakanlık mensuplarından olmak üzere dört üye Sanayi ve Ticaret Bakanı, biri Hazine Müsteşarlığı mensuplarından olmak üzere iki üye Hazine Müsteşarlığının bağlı olduğu Devlet Bakanı tarafından, bir üyede birliklerin yönetim kurulu üyeleri içinden kendi aralarında yapacakları seçim ile belirlenir ve Bakanlar kurulunca en çok dört yıl görev yapmak üzere atanır. Yönetim kurulu üyeliği sona eren birlik temsilcisinin Yeniden Yapılandırma Kurulundaki görevi de sona erer. Boşalan üyeliklere aynı usule göre atama yapılır. Kurul üyeleri, kendi aralarından üye tam sayısının salt çoğunluğu ile bir başkan ve bir başkan vekili seçer.”

Görüldüğü gibi Yeniden Yapılandırma Kurulu'nun, birliklerce belirlenen üyesi dahil, yedi üyesinin tamamı hükümet tarafından atanacaktır. Kaldı ki, bu Kurul'da ülke çapında hizmet veren 16 birlik ve kooperatifi temsilen bir tek üyenin bulunması, fiilen 15 birlik ve kooperatifin Yeniden Yapılandırma Kurulu'nda temsil edilmemesi anlamını taşımaktadır. Ayrıca (D) bendinin 1. fıkrasının son cümlesine göre de;

“Kurul, Sanayi ve Ticaret Bakanı'na karşı sorumludur.”

Yeniden Yapılandırma Kurulu'nun, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na karşı sorumlu olması, üyelerinin belirlenme ve atanma biçimi, Devletin, bütün kooperatif ve birliklere, resmen ve fiilen el koyması anlamına gelmektedir.

Halbuki Devletin kooperatiflerle birlikler üzerinde “idari vesayet yetkisi” dahi yoktur.

Malumları olduğu üzere, Anayasa'nın 171. maddesinin ilk şeklinde yer alan ve kooperatifler konusunda Devlete her türlü “kontrol ve denetim” yetkisi veren, bu yüzden de geniş tartışmalara yol açan hatta Anayasa Mahkemesi'nin kooperatiflerle ilgili kararlarına (T.26.6.1986, E.1985/9, K.1986/14 ve T.13.1.1987, E.1985/22, K.1987/2) dayanak teşkil eden ikinci fıkra (171. maddenin 2. fıkrası), 23.7.1995 tarih ve 4121 sayılı Kanun ile Anayasa'dan çıkarılmıştır.

Bu yüzden, 4572 sayılı Kanun'un Geçici 1. maddesinin (D) bendinin 1. ve 2. fıkralarının Anayasal dayanağı yoktur; iptal edilmeleri icap eder.

Geçici 1. maddenin (D) bendinin 1.ve 2. fıkraları iptal edilince diğer (3., 4., 5., 6. ve 7.) fıkralarında uygulanma olanakları kalmadığı için 2949 sayılı Kanun'un 29/2. maddesi uyarınca iptal edilmeleri gerekir.

2) 4572 sayılı Kanun'un Geçici 1. maddesinin (E) bendi de Anayasa'nın 2., 10. ve 171. maddelerine aykırıdır.

Geçici 1. maddenin (D) bendi iptal edilince, (E) bendinin 1. ve 2. fıkralarının uygulanma olanağı kalmayacaktır. Bu yüzden (E) bendinin 1. ve 2. fıkralarında da iptalleri gerekir.

(E) bendinin 3. fıkrası;

"Kooperatif ve birliklere, genel bütçeden yeniden yapılandırma amacıyla 2000 yılı Bütçesinden tahsis edilen ödenekler ile uluslararası finans kuruluşlarınca desteklenen projeler için sağlanan doğrudan ya da dolaylı mali kaynaklar ve kredi teminatları dışında Devlet veya diğer kamu tüzel kişilerinden herhangi bir mali destek sağlanamaz."

hükümünü taşımaktadır.

Anayasa'nın 171. maddesinde belirtildiği gibi;

- Milli ekonominin yararı,
- Üretimin artırılması,
- Tüketicinin korunması ve
- Kooperatifçiliğin gelişmesi,

için devlet desteğinin gerekli olduğu hallerde devlet ve diğer kamu tüzel kişilerinin kooperatif ve birliklere mali destek sağlamaması açıkça Anayasa'ya aykırı olacaktır.

Bu yüzden 3. fıkranın iptali gerekir.

Öte yandan hem 03.03.1949 tarih ve 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 1. maddesine göre hem de işbu 4572 sayılı Kanun'un 6. maddesinin son fıkrasına göre kooperatifler ortak dışı elde edecekleri gelir sebebiyle kurumlar vergisi mükellefidir.

Sermaye şirketleri (anonim, limited, komandit şirketler), kamu iktisadi müesseseleri, dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmeler ve iş ortaklıkları gibi diğer kurumlar vergisi mükellefleri "yatırım indirimi" ve "vergi teşvikleri"nden istifade ederken kooperatiflerin kapsam dışı tutulması, Anayasa'nın 10. maddesine; eşitlik ilkesine aykırı düşecektir.

Bu yüzden de söz konusu fıkranın iptali gerekir.

Geçici 1. maddenin (E) bendinin son (4) fıkrası Anayasa'nın 2. maddesine, Hukuk Devleti ilkesine aykırıdır. Bu yüzden söz konusu fıkra iptal edilmelidir.

Anılan (4) fıkra şöyledir;

"Bakanlık, yeniden yapılandırma süresi içinde görev yapmak üzere, birlik denetim kurullarında, denetim veya kooperatifçilik konusunda deneyimli bakanlık mensupları arasından bir denetçi görevlendirebilir. Bu şekilde görevlendirilenlere en yüksek devlet memuru aylığından (ek gösterge dahil) fazla olmamak üzere Bakanlıkça belirlenecek net aylık ücret Birlikçe ödenir."

Görüldüğü gibi Bakanlığın re'sen görevlendirdiği denetçinin ücretini, mecburen birlik ödeyecektir.

Böyle bir uygulamanın Hukuk Devleti ilkesine ters düşeceği gayet açıktır.

YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI SEBEPLERİ

1) 4572 sayılı Kanun'un dava konusu hükümleri (3. maddenin 2. fıkrası ile Geçici 1. maddenin D ve E bentleri) Anayasa'nın 2., 10. ve 171. maddelerine açıkça aykırıdır.

2) Dava konusu hükümlerin uygulanması halinde hem kooperatiflerle birlikler, hem ülke ekonomisi ve hem de Demokratik Hukuk Devleti telafisi imkansız bir takım zararlarla karşı karşıya gelecektir.

3) Dava konusu hükümler hakkında yürürlüğün durdurulması kararı verilirse hukuk sistemimizde herhangi bir boşluk belirmeyecektir.

4) Eğer anılan hükümler hakkında yürürlüğün durdurulması kararı verilmeyip de bilahare iptal kararı verilirse işbu iptal kararı büyük ölçüde etkisiz kalacaktır.

SONUÇ

Anayasa'nın 2., 10., 48., 49. ve 171. maddelerine açıkça aykırı olup uygulanması halinde hem kooperatiflerle birlikler, hem ülke ekonomisi hem de Demokratik Hukuk Devleti bakımından bir takım telafisi imkansız zararlar doğuracağı kesin bulunan 01.06.2000 tarih ve 4572 sayılı Kanun'un 3. maddesinin 2. fıkrası ile geçici 1. maddesinin (D) ve (E) bentleri hakkında acilen yürürlüğün durdurulması ve iptal kararı verilmesini saygılarımla arz ederim"

II- YASA METİNLERİ

A- İptali İstenen Yasa Kuralları

4572 sayılı Yasa'nın, iptali istenilen ibare ve kuralları da içeren maddeleri şöyledir:

1- "MADDE 3.- Kooperatif ve birlikler; ortakların ve gerektiğinde diğer üreticilerin ürünlerini daha iyi şartlarla değerlendirmek, meslekî faaliyetleri ile ilgili ihtiyaçlarını karşılamak ve ekonomik menfaatlerini korumak konularında çalışırlar.

Kooperatif ve birliklerin, ilk işleme hüviyetindeki işletme ve tesisleri dışında kalan sonraki üretim aşamaları için kuracakları iktisadî işletmeler, anonim şirket statüsünde ayrı bir tüzel kişilik olarak kurulup faaliyet gösterirler.

Kooperatif ve birliklerin çalışma konuları ile ürün alım ve değerlendirme işlemlerine ilişkin esaslar örnek ana sözleşmelerde gösterilir"

2- "Geçici Madde 1.- A) Bu Kanunun yürürlüğe girmesinden önce 1196 sayılı Tütün Tarım Satış Kooperatifleri ve Bölge Birlikleriyle Türkiye Tütün Tarım Satış Kooperatifleri Genel Birliği Kanunu ve 3186 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinin

Kuruluşu Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanuna göre kurulmuş bulunan kooperatif ve birlikler, başkaca bir işleme gerek olmaksızın bu Kanuna göre kurulmuş sayılırlar.

Bu Kanunun yürürlüğe girdiğı tarihten itibaren en çok dört ay içerisinde örnek anasözleşmeler hazırlanır. İntibak işlemi tamamlanıncaya kadar mevcut anasözleşmelerin bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanır.

B) Halen kurulmuş ve faaliyette bulunan kooperatif ve birlikler, anasözleşmelerini en çok bir yıl içerisinde bu Kanuna intibak ettirmek zorundadırlar. Bu hususa riayet etmeyen kooperatifler ve birlikler dağılmış sayılır. Kanunen tasfiye ile görevlendirilmiş kimseler tarafından, dağılmadan başlayarak en çok iki ay içerisinde tasfiyeye geçilmediğı takdirde Bakanlık veya Hazine tarafından mahkemedен tasfiye memuru atanması istenebilir. Mahkemece atanacak tasfiye memuru, mevcut anasözleşmede tasfiye kuruluna verilen görev ve yetkileri yerine getirir.

Anasözleşmelerini bu Kanuna intibak ettirmek için kooperatif ve birliklerin yapacakları genel kurullar, olağan genel kurulların usul ve çoğunluğuna göre toplanır ve karar verirler. Bu genel kurullarda, boş bulunan yönetim ve denetim kurulu üyelikleri ve yedekleri ile eksik olan birlik temsilcilikleri ve yedekleri için, mevcutların kalan süresi kadar görev yapmak üzere seçim yapılır.

C) Birliklerin mevcut genel müdür ve genel müdür yardımcılarının görevleri, organların seçiminin yapıldığı birlik genel kurul toplantısında; müşterek çalışma esasını benimseyen birliklerde ise tüm birliklerin organlarının seçiminin tamamlanmasını takiben sona erer. Bunlar, yönetim kurulunun uygun görmesi halinde yeniden atanabilirler.

D) Kooperatif ve birliklerin yeniden yapılandırılması, ekonomik etkinlik ve verimlilik ilkeleri çerçevesinde faaliyetlerini sürdürebilir bir yapıya kavuşturulabilmesi ve bu amaçla alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi konularında çalışma, inceleme ve önerilerde bulunmak üzere yedi üyeden oluşan Yeniden Yapılandırma Kurulu oluşturulur. Kurul, Sanayi ve Ticaret Bakanına karşı sorumludur.

Yeniden Yapılandırma Kuruluna, bu Kanunun yürürlüğe girdiğı tarihten itibaren en çok altı ay içinde Bakanlık ve Hazine Müsteşarlığı

mensupları, üniversite öğretim üyeleri veya kooperatifçilik veya işletmecilik konusunda bilgi ve deneyim sahibi kişiler arasından, biri Bakanlık mensuplarından olmak üzere dört üye Sanayi ve Ticaret Bakanı, biri Hazine Müsteşarlığı mensuplarından olmak üzere iki üye Hazine Müsteşarlığının bağlı olduğu Devlet Bakanı tarafından, bir üye de birliklerin yönetim kurulu üyeleri içinden kendi aralarında yapacakları seçim ile belirlenir ve Bakanlar Kurulunca en çok dört yıl görev yapmak üzere atanır. Yönetim kurulu üyeliği sona eren birlik temsilcisinin Yeniden Yapılandırma Kurulundaki görevi de sona erer. Boşalan üyeliklere aynı usule göre atama yapılır. Kurul üyeleri, kendi aralarından üye tam sayısının salt çoğunluğu ile bir başkan ve bir başkan vekili seçer.

Yeniden Yapılandırma Kurulu, faaliyetlerine yardımcı olmak üzere; yeniden yapılandırma, özelleştirme, plânlama, denetim, kooperatifçilik veya işletmecilik konularında deneyimli uzmanlardan ve danışmanlardan Yürütme Birimi oluşturabilir. Yürütme Birimi Başkanı, Kurul üyelerinin en az beşinin olumlu oyu ile seçilir. Yürütme Biriminin dört yıllık iş plânı Yeniden Yapılandırma Kurulu tarafından belirlenir. Yürütme Biriminin çalışma usul ve esasları ile bu birimde çalıştırılacak yapılacak ödemeler Yeniden Yapılandırma Kurulunun önerisi, Sanayi ve Ticaret Bakanının uygun görüşü ve Hazine Müsteşarlığının bağlı olduğu Devlet Bakanının onayı ile belirlenir.

Yeniden Yapılandırma Kurulu başkan ve üyelerine ödenecek huzur hakları ve harcırah, Sanayi ve Ticaret Bakanı ile Hazine Müsteşarlığının bağlı olduğu Devlet Bakanının onayı ile belirlenir. Huzur hakkının aylık net tutan en yüksek Devlet memuru aylığının (ek gösterge dahil), harcırah ise en yüksek Devlet memuru harcırahının üç katını geçemez.

Kooperatif ve birlikler, bu Kanunda belirlenen amaçlar çerçevesinde yeniden yapılandırma ile ilgili her konuda Yeniden Yapılandırma Kurulunun önerilerini dikkate alır ve kurul ile işbirliği içinde faaliyetlerini sürdürür.

Yeniden Yapılandırma Kurulunun çalışma esasları, uygulayacağı ilke ve programlar, bu sürece uyum için kooperatif ve birliklerce alınması gerekli önlemler ve yapılması gereken işlemler Sanayi ve Ticaret Bakanı ile Hazine Müsteşarlığının bağlı olduğu Devlet Bakanı tarafından müştereken belirlenir.

Yeniden Yapılandırma Kurulunun görev süresi, kurul üyelerinin atanmalarına ilişkin Bakanlar Kurulu Kararının Resmî Gazete’de yayımlandığı tarihten itibaren en çok dört yıldır.

E) Birliklerin, 1.5.2000 tarihi itibarıyla mevcut özel bünye faaliyetleri ile ilgili borçları, borçların ödenmesine kadar geçecek süre içinde bu borçlardan doğan faiz ve gecikme zammı gibi fer’i borçları ile personel kadrolarında yapılacak düzenlemeler için gerekli tazminat tutarı, Yeniden Yapılandırma Kurulunun önerileri dikkate alınarak Hazinece üstlenilip tasfiye olunur.

Yeniden yapılandırma süresince, kooperatif ve birliklerin özel bünye borçlarının tasfiyesi ve yeniden yapılandırma nedeniyle oluşabilecek personel tazminatları, kooperatif ve birliklerin yeniden yapılandırılması amacıyla dışardan alınacak her türlü denetim, danışmanlık ve diğer hizmetler için yapılacak ödemeler, Yeniden Yapılandırma Kurulu ve Yürütme Birimine ilişkin giderler ile kooperatif ve birliklerin ihtiyacı olan işletme kredileri Yeniden Yapılandırma Kurulunun önerileri dikkate alınarak genel bütçeden ve Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu gider hesabından karşılanır.

Kooperatif ve birliklere, genel bütçeden yeniden yapılandırma amacıyla 2000 Yılı Bütçesinden tahsis edilen ödenekler ile uluslararası finans kuruluşlarınca desteklenen projeler için sağlanan doğrudan ya da dolaylı malî kaynaklar ve kredi teminatları dışında Devlet veya diğer kamu tüzel kişilerinden herhangi bir malî destek sağlanamaz.

Bakanlık, yeniden yapılandırma süresi içinde görev yapmak üzere, birlik denetim kurullarında, denetim veya kooperatifçilik konusunda deneyimli Bakanlık mensupları arasından bir denetçi görevlendirebilir. Bu şekilde görevlendirilenlere en yüksek Devlet memuru aylığından (ek gösterge dahil) fazla olmamak üzere Bakanlıkça belirlenecek net aylık ücret Birlikçe ödenir.

F) Birliklerin bu Kanunun yayımı tarihi itibarıyla sahip oldukları iktisadî işletmeler, üç yıl içerisinde anonim şirket haline dönüştürülebilir. Bu amaçla ve 31.12.2003 tarihine kadar uygulanmak üzere; bu Kanun hükümlerine göre kurulan kooperatif ve birliklerin müştereken ve sermayesinin % 51’ine sahip olmak üzere kuracakları anonim şirketlere sermaye olarak gösterecekleri ayınların bu şirketlere devrinden doğan kazançlar ile bu şirketteki hisselerinin, birbirlerine, kooperatif ortağı üreticilere, kooperatif ve birlik

alışanlarına veya borçlarının tasfiyesi amacıyla gerçek ve tüzel kişilere satışı veya devri işlemlerinden doğan kazançlar kurumlar vergisinden müstesnadır.

Kooperatif ve birliklerin sermayesinin en az % 51'ine sahip oldukları şirketlerin kuruluş, tescil, hisse senedi çıkarma işlemleri ile bu şirketlerdeki hisselerinin yukarıda belirtilen kişi ve kuruluşlara satışı veya devri işlemleri 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 28 inci maddesindeki kesintiler ile her türlü vergi, resim ve harçtan istisna edilir.

Bu madde kapsamında yapılan işlemler, katma değer vergisi uygulaması bakımından 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 37 ila 39 uncu maddelerinde yazılı devir işlemleri gibi addolunur.

G) Yeniden yapılandırma süresince, ortak üreticilerin kooperatif ortaklığından ayrılma talepleri halinde, kendilerine sermaye payı iadesi işlemi yapılmaz. Ancak, birliklerin sahip oldukları iktisadî işletmelerin anonim şirkete dönüştürülmesi halinde, iade edilmeye sermaye payları oranında bu şirketlere ortak olabilirler. Bu durumda ortaklık payları, ortaklardan tahsil edilmiş olan sermaye payları karşılığı ürün miktarlarının son iş yılında gerçekleşen ortalama alım fiyatı ile çarpımı suretiyle hesaplanır. Bu hüküm, ölen ortakların varislerine yapılacak sermaye payı iadeleri için uygulanmaz.

H) Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri personeli olup, 15.5.2000 tarihi itibariyle Bakanlıkta görev yapmakta olan 230 kişiden, bu Kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir ay içinde yazılı olarak başvuruda bulunan ve tabi oldukları sosyal güvenlik mevzuatına göre 2000 yılı içerisinde emeklilik hakkını kazanamayacak olanlar Bakanlığın boş memur kadrolarına atanırlar. Ancak, bunlar Bakanlıkta uygun kadro bulunmaması halinde diğer kamu kurum ve kuruluşlarının durumlarına uygun boş memur kadrolarına atanırlar.

Bu Kanun uyarınca memur kadrosuna ataması yapılan personelin Tarım Satış Kooperatif ve Birliklerinde işçi statüsünde geçen hizmet süreleri, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 36 ncı maddesinin "Ortak Hükümler" bölümünün (c) bendinin 7 nci alt bendinde belirtilen esaslar dahilinde öğrenim durumları itibariyle yükselebilecekleri dereceyi aşmamak ve boş kadro bulunmak koşuluyla kazanılmış hak aylık derece ve kademelerinin tespitinde değerlendirilir.

Bu suretle Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı ile ilişkilendirilen personelin kazanılmış hak aylık derecelerinde değerlendirilmeyen geçmiş hizmetleri, yürürlükteki hükümlere göre emekli keseneğine esas aylıklarında değerlendirilir. Söz konusu personele, iş mevzuatına göre herhangi bir tazminat ödenmez. Bu personelin önceden kıdem tazminatı ödenmiş süreleri hariç kıdem tazminatına esas olan geçmiş hizmet süreleri 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu hükümlerine göre emekli ikramiyelerinin hesabında dikkate alınır.

Bu fıkra kapsamındaki personelden, memuriyet kadrolarına geçmek istemeyenler bir ay içinde Tarım Satış Kooperatif ve Birliklerine iade edilirler.

Devlet Personel Başkanlığı, personel ihtiyacı bulunan kamu kurum ve kuruluşlarını tespiti, gerekli bilgi ve belgeleri istemeye ve uygulamaya ilişkin diğer esas ve usulleri tespit etmeye yetkilidir.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

İptal gerekçesinde dayanılan Anayasa kuralları şunlardır :

1- “MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.”

2- “MADDE 10.- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

3- “MADDE 48.- Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir.

Devlet, özel teşebbüslerin millî ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır.”

4- “MADDE 49.- Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir.”

Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır.”

5- “MADDE 171.- Devlet, millî ekonominin yararlarını dikkate alarak, öncelikle üretimin artırılmasını ve tüketicinin korunmasını amaçlayan kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır.”

III- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Mahir Can ILICAK, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU ve Ahmet AKYALÇIN'ın katılmalarıyla 11.10.2000 günü yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine; yürürlüğü durdurma isteminin bu konudaki raporun hazırlanmasından sonra ele alınmasına oybirliğiyle karar verilmiştir.

IV- ESASIN İNCELENMESİ

Dava dilekçesi ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, iptali istenilen yasa kurallarıyla, aykırılık savına dayanak yapılan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

A- Genel Açıklama

21.10.1935 günlü, 2834 sayılı “Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Hakkında Kanun” ile tarım satış kooperatif ve birlikleri kurulmuştur. Bu kuruluşlar hakkında daha sonra 238 sayılı “Kanun Hükmünde Kararname” ve 3186 sayılı “Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinin Kuruluşu Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun” ile düzenlemeler yapılmıştır.

16.6.2000 günlü, 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun ile önceki yasalar yürürlükten kaldırılmış, tarım satış kooperatif ve birlikleri etkin ve sürdürülebilir bir şekilde özerk ve malî yönden bağımsız kılınmıştır..

Böylece, kooperatif ve birlikler demokratik bir yapıya kavuşturularak, siyasi müdahalelerden uzak, uluslararası kooperatifçilik ilkelerine uygun olarak yönetilebilmelerine olanak sağlanmak istenmiştir.

Yasa'da kooperatif ve birliklerin ilk işleme hüviyetindeki işletme ve tesisleri dışında kalan sonraki üretim aşamaları için kuracakları iktisadî işletmelerin anonim şirket haline dönüştürülerek bu kuruluşların güçlü bir sermaye yapısına sahip olmaları hedeflenmiştir.

Diğer taraftan, kooperatifler ve birliklerin sorunlarına çözüm oluşturulması ve bu kuruluşların yeniden yapılandırılarak, ekonomik etkinlik ve verimlilik ilkeleri çerçevesinde faaliyetlerini sürdürebilecek bir yapıya kavuşturulabilmesi amacıyla "Yeniden Yapılandırma Kurulu" oluşturulması öngörülmüş, yeniden yapılandırma süresince, kooperatif ve birliklerin 1.5.2000 tarihi itibarıyla özel bünye faaliyetlerine ilişkin borçları yeniden yapılandırma nedeniyle oluşabilecek personel tazminatları ve ihtiyaç duyacakları işletme kredileri Yeniden Yapılandırma Kurulunun önerileri gözetilerek genel bütçeden ve Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonundan karşılanması olanağı getirilmiştir.

B- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

Dava dilekçesinde, kooperatif ve birliklerin diledikleri alanda çalışma hak ve hürriyetine sahip oldukları, anonim şirket statüsünde ayrı bir tüzelkişilik oluşturanın yasal dayanağı bulunmadığı gibi, bunun kooperatifçiliği geliştirmeye, milli ekonomiye ve tüketicinin korunmasına katkı sağlamayacağı, Yeniden Yapılandırma Kurulu oluşturmakla kurumlara müdahale edildiği, kooperatiflere malî desteğin sağlanmadığı, bazı kurumlar vergi indiriminden yararlandığı halde kooperatiflerin bu imkândan yararlanmadığı, Bakanlığın görevlendirdiği denetçiye ücretin birlikçe ödenmesinin hukuk devleti ilkesi ile bağdaşmadığı, bu nedenlerle dava konusu kuralların Anayasa'nın 2., 10., 48., 49. ve 171. maddelerine aykırılık oluşturduğu ileri sürülmüştür.

1- Yasa'nın 3. Maddesinin İkinci Fıkrası'nın İncelenmesi

3. maddenin dava konusu ikinci fıkrasında, tarım satış kooperatif ve birliklerinin, ilk işleme hüviyetindeki işletme ve tesisleri dışında kalan sonraki üretim aşamaları için kuracakları iktisadî

işletmelerin anonim şirket statüsünde ayrı bir tüzelkişilik olarak kurulup faaliyet gösterecekleri belirtilmiştir.

Anayasa'nın "Çalışma ve sözleşme hürriyeti" başlıklı 48. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetine sahip bulunduğu, özel teşebbüsler kurmanın serbest, ikinci fıkrasında, özel teşebbüslerin ulusal ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmalarını sağlayacak ekonomik ve sosyal politikaları uygulamanın devletin görevi olduğu belirtilmiştir.

Maddenin gerekçesinde, özgürlük temeline dayalı bir toplumda irade serbestliği çerçevesinde ferdin sözleşme yapma, meslek seçme ve çalışma özgürlüğünün garanti edilmesinin doğal olduğu, ancak bu özgürlüklerin kamu yararı amacıyla ve yasayla sınırlanabileceği, Devletin özel teşebbüslerin güvenlik ve kararlılık içinde çalışması için gerekli tedbirleri almasında hem özel teşebbüs sahiplerinin hem de bu teşebbüsler aracılığı ile toplumun diğer fertlerinin ve sonuçta toplumun refahının sağlanacağının amaçlandığı açıklanmıştır.

Dava konusu düzenlemeyle Anayasa'nın 48. maddesinin ikinci fıkrası gözetilerek sonraki üretim aşamaları için kurulacak iktisadi işletmelerin anonim şirket statüsünde ayrı bir tüzel kişilik olarak kurulup faaliyet göstermeleri uygun görülmüştür.

Anayasa'nın 171. maddesinde ise "Devlet, milli ekonominin yararlarını dikkate alarak, öncelikle üretimin artırılmasını ve tüketicinin korunmasını amaçlayan kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır" denilmiştir.

Buna göre kuralın, tarım satış kooperatif ve birliklerine serbest piyasa koşullarında sektörlerindeki rakipleri ile rekabet edebilmesi, kârlı ve verimli şekilde çalışabilmesi, üreticinin ürettiği tarımsal ürünü en iyi şartlarda değerlendirebilmesi, tüketicinin ise kaliteli olarak üretilen ürünü daha iyi koşullarda alabilmesi, dolayısıyla ulusal ekonomiye katkı sağlaması amacı gözetilerek düzenlendiği anlaşılmıştır.

Bu nedenlerle kural Anayasa'nın 48. ve 171. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

Konunun Anayasa'nın 49. maddesi ile ilgisi görülmemiştir.

2- Yasa'nın Geçici 1. Maddesi'nin (D) Bendi'nin İncelenmesi

Yasa'nın dava konusu (D) bendinin;

Birinci paragrafında Yeniden Yapılandırma Kurulu'nun yedi üyeden oluştuğu, Sanayi ve Ticaret Bakanı'na karşı sorumlu olduğu;

- İkinci paragrafında Yeniden Yapılandırma Kurulu üyelerinin seçilme yöntemleri, görev süresi, başkan ve başkanvekilinin seçimi;

- Üçüncü paragrafında Yeniden Yapılandırma Kurulu'nun çalışmalarına yardımcı olmak üzere, yeniden yapılandırma, özelleştirme, plânlama, denetim, kooperatifçilik veya işletmecilik konularında deneyimli uzman ve danışmanların görev alacağı bir "yürütme birimi" oluşturulacağı;

- Dördüncü paragrafında Yeniden Yapılandırma Kurulu'nun başkan ve üyelerine ödenecek huzur hakkı ve yolluk miktarı;

- Beşinci paragrafında kooperatif ve birliklerin, yasada ki amaçlar çerçevesinde yeniden yapılandırma ile ilgili her konuda Yeniden Yapılandırma Kurulu'nun önerilerini dikkate alacağı ve kurul ile işbirliği içinde faaliyetlerini sürdürecekleri;

- Altıncı paragrafında Yeniden Yapılandırma Kurulu'nun çalışma esaslarının, uygulayacağı ilke ve programların, kooperatif ve birliklerin yeniden yapılandırma sürecine uyum sağlamaları için alınması gereken önlemler ile yapılması gereken işlemlerin, Sanayi ve Ticaret Bakanı ile Hazine Müsteşarlığı'nın bağlı olduğu Devlet Bakanı tarafından müştereken belirleneceği;

- Yedinci paragrafında, kurulun görev süresinin en çok dört yıl olduğu

belirtilmiştir.

Bu düzenlemeyle, kooperatif ve birliklerin yeniden yapılandırılması, ekonomik etkinlik ve verimlilik ilkeleri çerçevesinde faaliyetlerini sürdürebilir bir yapıya kavuşturulması sürecinde çalışma, inceleme ve önerilerde bulunmak üzere görev süresi dört yıl olan "Yeniden Yapılandırma Kurulu" ile, bu kurula faaliyetlerinde yardımcı olmak üzere, yeniden yapılandırma, özelleştirme, plânlama, denetim, kooperatifçilik veya işletmecilik konularında deneyimli

uzmanlardan ve danışmanlardan oluşan “Yürütme Birimi”nin kurulması öngörülmüştür.

Tarım satış kooperatifleri ve birliklerinin üreticinin elde etmiş olduğu tarımsal ürünü en iyi şekilde değerlendirmesi, pazarlayabilmesi, bu kuruluşların sahibi bulundukları fabrika ve tesislerin verimli ve kârlı şekilde çalışabilmesi ve sektörlerindeki rakipleri ile rekabet edebilmesine yardımcı olmak amacının gözetildiği anlaşıldığından 3. maddenin ikinci fıkrası için belirtilen gerekçelerle kural Anayasa’ya aykırı görülmemiştir. İstem reddi gerekir.

3- Yasa’nın Geçici 1. Maddesi’nin (E) Bendi’nin Birinci Paragrafındaki Kimi İbareler İle Üçüncü ve Dördüncü Paragraflarının İncelenmesi

Dava konusu (E) bendinin;

-Birinci paragrafında birliklerin borçlarından doğan faiz ve gecikme zammı gibi fer’i borçları ile personel kadrolarında yapılacak düzenlemeler için gerekli tazminat tutarının yapılandırma kurulunun önerileri dikkate alınarak Hazine’ce üslenilip tasfiye olunacağı;

-İkinci paragrafında, kooperatif ve birliklerin borçlarının tasfiyesi ve yeniden yapılandırma nedeniyle oluşabilecek personel tazminatlarının, kooperatif ve birliklerin yeniden yapılandırılması amacıyla dışarıdan alınacak her türlü denetim, danışmanlık ve diğer hizmetler için yapılacak ödemelerin Yeniden Yapılandırma Kurulu ve Yürütme Birimi’ne ilişkin giderlerin ve işletme kredilerinin, kurulun önerileri dikkate alınarak genel bütçeden ve destekleme ve fiyat istikrar fonu gider hesabından karşılanacağı;

-Üçüncü paragrafında, kooperatif ve birliklere, genel bütçeden yeniden yapılandırma amacıyla 2000 yılı Bütçesinden tahsis edilen ödenekler ile uluslararası finans kuruluşlarınca desteklenen projeler için sağlanan doğrudan ya da dolaylı malî kaynaklar ve kredi teminatları dışında Devlet veya diğer kamu tüzelkişilerinden malî destek sağlanamayacağı;

-Dördüncü paragrafında, yeniden yapılandırma süresi içinde bakanlık mensupları arasından denetçi görevlendirilebileceği, bunların ücretlerinin Birlikçe ödeneceği,

belirtilmiştir.

Maddenin gerekçesinde “(E) fıkrasıyla birliklerin bu Kanun’un yürürlüğe girdiği tarihe kadarki faaliyetleri sonucu karşılaştıkları ve karşılaşacakları zararlar ile bu faaliyetlerine ilişkin borçlarının ortadan kaldırılarak özerk halde sürdürecekleri çalışmaları için başlangıçta yeterli malî güce sahip kılınmaları amaçlanmıştır; bu Kanun’un yürürlüğe girmesiyle beraber, personel kadrolarını mutlaka yeniden düzenlemek zorunda kalacak olan birliklere kaynak yaratılmıştır.

Ayrıca, yeniden yapılandırma süresince, kooperatif ve birliklerin özel bünye faaliyetleri ile ilgili borçlarının tasfiyesi ve yeniden yapılandırma nedeniyle oluşabilecek personel tazminatları, kooperatif ve birliklerin yeniden yapılandırılması amacıyla dışarıdan alınacak her türlü denetim, danışmanlık ve diğer hizmetler için yapılacak ödemeler, Yeniden Yapılandırma Kurulu ve Yürütme Birimine ilişkin giderler ile kooperatif ve birliklerin ihtiyacı olan işletme kredilerinin, Yeniden Yapılandırma Kurulu’nun önerileri dikkate alınarak genel bütçeden ve Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu’ndan karşılanması hükme bağlanarak yeniden yapılandırma için gerekli finansman kaynağı da gösterilmiştir.

Diğer yandan, kooperatif ve birliklerin yeniden yapılandırılması amacıyla sağlanacak olan kaynaklara açıklık getirmek ve kaynak israfını önlemek bakımından, yeniden yapılandırma süresince, genel bütçeye konulacak ödenek ile uluslararası finans kuruluşlarınca desteklenen projeler çerçevesinde doğrudan ya da dolaylı olarak temin edilecek malî kaynaklar ve krediler dışında Devlet veya diğer kamu tüzelkişilerince herhangi bir malî destek verilmemesi öngörülmüştür.

Yeniden yapılandırma süresince, hesap ve işlemlerin sağlıklı ve amaca uygun bir şekilde yürütülmesinin denetimini sağlamak amacıyla, birliklerin denetim kurullarında denetim ve kooperatifçilik konusunda deneyimli Sanayi ve Ticaret Bakanlığı mensupları arasından bir denetçi görevlendirilmesi ve denetçiye ödenecek ücretin belirlenmesi hükme bağlanmıştır.” denilmiştir.

Kooperatifçiliğin geliştirilmesi ve millî ekonominin yararları gözetilerek, yeniden yapılanma sürecine ilişkin, Yasayla getirilen olanakların uygulamaya konulabilmesi için kooperatif ve birliklerin kaynaklarına açıklık getirilip kaynak savurganlığının önlenmesine ve maddede belirtilen kimi borçlar üstlenilerek birliklere malî desteğin sağlanmasına, yeniden yapılandırma süreci içinde görev yapmak üzere birlik denetim kurullarında başkanlıkça görevlendirilebilecek

denetçilere ödenecek ücretlerde eşitliği sağlamak amacıyla bunun üst sınırının yasa ile belirlenip miktarının tespitinin Bakanlığa bırakılmasına ve ücretlerin hizmetten yararlanan birlikçe ödenmesine ilişkin düzenlemeler öngören kuralın, Anayasa'ya aykırılığından söz edilemez.

Bu nedenlerle kural, Anayasa'nın 2., 10. ve 171. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

V- SONUÇ

1.6.2000 günlü, 4572 sayılı "Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun"un:

A- 3. maddesinin ikinci fıkrasının,

B- Geçici 1. maddesinin;

1- (D) bendinin,

2- (E) bendinin,

a- Birinci paragrafında yer alan "... Yeniden Yapılandırma Kurulunun önerileri dikkate alınarak ..." ibaresinin,

b- İkinci paragrafında yer alan "... Yeniden Yapılandırma Kurulu ve Yürütme Birimine ilişkin giderler ... Yeniden Yapılandırma Kurulunun önerileri dikkate alınarak ..." ibarelerinin,

c- Üçüncü ve dördüncü paragraflarının,

Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE, 22.10.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Üye
Mehmet ERTEN

Esas Sayısı : 2001/36
Karar Sayısı : 2003/1 (Yürürlüğü Durdurma)
Karar Günü : 16.1.2003

YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİNDE BULUNAN :
Anamuhalefet (Fazilet) Partisi TBMM Grubu adına Parti Genel Başkanı Mehmet Recai KUTAN

YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİNİN KONUSU :
23.11.2000 günlü, 4605 sayılı “Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu, Finansman Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu, Katma Değer Vergisi Kanunu ile 4306 ve 4481 sayılı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Kurumlar Vergisi Kanununa Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun”un; 1. maddesiyle değiştirilen 18.2.1963 günlü, 197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu’nun 10. maddesinin üçüncü fıkrasının (b) bendi, 2. maddesiyle değiştirilen 29.7.1970 günlü, 1318 sayılı Finansman Kanunu’nun 10. maddesinin üçüncü fıkrasının (b) bendi, 5. maddesiyle 31.12.1960 günlü, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu’na eklenen geçici 58. maddesi ve 12’nci maddesinin (a) bendinin, Anayasa’nın 2., 5., 7. ve 73. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptalleri ve yürürlüklerinin durdurulması istemidir.

I- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİNİN GEREKÇESİ

23.11.2000 günlü, 4605 sayılı “Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu, Finansman Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu, Katma Değer Vergisi Kanunu ile 4306 ve 4481 sayılı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Kurumlar Vergisi Kanununa Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun”un, dava konusu kurallarının uygulanmaları sonucu doğabilecek sakıncaların önlenebilmesi için yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi istenilmiştir.

II- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİNİN İNCELENMESİ

Yürürlüğün durdurulması istemini de içeren dava dilekçesi ve ekleri, esas inceleme raporu, iptali istenilen kurallar, dayanan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

23.11.2000 günlü, 4605 sayılı “Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu, Finansman Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu, Katma Değer Vergisi

Kanunu ile 4306 ve 4481 sayılı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Kurumlar Vergisi Kanununa Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun"un; 1'inci maddesiyle değiştirilen 18.2.1963 günlü, 197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu'nun 10. maddesinin üçüncü fıkrasının (b) bendi, 16.1.2003 günlü, E.2001/36, K. 2003/3 sayılı kararla iptal edildiğinden bu bendin, uygulanmasından doğacak sonradan giderilmesi güç veya olanaksız durum ve zararların önlenmesi ve iptal kararının sonuçsuz kalmaması için kararın Resmî Gazete'de yayımlanacağı güne kadar yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmesi gerekmektedir.

4605 sayılı Yasa'nın; 2. maddesiyle değiştirilen 29.7.1970 günlü, 1318 sayılı Finansman Kanunu'nun 10. maddesinin üçüncü fıkrasının (b) bendi, 6.6.2002 günlü, 4760 sayılı Yasa'nın 18. maddesinin (3) sayılı fıkrasıyla yürürlükten kaldırıldığından, konusu kalmayan yürürlüğün durdurulması istemi hakkında karar verilmesine yer olmadığına, 5. maddesiyle 31.12.1960 günlü, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'na eklenen geçici 58. madde ile 12. maddesinin (a) bendinin yürürlüklerinin durdurulması isteminin reddine karar verilmesi gerekmektedir.

III- SONUÇ

23.11.2000 günlü, 4605 sayılı "Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu, Finansman Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu, Katma Değer Vergisi Kanunu ile 4306 ve 4481 Sayılı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Kurumlar Vergisi Kanununa Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun"un;

A- 1. maddesiyle değiştirilen 18.2.1963 günlü, 197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu'nun 10. maddesinin üçüncü fıkrasının (b) bendi, 16.1.2003 günlü, E.2001/36, K. 2003/3 sayılı kararla iptal edildiğinden, bu bendin, uygulanmasından doğacak sonradan giderilmesi güç veya olanaksız durum ve zararların önlenmesi ve iptal kararının sonuçsuz kalmaması için kararın Resmi Gazete'de yayımlanacağı güne kadar YÜRÜRLÜĞÜNÜN DURDURULMASINA,

B- 2. maddesiyle değiştirilen 29.7.1970 günlü, 1318 sayılı Finansman Kanunu'nun 10. maddesinin üçüncü fıkrasının (b) bendi, 6.6.2002 günlü, 4760 sayılı Yasa'nın 18. maddesinin (3) sayılı fıkrasıyla yürürlükten kaldırıldığından, KONUSU KALMAYAN YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİ HAKKINDA KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA,

C- 5. maddesiyle 31.12 1960 günlü, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'na eklenen geçici 58. maddenin YÜRÜRLÜĞÜNÜN DURDURULMASI İSTEMİNİN REDDİNE,

D- 12. maddesinin (a) bendinin YÜRÜRLÜĞÜNÜN DURDURULMASI İSTEMİNİN REDDİNE,

16.1.2003 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Üye
Mehmet ERTEN

Esas Sayısı : 2001/3 (Siyasî Parti-İhtar)
Karar Sayısı : 2001/3
Karar Günü : 19.7.2001

İHTAR İSTEMİNDE BULUNAN : Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı

İHTAR İSTEMİNİN KONUSU : Yeniden Doğuş Partisi üyesi Hasan Celal GÜZEL'in Türk Ceza Kanunu'nun 312. maddesinin ikinci fıkrası gereğince hapis cezasına mahkûm olması nedeniyle 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 11. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin beş numaralı alt bendine göre siyasî partiye üye olamayacağı gerekçesiyle aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca davalı Siyasî Parti'ye adı geçenin üyelikten çıkarılması için ihtar kararı verilmesi istemidir.

I- İHTAR İSTEMİNİN GEREKÇESİ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 23.3.2001 günlü, SP. 44Hz.2001/3 sayılı başvuru dilekçesinin gerekçe bölümü şöyledir:

"Yeniden Doğuş Partisi Genel Başkanlığı, Cumhuriyet Başsavcılığımıza gönderdiği 29.1.2001 gün ve 2004-01/004 sayılı yazıyla; aldığı ceza nedeniyle daha önce parti genel başkanlığı ve üyeliğinden istifa etmiş bulunan Hasan Celal Güzel'in, cezasının, 4616 sayılı Kanunla tüm sonuçlarıyla birlikte ertelendiği gerekçesiyle parti üyeliğine yeniden kabul edildiğini bildirmiş ve gerekli işlemin yapılmasını istemiştir.

Cumhuriyet Başsavcılığımız, Yeniden Doğuş Partisi Genel Başkanlığı'na 13.3.2001 gün ve SP.44.Muh.2001/130 sayılı yazı ile; adı geçenin adli sicil kaydında mevcut, Ankara 1 No.lu Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin 1998/47 E, 1999/21 K. sayılı ilamında yer alan ceza hakkında aynı mahkemece, hükümlünün cezasının tamamen infaz edilmiş olması sebebiyle 4616 sayılı Kanuna göre karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiş olduğunu, 4616 sayılı Kanun'un tamamen infaz edilmiş cezalar için uygulanamayacağını, aksine yorumların kanunun çıkarılış amacı ile sözüne ve özüne uygun olamayacağını bildirmiş, Siyasî Partiler Kanunu'nun 11/b-5. maddesinde sayılan T.C.K.nun 312/2. maddesinde öngörülen suçtan hükümlü olması sebebiyle, Hasan Celal Güzel'in parti üyeliğinden çıkarılmasını talep etmiştir.

Yeniden Doğuş Partisi Genel Başkanlığı, bu yazımıza karşı 16.3.2001 gün ve 2013-01/013 sayılı cevabi yazısında gösterdiği gerekçelerle talebimizin yerine getirilemeyeceğini, üyelikten çıkarma işleminin yapılamayacağını bildirmiş bulunmaktadır.

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinde "Bir siyasî partinin bu Kanunun 101. maddesi dışında kalan emredici hükümleri ile diğer kanunların siyasi partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırılık halinde bulunması sebebiyle o parti aleyhine Anayasa Mahkemesine Cumhuriyet Başsavcılığınca re'sen yazı ile başvurulur" hükmü yer almaktadır.

Açıklanan nedenlerle, adı geçen siyasî partinin, Siyasî Partiler Kanunu'nda öngörülen emredici hükümlere aykırılığının giderilmesi için Yüksek Mahkemenize başvurulması zorunlu görülmüştür.

Sonuç ve İstem : Aleyhine başvurulmuş siyasî partiye, üyelikten çıkarmama işlemindeki kanuna aykırılığın giderilmesi için ihtar kararı verilmesi arz ve talep olunur."

II- İNCELEME

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın başvuru dilekçesi, işin incelenmesine ilişkin rapor, ilgili Anayasa ve dayanan yasa kuralları, bunların gerekçeleri ile diğer belgeler okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, parti üyeliğine kabul edilen Hasan Celal GÜZEL'in Türk Ceza Kanunu'nun 312. maddesinin ikinci fıkrasına göre mahkûmiyeti (Ankara 1 Nolu Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin 1998/47 Esas, 1999/21 sayılı Kararı) bulunması nedeniyle, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 11. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin beş numaralı alt bendi gereğince üyelikten çıkarılması için Yeniden Doğuş Partisi'ne yaptığı bildirimin gereğinin yerine getirilmemesi üzerine aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi isteminde bulunmuştur.

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 11. maddesinin (b) bendinin beş numaralı alt bendinde "Türk Ceza Kanununun 312 nci maddesinin ikinci fıkrasında yazılı halkı sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığı gözeterek kin ve düşmanlığa açıkça tahrik etme suçlarından mahkûm olanların"ın siyasî partilere üye olamayacakları ve kaydedilemeyecekleri belirtilmektedir.

Yeniden Doğuş Partisi üyesi Hasan Celal GÜZEL Türk Ceza Kanunu'nun 312. maddesinin ikinci fıkrası gereğince bir yıl hapis cezası almış ve bu ceza infaz edilerek 16.12.2000 tarihi itibarıyla bihakkın tahliye edilmiştir.

4454 sayılı Basın ve Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun'un 1. maddesinin bir bölümünün iptaline ilişkin Anayasa Mahkemesi'nin 19.2.2000 günlü, Esas 1999/39, Karar 2000/23 sayılı kararının gerekçesinde, "Dava konusu düzenlemeyle düşünceyi açıklama özgürlüğü bağlamında basın yoluyla yahut sözlü veya görüntülü yayın araçlarıyla işlenen suçlar yönünden ERTELEME adı altında bir olanak getirilmiş, ancak aynı tür suçların daha az cezayı gerektiren basın yoluyla yahut sözlü veya görüntülü yayın araçlarıyla işlenmemiş olanlar kapsam dışı bırakılmıştır. Aynı tür suçu işleyenler için farklı uygulama öngören bu düzenlemenin haklı bir nedeni bulunmadığı açıktır" denilerek yapılan düzenlemenin hukuksal niteliğinin "erteleme" olduğu belirlenmiştir.

Anayasa Mahkemesi iptal kararının gereği 21.12.2000 günlü ve 4616 sayılı Yasa'nın 2. maddesiyle yerine getirilerek miting, kongre, konferans, seminer, sempozyum, açık oturum veya panel gibi her türlü toplantılarda yaptıkları konuşmalar nedeniyle oniki yıl ya da daha az hürriyeti bağlayıcı bir cezaya mahkûm olanların cezalarının infazının ertelendiği kurala bağlanmıştır.

Buna göre, ihtar istemine konu olan Yeniden Doğuş Partisi üyesi Hasan Celal GÜZEL'in Türk Ceza Kanunu'nun 312. maddesinin ikinci fıkrası gereğince aldığı cezada erteleme kapsamı içine alınmıştır.

647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun'un 6. maddesinde öngörülen erteleme kimi koşulların gerçekleşmesi halinde yargı organlarınca karara bağlanmasına karşılık, 4454 sayılı Yasa'yla getirilen erteleme böyle bir karara gerek duyulmadan doğrudan uygulanan kendine özgü bir niteliğe sahiptir.

4454 sayılı Yasa'nın 2. maddesinde, cezası ertelenen kişinin, üç yıllık deneme süresini 1. madde kapsamına giren kasıtlı bir cürümden dolayı yeniden mahkûm olmaksızın geçirmesi halinde hakkındaki mahkûmiyetin vaki olmamış sayılacağı belirtilmiştir.

Ertelemenin ilk sonucu cezaların infazına engel oluşturmastır. 4616 sayılı Yasa'nın 2. maddesiyle öngörülen ertelemeye, asli

cezaya bağlı olarak gerçekleşen fer'i ceza ya da hak yoksunluklarının ertelenmeyeceğine ilişkin herhangi bir ayırksı kural yoktur. Bu nedenle, asli cezaya bağlı olarak gerçekleşen fer'i cezalarla hak yoksunluklarına ilişkin yaptırımların da erteleme olanaklarından yararlanması gerekir. Hasan Celal GÜZEL'in asli cezası infaz edilmiş ya da bihakkın tahliyesi sağlanmış olsa bile, buna bağlı olan hak yoksunluklarının infazına 4616 sayılı Yasa yürürlüğe girdiği tarihte devam edilmektedir. Bu Yasa kapsamına giren bir suçtan dolayı mahkûm edildiğine göre, infazı devam eden fer'i cezaları ve hak yoksunlukları yönünden ertelemeden yararlanması gerekeceği gibi, belli koşulların gerçekleşmesi halinde 4454 sayılı Yasa'nın 2. maddesinde öngörölen "mahkûmiyetin hiç vaki olmamış sayılacağı" olanağından da yararlanması gerekir. Belirtilen yasaların öngördüğü imkanlardan faydalanması Türk Ceza Kanunu'nun 2. maddesindeki "...Bir cürüm veya kabahatin işlendiği zamanın kanunu ile sonradan neşrolunan kanun hükümleri birbirinden farklı ise failin lehinde olan kanun tatbik ve infaz olunur" hükmünün de gereğidir.

Kaçmak suretiyle aldığı cezanın infazını engelleyen bir mahkûm 4454 sayılı ve bunun kapsamını genişleten 4616 sayılı Yasaların getirdiği erteleme ve "mahkûmiyetin hiç vaki olmaması" olanaklarından faydalanarak her türlü haklarına kavuşurken, Yasa'nın yürürlüğünden önce iyiniyetle kendiliğinden gelip asli cezasını çeken diğer bir mahkûmu bu olanaklardan yararlandırmamak adalet, hakkaniyet ve eşitlik ilkeleriyle bağdaşmaz.

Öte yandan, Danıştay'ın 15.11.1990 gün ve 2/2 sayılı İçtihadı birleştirme kararında da belirtildiği gibi, 4454 sayılı Yasa'nın 2. maddesinde belirtilen üç yıllık deneme süresinin bitimi beklenmeden fer'i cezalarla hak yoksunluklarına ilişkin yaptırımların bu süre içinde uygulanmamasının kabulü gerekir. Üç yıllık deneme süresi bittikten sonra bu hakların kullanılabileceğini savunmak ertelemenin amacına ters düşer. Kişinin fer'i cezalarıyla hak yoksunlukları da deneme süresince ertelenmiş ve askıya alınmıştır.

Açıklanan nedenlerle, ertelemenin amacı, bölünmezliği, fer'i cezalarla hak yoksunluklarına etkisi gözetildiğinde, 4454 ve 4616 sayılı Yasa'ların öngördüğü olanaklardan Hasan Celal GÜZEL'in yararlanması gerektiği ve Yeniden Doğuş Partisi üyesi olmasında yasal bir engel bulunmadığı sonucuna varıldığından, Parti'ye ihtar kararı verilmesi isteminin reddi gerekir.

Bu görüşe Fulya KANTARCIOĞLU, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU ile Ahmet AKYALÇIN katılmamışlardır.

III- SONUÇ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 23.3.2001 günlü, SP. 44 Hz. 2001/3 sayılı başvuru dilekçesi, konuya ilişkin rapor ile ilgili yasa kuralları ve dosyadaki diğer belgeler okunup incelendikten sonra, gereği görüşülüp düşünüldü;

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 11. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin (5) numaralı alt bendinde belirtilen Türk Ceza Kanunu'nun 312. maddesinin ikinci fıkrasındaki suçtan mahkûm olan Hasan Celal GÜZEL'i, parti üyeliğinden çıkarmayan Yeniden Doğuş Partisi'ne ihtar kararı verilmesi isteminin REDDİNE, Fulya KANTARCIOĞLU, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU ve Ahmet AKYALÇIN'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA, 19.7.2001 gününde karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

EK GEREKÇE

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, parti üyeliğine kabul edilen Hasan Celal GÜZEL'in Türk Ceza Kanunu'nun 312. maddesinin ikinci fıkrasına göre mahkûmiyeti (Ankara 1 Nolu Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin 1998/47 Esas, 1999/21 sayılı Kararı) bulunması nedeniyle, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 11. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin beş numaralı alt bendi gereğince üyelikten çıkarılması için Yeniden Doğuş Partisi'ne yaptığı bildirimin yerine getirilmemesi üzerine aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi isteminde bulunmuştur.

4121 ve 4709 sayılı Yasa'larla Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde önemli değişiklikler yapılarak siyasî partilerin kurulma, faaliyet ve kapatılmalarına ilişkin demokratik toplum düzenlerinde uygulanan kurallara koşut düzenlemeler getirilmiştir. Buna göre, bir siyasî partinin kapatılabilmesi, tüzük ve programının Anayasa'nın 68. maddesinin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı olması, eylemleriyle Anayasa'nın 68. maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilen fiillerin işlendiği odak haline gelmesi ya da yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzelkişilerden maddî yardım alması hallerinde mümkün olabilecektir. Böylece, siyasal partilerin faaliyetlerini sürdürürken hangi hallerde kapatılabileceklerine ilişkin açık ve net kurallar konularak güvence sağlanmış, yasa ile kapatma nedenlerinin genişletilmesi önlenmiştir. Nitekim, 23.7.1995 gün ve 4121 sayılı Yasa'yla yapılan Anayasa değişikliklerine ilişkin 5.6.1995 günlü Anayasa Komisyonu Raporunda, "...Komisyonumuz siyasî partilerin, yeni kaleme aldığı 68. maddede yer alan ilkelere uyması gerektiğini metne açıklıkla koymak suretiyle, partilerin temelli kapatılmasının sadece bu ilkelere uyulmaması halinde öngörmüş ve diğer hallerde öngörmemiştir. Temelli kapatmanın partilerin tekrar kurulamaması demek olduğu da metinde belirtilmiştir. Aynı sistematığe uygun olarak komisyonumuz, siyasî partilerin bu ilkelere uygun hareket etmelerinin iki ayrı şeklini açıkça düzenlemiştir. Bunlardan birincisi, partinin tüzük ve programının bu ilkelere aykırı olmasıdır. İkinci durum ise Parti'nin beyan ve eylemlerinin bu ilkelere aykırı olmasıdır. Bu iki durum, Anayasa'nın mer'î metninde de, Teklifte de birbirinden yeteri açıklıkla ayrılmamıştır. Komisyonumuz bu ayrımı yapmış ve ikinci halde temelli kapatmayı ancak partinin bu tür eylemlerin işlendiği bir odak haline gelmiş olmasına bağlamıştır. Bu hüküm Federal Almanya

Anayasası'nın 18. maddesinden esinlenmiş olup, partilere çok daha sağlam hukuki teminat getirmektedir" denilmiştir.

Anayasa'da öngörülen kapatma nedenleri 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 101. maddesinde de aynen tekrarlanarak, Anayasa Mahkemesi'nin siyasî partileri hangi durumlarda kapatabileceği açıkça belirlenmiştir. Ancak, Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinde, aynı Kanun'un 101. maddesi dışında kalan emredici hükümlerle diğer kanunların emredici hükümlerine aykırılık halinde bu aykırılığın giderilmesi için ihtar kararı verileceği, aykırılığın altı ay içinde giderilmemesi halinde ilgili partinin kapatılması için dava açılacağı öngörülmektedir. Oysa, Anayasa'da, Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinde belirtilen durumlara aykırılık halinde herhangi bir kapatma yaptırımını belirlenmemiştir. Anayasa'da açıkça kapatma yaptırımına bağlı tutulmayan nedenlerle siyasî partilerin kapatılması kabul edilemez. Yasakoyucunun, siyasî partilerin 104. maddede öngörülen emredici hükümlere uygun davranmalarını sağlamak amacıyla kapatma dışında başka bir yaptırım getirebileceği kuşkusuzdur.

Anayasa'da bulunmayan bir yaptırımını öngören Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinin Anayasa'ya aykırılığı açık olduğundan ya iptal edilmesi ya da ihmal edilmesi gerekir. Anayasa Mahkemesi'nin itiraz ve iptal davaları dışında, uygulayacağı bir kuralı iptal edebilmesi için elinde Yüce Divan sıfatı ile baktığı bir dava, ya da bir siyasî parti kapatma davası bulunması gerekir. Bunun dışında kalan yasama dokunulmazlığının kaldırılması, milletvekilliğinin düşmesi ya da ihtar kararı verilmesi için yapılan başvurular dava niteliğinde olmadığından bu tür başvurularda uygulanacak bir yasa kuralının Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülemez. Bu nedenle, Anayasa'ya aykırılığı açık olan bir kuralın bu evrede iptali mümkün olamayacağından, böyle bir durumda yasa kuralının ihmal edilerek üstün hukuk normu olan Anayasa'nın uygulanması gerekir. Bu aynı zamanda Anayasa'nın bağlayıcılığı ve üstünlüğü ilkesini düzenleyen 11. maddesinin gereğidir. Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesi Anayasa'da bulunmayan bir yaptırım öngördüğünden, ihmal edilerek uygulanmaması gerekir.

Bu maddeye göre açılacak parti kapatma davalarında ihtar kararı önkoşuldur. Söz konusu karar olmadan dava açılamayacağına göre, kapatma davasını doğrudan etkileyen bu aşamanın önemi yadsınamaz. Böyle bir durumda ihtar kararı verilerek, siyasal partilerin Anayasa'da bulunmayan bir kapatma tehdidi altında tutulması

demokrasinin vazgeçilmez kurumlarının hukuk güvenliğinden yoksun bırakılması sonucunu doğurur.

Kararda belirtilen görüşlerle birlikte yukarıda açıklanan ek gerekçeyle de ilgili siyasî partiye ihtar verilemeyeceği düşüncesindeyiz.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

KARŞIOY GEREKÇESİ

Esas Sayısı : 2001/3 (Siyasî Parti-İhtar)
Karar Sayısı : 2001/3

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 11. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin 5 numaralı alt bendinde, Türk Ceza Kanununun 312. nci maddesinin ikinci fıkrasında yazılı halkı sınıf ırk, din, mezhep veya bölge farklılığı gözeterek kin ve düşmanlığa açıkça tahrik etme suçlarından mahkûm olanların siyasi partilere üye olamayacakları belirtilmiştir. Bu kural uyarınca aldığı ceza nedeniyle Yeniden Doğuş Partisi Genel Başkanlığı ve üyeliğinden istifa eden Hasan Celal GÜZEL 4616 sayılı Yasa'nın yürürlüğe girmesi nedeniyle parti üyeliğine yeniden kabul edilmiştir.

Adı geçen hakkında, Ankara 1 No.lu Devlet Güvenlik Mahkemesinin E: 1998/47 K: 1999/21 sayılı kararıyla cezanın infaz edildiği belirtilerek suçun 4616 sayılı Yasa kapsamına girmediği gerekçesiyle bu konuda karar verilmesine yer olmadığı hüküm altına alınmıştır.

Hasan Celal GÜZEL'in 3.9.1997 tarihinde işlediği Türk Ceza Kanunu'nun 312. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen söz konusu suçu nedeniyle kesinleşen mahkûmiyetinin infazına 16.12.1999'da başlanmış ve 10.5.2000'de de 647 sayılı Yasa'dan yararlanarak koşullu (şartlı) salıverilmesine karar verilmiş, bu suçu nedeniyle 4 ay 26 gün cezaevinde kalmış ve 7 ay 4 günlük deneme süresi sonunda 16.12.2000'de de cezanın infazı tamamlanmıştır. 4616 sayılı Yasa ise bu tarihten sonra 22.12.2000'de Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

4616 sayılı Yasa'da, yürürlüğünden önce infazı tamamlanmış cezaların sonuçlarını ortadan kaldıran bir kural bulunmamaktadır. Böyle olmasına karşın kimi adaletsizlikleri gidermek amacıyla Yasa'yı kapsam dışında kalan olaylara uygulamak, yorumlamak değil yeni kural koymak anlamına geleceğinden yargısal denetimin sınırlarını aşan bir sonuç doğurur.

Bu durumda, adı geçenin, 4616 sayılı Yasa'dan yararlandırılması düşünülemez. Bu yasanın uygulanması sırasında, davaların sonuçlanma tarihleri arasındaki farklılıkların ya da cezasını çekenlerle bu yükümlülüğünden kaçanlar arasında doğabilecek adaletsizliklerin giderilmesi ise yasa koyucunun yetki alanına girmektedir.

Öte yandan, Anayasa Mahkemesi'nin 19.2.2000 günlü, Esas 1999/39, Karar 2000/23 sayılı kararında, "Yasakoyucu, kuşkusuz, Anayasa'nın ve ceza hukukunun temel ilkelerine bağlı kalmak koşuluyla cezalandırmada güdülen amacı da gözeterek hangi eylemlerin suç sayılacağını ve bunlara verilecek cezanın türü ve miktarı ile artırım ve indirim nedenlerini saptayabileceği gibi kimi suçları işleyenler için "erteleme" adı altında bir düzenleme de öngörebilir. Ancak böyle bir düzenleme yapılması durumunda, eşitlik ilkesi, bundan aynı durumda bulunan herkesin eşit olarak yararlandırılmasını gerektirir" denilmekle yetinilmiş, 4454 sayılı Yasa ile getirilen düzenlemenin hukuksal niteliğinin "erteleme" olduğu belirtilmemiştir. Kaldı ki ihtar isteminin incelenmesi sırasında Anayasa'ya uygunluk denetimi yapılmadığından 4616 sayılı Yasa'nın 2. maddesiyle değiştirilen 4454 sayılı Yasa'nın birinci fıkrasıyla getirilen düzenlemenin hukuksal olarak nitelendirilmesinin sonuca etkisi de bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, Türk Ceza Yasası'nın 312/2. maddesi uyarınca mahkûm olan Hasan Celâl Güzel'in 2820 sayılı Yasa'nın

11/b-5 maddesi uyarınca Parti üyesi olmasına imkân bulunmadığından Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından verilen süre içinde üyeliğine son verilmesi gerekirken buna uyulmaması aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca Parti'ye ihtar verilmesini gerektirdiğinden ihtar isteminin reddine ilişkin çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Esas Sayısı : 2001/4 (Siyasî Parti-İhtar)
Karar Sayısı : 2002/1
Karar Günü : 9.1.2002

İHTAR İSTEMİNDE BULUNAN : Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı

İHTAR İSTEMİNİN KONUSU : 12.04.1995 tarihinde kurulan ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nda öngörülen süre içerisinde ilk büyük kongresini yapmayan Büyük Adalet Partisi'ne, aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi istemidir.

I- İHTAR İSTEMİNİN GEREKÇESİ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının 21.6.2001 günlü, SP.77 Hz. 2001/4 sayılı başvuru dilekçesinin gerekçe bölümü şöyledir:

“2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 14. maddesinin 6. fıkrası “Büyük kongre parti tüzüğü'nün göstereceği süreler içerisinde toplanır. Bu süre iki yıldan az üç yıldan fazla olamaz”, 14. maddenin 7. fıkrasının son cümlesi ise; “Parti kurucuları ilk büyük kongreyi, partinin tüzel kişilik kazanmasından başlayarak iki yıl içinde toplamak zorundadırlar” buyurucu hükümlerini içermektedir.

Davalı siyasi partinin 12.4.1995 yılında kurulduğu ve geçen süre içerisinde 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın öngördüğü şekilde kongresini yapmadığı Siyasi Partiler Sicil Bürosunca düzenlenen 21.6.2001 günlü tutanaktan anlaşılmıştır.

Sonuç ve İstem : Yasal yükümlülüğünü süresinde ve halen yerine getirmeyen davalı siyasi partiye, Siyasi Partiler Yasası'nın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi arz ve talep olunur.”

II- İNCELEME

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın başvuru dilekçesi, işin incelenmesine ilişkin rapor, ilgili Anayasa ve dayanan yasa kuralları, bunların gerekçeleri ile diğer belgeler okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Cumhuriyet Başsavcılığı Büyük Adalet Partisi'nin tüzel kişilik kazandığı 12.4.1995 tarihinden itibaren, Siyasî Partiler Kanunu'nun

14. maddesinde öngörülen 2 yıl içinde büyük kongresini yapmadığını ileri sürerek 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesi gereğince ihtar kararı verilmesini istemiştir.

Öncelikle Siyasî Partiler Kanunu'nun olayda uygulanacak 104. maddesinin Anayasa'ya uygunluğunun, ön sorun kabul edilerek incelenip incelenemeyeceği üzerinde durulmuştur.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı tarafından bir siyasî parti hakkında ihtar kararı verilmesi istemiyle Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesi uyarınca yapılan başvuru, dava niteliği taşımadığından bu başvurular nedeniyle Anayasa Mahkemesi Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca "davaya bakmakta olan mahkeme" konumunda değildir.

Öte yandan, ileride görülmesi olası bir davada uygulanabilecek yasa kuralının ancak o dava sebebiyle Anayasa'ya uygun olup olmadığı tartışılabileceğinden, konunun bu evrede görüşülmesi yerinde görülmeyerek ihtar isteminin incelenmesine geçildi.

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 14. maddesinin yedinci fıkrasının son cümlesinde "Parti kurucuları ilk büyük kongreyi, partinin tüzel kişilik kazanmasından başlayarak iki yıl içinde toplamak zorundadırlar" denilmektedir.

Cumhuriyet Başsavcılığı'nın ihtar istemine ilişkin dilekçesine ekli, Siyasi Partiler Sicil Bürosunca düzenlenen 21.6.2001 günlü tutanakta Büyük Adalet Partisi'nin 12.4.1995 tarihinde kurulduğu ve 2820 sayılı Yasa'nın 14. maddesinin yedinci fıkrasında öngörülen 2 yıl süre içerisinde kongresini yapmadığı saptanmıştır.

Bu durumda, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 14. maddesine aykırı olarak ilk büyük kongresini yasal süresi içinde toplamayarak Yasa'ya aykırı davrandığı saptanan Büyük Adalet Partisi'ne bu aykırılığın giderilmesi için aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtarla bulunulması gerekir.

Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI ve Rüştü SÖNMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

III- SONUÇ

A- 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 14. maddesinde öngörülen süre içerisinde büyük kongresini yapmayan Büyük Adalet Partisi'ne, kararın tebliğ tarihinden itibaren altı ay içinde aykırılığı gidermesi için aynı Yasa'nın 104. maddesi gereğince İHTARDA BULUNULMASINA, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI ile Rüştü SÖNMEZ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

B- Karar örneğinin, gereği için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine, OYBİRLİĞİYLE,

9.1.2002 gününde karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 2001/4 (Siyasî Parti-İhtar)
Karar Sayısı : 2002/1

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı başvuru dilekçesinde, 12.04.1995 tarihinde kurulan ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nda öngörülen süre içerisinde ilk büyük kongresini yapmayan Büyük Adalet Partisi'ne, aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesini istemiştir.

4121 ve 4709 sayılı Yasalarla Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde önemli değişiklikler yapılarak siyasî partilerin kurulma,

faaliyet ve kapatılmalarına ilişkin demokratik toplum düzenlerinde uygulanan kurallara koştur düzenlemeler getirilmiştir. Buna göre, bir siyasî partinin kapatılabilmesi; tüzük ve programının Anayasa'nın 68. maddesinin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı olması; eylemleriyle Anayasa'nın 68. maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilen fiillerin işlendiği odak haline gelmesi ya da, yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzelkişilerden maddî yardım alması hallerinde mümkün olabilecektir. Böylece, siyasal partilerin faaliyetlerini sürdürürken hangi hallerde kapatılabileceklerine ilişkin açık ve net kurallar konularak güvence sağlanmış, yasa ile kapatma nedenlerinin genişletilmesi önlenmiştir. Nitekim, 23.7.1995 gün ve 4121 sayılı Yasa'yla yapılan Anayasa değişikliklerine ilişkin 5.6.1995 günlü Anayasa Komisyonu Raporunda "...Komisyonumuz siyasî partilerin, yeni kaleme aldığı 68. maddede yer alan ilkelere uyması gerektiğini metne açıklıkla koymak suretiyle, partilerin temelli kapatılmasının sadece bu ilkelere uyulmaması halinde öngörmüş ve diğer hallerde öngörmemiştir. Temelli kapatmanın partilerin tekrar kurulamaması demek olduğu da metinde belirtilmiştir. Aynı sistematiğe uygun olarak komisyonumuz, siyasî partilerin bu ilkelere uygun hareket etmelerinin iki ayrı şeklini açıkça düzenlemiştir. Bunlardan birincisi, partinin tüzük ve programının bu ilkelere aykırı olmasıdır. İkinci durum ise Parti'nin beyan ve eylemlerinin bu ilkelere aykırı olmasıdır. Bu iki durum, Anayasa'nın mer'î metninde de, Teklifte'de birbirinden yeteri açıklıkla ayrılmamıştır. Komisyonumuz bu ayrımı yapmış ve ikinci halde temelli kapatmayı ancak partinin bu tür eylemlerin işlendiği bir odak haline gelmiş olmasına bağlamıştır. Bu hüküm Federal Almanya Anayasası'nın 18. maddesinden esinlenmiş olup, partilere çok daha sağlam hukuki teminat getirmektedir." denilmiştir.

Anayasa'da öngörülen kapatma nedenleri, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 101. maddesinde de aynen tekrarlanarak, Anayasa Mahkemesi'nin siyasî partileri hangi durumlarda kapatabileceği açıkça belirlenmiştir. Ancak, Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinde, aynı Kanun'un 101. maddesi dışında kalan emredici hükümlerle diğer kanunların emredici hükümlerine aykırılık halinde bu aykırılığın giderilmesi için ihtar kararı verileceği; aykırılığın altı ay içinde giderilmemesi halinde ilgili partinin kapatılması için dava açılacağı öngörülmektedir. Oysa, Anayasa'da, Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinde belirtilen durumlara aykırılık halinde herhangi bir kapatma yaptırımını belirlenmemiştir. Anayasa'da açıkça kapatma yaptırımına bağlı tutulmayan nedenlerle siyasî partilerin kapatılması kabul edilemez. Yasakoyucunun, siyasî

partilerin 104. maddede öngörülen emredici hükümlere uygun davranmalarını sağlamak amacıyla kapatma dışında başka bir yaptırım getirebileceği kuşkusuzdur.

Anayasa'da bulunmayan bir yaptırımı öngören Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinin Anayasa'ya aykırılığı açık olduğundan ya iptal edilmesi ya da ihmal edilmesi gerekir. Anayasa Mahkemesi'nin itiraz ve iptal davaları dışında, uygulayacağı bir kuralı iptal edebilmesi için elinde Yüce Divan sıfatı ile baktığı bir dava, ya da bir siyasî parti kapatma davası bulunması gerekir. Bunun dışında kalan yasama dokunulmazlığının kaldırılması, milletvekilliğinin düşmesi ya da ihtar kararı verilmesi için yapılan başvurular dava niteliğinde olmadığından bu tür başvurularda uygulanacak bir yasa kuralının Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülemez. Bu nedenle, Anayasa'ya aykırılığı açık olan bir kuralın bu evrede iptali mümkün olamayacağından, böyle bir durumda yasa kuralının ihmal edilerek üstün hukuk normu olan Anayasa'nın uygulanması gerekir. Bu aynı zamanda Anayasa'nın bağlayıcılığı ve üstünlüğü ilkesini düzenleyen 11. maddesinin gereğidir. Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesi Anayasa'da bulunmayan bir yaptırım öngördüğünden, ihmal edilerek uygulanmaması gerekir. 104. madde uygulanarak ihtar kararı verilse bile, bunun gereğini yapmayan parti hakkında Anayasa'ya göre kapatma yaptırımı uygulanamayacağından başvuru sonuçsuz kalacaktır.

Bu maddeye göre açılacak parti kapatma davalarında ihtar kararı önkoşuldur. Söz konusu karar olmadan dava açılamayacağına göre, kapatma davasını doğrudan etkileyen bu aşamanın önemi yadsınamaz. Böyle bir durumda ihtar kararı verilerek, siyasal partilerin Anayasa'da bulunmayan bir kapatma tehdidi altında tutulması demokrasinin vazgeçilmez kurumlarının hukuk güvenliğinden yoksun bırakılması sonucunu doğurur.

Açıklanan nedenlerle, ilk büyük kongresini yapmayan Büyük Adalet Partisi'ne yaptırımı bulunmayan sonuçsuz bir ihtar kararının verilemeyeceği düşüncesiyle, çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Esas Sayısı : 2001/5 (Siyasî Parti-İhtar)
Karar Sayısı : 2002/2
Karar Günü : 9.1.2002

İHTAR İSTEMİNDE BULUNAN : Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı

İHTAR İSTEMİNİN KONUSU : 5.5.1994 tarihinde kurulan ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nda öngörülen süre içerisinde ilk büyük kongresini yapmayan Anayol Partisi'ne, aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi istemidir.

I- İHTAR İSTEMİNİN GEREKÇESİ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 25.6.2001 günlü, SP.59 Hz. 2001/5 sayılı başvuru dilekçesinin gerekçe bölümü şöyledir:

"2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 14. maddesinin 6. fıkrası "Büyük kongre parti tüzüğü'nün göstereceği süreler içerisinde toplanır. Bu süre iki yıldan az üç yıldan fazla olamaz", 14. maddenin 7. fıkrasının son cümlesi ise; "Parti kurucuları ilk büyük kongreyi, partinin tüzel kişilik kazanmasından başlayarak iki yıl içinde toplamak zorundadırlar" buyurucu hükümlerini içermektedir.

Davalı siyasi partinin 5.5.1994 yılında kurulduğu ve geçen süre içerisinde 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın öngördüğü şekilde kongresini yapmadığı Siyasi Partiler Sicil Bürosunca düzenlenen 20.6.2001 günlü tutanaktan anlaşılmıştır.

Sonuç ve İstem : Yasal yükümlülüğünü süresinde ve halen yerine getirmeyen davalı siyasi partiye, Siyasi Partiler Yasası'nın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi arz ve talep olunur."

II- İNCELEME

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın ihtar başvurusu, işin incelenmesine ilişkin rapor, ilgili Anayasa ve dayanan yasa kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer belgeler okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Cumhuriyet Başsavcılığı Anayol Partisi'nin tüzelkişilik kazandığı 5.5.1994 tarihinden itibaren, Siyasî Partiler Kanunu'nun 14.

maddesinde öngörülen 2 yıl içinde büyük kongresini yapmadığını ileri sürerek 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesi gereğince ihtar kararı verilmesini istemiştir.

Öncelikle Siyasî Partiler Kanunu'nun olayda uygulanacak 104. maddesinin Anayasa'ya uygunluğunun, ön sorun kabul edilerek incelenip incelenmeyeceği üzerine durulmuştur.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı tarafından bir siyasî parti hakkında ihtar kararı verilmesi istemiyle Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesi uyarınca yapılan başvuru, dava niteliği taşımadığından bu başvurular nedeniyle Anayasa Mahkemesi Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca "davaya bakmakta olan mahkeme" konumunda değildir.

Öte yandan, ileride görülmesi olası bir davada uygulanabilecek yasa kuralının ancak o dava sebebiyle Anayasa'ya uygun olup olmadığı tartışılabileceğinden, konunun bu evrede görüşülmesi yerinde görülmeyerek ihtar isteminin incelenmesine geçildi.

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 14. maddesinin yedinci fıkrasının son cümlesinde "Parti kurucuları ilk büyük kongreyi, partinin tüzel kişilik kazanmasından başlayarak iki yıl içinde toplamak zorundadırlar" denilmektedir.

Cumhuriyet Başsavcılığı'nın ihtar istemine ilişkin dilekçesine ekli, Siyasî Partiler Sicil Bürosunca düzenlenen 26.6.2001 günlü tutanakta Anayol Partisi'nin 5.5.1994 tarihinde kurulduğu ve 2820 sayılı Yasa'nın 14. maddesinin yedinci fıkrasında öngörülen 2 yıl süre içerisinde kongresini yapmadığı saptanmıştır.

Bu durumda, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 14. maddesine aykırı olarak büyük kongresini yasal süresi içinde toplamayarak Yasa'ya aykırı davrandığı saptanan Anayol Partisi'ne bu aykırılığın giderilmesi için aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtarda bulunulması gerekir.

Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI ve Rüştü SÖNMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

III- SONUÇ

A- 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 14. maddesinde öngörülen süre içerisinde büyük kongresini yapmayan Anayol Partisi'ne, kararın tebliğ tarihinden itibaren altı ay içinde aykırılığı gidermesi için aynı Yasa'nın 104. maddesi gereğince İHTARDA BULUNULMASINA, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI ile Rüştü SÖNMEZ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

B- Karar örneğinin, gereği için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine, OYBİRLİĞİYLE

9.1.2002 gününde karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 2001/5 (Siyasî Parti-İhtar)
Karar Sayısı : 2002/2

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı başvuru dilekçesinde, 5.5.1994 tarihinde kurulan ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nda öngörülen süre içerisinde ilk büyük kongresini yapmayan Anayol Partisi'ne, aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesini istemiştir.

4121 ve 4709 sayılı Yasalarla Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde önemli değişiklikler yapılarak siyasî partilerin kurulma, faaliyet ve kapatılmalarına ilişkin demokratik toplum düzenlerinde uygulanan kurallara koşut düzenlemeler getirilmiştir. Buna göre, bir

siyasî partinin kapatılabilmesi; tüzük ve programının Anayasa'nın 68. maddesinin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı olması; eylemleriyle Anayasa'nın 68. maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilen fiillerin işlendiği odak haline gelmesi ya da, yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzelkişilerden maddî yardım alması hallerinde mümkün olabilecektir. Böylece, siyasal partilerin faaliyetlerini sürdürürken hangi hallerde kapatılabileceklerine ilişkin açık ve net kurallar konularak güvence sağlanmış, yasa ile kapatma nedenlerinin genişletilmesi önlenmiştir. Nitekim, 23.7.1995 gün ve 4121 sayılı Yasa'yla yapılan Anayasa değişikliklerine ilişkin 5.6.1995 günlü Anayasa Komisyonu Raporunda "...Komisyonumuz siyasî partilerin, yeni kaleme aldığı 68. maddede yer alan ilkelere uyması gerektiğini metne açıklıkla koymak suretiyle, partilerin temelli kapatılmasının sadece bu ilkelere uyulmaması halinde öngörmüş ve diğer hallerde öngörmemiştir. Temelli kapatmanın partilerin tekrar kurulamaması demek olduğu da metinde belirtilmiştir. Aynı sistematığe uygun olarak komisyonumuz, siyasî partilerin bu ilkelere uygun hareket etmelerinin iki ayrı şeklini açıkça düzenlemiştir. Bunlardan birincisi, partinin tüzük ve programının bu ilkelere aykırı olmasıdır. İkinci durum ise Parti'nin beyan ve eylemlerinin bu ilkelere aykırı olmasıdır. Bu iki durum, Anayasa'nın mer'î metninde de, Teklifte de birbirinden yeteri açıklıkla ayrılmamıştır. Komisyonumuz bu ayrımı yapmış ve ikinci halde temelli kapatmayı ancak partinin bu tür eylemlerin işlendiği bir odak haline gelmiş olmasına bağlamıştır. Bu hüküm Federal Almanya Anayasası'nın 18. maddesinden esinlenmiş olup, partilere çok daha sağlam hukuki teminat getirmektedir." denilmiştir.

Anayasa'da öngörülen kapatma nedenleri, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 101. maddesinde de aynen tekrarlanarak, Anayasa Mahkemesi'nin siyasî partileri hangi durumlarda kapatabileceği açıkça belirlenmiştir. Ancak, Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinde, aynı Kanun'un 101. maddesi dışında kalan emredici hükümlerle diğer kanunların emredici hükümlerine aykırılık halinde bu aykırılığın giderilmesi için ihtar kararı verileceği; aykırılığın altı ay içinde giderilmemesi halinde ilgili partinin kapatılması için dava açılacağı öngörülmektedir. Oysa, Anayasa'da, Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinde belirtilen durumlara aykırılık halinde herhangi bir kapatma yaptırımını belirlenmemiştir. Anayasa'da açıkça kapatma yaptırımına bağlı tutulmayan nedenlerle siyasî partilerin kapatılması kabul edilemez. Yasakoyucunun, siyasî partilerin 104. maddede öngörülen emredici hükümlere uygun

davranmalarını sağlamak amacıyla kapatma dışında başka bir yaptırım getirebileceği kuşkusuzdur.

Anayasa'da bulunmayan bir yaptırımı öngören Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinin Anayasa'ya aykırılığı açık olduğundan ya iptal edilmesi ya da ihmal edilmesi gerekir. Anayasa Mahkemesi'nin itiraz ve iptal davaları dışında, uygulayacağı bir kuralı iptal edebilmesi için elinde Yüce Divan sıfatı ile baktığı bir dava, ya da bir siyasî parti kapatma davası bulunması gerekir. Bunun dışında kalan yasama dokunulmazlığının kaldırılması, milletvekilliğinin düşmesi ya da ihtar kararı verilmesi için yapılan başvurular dava niteliğinde olmadığından bu tür başvurularda uygulanacak bir yasa kuralının Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülemez. Bu nedenle, Anayasa'ya aykırılığı açık olan bir kuralın bu evrede iptali mümkün olamayacağından, böyle bir durumda yasa kuralının ihmal edilerek üstün hukuk normu olan Anayasa'nın uygulanması gerekir. Bu aynı zamanda Anayasa'nın bağlayıcılığı ve üstünlüğü ilkesini düzenleyen 11. maddesinin gereğidir. Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesi Anayasa'da bulunmayan bir yaptırım öngördüğünden, ihmal edilerek uygulanmaması gerekir. 104. madde uygulanarak ihtar kararı verilse bile, bunun gereğini yapmayan parti hakkında Anayasa'ya göre kapatma yaptırımı uygulanamayacağından başvuru sonuçsuz kalacaktır.

Bu maddeye göre açılacak parti kapatma davalarında ihtar kararı önkoşuldur. Söz konusu karar olmadan dava açılmayacağına göre, kapatma davasını doğrudan etkileyen bu aşamanın önemi yadsınamaz. Böyle bir durumda ihtar kararı verilerek, siyasal partilerin Anayasa'da bulunmayan bir kapatma tehdidi altında tutulması demokrasinin vazgeçilmez kurumlarının hukuk güvenliğinden yoksun bırakılması sonucunu doğurur.

Açıklanan nedenlerle, ilk büyük kongresini yapmayan Anayol Partisi'ne yaptırımı bulunmayan sonuçsuz bir ihtar kararının verilemeyeceği düşüncesiyle, çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Esas Sayısı : 2001/6 (Siyasî Parti-İhtar)
Karar Sayısı : 2002/3
Karar Günü : 9.1.2002

İHTAR İSTEMİNDE BULUNAN : Yargıtay Cumhuriyet
Başsavcılığı

İHTAR İSTEMİNİN KONUSU : 3.1.1993 tarihinde kurulan ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nda öngörülen süre içerisinde ilk büyük kongresini yapmayan Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'ne, aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi istemidir.

I- İHTAR İSTEMİNİN GEREKÇESİ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 28.6.2001 günlü, SP.49 Hz. 2001/6 sayılı başvuru dilekçesinin gerekçe bölümü şöyledir:

"2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 14. maddesinin 6. fıkrası "Büyük kongre parti tüzüğü'nün göstereceği süreler içerisinde toplanır. Bu süre iki yıldan az üç yıldan fazla olamaz", 14. maddenin 7. fıkrasının son cümlesi ise; "Parti kurucuları ilk büyük kongreyi, partinin tüzel kişilik kazanmasından başlayarak iki yıl içinde toplamak zorundadırlar" buyurucu hükümlerini içermektedir.

Davalı siyasi partinin 3.1.1993 yılında kurulduğu, son kongresini 24.11.1996' da topladığı, bu tarihten sonra 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın öngördüğü şekilde kongresini yapmadığı Siyasi Partiler Sicil Bürosunca düzenlenen 27.6.2001 günlü tutanaktan anlaşılmıştır.

Sonuç ve İstem : Yasal yükümlülüğünü süresinde ve halen yerine getirmeyen davalı siyasi partiye, Siyasi Partiler Yasası'nın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi arz ve talep olunur."

II- İNCELEME

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın ihtar başvurusu, işin incelenmesine ilişkin rapor, ilgili Anayasa ve dayanan yasa kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer belgeler okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Cumhuriyet Başsavcılığı Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'ne tüzelkişilik kazandığı 13.1.1993 tarihinden itibaren, Siyasî Partiler

Kanunu'nun 14. maddesinde öngörülen 2 yıl içinde büyük kongresini yapmadığını ileri sürerek 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesi gereğince ihtar kararı verilmesini istemiştir.

Öncelikle Siyasî Partiler Kanunu'nun olayda uygulanacak 104. maddesinin Anayasa'ya uygunluğunun, ön sorun kabul edilerek incelenip incelenmeyeceği üzerine durulmuştur.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı tarafından bir siyasî parti hakkında ihtar kararı verilmesi istemiyle Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesi uyarınca yapılan başvuru, dava niteliği taşımadığından bu başvurular nedeniyle Anayasa Mahkemesi Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca "davaya bakmakta olan mahkeme" konumunda değildir.

Öte yandan, ileride görülmesi olası bir davada uygulanabilecek yasa kuralının ancak o dava sebebiyle Anayasa'ya uygun olup olmadığı tartışılabileceğinden, konunun bu evrede görüşülmesi yerinde görülmeyerek ihtar isteminin incelenmesine geçildi.

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 14. maddesinin yedinci fıkrasının son cümlesinde "Parti kurucuları ilk büyük kongreyi, partinin tüzel kişilik kazanmasından başlayarak iki yıl içinde toplamak zorundadırlar" denilmektedir.

Cumhuriyet Başsavcılığı'nın ihtar istemine ilişkin dilekçesine ekli, Siyasî Partiler Sicil Bürosunca düzenlenen 27.6.2001 günlü tutanakta Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'nin 13.1.1993 tarihinde kurulduğu ve 2820 sayılı Yasa'nın 14. maddesinin yedinci fıkrasında öngörülen 2 yıl süre içerisinde kongresini yapmadığı saptanmıştır.

Bu durumda, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 14. maddesine aykırı olarak büyük kongresini yasal süresi içinde toplamayarak Yasa'ya aykırı davrandığı saptanan Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'ne bu aykırılığın giderilmesi için aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtarda bulunulması gerekir.

Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI ve Rüştü SÖNMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

III- SONUÇ

A- 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 14. maddesinde öngörülen süre içerisinde büyük kongresini yapmayan Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'ne, kararın tebliğ tarihinden itibaren altı ay içinde aykırılığı gidermesi için aynı Yasa'nın 104. maddesi gereğince İHTARDA BULUNULMASINA, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI ile Rüştü SÖNMEZ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

B- Karar örneğinin, gereği için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine, OYBİRLİĞİYLE

9.1.2002 gününde karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 2001/6 (Siyasî Parti-İhtar)
Karar Sayısı : 2002/3

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı başvuru dilekçesinde, 3.1.1993 tarihinde kurulan ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nda öngörülen süre içerisinde ilk büyük kongresini yapmayan Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'ne, aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesini istemiştir.

4121 ve 4709 sayılı Yasa'larla Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde önemli değişiklikler yapılarak siyasî partilerin kurulma, faaliyet ve kapatılmalarına ilişkin demokratik toplum düzenlerinde

uygulanan kurallara koşut düzenlemeler getirilmiştir. Buna göre, bir siyasî partinin kapatılabilmesi; tüzük ve programının Anayasa'nın 68. maddesinin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı olması; eylemleriyle Anayasa'nın 68. maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilen fiillerin işlendiğı odak haline gelmesi ya da, yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzelkişilerden maddî yardım alması hallerinde mümkün olabilecektir. Böylece, siyasal partilerin faaliyetlerini sürdürürken hangi hallerde kapatılabileceklerine ilişkin açık ve net kurallar konularak güvence sağılanmış, yasa ile kapatma nedenlerinin genişletilmesi önlenmiştir. Nitekim, 23.7.1995 gün ve 4121 sayılı Yasa'yla yapılan Anayasa değışikliklerine ilişkin 5.6.1995 günlü Anayasa Komisyonu Raporunda "...Komisyonumuz siyasî partilerin, yeni kaleme aldığı 68. maddede yer alan ilkelere uyması gerektiğini metne açıklıkla koymak suretiyle, partilerin temelli kapatılmasının sadece bu ilkelere uyulmaması halinde öngörmüş ve diğerk hallerde öngörmemiştir. Temelli kapatmanın partilerin tekrar kurulamaması demek olduğı da metinde belirtilmiştir. Aynı sistematığe uygun olarak komisyonumuz, siyasî partilerin bu ilkelere uygun hareket etmelerinin iki ayrı şeklini açıkça düzenlemiştir. Bunlardan birincisi, partinin tüzük ve programının bu ilkelere aykırı olmasıdır. İkinci durum ise Parti'nin beyan ve eylemlerinin bu ilkelere aykırı olmasıdır. Bu iki durum, Anayasa'nın mer'i metninde de, Teklifte'de birbirinden yeteri açıklıkla ayrılmamıştır. Komisyonumuz bu ayrımı yapmış ve ikinci halde temelli kapatmayı ancak partinin bu tür eylemlerin işlendiğı bir odak haline gelmiş olmasına bağlamıştır. Bu hüküm Federal Almanya Anayasası'nın 18. maddesinden esinlenmiş olup, partilere çok daha sağlam hukuki teminat getirmektedir." denilmiştir.

Anayasa'da öngörölen kapatma nedenleri, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 101. maddesinde de aynen tekrarlanarak, Anayasa Mahkemesi'nin siyasî partileri hangi durumlarda kapatabileceğı açıkça belirlenmiştir. Ancak, Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinde, aynı Kanun'un 101. maddesi dışında kalan emredici hükümlerle diğerk kanunların emredici hükümlerine aykırılık halinde bu aykırılığın giderilmesi için ihtar kararı verileceğı; aykırılığın altı ay içinde giderilmemesi halinde ilgili partinin kapatılması için dava açılacağı öngörülmektedir. Oysa, Anayasa'da, Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinde belirtilen durumlara aykırılık halinde herhangi bir kapatma yaptırımını belirlenmemiştir. Anayasa'da açıkça kapatma yaptırımına bağı tutulmayan nedenlerle siyasî partilerin kapatılması kabul edilemez. Yasakoyucunun, siyasî partilerin 104. maddede öngörölen emredici hükümlere uygun

davranmalarını sağlamak amacıyla kapatma dışında başka bir yaptırım getirebileceği kuşkusuzdur.

Anayasa'da bulunmayan bir yaptırımı öngören Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinin Anayasa'ya aykırılığı açık olduğundan ya iptal edilmesi ya da ihmal edilmesi gerekir. Anayasa Mahkemesi'nin itiraz ve iptal davaları dışında, uygulayacağı bir kuralı iptal edebilmesi için elinde Yüce Divan sıfatı ile baktığı bir dava, ya da bir siyasî parti kapatma davası bulunması gerekir. Bunun dışında kalan yasama dokunulmazlığının kaldırılması, milletvekilliğinin düşmesi ya da ihtar kararı verilmesi için yapılan başvurular dava niteliğinde olmadığından bu tür başvurularda uygulanacak bir yasa kuralının Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülemez. Bu nedenle, Anayasa'ya aykırılığı açık olan bir kuralın bu evrede iptali mümkün olamayacağından, böyle bir durumda yasa kuralının ihmal edilerek üstün hukuk normu olan Anayasa'nın uygulanması gerekir. Bu aynı zamanda Anayasa'nın bağlayıcılığı ve üstünlüğü ilkesini düzenleyen 11. maddesinin gereğidir. Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesi Anayasa'da bulunmayan bir yaptırım öngördüğünden, ihmal edilerek uygulanmaması gerekir. 104. madde uygulanarak ihtar kararı verilse bile, bunun gereğini yapmayan parti hakkında Anayasa'ya göre kapatma yaptırımı uygulanamayacağından başvuru sonuçsuz kalacaktır.

Bu maddeye göre açılacak parti kapatma davalarında ihtar kararı önkoşuldur. Söz konusu karar olmadan dava açılmayacağına göre, kapatma davasını doğrudan etkileyen bu aşamanın önemi yadsınamaz. Böyle bir durumda ihtar kararı verilerek, siyasal partilerin Anayasa'da bulunmayan bir kapatma tehdidi altında tutulması demokrasinin vazgeçilmez kurumlarının hukuk güvenliğinden yoksun bırakılması sonucunu doğurur.

Açıklanan nedenlerle, ilk büyük kongresini yapmayan Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'ne yaptırımı bulunmayan sonuçsuz bir ihtar kararının verilemeyeceği düşüncesiyle, çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Esas Sayısı : 2001/7(Siyasî Parti-İhtar)
Karar Sayısı : 2002/4
Karar Günü : 9.1.2002

İHTAR İSTEMİNDE BULUNAN : Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı

İHTAR İSTEMİNİN KONUSU : 11.4.1994 tarihinde kurulan ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nda öngörülen süre içerisinde ilk büyük kongresini yapmayan Adalet Partisi'ne, aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi istemidir.

I- İHTAR İSTEMİNİN GEREKÇESİ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 28.6.2001 günlü, SP.78 Hz. 2001/7 sayılı başvuru dilekçesinin gerekçe bölümü şöyledir:

"2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 14. maddesinin 6. fıkrası "Büyük kongre parti tüzüğü'nün göstereceği süreler içerisinde toplanır. Bu süre iki yıldan az üç yıldan fazla olamaz", 14. maddenin 7. fıkrasının son cümlesi ise; "Parti kurucuları ilk büyük kongreyi, partinin tüzel kişilik kazanmasından başlayarak iki yıl içinde toplamak zorundadırlar" buyurucu hükümlerini içermektedir.

Davalı siyasi partinin 11.4.1994 yılında kurulduğu ve geçen süre içerisinde 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın öngördüğü şekilde kongresini yapmadığı Siyasi Partiler Sicil Bürosunca düzenlenen 27.6.2001 günlü tutanaktan anlaşılmıştır.

Sonuç ve İstem : Yasal yükümlülüğünü süresinde ve halen yerine getirmeyen davalı siyasi partiye, Siyasi Partiler Yasası'nın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi arz ve talep olunur."

II- İNCELEME

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın ihtar başvurusu, işin incelenmesine ilişkin rapor, ilgili Anayasa ve dayanan yasa kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer belgeler okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Cumhuriyet Başsavcılığı Adalet Partisi'nin tüzelkişilik kazandığı 11.4.1994 tarihinden itibaren, Siyasî Partiler Kanunu'nun 14.

maddesinde öngörülen 2 yıl içinde büyük kongresini yapmadığını ileri sürerek 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesi gereğince ihtar kararı verilmesini istemiştir.

Öncelikle Siyasî Partiler Kanunu'nun olayda uygulanacak 104. maddesinin Anayasa'ya uygunluğunun, ön sorun kabul edilerek incelenip incelenmeyeceği üzerine durulmuştur.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı tarafından bir siyasî parti hakkında ihtar kararı verilmesi istemiyle Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesi uyarınca yapılan başvuru, dava niteliği taşımadığından bu başvurular nedeniyle Anayasa Mahkemesi Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca "davaya bakmakta olan mahkeme" konumunda değildir.

Öte yandan, ileride görülmesi olası bir davada uygulanabilecek yasa kuralının ancak o dava sebebiyle Anayasa'ya uygun olup olmadığı tartışılabileceğinden, konunun bu evrede görüşülmesi yerinde görülmeyerek ihtar isteminin incelenmesine geçildi.

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 14. maddesinin yedinci fıkrasının son cümlesinde "Parti kurucuları ilk büyük kongreyi, partinin tüzel kişilik kazanmasından başlayarak iki yıl içinde toplamak zorundadırlar" denilmektedir.

Cumhuriyet Başsavcılığı'nın ihtar istemine ilişkin dilekçesine ekli, Siyasî Partiler Sicil Bürosunca düzenlenen 27.6.2001 günlü tutanakta Adalet Partisi'nin 11.4.1994 tarihinde kurulduğu ve 2820 sayılı Yasa'nın 14. maddesinin yedinci fıkrasında öngörülen 2 yıl süre içerisinde kongresini yapmadığı saptanmıştır.

Bu durumda, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 14. maddesine aykırı olarak ilk büyük kongresini yasal süresi içinde toplamayarak Yasa'ya aykırı davrandığı saptanan Adalet Partisi'ne bu aykırılığın giderilmesi için aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtarda bulunulması gerekir.

Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI ve Rüştü SÖNMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

III- SONUÇ

A- 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 14. maddesinde öngörülen süre içerisinde büyük kongresini yapmayan Adalet Partisi'ne, kararın tebliğ tarihinden itibaren altı ay içinde aykırılığı gidermesi için aynı Yasa'nın 104. maddesi gereğince İHTARDA BULUNULMASINA, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI ile Rüştü SÖNMEZ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

B- Karar örneğinin, gereği için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine, OYBİRLİĞİYLE

9.1.2002 gününde karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 2001/7(Siyasî Parti-İhtar)
Karar Sayısı : 2002/4

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı başvuru dilekçesinde, 11.4.1994 tarihinde kurulan ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nda öngörülen süre içerisinde ilk büyük kongresini yapmayan Adalet Partisi'ne, aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesini istemiştir.

4121 ve 4709 sayılı Yasa'larla Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde önemli değişiklikler yapılarak siyasî partilerin kurulma, faaliyet ve kapatılmalarına ilişkin demokratik toplum düzenlerinde uygulanan kurallara koşut düzenlemeler getirilmiştir. Buna göre, bir

siyasî partinin kapatılabilmesi; tüzük ve programının Anayasa'nın 68. maddesinin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı olması; eylemleriyle Anayasa'nın 68. maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilen fiillerin işlendiği odak haline gelmesi ya da, yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzelkişilerden maddî yardım alması hallerinde mümkün olabilecektir. Böylece, siyasal partilerin faaliyetlerini sürdürürken hangi hallerde kapatılabileceklerine ilişkin açık ve net kurallar konularak güvence sağlanmış, yasa ile kapatma nedenlerinin genişletilmesi önlenmiştir. Nitekim, 23.7.1995 gün ve 4121 sayılı Yasa'yla yapılan Anayasa değişikliklerine ilişkin 5.6.1995 günlü Anayasa Komisyonu Raporunda "...Komisyonumuz siyasî partilerin, yeni kaleme aldığı 68. maddede yer alan ilkelere uyması gerektiğini metne açıklıkla koymak suretiyle, partilerin temelli kapatılmasının sadece bu ilkelere uyulmaması halinde öngörmüş ve diğer hallerde öngörmemiştir. Temelli kapatmanın partilerin tekrar kurulamaması demek olduğu da metinde belirtilmiştir. Aynı sistematığe uygun olarak komisyonumuz, siyasî partilerin bu ilkelere uygun hareket etmelerinin iki ayrı şeklini açıkça düzenlemiştir. Bunlardan birincisi, partinin tüzük ve programının bu ilkelere aykırı olmasıdır. İkinci durum ise Parti'nin beyan ve eylemlerinin bu ilkelere aykırı olmasıdır. Bu iki durum, Anayasa'nın mer'î metninde de, Teklifte'de birbirinden yeteri açıklıkla ayrılmamıştır. Komisyonumuz bu ayrımı yapmış ve ikinci halde temelli kapatmayı ancak partinin bu tür eylemlerin işlendiği bir odak haline gelmiş olmasına bağlamıştır. Bu hüküm Federal Almanya Anayasası'nın 18. maddesinden esinlenmiş olup, partilere çok daha sağlam hukuki teminat getirmektedir." denilmiştir.

Anayasa'da öngörülen kapatma nedenleri, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 101. maddesinde de aynen tekrarlanarak, Anayasa Mahkemesi'nin siyasî partileri hangi durumlarda kapatabileceği açıkça belirlenmiştir. Ancak, Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinde, aynı Kanun'un 101. maddesi dışında kalan emredici hükümlerle diğer kanunların emredici hükümlerine aykırılık halinde bu aykırılığın giderilmesi için ihtar kararı verileceği; aykırılığın altı ay içinde giderilmemesi halinde ilgili partinin kapatılması için dava açılacağı öngörülmektedir. Oysa, Anayasa'da, Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinde belirtilen durumlara aykırılık halinde herhangi bir kapatma yaptırımını belirlenmemiştir. Anayasa'da açıkça kapatma yaptırımına bağlı tutulmayan nedenlerle siyasî partilerin kapatılması kabul edilemez. Yasakoyucunun, siyasî partilerin 104. maddede öngörülen emredici hükümlere uygun

davranmalarını sağlamak amacıyla kapatma dışında başka bir yaptırım getirebileceği kuşkusuzdur.

Anayasa'da bulunmayan bir yaptırımı öngören Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinin Anayasa'ya aykırılığı açık olduğundan ya iptal edilmesi ya da ihmal edilmesi gerekir. Anayasa Mahkemesi'nin itiraz ve iptal davaları dışında, uygulayacağı bir kuralı iptal edebilmesi için elinde Yüce Divan sıfatı ile baktığı bir dava, ya da bir siyasî parti kapatma davası bulunması gerekir. Bunun dışında kalan yasama dokunulmazlığının kaldırılması, milletvekilliğinin düşmesi ya da ihtar kararı verilmesi için yapılan başvurular dava niteliğinde olmadığından bu tür başvurularda uygulanacak bir yasa kuralının Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülemez. Bu nedenle, Anayasa'ya aykırılığı açık olan bir kuralın bu evrede iptali mümkün olamayacağından, böyle bir durumda yasa kuralının ihmal edilerek üstün hukuk normu olan Anayasa'nın uygulanması gerekir. Bu aynı zamanda Anayasa'nın bağlayıcılığı ve üstünlüğü ilkesini düzenleyen 11. maddesinin gereğidir. Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesi Anayasa'da bulunmayan bir yaptırım öngördüğünden, ihmal edilerek uygulanmaması gerekir. 104. madde uygulanarak ihtar kararı verilse bile, bunun gereğini yapmayan parti hakkında Anayasa'ya göre kapatma yaptırımı uygulanamayacağından başvuru sonuçsuz kalacaktır.

Bu maddeye göre açılacak parti kapatma davalarında ihtar kararı önkoşuldur. Söz konusu karar olmadan dava açılmayacağına göre, kapatma davasını doğrudan etkileyen bu aşamanın önemi yadsınamaz. Böyle bir durumda ihtar kararı verilerek, siyasal partilerin Anayasa'da bulunmayan bir kapatma tehdidi altında tutulması demokrasinin vazgeçilmez kurumlarının hukuk güvenliğinden yoksun bırakılması sonucunu doğurur.

Açıklanan nedenlerle, ilk büyük kongresini yapmayan Adalet Partisi'ne yaptırımı bulunmayan sonuçsuz bir ihtar kararının verilemeyeceği düşüncesiyle, çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Esas Sayısı : 2001/9 (Siyasî Parti-İhtar)
Karar Sayısı : 2002/5
Karar Günü : 9.1.2002

İHTAR İSTEMİNDE BULUNAN : Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı

İHTAR İSTEMİNİN KONUSU : 29.7.1996 tarihinde kurulan ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nda öngörülen süre içerisinde kongresini yapmayan Türkiye Özürsü İle Mutludur Partisi'ne, aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi istemidir.

I-İHTAR İSTEMİNİN GEREKÇESİ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 31.10.2001 günlü, SP.86 Hz. 2001/9 sayılı başvuru dilekçesinin gerekçe bölümü aynen şöyledir:

"2820 sayılı Siyasî Partiler Yasasının 14. maddesinin 6. fıkrasında; bir Siyasî partinin büyük kongresinin, parti tüzüğünün göstereceği süreler içerisinde toplanacağı öngörülmüştür. Ancak sürenin iki yıldan az üç yıldan fazla olamayacağı da açıkça yasada belirtilmiştir.

Siyasî Partiler Yasasının 14. maddesinin 7. fıkrasının son cümlesinde ise; yeni kurulan bir Siyasî partinin kurucularının, büyük kongreyi, partinin tüzel kişilik kazanmasından başlayarak "iki yıl" içinde toplamak zorunda olduğu hükmü yer almaktadır.

Davalı Türkiye Özürsü İle Mutludur Partisi kurucularının büyük kongreyi, partinin tüzel kişilik kazanmasından başlayarak yasada öngörülen süre içerisinde ve halen yapmayarak Siyasî Partiler Yasasının emredici bu hükmüne aykırı davrandıkları açıkça görülmektedir.

2820 sayılı Siyasî Partiler Yasasının 12.8.1999 günlü, 4445 sayılı Yasa ile değiştirilen 104. maddesinde, bir Siyasî partinin bu Yasa'nın 101. maddesi dışında kalan emredici hükümleriyle diğer yasaların Siyasî partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırılık halinde bulunması sebebiyle o parti aleyhine Anayasa Mahkemesi'ne Cumhuriyet Başsavcılığı'nca re'sen yazı ile başvurulacağı belirtilmiştir.

Açıklanan nedenlerle, davalı Siyasî partinin Siyasî Partiler Yasasında öngörülen emredici hükümlere aykırılığının giderilmesi için, Yüksek Mahkemenize başvurulması zorunlu görülmüştür.

Sonuç ve İstem : Büyük kongresini yasal süresi içinde ve halen toplamayarak 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nın 14. maddesine aykırı davranan, Türkiye Özürlüsü İle Mutludur Partisi hakkında, bu aykırılığın giderilmesi için aynı Yasanın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi arz ve talep olunur.”

II- İNCELEME

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın başvuru dilekçesi, işin incelenmesine ilişkin rapor, ilgili Anayasa ve dayanan yasa kuralları, bunların gerekçeleri ile diğer belgeler okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Cumhuriyet Başsavcılığı Türkiye Özürlüsü İle Mutludur Partisi'nin tüzelkişilik kazandığı 29.7.1996 tarihinden itibaren, Siyasî Partiler Kanunu'nun 14. maddesinde öngörülen 2 yıl içinde büyük kongresini yapmadığını ileri sürerek 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesi gereğince ihtar kararı verilmesini istemiştir.

Öncelikle Siyasî Partiler Kanunu'nun olayda uygulanacak 104. maddesinin Anayasa'ya uygunluğunun, ön sorun kabul edilerek incelenip incelenemeyeceği üzerinde durulmuştur.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı tarafından bir siyasî parti hakkında ihtar kararı verilmesi istemiyle Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesi uyarınca yapılan başvuru, dava niteliği taşımadığından bu başvurular nedeniyle Anayasa Mahkemesi Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca “davaya bakmakta olan mahkeme” konumunda değildir.

Öte yandan, ileride görülmesi olası bir davada uygulanabilecek yasa kuralının ancak o dava sebebiyle Anayasa'ya uygun olup olmadığı tartışılabileceğinden, konunun bu evrede görüşülmesi yerinde görülmeyerek ihtar isteminin incelenmesine geçildi.

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 14. maddesinin yedinci fıkrasının son cümlesinde “Parti kurucuları ilk büyük kongreyi, partinin tüzel kişilik kazanmasından başlayarak iki yıl içinde toplamak zorundadırlar” denilmektedir.

Cumhuriyet Başsavcılığı'nın ihtar istemine ilişkin dilekçesine ekli, Siyasî Partiler Sicil Bürosunca düzenlenen 20.10.2001 günlü tutanakta Türkiye Özürlüsü İle Mutludur Partisi'nin 29.7.1996 tarihinde kurulduğu ve 2820 sayılı Yasa'nın 14. maddesinin yedinci fıkrasında öngörülen 2 yıl süre içerisinde kongresini yapmadığı saptanmıştır.

Bu durumda, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 14. maddesine aykırı olarak ilk büyük kongresini yasal süresi içinde toplamayarak Yasaya aykırı davrandığı saptanan Büyük Adalet Partisi'ne bu aykırılığın giderilmesi için aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtarla bulunulması gerekir.

Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI ve Rüştü SÖNMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

III- SONUÇ

A- 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 14. maddesinde öngörülen süre içerisinde büyük kongresini yapmayan Türkiye Özürlüsü ile Mutludur Partisi'ne, kararın tebliğ tarihinden itibaren altı ay içinde aykırılığı gidermesi için aynı Yasa'nın 104. maddesi gereğince İHTARDA BULUNULMASINA, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI ile Rüştü SÖNMEZ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

B- Karar örneğinin, gereği için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine, OYBİRLİĞİYLE,

9.1.2002 gününde karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 2001/9 (Siyasî Parti-İhtar)
Karar Sayısı : 2002/5

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı başvuru dilekçesinde, 29.7.1996 tarihinde kurulan ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nda öngörülen süre içerisinde kongresini yapmayan Türkiye Özürlüsü İle Mutludur Partisi'ne, aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesini istemiştir.

4121 ve 4709 sayılı Yasalarla Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde önemli değişiklikler yapılarak siyasî partilerin kurulma, faaliyet ve kapatılmalarına ilişkin demokratik toplum düzenlerinde uygulanan kurallara koşut düzenlemeler getirilmiştir. Buna göre, bir siyasî partinin kapatılabilmesi; tüzük ve programının Anayasa'nın 68. maddesinin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı olması; eylemleriyle Anayasa'nın 68. maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilen fiillerin işlendiği odak haline gelmesi ya da, yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzelkişilerden maddî yardım alması hallerinde mümkün olabilecektir. Böylece, siyasal partilerin faaliyetlerini sürdürürken hangi hallerde kapatılabileceklerine ilişkin açık ve net kurallar konularak güvence sağlanmış, yasa ile kapatma nedenlerinin genişletilmesi önlenmiştir. Nitekim, 23.7.1995 gün ve 4121 sayılı Yasayla yapılan Anayasa değişikliklerine ilişkin 5.6.1995 günlü Anayasa Komisyonu Raporunda "...Komisyonumuz siyasî partilerin, yeni kaleme aldığı 68. maddede yer alan ilkelere uyması gerektiğini metne açıklıkla koymak suretiyle, partilerin temelli kapatılmasının sadece bu ilkelere uyulmaması halinde öngörmüş ve diğer hallerde öngörmemiştir. Temelli kapatmanın partilerin tekrar kurulamaması demek olduğu da metinde belirtilmiştir. Aynı sistematiğe uygun olarak komisyonumuz, siyasî partilerin bu ilkelere uygun hareket etmelerinin iki ayrı şeklini açıkça düzenlemiştir. Bunlardan birincisi, partinin tüzük ve programının bu ilkelere aykırı olmasıdır. İkinci durum ise Partinin beyan ve eylemlerinin bu ilkelere aykırı olmasıdır. Bu iki durum, Anayasa'nın mer'i metninde de, Teklifte de birbirinden yeteri açıklıkla ayrılmamıştır. Komisyonumuz bu ayrımı yapmış ve ikinci halde temelli kapatmayı ancak partinin bu tür eylemlerin işlendiği bir odak haline gelmiş olmasına bağlamıştır. Bu hüküm Federal Almanya Anayasası'nın 18. maddesinden esinlenmiş olup, partilere çok daha sağlam hukuki teminat getirmektedir." denilmiştir.

Anayasa'da öngörülen kapatma nedenleri, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 101. maddesinde de aynen tekrarlanarak, Anayasa Mahkemesi'nin siyasî partileri hangi durumlarda kapatabileceği açıkça belirlenmiştir. Ancak, Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinde, aynı Kanunun 101. maddesi dışında kalan emredici hükümlerle diğer kanunların emredici hükümlerine aykırılık halinde bu aykırılığın giderilmesi için ihtar kararı verileceği; aykırılığın altı ay içinde giderilmemesi halinde ilgili partinin kapatılması için dava açılacağı öngörülmektedir. Oysa, Anayasa'da, Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinde belirtilen durumlara aykırılık halinde herhangi bir kapatma yaptırımını belirlenmemiştir. Anayasa'da açıkça kapatma yaptırımına bağlı tutulmayan nedenlerle siyasî partilerin kapatılması kabul edilemez. Yasakoyucunun, siyasî partilerin 104. maddede öngörülen emredici hükümlere uygun davranmalarını sağlamak amacıyla kapatma dışında başka bir yaptırım getirebileceği kuşkusuzdur.

Anayasa'da bulunmayan bir yaptırımını öngören Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinin Anayasa'ya aykırılığı açık olduğundan ya iptal edilmesi ya da ihmal edilmesi gerekir. Anayasa Mahkemesi'nin itiraz ve iptal davaları dışında, uygulayacağı bir kuralı iptal edebilmesi için elinde Yüce Divan sıfatı ile baktığı bir dava, ya da bir siyasî parti kapatma davası bulunması gerekir. Bunun dışında kalan yasama dokunulmazlığının kaldırılması, milletvekilliğinin düşmesi ya da ihtar kararı verilmesi için yapılan başvurular dava niteliğinde olmadığından bu tür başvurularda uygulanacak bir yasa kuralının Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülemez. Bu nedenle, Anayasa'ya aykırılığı açık olan bir kuralın bu evrede iptali mümkün olamayacağından, böyle bir durumda yasa kuralının ihmal edilerek üstün hukuk normu olan Anayasa'nın uygulanması gerekir. Bu aynı zamanda Anayasa'nın bağlayıcılığı ve üstünlüğü ilkesini düzenleyen 11. maddesinin gereğidir. Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesi Anayasa'da bulunmayan bir yaptırım öngördüğünden, ihmal edilerek uygulanmaması gerekir. 104. madde uygulanarak ihtar kararı verilse bile, bunun gereğini yapmayan parti hakkında Anayasa'ya göre kapatma yaptırımını uygulanamayacağından başvuru sonuçsuz kalacaktır.

Bu maddeye göre açılacak parti kapatma davalarında ihtar kararı önkoşuldur. Söz konusu karar olmadan dava açılamayacağına göre, kapatma davasını doğrudan etkileyen bu aşamanın önemi yadsınamaz. Böyle bir durumda ihtar kararı verilerek, siyasal partilerin Anayasa'da bulunmayan bir kapatma tehdidi altında tutulması

demokrasinin vazgeçilmez kurumlarının hukuk güvenliğinden yoksun bırakılması sonucunu doğurur.

Açıklanan nedenlerle, süresi içerisinde kongresini yapmayan Türkiye Özürlüsü ile Mutludur Partisi'ne ihtar kararının verilemeyeceği düşüncesiyle, çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Esas Sayısı : 2001/10 (Siyasî Parti-İhtar)
Karar Sayısı : 2002/6
Karar Günü : 9.1.2002

İHTAR İSTEMİNDE BULUNAN : Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı

İHTAR İSTEMİNİN KONUSU : 12.4.1995 tarihinde kurulan ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nda öngörülen süre içerisinde ilk büyük kongresini yapmayan Türkiye Adalet Partisi'ne, aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi istemidir.

I-İHTAR İSTEMİNİN GEREKÇESİ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 31.10.2001 günlü, SP.79 Hz. 2001/10 sayılı başvuru dilekçesinin gerekçe bölümü şöyledir:

"2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 14. maddesinin 6. fıkrasında; bir siyasi partinin büyük kongresinin, parti tüzüğü'nün göstereceği süreler içerisinde toplanacağı öngörülmüştür. Ancak sürenin iki yıldan az üç yıldan fazla olamayacağı da açıkça yasada belirtilmiştir.

Siyasi Partiler Yasasının 14. maddesinin 7. fıkrasının son cümlesinde ise; yeni kurulan bir siyasi partinin kurucularının, büyük kongreyi, partinin tüzel kişilik kazanmasından başlayarak "iki yıl" içinde toplamak zorunda olduğu hükmü yer almaktadır.

Davalı Türkiye Adalet Partisi kurucularının büyük kongreyi, partinin tüzel kişilik kazanmasından başlayarak yasada öngörülen süre içerisinde ve halen yapmayarak Siyasi Partiler Yasasının emredici bu hükmüne aykırı davrandıkları açıkça görülmektedir.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 12.8.1999 günlü, 4445 sayılı Yasa ile değiştirilen 104. maddesinde, bir siyasi partinin bu Yasa'nın 101. maddesi dışında kalan emredici hükümleriyle diğer yasaların siyasi partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırılık halinde bulunması sebebiyle o parti aleyhine Anayasa Mahkemesi'ne Cumhuriyet Başsavcılığı'nca re'sen yazı ile başvurulacağı belirtilmiştir.

Açıklanan nedenlerle, davalı siyasi partinin Siyasi Partiler Yasasında öngörülen emredici hükümlere aykırılığının giderilmesi için, Yüksek Mahkemenize başvurulması zorunlu görülmüştür.

Sonuç ve İstem : Büyük kongresini yasal süresi içinde ve halen toplamayarak 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 14. maddesine aykırı davranan, Türkiye Adalet Partisi Hakkında, bu aykırılığın giderilmesi için aynı Yasanın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi arz ve talep olunur.”

II-İNCELEME

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın başvuru dilekçesi, işin incelenmesine ilişkin rapor, ilgili Anayasa ve dayarılan yasa kuralları, bunların gerekçeleri ile diğer belgeler okunup incelendikten sonra gereği görüşölüp düşünölldü:

Cumhuriyet Başsavcılığı Türkiye Adalet Partisi'nin tüzelkişilik kazandığı 12.4.1995 tarihinden itibaren, Siyasî Partiler Kanunu'nun 14. maddesinde öngörülen 2 yıl içinde büyük kongresini yapmadığını ileri sürerek 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesi gereğince ihtar kararı verilmesini istemiştir.

Öncelikle Siyasî Partiler Kanunu'nun olayda uygulanacak 104. maddesinin Anayasa'ya uygunluğunun, ön sorun kabul edilerek incelenip incelenemeyeceği üzerinde durulmuştur.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı tarafından bir siyasî parti hakkında ihtar kararı verilmesi istemiyle Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesi uyarınca yapılan başvuru, dava niteliği taşımadığından bu başvurular nedeniyle Anayasa Mahkemesi Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca “davaya bakmakta olan mahkeme” konumunda değildir.

Öte yandan, ileride görülmesi olası bir davada uygulanabilecek yasa kuralının ancak o dava sebebiyle Anayasa'ya uygun olup olmadığı tartışılabilirliğinden, konunun bu evrede görüşölmesi yerinde görülmeyerek ihtar isteminin incelenmesine geçildi.

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 14. maddesinin yedinci fıkrasının son cümlesinde “Parti kurucuları ilk büyük kongreyi, partinin tüzel kişilik kazanmasından başlayarak iki yıl içinde toplamak zorundadırlar” denilmektedir.

Cumhuriyet Başsavcılığı'nın ihtar istemine ilişkin dilekçesine ekli, Siyasi Partiler Sicil Bürosunca düzenlenen 30.10.2001 günlü tutanakta Türkiye Adalet Partisi'nin 12.4.1995 tarihinde kurulduğu ve 2820 sayılı Yasa'nın 14. maddesinin yedinci fıkrasında öngörülen 2 yıl süre içerisinde kongresini yapmadığı saptanmıştır.

Bu durumda, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 14. maddesine aykırı olarak ilk büyük kongresini yasal süresi içinde toplamayarak Yasaya aykırı davrandığı saptanan Büyük Adalet Partisi'ne bu aykırılığın giderilmesi için aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtarla bulunulması gerekir.

Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI ve Rüştü SÖNMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

III- SONUÇ

A- 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 14. maddesinde öngörülen süre içerisinde büyük kongresini yapmayan Türkiye Adalet Partisi'ne, kararın tebliğ tarihinden itibaren altı ay içinde aykırılığı gidermesi için aynı Yasa'nın 104. maddesi gereğince İHTARDA BULUNULMASINA, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI ile Rüştü SÖNMEZ'in karşıoiyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

B- Karar örneğinin, gereği için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine, OYBİRLİĞİYLE,

9.1.2002 gününde karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 2001/10 (Siyasî Parti-İhtar)
Karar Sayısı : 2002/6

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı başvuru dilekçesinde, 12.4.1995 tarihinde kurulan ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nda öngörülen süre içerisinde ilk büyük kongresini yapmayan Türkiye Adalet Partisi'ne, aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesini istemiştir.

4121 ve 4709 sayılı Yasalarla Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde önemli değişiklikler yapılarak siyasî partilerin kurulma, faaliyet ve kapatılmalarına ilişkin demokratik toplum düzenlerinde uygulanan kurallara koşut düzenlemeler getirilmiştir. Buna göre, bir siyasî partinin kapatılabilmesi; tüzük ve programının Anayasa'nın 68. maddesinin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı olması; eylemleriyle Anayasa'nın 68. maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilen fiillerin işlendiği odak haline gelmesi ya da, yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzelkişilerden maddî yardım alması hallerinde mümkün olabilecektir. Böylece, siyasal partilerin faaliyetlerini sürdürürken hangi hallerde kapatılabileceklerine ilişkin açık ve net kurallar konularak güvence sağlanmış, yasa ile kapatma nedenlerinin genişletilmesi önlenmiştir. Nitekim, 23.7.1995 gün ve 4121 sayılı Yasayla yapılan Anayasa değişikliklerine ilişkin 5.6.1995 günlü Anayasa Komisyonu Raporunda "...Komisyonumuz siyasî partilerin, yeni kaleme aldığı 68. maddede yer alan ilkelere uyması gerektiğini metne açıklıkla koymak suretiyle, partilerin temelli kapatılmasının sadece bu ilkelere uyulmaması halinde öngörmüş ve diğer hallerde öngörmemiştir. Temelli kapatmanın partilerin tekrar kurulamaması demek olduğu da metinde belirtilmiştir. Aynı sistematiğe uygun olarak komisyonumuz, siyasî partilerin bu ilkelere uygun hareket etmelerinin iki ayrı şeklini açıkça düzenlemiştir. Bunlardan birincisi, partinin tüzük ve programının bu ilkelere aykırı olmasıdır. İkinci durum ise Partinin beyan ve eylemlerinin bu ilkelere aykırı olmasıdır. Bu iki durum, Anayasa'nın mer'î metninde de, Teklifte de birbirinden yeteri açıklıkla ayrılmamıştır. Komisyonumuz bu ayrımı yapmış ve ikinci halde temelli kapatmayı ancak partinin bu tür eylemlerin işlendiği bir odak haline gelmiş olmasına bağlamıştır. Bu hüküm Federal Almanya Anayasası'nın 18. maddesinden esinlenmiş olup, partilere çok daha sağlam hukuki teminat getirmektedir." denilmiştir.

Anayasa'da öngörülen kapatma nedenleri, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 101. maddesinde de aynen tekrarlanarak, Anayasa Mahkemesi'nin siyasî partileri hangi durumlarda kapatabileceği açıkça belirlenmiştir. Ancak, Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinde, aynı Kanunun 101. maddesi dışında kalan emredici hükümlerle diğer kanunların emredici hükümlerine aykırılık halinde bu aykırılığın giderilmesi için ihtar kararı verileceği; aykırılığın altı ay içinde giderilmemesi halinde ilgili partinin kapatılması için dava açılacağı öngörülmektedir. Oysa, Anayasa'da, Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinde belirtilen durumlara aykırılık halinde herhangi bir kapatma yaptırımı belirlenmemiştir. Anayasa'da açıkça kapatma yaptırımına bağlı tutulmayan nedenlerle siyasî partilerin kapatılması kabul edilemez. Yasakoyucunun, siyasî partilerin 104. maddede öngörülen emredici hükümlere uygun davranmalarını sağlamak amacıyla kapatma dışında başka bir yaptırım getirebileceği kuşkusuzdur.

Anayasa'da bulunmayan bir yaptırımı öngören Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinin Anayasa'ya aykırılığı açık olduğundan ya iptal edilmesi ya da ihmal edilmesi gerekir. Anayasa Mahkemesi'nin itiraz ve iptal davaları dışında, uygulayacağı bir kuralı iptal edebilmesi için elinde Yüce Divan sıfatı ile baktığı bir dava, ya da bir siyasî parti kapatma davası bulunması gerekir. Bunun dışında kalan yasama dokunulmazlığının kaldırılması, milletvekilliğinin düşmesi ya da ihtar kararı verilmesi için yapılan başvurular dava niteliğinde olmadığından bu tür başvurularda uygulanacak bir yasa kuralının Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülemez. Bu nedenle, Anayasa'ya aykırılığı açık olan bir kuralın bu evrede iptali mümkün olamayacağından, böyle bir durumda yasa kuralının ihmal edilerek üstün hukuk normu olan Anayasa'nın uygulanması gerekir. Bu aynı zamanda Anayasa'nın bağlayıcılığı ve üstünlüğü ilkesini düzenleyen 11. maddesinin gereğidir. Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesi Anayasa'da bulunmayan bir yaptırım öngördüğünden, ihmal edilerek uygulanmaması gerekir. 104. madde uygulanarak ihtar kararı verilse bile, bunun gereğini yapmayan parti hakkında Anayasa'ya göre kapatma yaptırımı uygulanamayacağından başvuru sonuçsuz kalacaktır.

Bu maddeye göre açılacak parti kapatma davalarında ihtar kararı önkoşuldur. Söz konusu karar olmadan dava açılmayacağına göre, kapatma davasını doğrudan etkileyen bu aşamanın önemi yadsınamaz. Böyle bir durumda ihtar kararı verilerek, siyasal partilerin Anayasa'da bulunmayan bir kapatma tehdidi altında tutulması

demokrasinin vazgeçilmez kurumlarının hukuk güvenliğinden yoksun bırakılması sonucunu doğurur.

Açıklanan nedenlerle, ilk büyük kongresini yapmayan Türkiye Adalet Partisi'ne yaptırım bulunmayan sonuçsuz bir ihtar kararının verilemeyeceği düşüncesiyle, çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Esas Sayısı : 2001/11 (Siyasî Parti-İhtar)
Karar Sayısı : 2002/7
Karar Günü : 9.1.2002

İHTAR İSTEMİNDE BULUNAN : Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı

İHTAR İSTEMİNİN KONUSU : 16.8.1993 tarihinde “Sosyalist İktidar Partisi” adıyla kurulup tüzelkişilik kazanan Parti’nin 11.11.2001 tarihinde gerçekleştirdiği kongresinde adını “Türkiye Komünist Partisi” olarak değiştirmesinin 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu’nun 96. maddesine aykırılık oluşturduğu ileri sürülerek 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi istemidir

I- İHTAR İSTEMİNİN GEREKÇESİ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı’nın 21.11..2001 günlü, SP.54 Hz.2001/11 sayılı başvurusu şöyledir:

“16.8.1993 tarihinde “Sosyalist İktidar Partisi” adıyla kurulup tüzelkişilik kazanan Sosyalist İktidar Partisi’nin 11.11.2001 tarihinde gerçekleştirdiği olağanüstü kongresinde Parti’nin ismini “Türkiye Komünist Partisi” olarak değiştirdiği anılan parti Genel Başkanlığı’nın Başsavcılığımıza gönderdiği 1585 sayı ve bila tarihli yazısından anlaşılmıştır.

2820 sayılı Yasa’nın kullanılamayacak parti adları ve işaretler başlıklı 96. maddesinin son fıkrası “Komünist, anarşist, faşist, teokratik, nasyonal, sosyalist, din, dil, ırk, mezhep ve bölge adlarıyla veya aynı anlama gelen adlarla da siyasî partiler kurulamaz veya parti adında bu kelimeler kullanılamaz” hükmünü içermektedir.

Aleyhine başvuru partinin “Komünist” sözcüğü ile adını değiştirmesi anılan Yasa’nın 4. Kısımında yer alan 96. maddesine açık aykırılık oluşturmaktadır.

Aynı Yasa’nın 104. maddesinde ise “Bir siyasî partinin bu Kanunun 101. maddesi dışında kalan emredici hükümler ile diğer kanunların siyasî partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırılık halinde bulunması sebebiyle o parti aleyhine Anayasa Mahkemesi’ne Cumhuriyet Başsavcılığı’nca re’sen yazı ile başvurulur” hükmü öngörülmüştür.

Sonuç ve İstem :

Aleyhine başvuru olan siyasî partinin adı konusundaki yasaya aykırılığın giderilmesi için anılan Yasa hükümleri uyarınca İHTAR kararı verilmesi arz ve talep olunur.”

II- İNCELEME

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın ihtar başvurusu, işin incelenmesine ilişkin rapor, ilgili Anayasa ve dayanan yasa kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer belgeler okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Türkiye Komünist Partisi'nin ihtar istemine karşı görüşlerinin alınması talebi incelendi.

Siyasî Partiler Kanunu'nda Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nın bir siyasî parti hakkındaki ihtar istemine karşı Parti'nin görüşünün alınmasına ilişkin kural bulunmadığından istemin reddi gerekir. Bu görüşe Yalçın ACARGÜN ve Sacit ADALI katılmamışlardır.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nca Sosyalist İktidar Partisi adıyla tüzelkişilik kazanan Parti'nin yaptığı kongrede adını Türkiye Komünist Partisi olarak değiştirilmesinin 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 96. maddesine aykırılık oluşturduğu ileri sürülerek 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi istenmektedir.

Öncelikle Siyasî Partiler Kanunu'nun olayda uygulanacak 104. maddesinin Anayasa'ya uygunluğunun, ön sorunun kabul edilerek incelenip incelenmeyeceği üzerinde durulmuştur.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı tarafından bir siyasî parti hakkında ihtar kararı verilmesi istemiyle Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesi uyarınca yapılan başvuru, dava niteliği taşımadığından bu başvurular nedeniyle Anayasa Mahkemesi Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca “davaya bakmakta olan mahkeme” konumunda değildir.

Öte yandan, ileride görülmesi olası bir davada uygulanabilecek yasa kuralının ancak o dava sebebiyle Anayasa'ya uygun olup olmadığı tartışılabileceğinden, konunun bu evrede görüşülmesi yerinde görülmeyle ihtar isteminin incelenmesine geçildi.

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinde, bir siyasî partinin bu Kanun'un 101. maddesi dışında kalan emredici hükümleriyle diğer kanunların siyasî partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırılık halinde bulunması sebebiyle o parti aleyhine Anayasa Mahkemesi'ne Cumhuriyet Başsavcılığı'nca re'sen yazı ile başvurulacağı, Anayasa Mahkemesi'nin söz konusu hükümlere aykırılık görmesi durumunda bu aykırılığın giderilmesi için ilgili siyasî parti hakkında ihtar kararı vereceği; kararın, o siyasî parti genel başkanlığına yazılı olarak bildirileceği; bu yazının tebliği tarihinden itibaren altı ay içinde aykırılık giderilmediği takdirde Cumhuriyet Başsavcısı'nın Anayasa Mahkemesi'ne bu siyasî partinin kapatılması için re'sen dava açacağı, 96. maddesinin ikinci fıkrasının son tümcesinde de komünist, anarşist, faşist, teokratik, nasyonal sosyalist, din, dil, ırk, mezhep ve bölge adlarıyla veya aynı anlama gelen adlarla da siyasî partiler kurulamayacağı veya parti adında bu kelimelerin kullanılamayacağı belirtilmiştir.

Bu durumda, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 96. maddesine aykırı olarak adında "Komünist" sözcüğü kullanan Türkiye Komünist Partisi'ne ihtarla bulunulması gerekmektedir.

Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI ile Rüştü SÖNMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

III- SONUÇ

A- Parti görüşünün alınması isteminin REDDİNE, Yalçın ACARGÜN ile Sacit ADALI'nın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

B- 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 96. maddesine aykırı olarak adında "Komünist" sözcüğü kullanan Türkiye Komünist Partisi'ne, kararın tebliğ tarihinden itibaren bu aykırılığı altı ay içinde gidermesi için aynı Yasa'nın 104. maddesi gereğince İHTARDA BULUNULMASINA, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI ile Rüştü SÖNMEZ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

C- Karar örneğinin, gereği için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine, OYBİRLİĞİYLE

9.1.2002 gününde karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 2001/11 (Siyasî Parti-İhtar)

Karar Sayısı : 2002/7

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı başvuru dilekçesinde, 16.8.1993 tarihinde “Sosyalist İktidar Partisi” adıyla kurulup tüzelkişilik kazanan Partinin 11.11.2001 tarihinde gerçekleştirdiği kongresinde adını “Türkiye Komünist Partisi” olarak değiştirmesinin 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu’nun 96. maddesine aykırılık oluşturduğu ileri sürülerek 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesini istemiştir.

4121 ve 4709 sayılı Yasalarla Anayasa’nın 68. ve 69. maddelerinde önemli değişiklikler yapılarak siyasî partilerin kurulma, faaliyet ve kapatılmalarına ilişkin demokratik toplum düzenlerinde uygulanan kurallara koşut düzenlemeler getirilmiştir. Buna göre, bir siyasî partinin kapatılabilmesi; tüzük ve programının Anayasa’nın 68. maddesinin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı olması; eylemleriyle Anayasa’nın 68. maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilen fiillerin işlendiği odak haline gelmesi ya da, yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzelkişilerden maddî yardım alması hallerinde mümkün olabilecektir. Böylece, siyasal partilerin faaliyetlerini sürdürürken hangi hallerde kapatılabileceklerine ilişkin açık ve net kurallar konularak güvence sağlanmış, yasa ile kapatma nedenlerinin genişletilmesi önlenmiştir. Nitekim, 23.7.1995 gün ve 4121 sayılı Yasayla yapılan Anayasa değişikliklerine ilişkin 5.6.1995 günlü Anayasa Komisyonu Raporunda

“...Komisyonumuz siyasî partilerin, yeni kaleme aldığı 68. maddede yer alan ilkelere uyması gerektiğini metne açıklıkla koymak suretiyle, partilerin temelli kapatılmasının sadece bu ilkelere uyulmaması halinde öngörmüş ve diğer hallerde öngörmemiştir. Temelli kapatmanın partilerin tekrar kurulamaması demek olduğu da metinde belirtilmiştir. Aynı sistematiğe uygun olarak komisyonumuz, siyasî partilerin bu ilkelere uygun hareket etmelerinin iki ayrı şeklini açıkça düzenlemiştir. Bunlardan birincisi, partinin tüzük ve programının bu ilkelere aykırı olmasıdır. İkinci durum ise Partinin beyan ve eylemlerinin bu ilkelere aykırı olmasıdır. Bu iki durum, Anayasa’nın mer’i metninde de, Teklifte de birbirinden yeteri açıklıkla ayrılmamıştır. Komisyonumuz bu ayrımı yapmış ve ikinci halde temelli kapatmayı ancak partinin bu tür eylemlerin işlendiği bir odak haline gelmiş olmasına bağlamıştır. Bu hüküm Federal Almanya Anayasası’nın 18. maddesinden esinlenmiş olup, partilere çok daha sağlam hukuki teminat getirmektedir.” denilmiştir.

Anayasa’da öngörülen kapatma nedenleri, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu’nun 101. maddesinde de aynen tekrarlanarak, Anayasa Mahkemesi’nin siyasî partileri hangi durumlarda kapatabileceği açıkça belirlenmiştir. Ancak, Siyasî Partiler Kanunu’nun 104. maddesinde, aynı Kanunun 101. maddesi dışında kalan emredici hükümlerle diğer kanunların emredici hükümlerine aykırılık halinde bu aykırılığın giderilmesi için ihtar kararı verileceği; aykırılığın altı ay içinde giderilmemesi halinde ilgili partinin kapatılması için dava açılacağı öngörülmektedir. Oysa, Anayasa’da, Siyasî Partiler Kanunu’nun 104. maddesinde belirtilen durumlara aykırılık halinde herhangi bir kapatma yaptırımı belirlenmemiştir. Anayasa’da açıkça kapatma yaptırımına bağlı tutulmayan nedenlerle siyasî partilerin kapatılması kabul edilemez. Yasakoyucunun, siyasî partilerin 104. maddede öngörülen emredici hükümlere uygun davranmalarını sağlamak amacıyla kapatma dışında başka bir yaptırım getirebileceği kuşkusuzdur.

Anayasa’da bulunmayan bir yaptırımı öngören Siyasî Partiler Kanunu’nun 104. maddesinin Anayasa’ya aykırılığı açık olduğundan ya iptal edilmesi ya da ihmal edilmesi gerekir. Anayasa Mahkemesi’nin itiraz ve iptal davaları dışında, uygulayacağı bir kuralı iptal edebilmesi için elinde Yüce Divan sıfatı ile baktığı bir dava, ya da bir siyasî parti kapatma davası bulunması gerekir. Bunun dışında kalan yasama dokunulmazlığının kaldırılması, milletvekilliğinin düşmesi ya da ihtar kararı verilmesi için yapılan başvurular dava niteliğinde olmadığından bu tür başvurularda uygulanacak bir yasa

kuralının Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülemez. Bu nedenle, Anayasa'ya aykırılığı açık olan bir kuralın bu evrede iptali mümkün olamayacağından, böyle bir durumda yasa kuralının ihmal edilerek üstün hukuk normu olan Anayasa'nın uygulanması gerekir. Bu aynı zamanda Anayasa'nın bağlayıcılığı ve üstünlüğü ilkesini düzenleyen 11. maddesinin gereğidir. Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesi Anayasa'da bulunmayan bir yaptırım öngördüğünden, ihmal edilerek uygulanmaması gerekir. 104. madde uygulanarak ihtar kararı verilse bile, bunun gereğini yapmayan parti hakkında Anayasa'ya göre kapatma yaptırımını uygulanamayacağından başvuru sonuçsuz kalacaktır.

Bu maddeye göre açılacak parti kapatma davalarında ihtar kararı önkoşuldur. Söz konusu karar olmadan dava açılmayacağına göre, kapatma davasını doğrudan etkileyen bu aşamanın önemi yadsınamaz. Böyle bir durumda ihtar kararı verilerek, siyasal partilerin Anayasa'da bulunmayan bir kapatma tehdidi altında tutulması demokrasinin vazgeçilmez kurumlarının hukuk güvenliğinden yoksun bırakılması sonucunu doğurur.

Açıklanan nedenlerle, adını Türkiye Komünist Partisi olarak değiştiren Siyasî Partiye ihtar kararının verilemeyeceği, düşüncesiyle çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Esas Sayısı : 2001/12 (Siyasî Parti-İhtar)
Karar Sayısı : 2002/8
Karar Günü : 9.1.2002

İHTAR İSTEMİNDE BULUNAN : Yargıtay Cumhuriyet
Başsavcılığı

İHTAR İSTEMİNİN KONUSU : Ağır hapis cezasına hükümlü C. Ü'ı 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 11. maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendinin 3 numaralı alt bendi gereğince yazılı uyarıya rağmen parti üyeliğinden çıkarmayan İşçi Partisi'ne 2820 sayılı Yasa'nın 104. maddesine göre ihtar kararı verilmesi istemidir

I-İHTAR İSTEMİNİN GEREKÇESİ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 10.12.2001 günlü ve SP.37 Hz.2001/12 sayılı ihtar başvurusunun gerekçe bölümü şöyledir:

"Karaman Valiliği tarafından listesi Başsavcılığımıza gönderilen İşçi Partisi Karaman il örgütü yöneticilerinin adlî sicil kayıtları üzerinde yapılan inceleme sırasında; Ali-Hatice oğlu 1963 doğumlu Cafer ÜNÜVAR'ın, Konya 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 25.5.1981 gün ve 1980/157 E., 1981/124 K. sayılı ilamıyla, öldürmeye tam teşebbüs suçundan TCK'nun 450/4-10, 62, 55/3. ve 33. maddeleri uyarınca 13 yıl 4 ay ağır hapis cezasıyla hükümlendirilmiş olduğu anlaşılmıştır.

Siyasî Partiler Kanunu'nun 11. maddesinin 2/b-3 no.lu alt bendi "ağır hapis" cezasına mahkûm edilmiş olmayı, siyasî parti üyeliğine engel saydığı için, 11.10.2001 gün ve Muh.2001/414 sayılı yazımızla, adigeçen siyasî partiden, sözü edilen şahsın parti üyeliğinden çıkarılması istenmiştir.

İşçi Partisi Genel Başkanlığı, 30.10.2001 gün ve 2001/134 sayılı yazısıyla, Konya 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nin anılan kararında, Cafer ÜNÜVAR'a kamu hizmetlerinden yasaklanma cezası verilmediğini, ayrıca şahsın suç işlediği tarihte 18 yaşını bitirmemiş olduğundan TCK'nun 55. maddesinde yer alan "fili işlediği zaman 15 yaşını bitirmiş olup da 18 yaşını bitirmemiş olanlara amme hizmetlerinden memnuiyet ve emniyeti umumiye nezareti altına alınmak cezaları tatbik edilmez" hükmü gereğince üyelikten çıkarılma durumunun söz konusu olamayacağını bildirmiştir.

Oysa ki; Siyasî Partiler Kanunu'nun 11. maddesinin 2/b-3 no.lu alt bendinde; Cafer ÜNÜVAR isimli şahsın 13 yıl 4 ay ağır hapis cezasına hüküm giymiş olmasına bağlı olarak kamu hizmetlerinden yasaklanması sonucunda üyelikten çıkarılmasının gerekmesi sözkonusu değildir. Kamu hizmetlerinden yasaklanma hali parti üyeliğine engel olarak aynı fıkranın 1 no.lu alt bendinde ayrıca sayılmış olup, olayımızla ilgisi bulunmamaktadır.

Kanunun; yaş küçüklüğü gibi herhangi bir şarta ve kayda tabi tutmayarak sırf 'ağır hapis cezasına mahkûm olma' halini, siyasî partilere üye olmaya engel saydığının kabulü zorunludur.

Bu nedenle, Cafer ÜNÜVAR isimli şahsın İşçi Partisi üyeliğinden çıkarılmasının, 11. maddenin 2/b-3 no.lu alt bendinin emredici hükmü olduğu açıktır.

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinde; 'Bir siyasî partinin, bu Kanun'un 101. maddesi dışında kalan emredici hükümleri ile diğer kanunların siyasî partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırılık halinde bulunması sebebiyle o parti aleyhine Anayasa Mahkemesi'ne Cumhuriyet Başsavcılığı'nca re'sen yazı ile başvurulur' hükmü yer almaktadır.

Açıklanan nedenlerle adıgeçen Siyasî Partinin, Siyasî Partiler Kanunu'nda öngörülen emredici hükümlere aykırılığının giderilmesi için Yüksek Mahkemenize başvurulması zorunlu görülmüştür.

Sonuç ve İstem : Aleyhine başvuru yapılan siyasî partiye, üyelikten çıkarmama işlemindeki kanuna aykırılığın giderilmesi için ihtar verilmesi arz ve talep olunur."

II-İNCELEME

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın başvuru dilekçesi, işin incelenmesine ilişkin rapor, ilgili Anayasa ve dayanan yasa kuralları, bunların gerekçeleri ile diğer belgeler okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Cumhuriyet Başsavcılığı, ağır hapis cezasına hükümlü C.Ü'ı 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 11. maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendinin 3 numaralı alt bendi gereğince parti üyeliğinden çıkarmayan İşçi Partisi'ne aynı Yasa'nın 104. maddesine göre ihtar kararı verilmesini istemektedir.

Öncelikle Siyasî Partiler Kanunu'nun olayda uygulanacak 104. maddesinin Anayasa'ya uygunluğunun, ön sorun kabul edilerek incelenip incelenemeyeceği üzerinde durulmuştur.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı tarafından bir siyasî parti hakkında ihtar kararı verilmesi istemiyle Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesi uyarınca yapılan başvuru, dava niteliği taşımadığından bu başvurular nedeniyle Anayasa Mahkemesi Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca "davaya bakmakta olan mahkeme" konumunda değildir.

Öte yandan, ileride görülmesi olası bir davada uygulanabilecek yasa kuralının ancak o dava sebebiyle Anayasa'ya uygun olup olmadığı tartışılabileceğinden, konunun bu evrede görüşülmesi yerinde görülmeyerek ihtar isteminin incelenmesine geçildi.

İşçi Partisi Karaman İl Örgütü Yönetim Kurulu'na seçilen C. Ü'nün Konya 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 25.5.1981 gün, E.1980/157, K.1981/124 sayılı kesinleşmiş ilamıyla kan gütme saikiyle adam öldürmeye tam teşebbüs suçundan Türk Ceza Kanunu'nun 450/4, 10, 62, 55/3, 33. maddeleri uyarınca 13 yıl 4 ay ağır hapis cezasına mahkûm edildiğinin anlaşılması üzerine, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, Partiye yazdığı 11.10.2001 gün ve SP. 37 Muh. 2001/414 sayılı yazıyla adı geçen Siyasî Partiler Kanunu'nun 11. maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendinin 3 numaralı alt bendine göre parti üyeliğinden çıkartılmasını istemiştir.

İşçi Partisi 30.10.2001 günlü Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na yazdığı yazıyla Konya 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nin anılan kararında, C. Ü'a kamu hizmetlerinden yasaklanma cezası verilmediğini, ayrıca bu kişinin suç işlediği tarihte 18 yaşını bitirmemiş olduğundan Türk Ceza Kanunu'nun 55. maddesinde yer alan "fiili işlediği zaman 15 yaşını bitirmiş olup da 18 yaşını bitirmemiş olanlara amme hizmetlerinden memnuiyet ve emniyeti umumiye nezareti altına alınmak cezaları tatbik edilmez" hükmü gereğince üyelikten çıkarılmanın söz konusu olamayacağını bildirmiştir.

Siyasî Partiler Kanunu'nun 11. maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendinin 3 numaralı alt bendiyle yaş küçüklüğü gibi herhangi bir şart getirilmeksizin sırf "ağır hapis cezasına mahkûm olma" durumu siyasî partilere üye olmaya engel sayılmaktadır. C.Ü'nün aldığı mahkûmiyet nedeniyle Siyasî Partiler Kanunu'nun 11. maddesi gereği bir siyasî

partiye üye olamayacağından adı geçenin İşçi Partisi üyeliğinden çıkarılmasının istenmesi Yasaya uygundur.

Öte yandan kamu hizmetlerinden yasaklanma hali aranmaksızın ağır hapis cezasına mahkûmiyet siyasî parti üyeliğine tek başına engel oluşturduğundan Partinin bu hususa yönelik savunması yerinde görülmemiştir.

Açıklanan nedenlerle, İşçi Partisi'ne 2820 sayılı Yasa'nın 104. maddesi gereğince ihbarda bulunulması gerekir.

Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI ile Rüştü SÖNMEZ bu görüşe katılmamıştır.

III- SONUÇ

A- Hükümlü bulunan Cafer ÜNÜVAR'ı, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 11. maddesinin (b) bendinin (3) numaralı alt bendi gereğince Parti üyeliğinden çıkarmayan İşçi Partisi'ne, kararın tebliğ tarihinden itibaren altı ay içinde aykırılığı gidermesi için aynı Yasa'nın 104. maddesi gereğince İHTARDA BULUNULMASINA, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI ile Rüştü SÖNMEZ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

B- Karar örneğinin, gereği için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine, OYBİRLİĞİYLE,

9.1.2002 gününde karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 2001/12 (Siyasî Parti-İhtar)
Karar Sayısı : 2002/8

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı başvuru dilekçesinde, Ağır hapis cezasına hükümlü C. Ü'ı 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 11. maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendinin 3 numaralı alt bendi gereğince yazılı uyarıya rağmen parti üyeliğinden çıkarmayan İşçi Partisi'ne 2820 sayılı Yasa'nın 104. maddesine göre ihtar kararı verilmesini istemiştir.

4121 ve 4709 sayılı Yasalarla Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde önemli değişiklikler yapılarak siyasî partilerin kurulma, faaliyet ve kapatılmalarına ilişkin demokratik toplum düzenlerinde uygulanan kurallara koşut düzenlemeler getirilmiştir. Buna göre, bir siyasî partinin kapatılabilmesi; tüzük ve programının Anayasa'nın 68. maddesinin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı olması; eylemleriyle Anayasa'nın 68. maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilen fiillerin işlendiği odak haline gelmesi ya da, yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzelkişilerden maddî yardım alması hallerinde mümkün olabilecektir. Böylece, siyasal partilerin faaliyetlerini sürdürürken hangi hallerde kapatılabileceklerine ilişkin açık ve net kurallar konularak güvence sağlanmış, yasa ile kapatma nedenlerinin genişletilmesi önlenmiştir. Nitekim, 23.7.1995 gün ve 4121 sayılı Yasa'yla yapılan Anayasa değişikliklerine ilişkin 5.6.1995 günlü Anayasa Komisyonu Raporunda "...Komisyonumuz siyasî partilerin, yeni kaleme aldığı 68. maddede yer alan ilkelere uyması gerektiğini metne açıklıkla koymak suretiyle, partilerin temelli kapatılmasının sadece bu ilkelere uyulmaması halinde öngörmüş ve diğer hallerde öngörmemiştir. Temelli kapatmanın partilerin tekrar kurulamaması demek olduğu da metinde belirtilmiştir. Aynı sistematiğe uygun olarak komisyonumuz, siyasî partilerin bu ilkelere uygun hareket etmelerinin iki ayrı şeklini açıkça düzenlemiştir. Bunlardan birincisi, partinin tüzük ve programının bu ilkelere aykırı olmasıdır. İkinci durum ise Parti'nin beyan ve eylemlerinin bu ilkelere aykırı olmasıdır. Bu iki durum, Anayasa'nın mer'î metninde de, Teklifte'de birbirinden yeteri açıklıkla ayrılmamıştır. Komisyonumuz bu ayrımı yapmış ve ikinci halde temelli kapatmayı ancak partinin bu tür eylemlerin işlendiği bir odak haline gelmiş olmasına bağlamıştır. Bu hüküm Federal Almanya

Anayasası'nın 18. maddesinden esinlenmiş olup, partilere çok daha sağlam hukuki teminat getirmektedir." denilmiştir.

Anayasa'da öngörülen kapatma nedenleri, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 101. maddesinde de aynen tekrarlanarak, Anayasa Mahkemesi'nin siyasî partileri hangi durumlarda kapatabileceği açıkça belirlenmiştir. Ancak, Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinde, aynı Kanun'un 101. maddesi dışında kalan emredici hükümlerle diğer kanunların emredici hükümlerine aykırılık halinde bu aykırılığın giderilmesi için ihtar kararı verileceği; aykırılığın altı ay içinde giderilmemesi halinde ilgili partinin kapatılması için dava açılacağı öngörülmektedir. Oysa, Anayasa'da, Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinde belirtilen durumlara aykırılık halinde herhangi bir kapatma yaptırımını belirlenmemiştir. Anayasa'da açıkça kapatma yaptırımına bağlı tutulmayan nedenlerle siyasî partilerin kapatılması kabul edilemez. Yasakoyucunun, siyasî partilerin 104. maddede öngörülen emredici hükümlere uygun davranmalarını sağlamak amacıyla kapatma dışında başka bir yaptırım getirebileceği kuşkusuzdur.

Anayasa'da bulunmayan bir yaptırımını öngören Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinin Anayasa'ya aykırılığı açık olduğundan ya iptal edilmesi ya da ihmal edilmesi gerekir. Anayasa Mahkemesi'nin itiraz ve iptal davaları dışında, uygulayacağı bir kuralı iptal edebilmesi için elinde Yüce Divan sıfatı ile baktığı bir dava, ya da bir siyasî parti kapatma davası bulunması gerekir. Bunun dışında kalan yasama dokunulmazlığının kaldırılması, milletvekilliğinin düşmesi ya da ihtar kararı verilmesi için yapılan başvurular dava niteliğinde olmadığından bu tür başvurularda uygulanacak bir yasa kuralının Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülemez. Bu nedenle, Anayasa'ya aykırılığı açık olan bir kuralın bu evrede iptali mümkün olamayacağından, böyle bir durumda yasa kuralının ihmal edilerek üstün hukuk normu olan Anayasa'nın uygulanması gerekir. Bu aynı zamanda Anayasa'nın bağlayıcılığı ve üstünlüğü ilkesini düzenleyen 11. maddesinin gereğidir. Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesi Anayasa'da bulunmayan bir yaptırım öngördüğünden, ihmal edilerek uygulanmaması gerekir. 104. madde uygulanarak ihtar kararı verilse bile, bunun gereğini yapmayan parti hakkında Anayasa'ya göre kapatma yaptırımı uygulanamayacağından başvuru sonuçsuz kalacaktır.

Bu maddeye göre açılacak parti kapatma davalarında ihtar kararı önkoşuldur. Söz konusu karar olmadan dava açılamayacağına

göre, kapatma davasını doğrudan etkileyen bu aşamanın önemi yadsınamaz. Böyle bir durumda ihtar kararı verilerek, siyasal partilerin Anayasa'da bulunmayan bir kapatma tehdidi altında tutulması demokrasinin vazgeçilmez kurumlarının hukuk güvenliğinden yoksun bırakılması sonucunu doğurur.

Açıklanan nedenlerle, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın yazılı uyarısına rağmen C.Ü'yü Parti üyeliğinden çıkarmayan İşçi Partisi'ne ihtar kararının verilemeyeceği düşüncesiyle, çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Esas Sayısı : 2001/8 (Siyasî Parti-İhtar)
Karar Sayısı : 2002/9
Karar Günü : 9.1.2002

İHTAR İSTEMİNDE BULUNAN : Yargıtay Cumhuriyet
Başsavcılığı

İHTAR İSTEMİNİN KONUSU : 1) Adalet ve Kalkınma Partisi Kurucu Üyesi ve Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Türk Ceza Kanunu'nun 312/2. maddesi uyarınca 10 ay hapis cezasına mahkûm olması nedeniyle milletvekili seçilme yeterliliği bulunmadığı ve bu nedenle 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 8. maddesine göre Siyasî Parti Kurucu Üyesi olamayacağından, 104. maddesi uyarınca davalı Siyasî Partiye adı geçenin kurucu üyelikten çıkarılması için ihtar kararı verilmesi,

2) Türkiye'nin ekonomik ve siyasal türlü güçlüklerle karşılaştığı bir dönemde siyasî yaşamda büyük rol oynayabilecek bir Siyasî Partinin genel başkanı olarak görevine devam etmesinin davalı partiye yasa gereği verilmesi zorunlu süre de dikkate alındığında, kamu düzeni, kamu yararı ve ivedilik gözönünde bulundurularak ileride doğabilecek sakıncaların giderilmesi bakımından Recep Tayyip Erdoğan'ın Parti Tüzüğü'nün 77. maddesinde yazılı Genel Başkanlık görev ve yetkilerini kullanmasının önlenmesi için tedbir kararı verilmesi,

3) Parti'nin kurucu üyelerinden Ayşe Böhürler, Ayşe Nur Kurtuluş, Habibe Güner, Sema Ramazanoğlu, Fatma Ünsal Bostan ve Serap Yahşi Yaşar'ın türbanı simge ve dayatma unsuru olarak kullandıkları ve bu halleriyle milletvekili seçilme yeterliliğine sahip bulunmadıklarından kurucu üyelikten çıkarılmaları için davalı partiye ihtar kararı verilmesi

istenmektedir.

I- İHTAR İSTEMİNİN GEREKÇESİ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 21.8.2001 günlü, SP. 112 Hz. 2001/8 sayılı başvuru dilekçesinin gerekçe bölümü şöyledir:

“Anayasamızın 2 nci maddesinde Türkiye Cumhuriyetinin Demokratik, laik bir hukuk Devleti olduğu vurgulanmaktadır. 68/2 maddesinde ise Siyasî partilerin demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurları oldukları belirtilmiş, tüzük ve programları ile eylemlerinin hukuk devleti ve lâik cumhuriyet ilkelerine aykırı olamayacağı açıklanmış, 69/son maddesinde kuruluş ve çalışmalarının, denetleme ve kapatılmalarının kanunla düzenleneceği hüküm altına alınmıştır.

Anayasa ve Siyasî Partiler Kanununun Cumhuriyet Başsavcılığımıza verdiği görev ve yetkiler kapsamında Adalet ve Kalkınma Partisinin kuruluş bildirisi ve belgeleri üzerinde yapılan inceleme sonucunda;

A- Hukuk Devleti ilkelerine uygunluk bakımından

Hukuk Devleti ilkesi gereği Siyasî partilerin de kuruluşundan başlayarak bütün faaliyetlerinin Anayasa ve yasalara uygun yürütülmesi zorunludur. Hukukun üstünlüğünün sonucu olarak hiçbir Siyasî parti Anayasa ve yasaların emredici hükümleri dışına çıkamaz, bu konularda hukuka karşı hile yoluna sapamaz.

İçişleri Bakanlığının, Cumhuriyet Başsavcılığımıza göndermiş olduğu (Adalet ve Kalkınma Partisi'nin) kuruluş bildiri ve belgelerinin incelenmesinde, kurucu üyelerden Recep Tayyip Erdoğan'ın 06.12.1997 suç tarihi ve Türk Ceza Kanununun 312/2, 59. maddeleri gereğince Diyarbakır 3 No'lu Devlet Güvenlik Mahkemesinin kesinleşen 21.04.1998 tarih ve 36-69 sayılı ilamı ile 10 ay hapis cezasına mahkum olduğu, Kırklareli Ağır Ceza Mahkemesinin 13.07.1999 tarihli şartla salıverilme kararı ile tahliye edildiği anlaşılmış ve adı geçenin kurucular kurulu tarafından Parti Genel Başkanlığına seçildiği tespit edilmiştir.

2820 Sayılı Siyasî Partiler Yasasının 8. maddesinin 1. fıkrasında “Siyasî partiler, milletvekili seçilme yeterliliğine sahip en az otuz Türk vatandaşı tarafından kurulur.” hükmü yer almıştır.

Anayasanın 76 ncı maddesinde milletvekili seçilme yeterliliğine ilişkin sınırlama, 2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun milletvekili seçilemeyeceklerle ilgili 11. maddesinin f/3 fıkrasında tekrarlanarak affa uğramış olsalar bile, “Türk Ceza Kanununun 312'nci maddesinin ikinci fıkrasında yazılı halkı sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığı

gözeterek kin ve düşmanlığa açıkça tahrik etme suçlarından mahkum olanların" Milletvekili olamayacakları belirtilmiştir.

Bilindiği üzere, Genel Af, suçu, başka bir deyimle işlenen fiilin suç olma niteliğini ve hükmolunmuş ise cezayı ve mahkumiyetin bütün neticelerini ortadan kaldıran bir kurumdur.

Anayasa ve yasa koyucu TCK.nun 312 nci maddesinde öngörülen suçu niteliği ve vahameti yönünden o derece önemli görmektedir ki, Genel Affa uğramış olsalar bile bu suçtan mahkum olanların, milletvekili seçilme yeterliliği bulunmadığını kabul etmiştir.

Gerek 4454 ve gerekse 4616 sayılı Kanunlar ise 23.4.1999 tarihine kadar işlenen suçlara ilişkin dava ve cezaların ertelenmesine ilişkindir.

Bu Kanunlar Af Kanunu nitelik ve özelliğini taşımazlar. 4454 sayılı Kanunun ertelemenin sonuçları başlığını taşıyan 2 nci maddesinin son fıkrasında I inci madde kapsamına giren kasıtlı bir cürümden dolayı 3 yıllık süreyi yeniden mahkum edilmeksizin geçiren şahıs hakkındaki mahkumiyetin vaki olmamış sayılacağı öngörülmüştür.

Genel Affa uğramış olmasına rağmen TCK.nun 312/2 maddesinden mahkum olanlara milletvekilliği seçilme yeterliliği tanımayan yasa koyucunun, bu kurumla ilgisi ve benzerliği dahi bulunmayan ertelemeden yararlanacaklara yeterlilik sağladığı ileri sürülemez.

Bu itibarla,

Adalet ve Kalkınma Partisi kurucu üyesi ve Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, TCK.nun 312/2 maddesi uyarınca 10 ay hapis cezasına mahkum olduğu cihetle milletvekilliğine seçilme yeterliliği bulunmadığı ve bu nedenle 2820 Sayılı Kanunun 8 inci maddesine göre bir Siyasî Parti Kurucu üyesi olamayacağı anlaşıldığından ve adı geçenin bu hukuki durumu diğer tüm kurucular tarafından açıkça bilinmesine rağmen kurucu üye olarak katılımı istenmiş ve hatta Genel Başkan olarak seçilmiş olması karşısında, 2820 Sayılı Kanunun 8 inci maddesinde yer alan emredici hükme bilerek yapılan bu aykırılık sebebiyle, aynı Kanunun 104 üncü maddesi uyarınca davalı Siyasî parti hakkında adı geçenin kurucu üyelikten çıkartılması suretiyle aykırılığın giderilmesi için ihtar kararı verilmesinin istenmesi zaruri görülmüştür. Milletvekilliğine seçilme yeterliliği bulunmayan, hatta

bir Siyasî parti üyesi olamayacak ve üye kaydedilemeyecek olan adı geçeninin ayrıca TBMM’de grubu bulunan bir partinin Genel Başkanlığına seçilmesi ayrı bir talihsizlik oluşturmuştur.

Türkiye’nin, ekonomik ve siyasal türlü güçlüklerle karşılaştığı bir dönemde Siyasî yaşamda büyük rol oynayabilecek bir Siyasî partinin genel başkanı olarak görevine devam etmesinin davalı partiye yasa gereği verilmesi zorunlu sürede gözönüne alındığında, kamu düzeni, kamu yararı ve ivedilik gözönünde bulundurularak, ileride muhtemel ve giderilmesi olanaksız sakıncalar yaratacağından Recep Tayyip Erdoğan’ın davalı Parti Tüzüğü’nün 77 nci maddesinde yazılı görev ve yetkilerini KULLANMASININ TEDBİREN ÖNLENMESİNE karar verilmesinin istenmesi de ayrıca zorunlu görülmüştür.

B- Laik Cumhuriyet İlkelerine Uygunluk Bakımından

Demokrasinin olmazsa olmaz koşulu olan ve Türkiye için öncelikli özel önemi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından da vurgulanan laiklik ilkesi, Anayasanın 68/4. maddesi gereğince Siyasî Partilerin uymaları gereken temel ilkedir. Bu itibarla bir Siyasî partinin kuruluşunda kurucu üyelerin bu ilkeye sadakatle bağlı olduklarını ortaya koyacak söylem, eylem ve davranış birliği içinde olmaları gerekmektedir. Bu konuda kuşku doğuracak simgesel dayatmalarda bulunamazlar. Adalet ve Kalkınma Partisinin Anayasa Mahkemesinde de bulunan kuruluş dosyasındaki fotoğraflarından kurucu üyeleri Ayşe Böhürler, Ayşe Nur Kurtoğlu, Habibe Güner, Sema Ramazanoğlu, Fatma Ünsal Bostan ve Serap Yahşi Yaşar’ın türbanı bu amaçla kullandıkları anlaşılmıştır.

Siyasî partilerin kamu hukuku veya özel hukuk kuruluşu oldukları konusunda farklı görüşler olmakla beraber, demokratik Siyasî hayatın unsurları olmaları itibariyle, kamu hukuku kurallarından hareketle kamu gücüyle ilgili yetkiler kullandıkları kuşkusuzdur. Kamu gücünü kullanan partilerin devlet idaresinin oluşumunda payları büyüktür.

Siyasî Partilerin kamu hukuku kurumları olmamaları nedeniyle devlet örgütü içinde yer almamalarına rağmen, iktidar olduklarında bakan olanlar ile milletvekili seçilenlerin meclis genel kuruluna katılmaları halinde kamu alanı ve düzeni itibariyle uymaları gereken kurallar mevcuttur. Örneğin; TBMM İçtüzüğü’nün 56. maddesinde TBMM Genel Kurul Çalışmalarında kimlerin hangi kıyafetleri giyinecekleri hususu düzenlenmiştir. Kaldı ki türban konusunda

Danıştay, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Organlarının görüşleri ortadadır. Fazilet Partisinin milletvekillerinin türban konusundaki tutumları nedeniyle kapatıldığı ve Refah Partisi Genel Başkanının türbanla ilgili görüş ve açıklamalarının da RP'nin kapatılmasında öncelikli gerekçe olduğu bilinmektedir. Anayasa Mahkemesinin 1998/2-1, 9.1.1998 günlü RP'nin kapatılması kararında bu husus adı geçen "Anayasa Mahkemesi kararlarını gözdardı ederek, resmi daire ve üniversitelerde türban ve başörtüsü kullanmayı teşvik eden konuşmaları, laik düzen karşıtları için bir mesaj oluşturmuştur. Nitekim ülkenin çeşitli yerlerindeki üniversitelerde ve cami önlerinde kamu düzeninin bozulmasına yol açan birçok eylem yapılmıştır" şeklinde ifade edilmiştir. Kaldı ki RP'nin kapatılması kararına karşı yapılan başvuru üzerine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin 31.7.2001 günlü kararında da ilgili Devletin ülkede iç barış ve Demokratik rejimi tehlikeye atacak Siyasî bir hedefin gerçekleşmesini, eylemler somut hale dönüşmeden engelleyebileceği vurgulanmıştır.

Görüldüğü gibi, gerek TBMM İçtüzüğü'nün 56. maddesindeki düzenleme, gerek Anayasa Mahkemesi (Anayasa m.153/son) ve mahkeme kararlarının (Anayasa m.138/son) bağlayıcılığı karşısında Adalet ve Kalkınma Partisi kurucularının bu kararları etkisiz kılacak biçimde davranmaları mümkün değildir. Dolayısıyla, iktidar olmak amacıyla kurulan ve faaliyette bulunan bir partinin, iki ayrı partinin kapatılmasına neden olan türbanı, bilinen simge olarak kullanmasının, seçmene verilen mesajdan başka bir anlama gelmeyeceği kuşkusuzdur. Zira kişilerin özel yaşamları bakımından yasak konusu olmayan türbanın, bir parti tarafından laik demokratik düzeni yıkmak amacıyla kullanılmasının Anayasal ilkelere dayalı yargı kararlarıyla sistem dışına itildiğine ilişkin gerçeğe rağmen, yeni bir partinin kurucuları arasında türbanlıların da yer alması, kaba bir zorlama ve dayatmadır. Dolayısıyla, türbanlı kuruculardan oluşan bir kurucular kurulunun Adalet ve Kalkınma Partisini iktidara getirdiklerinde, özel yaşamda serbest olan türbanı, iktidar yoluyla kamusal alana taşımak için kullanacakları yolundaki mesaj açıklama gerektirmeyecek kadar nettir. Çünkü, kapatılan partilerce türbanın laik demokratik düzene karşı kullanıldığına ilişkin Anayasa Mahkemesi kararı karşısında, yeni bir partinin kimi yöntem farklılıkları ile aynı sonucu doğurucu tutum içerisinde olmasının bir başka izahı olamaz. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararında belirtildiği gibi, demokratik rejime yönelik tehlikelerin somut eylem boyutuna ulaşmadan ve demokratik rejimin kendisini savunamayacak duruma gelmesine fırsat vermeden sona erdirilmesi gerekmektedir.

Diğer yönden,

Devlet sistemimizde, türban hakkında verilen yargı kararları (Any. M.K, 7.3.1989, 1/12; ve Danıştay Kararları), “dinin, bireyin manevi yaşamını aşarak toplumsal yaşamı etkileyen eylem ve davranışlara ilişkin bölümlerinde, kamu düzenini, güvenliğini ve yararını korumak amacıyla sınırlamalar yapılması ve dinin kötüye kullanılmasının ve sömürülmesinin yasaklanması” (....) “Yükseköğretim kurumlarında dinsel giyim esaslarını içeren düzenleme, dinsel kurallardan arındırılmış devlet düzenine, giyim nedeniyle dinsel bir el atmada bulunmaktadır” gerekçeleriyle üniversite öğrencileri için türbanı sistem bakımından tehlikeli görürken, iktidara geldiğinde devlet iradesinin oluşumunda söz sahibi olacak bir partinin kurucularının, üniversitedeki öğrenciden daha az tehlikeli olacağı söylenemez. Yani, devlet okullarında yargı kararları ile yasaklanan ve demokratik rejim bakımından tehlike olarak kabul edilen ve iki Siyasî partinin kapatılma nedeni olan türbanın, iktidara geldiğinde devlet düzenine yön verecek Siyasî parti kurucuları tarafından gelecekteki amacı sağlama yönünde kullanıldığında kuşku yoktur. Bir partinin kuruluş harcının, hem de Anayasa Mahkemesi kararlarında türbanın “laik düzen karşıtlarına mesaj” niteliği taşıdığına belirtilmesine rağmen, türbanla atılmasındaki amaç budur.

Kaldı ki, türbanı simge olarak kullanan bir kişinin milletvekili seçilmesi ve TBMM’de yasama faaliyetinde bulunması mevcut genel düzenlemeler karşısında mümkün değildir. Bu kişinin milletvekili seçilme yeterliliği yoktur.

Bu nedenlerle,

Adalet ve Kalkınma Partisinin kurucu üyelerinden Ayşe Böhürler, Ayşe Nur Kurtoğlu, Habibe Güner, Sema Ramazanoğlu, Fatma Unsal Bostan ve Serap Yahşi Yaşar’ın türbanı simge ve dayatma unsuru olarak kullandıkları ve bu halleriyle Milletvekili seçilme yeterliliğine bu nedenle sahip bulunmadıkları anlaşıldığından kurucu üyelikten çıkartılmaları için davalı partiye ihtar kararı verilmesi istenmiştir.

SONUÇ VE İSTEM;

Açıklanan nedenlerle,

Adalet ve Kalkınma Partisinin kurucu üyelerinden olan ve parti Genel Başkanlığına seçilen Recep Tayyip Erdoğan'ın; Anayasanın 76/2, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanununun 8/1 ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 11-f/3 maddeleri uyarınca Kurucu üye olamayacağı anlaşıldığından, yasal zeminde olmayan adı geçenin davalı Siyasî Parti Tüzüğü'nün 77 nci maddesinde yer alan Genel Başkanlık görev ve yetkilerini kullanmasının TEDBİREN ÖNLENMESİNE ve Recep Tayyip Erdoğan ile Ayşe Böhürler, Ayşe Nur Kurtuluş, Habibe Güner, Sema Ramazanoğlu, Fatma Ünsal Bostan ve Serap Yahşi Yaşar'ın kurucu üyelikten çıkartılmaları için davalı Siyasî Partiye Siyasî Partiler Kanununun 104 üncü maddesi uyarınca İHTAR kararı verilmesi arz ve talep olunur.”

II- İNCELEME

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın başvuru dilekçesi, işin incelenmesine ilişkin rapor, ilgili Anayasa ve dayanan yasa kuralları, bunların gerekçeleri ile diğer belgeler okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

1- Adalet ve Kalkınma Partisi Kurucu Üyesi ve Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Türk Ceza Kanunu'nun 312. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca 10 ay hapis cezasına mahkûm olması nedeniyle milletvekili seçilme yeterliliği bulunmadığından 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 8. maddesine göre siyasî parti kurucu üyesi olamayacağı, aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca sözkonusu Parti hakkında adı geçenin kurucu üyelikten çıkarılması suretiyle aykırılığın giderilmesi için ihtar kararı verilmesi istenmektedir.

Öncelikle Siyasî Partiler Kanunu'nun olayda uygulanacak 104. maddesinin Anayasa'ya uygunluğunun, ön sorun kabul edilerek incelenip incelenemeyeceği üzerinde durulmuştur.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı tarafından bir siyasî parti hakkında ihtar kararı verilmesi istemiyle Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesi uyarınca yapılan başvuru, dava niteliği taşımadığından bu başvurular nedeniyle Anayasa Mahkemesi Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca “davaya bakmakta olan mahkeme” konumunda değildir.

Öte yandan, ileride görülmesi olası bir davada uygulanabilecek yasa kuralının ancak o dava sebebiyle Anayasa'ya uygun olup

olmadığı tartışılabileceğinden, konunun bu evrede görüşülmesi yerinde görülmeyerek ihtar isteminin incelenmesine geçildi.

2820 Sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 8. maddesinin birinci fıkrasında siyasî partiler, milletvekili seçilme yeterliliğine sahip en az otuz Türk vatandaşı tarafından kurulabileceği belirtilmiştir.

Anayasa'nın "Milletvekili Seçilme Yeterliliği" başlığını taşıyan 76. maddesinin konuyla ilgili ikinci fıkrası "En az ilkokul mezunu olmayanlar, kısıtlılar, yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olanlar, kamu hizmetinden yasaklılar, taksirli suçlar hariç toplam bir yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar; zimmet, ihtilâs, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, devlet sırlarını açığa vurma, ideolojik veya anarşik eylemlere katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biri ile hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar bile milletvekili seçilemezler..." şeklindedir.

2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 11. maddesinde affa uğramış olsalar bile, Türk Ceza Kanunu'nun 312 nci maddesinin ikinci fıkrasında yazılı halkı sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığı gözeterek kin ve düşmanlığa, açıkça tahrik etme suçlarından mahkum olanlar milletvekili seçilemeyecekler arasında sayılarak Anayasa'ya koştur düzenleme yapılmıştır.

14.8.2001 tarihinde tüzelkişilik kazanan Adalet ve Kalkınma Partisi kurucu üyelerinden Recep Tayyip Erdoğan, kapatılan Refah Partisi'nin 6.12.1997 günü düzenlediği açık hava toplantısında yaptığı konuşma ile işlediği "halkı din ve ırk farklılığı gözeterek, kin ve düşmanlığa açıkça tahrik etmek" suçundan TCK.nun, 312. maddesinin ikinci fıkrası ve 59. maddeleri gereğince 10 ay hapis cezası almış, 26.3.1999'da cezanın infazına başlanılarak bihakkın tahliye tarihi 20.1.2000 olduğu halde 647 sayılı Yasa'dan yararlanarak 24.7.1999 tarihinde salıverilmiştir.

Recep Tayyip Erdoğan'ın suçu, 4454 sayılı Yasa'nın kapsamında olmadığı gibi cezası infaz edildikten sonra 22.12.2000 tarihinde yürürlüğe giren 4616 sayılı Yasa hükümlerinden yararlanması da mümkün değildir.

Yukarıda açıklanan nedenlerle, Adalet ve Kalkınma Partisi

Kurucu Üyesi Recep Tayyip Erdoğan'ın Türk Ceza Kanunu'nun 312. maddesinin ikinci fıkrasına göre 10 ay hapis cezasına mahkum olması ve 2839 sayılı Yasa'nın 11. maddesi uyarınca milletvekili seçilme yeterliliği bulunmaması nedeniyle 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 8. maddesine göre siyasî parti kurucu üyesi olamayacağı anlaşıldığından, adı geçenin kurucu üyelikten çıkarılması suretiyle aykırılığın giderilmesi için aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca Adalet ve Kalkınma Partisi hakkında ihtarda bulunulması gerekmektedir.

Bu görüşe Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI ile Rüştü SÖNMEZ katılmamışlardır.

2- Başvuruda Recep Tayyip Erdoğan'ın milletvekili seçilme yeterliliğine sahip bulunmaması nedeniyle davalı Parti'ye Yasa gereği verilmesi zorunlu süre de dikkate alındığında görevine devam etmesinin ileride doğurabileceği giderilmesi olanaksız sakıncaların önlenmesi için Genel Başkanlık görev ve yetkilerini kullanmasının tedbiren önlenmesine karar verilmesi istenmektedir.

Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesine göre, bir siyasî partiye ihtar kararı verilmesi halinde bu karar, o siyasî parti genel başkanlığına yazılı olarak bildirilir. Bu yazının tebliği tarihinden itibaren altı ay içinde aykırılık giderilmediği takdirde, Cumhuriyet Başsavcısı Anayasa Mahkemesine bu siyasî partinin kapatılması için resen dava açar. Bu durumda hakkında ihtar verilen bir siyasî partinin yasal süre içinde bu karara uymak ya da uymamak gibi bir seçeneği bulunmaktadır. Bu nedenle Yasa ile verilen süreyi ve bu süre içinde tanınan olanakları ortadan kaldıracak nitelikte tedbir kararı verilemez. İstemin reddi gerekir.

3- Başvuruda Adalet ve Kalkınma Partisi'nin kurucu üyelerinden Ayşe Böhürler, Ayşe Nur Kurtoğlu, Habibe Güner, Sema Ramazanoğlu, Fatma Ünsal Bostan ve Serap Yahşi Yaşar'ın türbanı simge ve dayatma unsuru olarak kullandıkları ve bu halleriyle milletvekili seçilme yeterliliğine sahip bulunmadıkları ileri sürülerek kurucu üyelikten çıkarılmaları için davalı Parti'ye ihtar kararı verilmesi istenilmektedir.

Siyasî Partiler Yasası'nın 3. maddesinde "siyasî partiler, Anayasa ve kanunlara uygun olarak; milletvekili ve mahallî idareler seçimleri yoluyla tüzük ve programlarında belirlenen görüşleri doğrultusunda çalışmaları ve açık propagandaları ile millî iradenin

oluşmasını sağlayarak demokratik bir Devlet ve toplum düzeni içinde ülkenin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması amacını güden ve ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilatlanan tüzelkişiliğe sahip kuruluşlardır.” denilmektedir.

Siyasî partilerin toplum ve Devlet düzenini görüşleri doğrultusunda yönlendirmeleri, denetlemeleri ve etkilemeleri biçimindeki faaliyetleri genel olarak kamu hizmeti niteliği taşısa da bunlar kamu kuruluşları değildir. Ancak siyasî parti mensuplarının Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne, hükümete ve mahalli idarelerin seçimle işbaşına gelen organlarına seçilmeleri halinde kamusal alanlarda kamu görevi yaptıklarından kuşku duyulamaz. Kamusal alanlarda göreve başlayanların ise buralarda uygulanan kılık kıyafete ilişkin kurallarla bağlı olacakları kuşkusuzdur.

Bir siyasî partinin kurucu üyesi olmak milletvekili aday olmanın ön koşulu değildir. Kurucu üye olmadan da milletvekili aday olunabilir.

Milletvekili statüsünde bulunmayan kurucu üyelerin milletvekili olması halinde tabi olacakları kurallara uymadıkları ileri sürülerek Parti’ye ihtar verilmesi istemi yerinde görülmemiştir. İhtar isteminin reddi gerekir.

III- SONUÇ

A- Recep Tayyip ERDOĞAN’ın 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu’nun 8. maddesine aykırı olarak Parti’nin kurucu üyesi olduğu anlaşıldığından Adalet ve Kalkınma Partisi’ne, kararın tebliğ tarihinden itibaren altı ay içinde aykırılığı gidermesi için aynı Yasa’nın 104. maddesi gereğince İHTARDA BULUNULMASINA, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI ile Rüştü SÖNMEZ’in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

B- Recep Tayyip ERDOĞAN’ın, Parti Tüzüğü’nün 77. maddesinde yazılı Genel Başkanlık görev ve yetkilerini kullanmasının tedbiren önlenmesine ilişkin istemin REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

C- Ayşe BÖHÜRLER, Ayşenur KURTOĞLU, Güner HABİBE, Sema RAMAZANOĞLU, Fatma ÜNSAL ve Serap YAŞAR’ı Parti’nin kurucu üyeliğinden çıkarmayan davalı Parti’ye ihtar kararı verilmesi isteminin REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

D- Karar örneğinin, gereği için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine, OYBİRLİĞİYLE
9.1.2002 gününde karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

KARŞIOY YAZISI

Esas Sayısı : 2001/8 (Siyasî Parti-İhtar)
Karar Sayısı : 2002/9

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı başvuru dilekçesinde, Adalet ve Kalkınma Partisi Kurucu Üyesi ve Genel Başkanı Recep Tayyip ERDOĞAN'ın TCK'nun 312. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca hapis cezasına mahkûm olması nedeniyle milletvekili seçilme yeterliliğinin bulunmadığını, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 8. maddesine göre, milletvekili seçilme yeterliliği bulunmayanların parti kurucu üyesi olamayacağını, aynı Yasa'nın 104. maddesi gereğince adı geçenin kurucu üyelikten çıkarılarak aykırılığın giderilmesi için ihtar kararı verilmesini istemiştir.

4121 ve 4709 sayılı Yasalarla Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerinde önemli değişiklikler yapılarak siyasî partilerin kurulma, faaliyet ve kapatılmalarına ilişkin demokratik toplum düzenlerinde uygulanan kurallara koşut düzenlemeler getirilmiştir. Buna göre, bir siyasî partinin kapatılabilmesi; tüzük ve programının Anayasa'nın 68.

maddesinin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı olması; eylemleriyle Anayasa'nın 68. maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilen fiillerin işlendiği odak haline gelmesi ya da, yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzelkişilerden maddî yardım alması hallerinde mümkün olabilecektir. Böylece, siyasal partilerin faaliyetlerini sürdürürken hangi hallerde kapatılabileceklerine ilişkin açık ve net kurallar konularak güvence sağlanmış, yasa ile kapatma nedenlerinin genişletilmesi önlenmiştir. Nitekim, 23.7.1995 gün ve 4121 sayılı Yasayla yapılan Anayasa değişikliklerine ilişkin 5.6.1995 günlü Anayasa Komisyonu Raporunda "...Komisyonumuz siyasî partilerin, yeni kaleme aldığı 68. maddede yer alan ilkelere uyması gerektiğini metne açıklıkla koymak suretiyle, partilerin temelli kapatılmasının sadece bu ilkelere uyulmaması halinde öngörmüş ve diğer hallerde öngörmemiştir. Temelli kapatmanın partilerin tekrar kurulamaması demek olduğu da metinde belirtilmiştir. Aynı sistematiğe uygun olarak komisyonumuz, siyasî partilerin bu ilkelere uygun hareket etmelerinin iki ayrı şeklini açıkça düzenlemiştir. Bunlardan birincisi, partinin tüzük ve programının bu ilkelere aykırı olmasıdır. İkinci durum ise Partinin beyan ve eylemlerinin bu ilkelere aykırı olmasıdır. Bu iki durum, Anayasa'nın mer'î metninde de, Teklifte de birbirinden yeteri açıklıkla ayrılmamıştır. Komisyonumuz bu ayrımı yapmış ve ikinci halde temelli kapatmayı ancak partinin bu tür eylemlerin işlendiği bir odak haline gelmiş olmasına bağlamıştır. Bu hüküm Federal Almanya Anayasası'nın 18. maddesinden esinlenmiş olup, partilere çok daha sağlam hukuki teminat getirmektedir." denilmiştir.

Anayasa'da öngörülen kapatma nedenleri, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 101. maddesinde de aynen tekrarlanarak, Anayasa Mahkemesi'nin siyasî partileri hangi durumlarda kapatabileceği açıkça belirlenmiştir. Ancak, Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinde, aynı Kanunun 101. maddesi dışında kalan emredici hükümlerle diğer kanunların emredici hükümlerine aykırılık halinde bu aykırılığın giderilmesi için ihtar kararı verileceği; aykırılığın altı ay içinde giderilmemesi halinde ilgili partinin kapatılması için dava açılacağı öngörülmektedir. Oysa, Anayasa'da, Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinde belirtilen durumlara aykırılık halinde herhangi bir kapatma yaptırımını belirlenmemiştir. Anayasa'da açıkça kapatma yaptırımına bağlı tutulmayan nedenlerle siyasî partilerin kapatılması kabul edilemez. Yasakoyucunun, siyasî partilerin 104. maddede öngörülen emredici hükümlere uygun davranmalarını sağlamak amacıyla kapatma dışında başka bir yaptırım getirebileceği kuşkusuzdur.

Anayasa'da bulunmayan bir yaptırımı öngören Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesinin Anayasa'ya aykırılığı açık olduğundan ya iptal edilmesi ya da ihmal edilmesi gerekir. Anayasa Mahkemesi'nin itiraz ve iptal davaları dışında, uygulayacağı bir kuralı iptal edebilmesi için elinde Yüce Divan sıfatı ile baktığı bir dava, ya da bir siyasî parti kapatma davası bulunması gerekir. Bunun dışında kalan yasama dokunulmazlığının kaldırılması, milletvekilliğinin düşmesi ya da ihtar kararı verilmesi için yapılan başvurular dava niteliğinde olmadığından bu tür başvurularda uygulanacak bir yasa kuralının Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülemez. Bu nedenle, Anayasa'ya aykırılığı açık olan bir kuralın bu evrede iptali mümkün olamayacağından, böyle bir durumda yasa kuralının ihmal edilerek üstün hukuk normu olan Anayasa'nın uygulanması gerekir. Bu aynı zamanda Anayasa'nın bağlayıcılığı ve üstünlüğü ilkesini düzenleyen 11. maddesinin gereğidir. Siyasî Partiler Kanunu'nun 104. maddesi Anayasa'da bulunmayan bir yaptırım öngördüğünden, ihmal edilerek uygulanmaması gerekir. 104. madde uygulanarak ihtar kararı verilse bile, bunun gereğini yapmayan parti hakkında Anayasa'ya göre kapatma yaptırımı uygulanamayacağından başvuru sonuçsuz kalacaktır.

Bu maddeye göre açılacak parti kapatma davalarında ihtar kararı önkoşuldur. Söz konusu karar olmadan dava açılmayacağına göre, kapatma davasını doğrudan etkileyen bu aşamanın önemi yadsınamaz. Böyle bir durumda ihtar kararı verilerek, siyasal partilerin Anayasa'da bulunmayan bir kapatma tehdidi altında tutulması demokrasinin vazgeçilmez kurumlarının hukuk güvenliğinden yoksun bırakılması sonucunu doğurur.

Öte yandan, 4454 sayılı Basın ve Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanunun 1. maddesinin bir bölümünün iptaline ilişkin Anayasa Mahkemesi kararının gerekçesinde, "Dava konusu düzenlemeyle düşüncüyü açıklama özgürlüğü bağlamında basın yoluyla yahut sözlü veya görüntülü yayın araçlarıyla işlenen suçlar yönünden ERTELEME adı altında bir olanak getirilmiş, ancak aynı tür suçların daha az cezayı gerektiren basın yoluyla yahut sözlü veya görüntülü yayın araçlarıyla işlenmemiş olanlar kapsam dışı bırakılmıştır. Aynı tür suçu işleyenler için farklı uygulama öngören bu düzenlemenin haklı bir nedeni bulunmadığı açıktır" denilerek yapılan düzenlemenin hukuksal niteliğinin "erteleme" olduğu açıkça belirlenmiştir.

4616 sayılı Yasa'nın 2. maddesiyle, Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararının gereği yerine getirilerek miting, kongre, konferans, seminer, sempozyum, açık oturum veya panel gibi her türlü toplantılarda yaptıkları konuşmalar nedeniyle oniki yıl ya da daha az hürriyeti bağlayıcı bir cezaya mahkûm olanların cezalarının infazının ertelendiği kurala bağlanmıştır.

Buna göre, ihtar istemine konu olan, Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanı'nın T.C.K.nun 312. maddesinin ikinci fıkrası gereğince aldığı mahkûmiyet de erteleme kapsamı içine alınmıştır. Ancak çoğunluk görüşünde, adı geçen Parti Genel Başkanının aldığı mahkûmiyetin Yasa'nın çıkmasından önce infaz edilmiş olması nedeniyle bu Yasa'nın öngördüğü "erteleme" olanağından yararlanamayacağı belirtilmiştir.

647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun'un 6. maddesinde öngörülen ertelemenin kimi koşulların gerçekleşmesi halinde yargı organlarınca karara bağlanmasına karşın, 4454 sayılı Yasayla getirilen erteleme böyle bir karara gerek duyulmadan doğrudan uygulanan kendine özgü bir niteliğe sahiptir.

4454 sayılı Yasa'nın 2. maddesinde, cezası ertelenen kişinin, üç yıllık deneme süresini 1. madde kapsamına giren kasıtlı bir cürümden dolayı yeniden mahkûm olmaksızın geçirmesi halinde hakkındaki mahkûmiyetin vaki olmamış sayılacağı belirtilmiştir.

Ertelemenin ilk sonucu cezaların infazına engel oluşturmazdır. 4616 sayılı Yasa'nın 2. maddesiyle öngörülen ertelemeye, asli cezaya bağlı olarak gerçekleşen fer'i ceza ya da hak yoksunluklarının ertelenmeyeceğine ilişkin herhangi bir ayrık kural yoktur. Bu nedenle, asli cezaya bağlı olarak gerçekleşen fer'i cezalarla hak yoksunluklarına ilişkin yaptırımların da erteleme olanaklarından yararlanması gerekir. Recep Tayyip ERDOĞAN'ın asli cezası infaz edilmiş ya da bihakkın tahliyesi sağlanmış olsa bile buna bağlı olan hak yoksunluklarının infazına 4616 sayılı Yasa yürürlüğe girdiği tarihte devam edilmektedir. Bu Yasa kapsamına giren bir suçtan dolayı mahkûm edildiğine göre, infazı devam eden fer'i cezaları ve hak yoksunlukları yönünden ertelemeyen yararlanması gerekeceği gibi, 4454 sayılı Yasa'nın 2. maddesinde öngörülen "mahkûmiyetin hiç vaki olmamış sayılacağı" olanağından da faydalanması gerekir. Belirtilen yasaların öngördüğü imkanlardan faydalanması Türk Ceza Kanunu'nun 2. maddesindeki "...Bir cürüm veya kabahatin işlendiği zamanın kanunu ile sonradan neşrolunan kanun hükümleri birbirinden

farklı ise failin lehinde olan kanun tatbik ve infaz olunur” hükmünün gereğidir.

Yurt dışına kaçmak suretiyle aldığı cezanın infazını engelleyen bir mahkûm 4454 sayılı ve bunun kapsamını genişleten 4616 sayılı Yasaların getirdiği erteleme ve “mahkûmiyetin hiç vaki olmaması” olanaklarından faydalanarak her türlü haklarına kavuşurken, Yasa’nın yürürlüğünden önce iyi niyetle kendiliğinden gelip asli cezasını çeken diğer bir mahkûmu bu olanaklardan yararlandırmamak adalet, hakkaniyet ve eşitlik ilkeleriyle bağdaşmaz.

Öte yandan, Danıştay’ın 15.11.1990 gün ve 2/2 sayılı İçtihadı birleştirme kararında da belirtildiği gibi, 4454 sayılı Yasa’nın 2. maddesinde belirtilen üç yıllık deneme süresinin bitimi beklenmeden fer’i cezalarla hak yoksunluklarına ilişkin yaptırımların ortadan kalktığının da kabulü gerekir. Üç yıllık deneme süresi bittikten sonra bu hakların kullanılabileceğini savunmak ertelemenin amacına ters düşer. Kişinin fer’i cezalarıyla hak yoksunlukları da deneme süresince ertelenmiş ve askıya alınmıştır.

Açıklanan nedenlerle, yaptırımı bulunmayan sonuçsuz bir ihtar kararının verilemeyeceği, ertelemenin amacı, bölünmezliği, fer’i cezalarla hak yoksunluklarına etkisi gözetildiğinde, 4454 ve 4616 sayılı Yasaların öngördüğü olanaklardan Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanı’nın yararlanması gerektiği ve parti kurucu üyesi olmasında yasal bir engel bulunmadığı düşüncesiyle çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Esas Sayısı : 2002/1 (Siyasî Parti-İhtar)
Karar Sayısı : 2002/10
Karar Günü : 14.3.2002

İHTAR İSTEMİNDE BULUNAN : Yargıtay Cumhuriyet
Başsavcılığı

İHTAR İSTEMİNİN KONUSU : 24.2.1998 tarihinde kurulan ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nda öngörülen süre içerisinde ilk büyük kongresini yapmayan Değişen Türkiye Partisi (DEPAR)'ne, aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi istemidir.

I-İNCELEME

Parti Başkanı Gökhan ÇAPOĞLU'nun, Parti adına Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'na yazdığı dilekçe ve eklerinden, adı geçen Partinin 3.3.2002 tarihinde 1. Olağanüstü Büyük Kongresini topladığı, yapılan bu toplantıda mali faaliyet raporunun kabulü, ibrası ve Değişen Türkiye Partisi (DEPAR)'nin kapanması konusunda toplantıya katılan 15 delegenin oybirliğiyle karar alındığı anlaşılmaktadır.

Bu durumda tüzel kişiliği sona eren Partiye 2820 sayılı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtar verilmesi istemi hakkında karar vermeye gerek kalmamıştır.

II- SONUÇ

Değişen Türkiye Partisi'nin 3.3.2002 gününde yapılan 1. Olağanüstü Büyük Kongresinde, kapanmasına karar verildiğinden, konusu kalmayan ihtar istemi hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA, 14.3.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Rüştü SÖNMEZ

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2000/19 (Siyasî Parti Malî Denetimi)
Karar Sayısı : 2002/1
Karar Günü : 17.4.2002

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Aydınlık Türkiye Partisi'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN ve Enis TUNGA'nın katılımlarıyla 30.10.2001 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında "Dosyadaki eksiklikler giderildiğinden işin esasının incelenmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Partinin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 1999 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddî öğelerini oluşturan defter ve belgelerde, Aydınlik Türkiye Partisi'nin 1999 yılı gelirleri ve giderleri birbirine denk biçimde, 28.081.639.409.- lira olarak gösterilmiştir.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi'nin, 1999 yılı gelirleri toplamı 20.073.339.409.- liradır. Bunun, 178.339.409.- lirası 1998 yılından devreden, 19.895.000.000.- lirası da bağışlar ve diğer gelirlerdir.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede; gelirlerin 2820 sayılı Yasa'nın 61-69. maddeleri hükümlerine uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl ve İlçe Örgütleri Gelirleri

Partinin 15 il örgütü ve il örgütü bulunmayan 3 ilçe örgütüne sağlanan gelirleri toplamı 8.008.300.000.- lira olarak gösterilmiştir.

İl ve ilçe örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümleri üzerine yapılan incelemede, gelirlerin Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararıyla doğruluğunun onaylandığı görülerek bunların, 2820 sayılı Yasaya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi'nin 1999 yılı giderleri 20.051.774.673.- liradır. Bu tutarın 16.740.660.132.- lirası "Büro Genel Giderleri", 1.568.030.000.- lirası "Yayın Giderleri", 290.000.000.- lirası "Balo, Eğlence, Konser vb. Faaliyet Giderleri", 575.000.000.- lirası "Demirbaş Giderleri", 878.084.541.- lirası da "Diğer Giderleri" için harcanmıştır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede; giderlerin 2820 sayılı Yasaya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

2- İl ve İlçe Örgütleri Giderleri

Partinin 15 il ve il örgütü bulunmayan 3 ilçe örgütünün 1999 yılı içindeki giderleri toplamı 7.734.785.226.- lira gösterilmiştir. Bu tutarın, 6.497.885.226.- lirası "Büro Genel Giderleri", 350.381.000.- lirası "Personel Giderleri", 4.350.000.- lirası "Bayrak, Flama, Rozet vb. Giderleri", 200.545.000.- lirası "Yayın Giderleri", 467.830.000.- lirası "Demirbaş Giderleri" ve 213.794.000.- lirası "Diğer Giderleri" için harcanmıştır.

İl ve ilçe örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararıyla doğruluğunun onaylandığı görülerek bunların 2820 sayılı Yasaya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

Aydınlık Türkiye Partisi'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

Partinin kesinhesabında gösterilen 28.081.639.409.- lira geliri ile 27.786.559.899.- lira giderinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna 17.4.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Nurettin TURAN

Üye
Aysel PEKİNER

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2000/7 (Siyasî Parti Malî Denetimi)
Karar Sayısı : 2002/2
Karar Günü : 17.4.2002

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Devrimci Sosyalist İşçi Partisi'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Mahir Can ILICAK, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU ve Ahmet AKYALÇIN'ın, katılmalarıyla 4.1.2001 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında "Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Partinin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 1999 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Devrimci Sosyalist İşçi Partisi'nin 1999 yılı gelirleri ve giderleri, birbirine denk biçimde 4.651.828.298.- lira olarak gösterilmiştir.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi'nin, 1999 yılı gelirleri toplamı 335.142.000.- liradır. Bunun, 3.142.000.- lirası 1998 yılından devreden, 332.000.000.- lirası bağışlar ve diğer gelirlerdir.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede; gelirlerin 2820 sayılı Yasa'nın 61-69. maddeleri hükümlerine uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl ve İlçe Örgütleri Gelirleri

Partinin 3 il örgütüne sağlanan gelirleri toplamı 4.316.686.298.- lira olarak gösterilmiştir.

İl ve ilçe örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerin birleşik kesinhesaba doğru olarak geçirildiği anlaşıldığından; bu gelirlerin kesinhesap muhasebe kayıtlarının da 2820 sayılı Yasaya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi'nin 1999 yılı içindeki giderleri kesinhesap verilerine göre 303.050.000.- lira olarak gösterilmiştir. Bu tutarın tamamı genel yönetim giderleri için harcanmıştır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede; giderlerin 2820 sayılı Yasaya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

2- İl ve İlçe Örgütleri Giderleri

Partinin 3 il örgütünün 1999 yılı içindeki giderleri toplamı 4.195.687.812.- lira gösterilmiştir. Bu tutarın tamamı genel yönetim giderleri için harcanmıştır.

İl ve ilçe örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararıyla doğruluğunun onaylandığı görülerek bunların 2820 sayılı Yasaya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

Devrimci Sosyalist İşçi Partisi'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda ;

Partinin kesinhesabında gösterilen 4.651.828.298.- lira geliri ile 4.498.737.812.- lira giderinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna 17.4.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Nurettin TURAN

Üye
Aysel PEKİNER

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2002/2 (Siyasî Parti Malî Denetimi)
Karar Sayısı : 2002/3
Karar Günü : 17.4.2002

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Değişen Türkiye Partisi'nin 2000, 2001 ve 2002 yılları kesinhesaplarının incelenmesidir.

II- İNCELEME

Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'na verilen Değişen Türkiye Partisi'nin kapatılmasına ilişkin 3.3.2002 tarihli 1. Olağanüstü Büyük Kongre Kararı ile ekinde yer alan Malî Faaliyet Raporu, Tasfiye Kurulu Kesinhesap Listesi ve 2002 yılı gelir-gider belgeleri üzerinde yapılan inceleme ve karşılaştırma sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- 2000 ve 2001 Yılları Gelir ve Giderleri

Partinin 1. Olağanüstü Büyük Kongresi'nde kabul ve ibra edilen Malî Faaliyet Raporunda; 2000 ve 2001 yıllarında Parti Genel Merkezi ile il örgütleri bünyesinde herhangi bir gelir-gider faaliyetinde bulunulmadığı belirtilmektedir.

Buna göre Partinin 2000 ve 2001 yıllarında gelir ve giderinin bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

B- 2002 Yılı Gelir ve Giderleri

Denetimin maddî öğelerini oluşturan belgelerde Değişen Türkiye Partisi'nin 2002 yılı gelirleri ve giderleri birbirine denk biçimde 3.004.170.000.- lira gösterilmiştir.

1- Gelirler

Partinin 2002 yılı gelirleri 3.004.170.000.- liradır. Bunun, 2.610.000.000.- lirası aidat, 394.170.000.- lirası ise demirbaş satış gelirdir

Gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, toplam 3.004.170.000.- TL. gelirin 2820 sayılı Yasa hükümlerine uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- Giderler

Partinin 2002 yılı giderleri 3.004.170.000.- liradır. Bunun 1.513.370.000.- lirası Maliye Bakanlığı'na Parti borcu (Hazineye irat borcu), 1.115.800.000.- lirası kira stopajı borcu ve 375.000.000.- lirası ise kongre ilan giderleri için harcanmıştır.

Gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede toplam 3.004.170.000.- TL. giderin 2820 sayılı Yasa hükümlerine uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

III- SONUÇ

Değişen Türkiye Partisi'nin 2000, 2001 ve 2002 yılları kesinhesaplarının incelenmesi sonucunda ;

1- Partinin 2000 ve 2001 yılı gelir ve giderinin bulunmadığına,

2- Partinin 2002 yılı kesinhesabında gösterilen 3.004.170.000.- lira geliri ile 3.004.170.000.- lira giderinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna,

17.4.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Nurettin TURAN

Üye
Aysel PEKİNER

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2001/4(Siyasî Parti Malî Denetimi)
Karar Sayısı : 2002/4
Karar Günü : 17.4.2002

I- MALÎ DENETİMİN KONUSU

Türkiye Sultan Partisi'nin 2000 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Nurettin TURAN, Aysel PEKİNER, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN ve Enis TUNGA'nın katılmalarıyla 17.4.2002 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında; "Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Partinin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2000 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddî öğelerini oluşturan defter ve belgelerde, il örgütü bulunmayan Türkiye Sultan Partisi'nin 2000 yılı gelirleri ve giderleri birbirine denk biçimde, 305.730.000.- lira olarak gösterilmiştir.

A- Gelirlerin İncelenmesi

İl örgütü bulunmayan Türkiye Sultan Partisi'nin 2000 yılı içindeki Genel Merkez gelirleri toplamı 305.730.000 liradır. Bunun 217.384.230.- lirası geçen yıldan devreden nakit, 88.345.770.- lirası bağıştır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede; gelirlerin 2820 sayılı Yasa'nın 61-69. maddeleri hükümlerine uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

Parti Genel Merkezi'nin 2000 yılı içindeki giderleri, 305.730.000.- liradır.

Bu tutarın 254.230.000- lirası genel giderler, 51.500.000.- lirası ulaştırma giderleri için harcanmıştır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

Türkiye Sultan Partisi'nin 2000 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

Partinin kesinhesabında gösterilen 305.730.000.- lira geliri ile 305.730.000.- lira giderinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna, 17.4.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Nurettin TURAN

Üye
Aysel PEKİNER

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2001/9(Siyasî Parti Malî Denetimi)
Karar Sayısı : 2002/5
Karar Günü : 17.4.2002

I- MALÎ DENETİMİN KONUSU

Türkiyem Partisi'nin 2000 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Nurettin TURAN, Aysel PEKİNER, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN ve Enis TUNGA'nın katılmalarıyla 17.4.2002 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında; "Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Partinin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2000 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde il örgütü bulunmayan Türkiyem Partisi'nin 2000 yılı gelirleri ile giderleri birbirine denk biçimde 2.917.750.000.- lira olarak gösterilmiştir.

A- Gelirlerin İncelenmesi

İl örgütü bulunmayan Türkiyem Partisi'nin 2000 yılı içindeki gelirleri toplamı 2.917.750.000.- liradır. Bunun, 150.000.000.- lirası üye aidatları, 2.767.750.000.-lirası bağışlardır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Yasa'nın 61-69. maddeleri hükümlerine uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

Parti Genel Merkezi'nin 2000 yılı içindeki giderleri, 2.917.750.000.- liradır.

Bu tutarın 1.912.500.000.- lirası kira giderleri, 377.950.000.- lirası haberleşme giderleri, 40.089.500.- lirası SSK prim ödemeleri, 584.585.000.- lirası vergi ödemeleri, 2.625.500.- lirası genel giderlerdir.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

Türkiyem Partisi'nin 2000 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

Parti'nin kesinhesabında gösterilen 2.917.750.000.- lira geliri ile 2.917.750.000.- lira giderinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna, 17.4.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Nurettin TURAN

Üye
Aysel PEKİNER

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2000/26 (Siyasî Parti Malî Denetimi)
Karar Sayısı : 2002/6
Karar Günü : 17.4.2002

I- MALÎ DENETİMİN KONUSU

Emeğin Partisi'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN ve Enis TUNGA'nın katılmalarıyla 30.10.2001 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında; "Dosyadaki eksiklikler giderildiğinden işin esasının incelenmesine,... OYBİRLİĞİYLE" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Partinin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 1999 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde, Emeğin Partisi'nin 1999 yılı gelirlerinin 40.648.593.693- lira, giderlerinin 39.107.730.319- lira olduğu ve 2000 yılına 1.540.863.374- lira devredildiği görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti kayıtlarına göre, Parti Genel Merkezi 1998 yılından devredilen 334.021.660.- lira ile birlikte; 1999 yılında, il ödentisi olarak 1.505.555.000.- lira, bağış olarak 7.550.000.000.- lira, yayın satışlarından 2.661.000.000.- lira olmak üzere; 12.050.576.660.- lira gelir elde etmiştir.

Parti Genel Merkezi, faaliyetlerini yürütmek için 1999 yılında 11.841.920.055- liralık harcama yapmış; 2000 yılına 208.656.605- lira nakit devretmiştir.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, yıl içinde il ödentisi olan 1.505.555.000.- lira gelir ile yayın satışlarından elde edilen 2.661.000.000.- lira gelirin 2820 sayılı Yasa'nın 61-69. Maddeleri hükümlerine uygun olarak sağlandığı görülmüştür.

Yıl içinde bağış olarak elde edilmiş olan 7.550.000.000.- lira gelirin ise 2820 sayılı Yasa'nın 69. maddesi hükümlerine uygun olarak sağlanmadığı sonucuna varılmıştır.

Şöyle ki;

Yasa'nın 69. maddesinin üçüncü fıkrasında; "sağlanan gelirin türü ve miktarıyla, gelirin sağlandığı kimsenin adı, soyadı ve adresi, makbuzu düzenleyenin sıfatı, adı, soyadı ve imzası, makbuzda ve dip koçanlarında yer alır." hükmüne yer verilmiştir.

Aşağıda numaraları belirtilen toplam 7.550.000.000.- lira tutarındaki Parti Genel Merkezine ait gelir makbuzlarında ise, gelirin sağlandığı kimsenin adresi ile makbuzu düzenleyenin sıfatı, adı ve soyadına yer verilmemiştir.

2820 Sayılı Yasanın 69. Maddesine Uygun Olarak Düzenlenmeyen Gelir Makbuzlarına İlişkin Liste					
Sıra No	Makbuz No	Tutarı(TL)	Sıra No	Makbuz No	Tutarı(TL)
1	37456	50.000.000	55	38613	50.000.000
2	37457	50.000.000	56	38614	50.000.000
3	37458	50.000.000	57	38615	50.000.000
4	37459	45.000.000	58	38616	50.000.000
5	37460	30.000.000	59	38617	50.000.000
6	37461	50.000.000	60	38618	50.000.000
7	37462	25.000.000	61	38619	50.000.000
8	37463	25.000.000	62	38620	50.000.000
9	37464	20.000.000	63	38621	50.000.000
10	37465	20.000.000	64	38622	50.000.000

11	37466	50.000.000	65	38623	50.000.000
12	37467	25.000.000	66	38624	50.000.000
13	37468	15.000.000	67	38626	50.000.000
14	37469	50.000.000	68	38627	50.000.000
15	37470	10.000.000	69	38628	50.000.000
16	37471	20.000.000	70	38629	50.000.000
17	37472	5.000.000	71	38630	50.000.000
18	37474	25.000.000	72	38631	30.000.000
19	37475	50.000.000	73	38632	25.000.000
20	37476	50.000.000	74	38633	20.000.000
21	37477	20.000.000	75	38634	50.000.000
22	37478	35.000.000	76	38637	25.000.000
23	37479	25.000.000	77	38640	50.000.000
24	37480	25.000.000	78	38641	25.000.000
25	37481	50.000.000	79	38642	15.000.000
26	37482	20.000.000	80	38643	50.000.000
27	37483	15.000.000	81	38645	40.000.000
28	37484	50.000.000	82	38646	15.000.000
29	37485	50.000.000	83	38648	45.000.000
30	37486	50.000.000	84	38651	50.000.000
31	37487	25.000.000	85	38653	50.000.000
32	37488	20.000.000	86	38654	50.000.000
33	37489	25.000.000	87	38655	50.000.000
34	37490	50.000.000	88	38656	45.000.000
35	37492	15.000.000	89	38657	50.000.000
36	37493	15.000.000	90	38658	50.000.000
37	37494	50.000.000	91	38659	35.000.000
38	37495	50.000.000	92	38660	50.000.000
39	37496	50.000.000	93	38661	50.000.000
40	37498	15.000.000	94	38662	35.000.000
41	37499	15.000.000	95	38663	25.000.000
42	37500	50.000.000	96	38664	1.000.000.000
43	38601	50.000.000	97	38665	700.000.000
44	38602	50.000.000	98	38666	500.000.000
45	38603	50.000.000	99	38667	450.000.000
46	38604	50.000.000	100	38668	100.000.000
47	38605	50.000.000	101	38669	80.000.000
48	38606	50.000.000	102	38670	70.000.000
49	38607	50.000.000	103	38671	350.000.000
50	38608	50.000.000	104	38672	200.000.000
51	38609	50.000.000	105	38673	150.000.000
52	38610	50.000.000	106	38674	60.000.000
53	38611	50.000.000	107	38675	40.000.000

54	38612	35.000.000	108	38676	100.000.000
SÜTUN TOPLAMI		1.970.000.000	SÜTUN TOPLAMI		5.580.000.000
GENEL TOPLAM: 1.970.000.000 + 5.580.000.000= 7.550.000.000					

Yasa'nın 76. maddesinin üçüncü fıkrasında; "Bu Kanunun 69 uncu maddesinde belirtilen esaslara aykırı olarak bir siyasi partinin tevsik edilmeyen kaynaklardan gelir sağladığı anlaşılsa, Anayasa Mahkemesi kararıyla bu gelir Hazineye irad kaydedilir." denilmektedir.

Siyasi partilerin elde ettiği gelirlerin kaynağının açıkça gelir belgelerinde yer alması siyasi partiler için getirilmiş yasal bir yükümlülüktür.

Bu nedenle, Yasa'nın 69. maddesinin üçüncü fıkrasına uygun olarak elde edilmediği anlaşılan 7.550.000.000.- liranın Hazineye gelir yazılması uygun görülmüştür.

2- İl ve İlçe Örgütleri Gelirleri

Partinin 1999 yılı içinde 56 il ve il örgütü bulunmayan 1 ilçe örgütüne sağlanan gelirleri toplamı 27.842.548.089- lira olarak gösterilmiştir. Kesinhesap verilerine göre, bu gelirin 15.761.683.350.- lirası ilçe ödentilerinden, 9.827.431.350.- lirası bağışlardan, 294.163.366.- lirası yayın satışlarından, 1.759.270.023 lirası yemek, şenlik, konser organizasyonlarından, 200.000.000.- lirası bayrak,flama satışlarından, elde edilmiştir. İl ve ilçe örgütlerinin 1998 yılından devredilen nakit mevcudu ise 755.68.944.- liradır. İl ve ilçe örgütlerinin 2000 yılına devredilen nakit mevcudu 1.332.206.769.- liradır.

İl ve ilçe örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümü üzerinde yapılan incelemede, gelirlerin, 2820 sayılı Yasaya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

C- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi, faaliyetlerini yürütmek için 1999 yılında 11.841.920.055- lira harcama yapmış, 2000 yılına 208.656.605- lira nakit devredilmiştir. Bu tutarın 5.492.100.000- lirası kira ve bina giderleri, 520.025.980- lirası haberleşme ve kargo giderleri,

4.074.913.762- lirası tanıtım ve propaganda giderleri, 80.000.000.- lirası ilan giderleri, 343.188.376.- lirası kırtasiye giderleri, 923.009.997.- lirası genel giderler, 408.681.940.- lirası demirbaş giderleri için harcanmıştır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasaya uygun olarak gerçekleştirildiği sonucuna varılmıştır.

2- İl ve İlçe Örgütleri Giderleri

Partinin 56 il ile il örgütü bulunmayan 1 ilçe örgütünün 1999 yılı içindeki giderleri toplamı 27.265.810.264- lira harcama yapmış; 2000 yılına 1.332.206.769.- lira nakit devredilmiştir.

Bu tutarın 15.197.418.768- lirası kira ve bina giderleri, 3.245.662.205- lirası haberleşme ve kargo giderleri, 2.115.345.567- lirası tanıtım ve propaganda giderleri, 679.398.499.- lirası ilan giderleri, 2.053.591.209.- lirası kırtasiye giderleri, 2.300.601.516.- lirası genel giderler, 1.505.555.000.- lirası demirbaş giderleri, 168.237.500.- lirası kongre giderleri için harcanmıştır.

İl ve ilçe örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

D- Parti Malları

Emeğin Partisi'nin 6.2.2001 günlü, 2001/03 sayılı yazısının incelenmesinden 1999 yılında KDV dahil 122.331.940 lira değerinde demirbaş edindiği taşınmazları ile değeri yüz milyon lirayı aşan menkul kıymeti ve hakları bulunmadığı anlaşılmıştır.

IV-SONUÇ

Emeğin Partisi'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda,

1- Partinin kesinhesabında gösterilen 33.098.593.693.- lira geliri ile 39.107.730.319- lira giderin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna;

2- 2820 sayılı Yasa'nın 69. maddesine uygun olarak sağlanmadığı anlaşılan 7.550.000.000.- liranın, aynı Yasa'nın 76. maddesi uyarınca Hazineye gelir yazılmasına;

17.4.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Nurettin TURAN

Üye
Aysel PEKİNER

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2000/30 (Siyasî Parti Malî Denetimi)
Karar Sayısı : 2002/7
Karar Günü : 17.4.2002

I- MALÎ DENETİMİN KONUSU

Türkiye Özürsü ile Mutludur Partisi'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Mahir Can ILICAK, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, ve Ahmet AKYALÇIN'ın katılmalarıyla 4.1.2001 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında; "Dosyadaki eksiklik giderildiğinden işin esasının incelenmesine, oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 1999 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde il örgütü bulunmayan Türkiye Özürsü İle Mutludur Partisi'nin 1999 yılı gelirleri ve giderleri, birbirine denk biçimde 4.182.160.- lira olarak gösterilmiştir.

A- Gelirlerin İncelenmesi

İl örgütü bulunmayan Türkiye Özürsü İle Mutludur Partisi'nin 1999 yılı içindeki Genel Merkez gelirleri toplam 4.182.160.- liradır. Bunun; 1.182.160.- lirası geçen yıldan devreden nakit, 3.000.000.- lirası bağıştır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede; gelirlerin 2820 sayılı Yasa'nın 61-69 maddeleri hükümlerine uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

Parti Genel Merkezi'nin 1999 yılı içindeki giderleri, 1.900.000.- liradır.

4.182.160.- liralık gelir ile 1.900.000.- liralık gider arasındaki farkı oluşturan 2.282.160.- lira nakit mevcudu olarak 2000 yılına devretmiştir.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

Türkiye Özürlüsü İle Mutludur Partisi'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

Partinin kesinhesabında gösterilen 4.182.160.- lira geliri ile 1.900.000.- lira giderinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna, 17.4.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Nurettin TURAN

Üye
Aysel PEKİNER

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2000/25 (Siyasî Parti Malî Denetimi)
Karar Sayısı : 2002/8
Karar Günü : 15.7.2002

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Türkiyem Partisi'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Mahir Can ILICAK, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU ve Ahmet AKYALÇIN'ın katılımlarıyla 12.9.2001 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında "Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 1999 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddî öğelerini oluşturan defter ve belgelerde, Türkiyem Partisi'nin 1999 yılı gelirleri ve giderleri birbirine denk biçimde, 2.931.888.275.- lira olarak gösterilmiştir.

A- Gelirlerin İncelenmesi

Genel Merkezi dışında teşkilâtı bulunmayan Türkiyem Partisi Genel Merkezi'nin, 1999 yılı gelirleri toplamı 2.931.888.275.- liradır. Bunun, 642.806.- lirası 1998 yılından devir olup, 155.000.000.- lirası aidat, 2.776.245.469.- lirası ise bağış gelirleridir.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede; gelirlerin 2820 sayılı Yasa'nın 61-69. maddeleri hükümlerine uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

Genel Merkezi dışında teşkilâtı bulunmayan Türkiyem Partisi Genel Merkezi'nin 1999 yılı giderleri 2.931.888.275.- liradır. Bu tutarın 1.340.000.000.- lirası kira, 238.455.000.- lirası haberleşme, 648.380.835.- lirası personel, 383.124.440.- lirası SSK prim ödemeleri, 321.928.000.- lirası ise vergi (stopaj) giderleridir.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede; giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

Türkiyem Partisi'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda:

Parti'nin kesinhesabında gösterilen 2.931.888.275.- lira geliri ile 2.931.888.275.- lira giderin, eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna, 15.7.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2001/1 (Siyasî Parti Malî Denetimi)
Karar Sayısı : 2002/9
Karar Günü : 15.7.2002

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Değişen Türkiye Partisi'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Nurettin TURAN, Aysel PEKİNER, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN ve Enis TUNGA'nın katılmalarıyla yapılan ilk inceleme toplantısında; "Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, 17.4.2002 gününde oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 1999 yılı kesinhesap çizelgeleri ile bunların dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddî öğelerini oluşturan kesinhesap defter ve belgelerde Değişen Türkiye Partisi'nin 1999 yılı içindeki Genel Merkez ve 51 il örgütünden gelir ve gideri olmadığı bildirilen 45 il dışında kalan 6 il örgütü ile birlikte gelirler toplamının 9.781.545.933.- lira, giderler toplamının ise 9.900.314.858.- lira olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi'nin 1999 yılı içindeki gelirleri 4.623.866.776.- lira olarak gösterilmiştir. Bunun; 912.333.- lirası

önceki yıldan devir olup,3.113.416.776.- lirası üye aidatları, 235.500.000.- lirası sosyal etkinlik, 15.000.000.- lirası bağış, 119.750.000.- lirası satış,363.200.000.- lirası iller ödentileri,777.000.000.- lirası ise Milletvekili aday ödentileri gelirleridir.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede; aşağıda belirtilenler dışındaki gelirlerin 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 61-69. madde hükümlerine uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti'nin 51-45=6 il örgütüncü sağlanan gelirler toplamı 5.157.679.157.- lira olarak gösterilmiştir. Bunun; 312.720.925.- lirası önceki yıldan devir olup, 913.826.200.- lirası üye aidatları, 2.477.850.000.- lirası sosyal etkinlik, 1.405.002.957.- lirası bağış, 361.000.000.- lirası ise Milletvekili aday ödentileri gelirleridir.

Parti il örgütlerinin kesinhesap çizelgeleri gelir bölümleri üzerinde yapılan incelemede gelirlerin 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nda belirtilen kaynaklardan sağlandığı, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararıyla doğruluğunun onaylandığı görülerek bunların Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi'nin 1999 yılı içindeki giderleri 4.623.866.776.- lira olarak gösterilmiştir. Bunun; 2.681.000.000.- lirasının kira giderlerine, 425.000.000.- lirasının tanıtım giderlerine, 1.517.866.776.- lirasının yönetim giderlerine yapıldığı anlaşılmıştır.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede; giderlerin 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'na uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti'nin 51-45=6 il örgütüncü yapılan giderler toplamı 5.276.448.082.- lira olarak gösterilmiştir. Bunun; 934.250.000.- lirasının kira giderlerine, 162.735.000.- lirasının tanıtım,

propaganda giderlerine, 1.432.138.125.- lirasının yönetim giderlerine, 2.747.324.957.- lirasının demirbaş alımlarına yapıldığı anlaşılmıştır.

İl örgütleri kesinhesap çizelgeleri gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede; giderlerin Merkez Karar ve Yönetim Kurulu Kararıyla doğruluğunun onaylandığı görülerek bunların 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'na uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

Değişen Türkiye Partisi'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda:

Parti'nin kesinhesabında gösterilen 9.781.545.933.- lira geliri ile 9.900.314.858.- lira giderin, eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna, 15.7.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2001/15 (Siyasî Parti Malî Denetimi)
Karar Sayısı : 2002/10
Karar Günü : 15.7.2002

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Aydınlık Türkiye Partisi'nin 2000 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Nurettin TURAN, Aysel PEKİNER, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN ve Enis TUNGA'nın katılımlarıyla 17.4.2002 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında "Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2000 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddî öğelerini oluşturan defter ve belgelerde, Aydınlik Türkiye Partisi'nin 2000 yılı gelirleri ve giderleri birbirine denk biçimde, 55.735.634.510.- lira olarak gösterilmiştir.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi'nin, 2000 yılı gelirleri toplamı 29.127.064.736.- liradır. Bunun, 21.564.736.- lirası 1999 yılından devreden, 29.105.500.000.- lirası da bağışlar ve diğer gelirlerdir.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede; gelirlerin 2820 sayılı Yasa'nın 61-69. maddeleri hükümlerine uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl ve İlçe Örgütleri Gelirleri

Parti'nin 52 il örgütü ve il örgütü bulunmayan 2 ilçe örgütüne sağlanan gelirleri toplamı 26.608.569.774.- lira olarak gösterilmiştir.

İl ve ilçe örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümleri üzerine yapılan incelemede, gelirlerin Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararıyla doğruluğunun onaylandığı görülerek bunların, 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi'nin 2000 yılı giderleri 29.123.873.088.- liradır. Bunun 23.775.171.588.- lirası büro genel giderleri, 2.606.743.750.- lirası personel giderleri, 156.000.000.- lirası seyahat giderleri, 25.000.000.- lirası bayrak, flama, rozet giderleri, 1.890.000.000.- lirası yayın giderleri, 300.000.000.- lirası balo, eğlence, konser vb. faaliyet giderleri, 117.000.000.- lirası seçim giderleri, 253.957.750.- lirası ise diğer giderlerdir.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede; giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

2- İl ve İlçe Örgütleri Giderleri

Parti'nin 52 il ve il örgütü bulunmayan 2 ilçe örgütünün 2000 yılı içindeki giderleri toplamı 26.537.156.000.- lira gösterilmiştir. Bunun 24.603.593.000.- lirası büro genel giderleri, 275.500.000.- lirası seyahat giderleri, 222.750.000.- lirası yayın giderleri, 528.023.000.- lirası balo, eğlence, konser vb. faaliyet giderleri, 14.325.000.- lirası bayrak, flama, rozet giderleri, 117.500.000.- lirası demirbaş giderleri, 775.465.000.- lirası ise diğer giderlerdir.

İl ve ilçe örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin Merkez Karar ve Yönetim

Kurulu kararıyla doğruluğunun onaylandığı görülerek bunların 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

Aydınlık Türkiye Partisi'nin 2000 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda:

Parti'nin kesinhesabında gösterilen 55.735.634.510.- lira geliri ile 55.661.029.088.- lira giderin, eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna, 15.7.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2000/5 (Siyasî Parti Malî Denetimi)
Karar Sayısı : 2002/11
Karar Günü : 15.7.2002

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Demokrasi ve Barış Partisi'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Mahir Can ILICAK, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU ve Ahmet AKYALÇIN'ın katılmalarıyla yapılan ilk inceleme toplantısında; "Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, 4.1.2001 gününde oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 1999 yılı kesinhesap çizelgeleri ile bunların dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan karşılaştırma ve inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddî öğelerini oluşturan kesinhesap defter ve belgelerde Demokrasi ve Barış Partisi'nin 1999 yılı içindeki Genel Merkez ve 50 il örgütünden gelir ve gideri olmadığı bildirilen 33 il dışında kalan 17 il örgütü ile birlikte gelirler toplamının 18.743.228.931.- lira, giderler toplamının 18.570.052.784.- lira olarak gösterildiği, gelir fazlası 173.176.147.- liranın gelecek yıla devredildiği gelir, gider ve devir rakamlarının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi'nin 1999 yılı içindeki gelirleri 6.068.189.631.- lira olarak gösterilmiştir. Bunun; 59.676.412.- lirasının 1998 yılından devrolduğu, 6.008.000.000.- lirasının bağış gelirlerinden, 513.219.- lirasının ise faiz gelirlerinden sağlandığı anlaşılmıştır.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede; gelirlerin 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 61-69. madde hükümlerine uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti'nin 50-33=17 il örgütüne sağlanan gelirler toplamı 12.675.039.300.- lira olarak gösterilmiştir. Bunun; 247.620.091.- lirasının 1998 yılından devrolduğu, 3.044.400.000.- lirasının üye aidatlarından, 8.881.154.110.- lirasının bağışlardan, 501.865.099.- lirasının ise borçlanmadan sağlandığı anlaşılmıştır.

Parti il örgütlerinin kesinhesap çizelgeleri gelir bölümleri üzerinde yapılan incelemede gelirlerin 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'nda belirtilen kaynaklardan sağlandığı, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararıyla doğruluğunun onaylandığı görülerek bunların Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi'nin 1999 yılı içindeki giderleri 5.987.516.245.- lira olarak gösterilmiştir. Bu giderlerin tamamının, genel yönetim giderleri için yapıldığı anlaşılmıştır.

Genel Merkez'in 6.068.189.631.- liralık geliri ile 5.987.516.245.- liralık gideri arasındaki farkı oluşturan 80.673.386.- liranın gelecek yıla devredildiği görülmüştür.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede; aşağıda belirtilenler dışındaki giderlerin 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'na uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

Parti Genel Merkezi'nce 30.11.1999 tarih ve 39 no.lu Muhasebe Fişi ile yapılmış olan toplam 150.650.000.- liralık giderin içinde yer

alan, 17.11.1999 tarihli 7.425.000.- liralık telefon faturasına ilişkin giderin iki kere (mükerrer olarak) gider gösterildiği; böylece gider kayıtlarına 7.425.000.- TL. olarak yazılması gereken tutarın mükerrerlik sonucu 14.850.000.-TL. olarak kaydedildiği görülmüştür.

2820 sayılı Yasa'nın 70. maddesine göre, siyasî partilerin, amaçlarına aykırı harcamalarda bulunması mümkün olmadığı gibi, beşmilyon lirayı aşan parti amaçlarına uygun harcamaların da makbuz veya fatura ile belgelendirilmesi zorunludur.

Siyasî partilerin amaçları arasında da gerçek dışı, mükerrer ödemeler bulunamayacağı gibi, beşmilyon liranın üzerinde makbuz veya fatura ile belgelendirilmemiş harcamaların bulunması da mümkün değildir.

Bu nedenle, 2820 sayılı Yasa'nın 70. maddesine aykırı olarak gider gösterilen 7.425.000.- liranın, aynı Yasa'nın 76. maddesinin son fıkrası hükmü uyarınca Hazine'ye gelir yazılması gerekmektedir.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti'nin 50-33=17 il örgütünde yapılan giderler toplamı 12.582.536.539.- lira olarak gösterilmiştir. Bunun; 4.173.394.920.- lirasının genel yönetim giderlerine, 8.409.141.619.- lirasının ise büro giderlerine yapıldığı anlaşılmıştır.

İl örgütlerinin geliri ile gideri arasındaki 92.502.761.- liralık farkın sene sonu nakit mevcudu olarak gelecek yıla devredildiği görülmüştür.

İl örgütleri kesinhesap çizelgeleri gider bölümleri üzerinde yapılan incelemede; giderlerin Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararıyla doğruluğunun onaylandığı görülerek bunların 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'na uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

Demokrasi ve Barış Partisi'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda:

1- 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 70. maddesine aykırı olarak yapılan Genel Merkez'e ait 7.425.000.- liranın aynı Yasa'nın 76. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına,

2- Parti'nin kesinhesabında gösterilen 18.743.228.931.-lira geliri ile 18.562.627.784.- lira giderin, eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna,

15.7.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Esas Sayısı : 2000/3 (Siyasî Parti Malî Denetimi)
Karar Sayısı : 2002/12
Karar Günü : 17.9.2002

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Anayol Partisi Genel Merkezi ile İzmir-Konak ilçesinin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Mustafa BUMİN, Samia AKBULUT, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Aysel PEKİNER, Mahir Can ILICAK, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU ve Ahmet AKYALÇIN'ın katılmalarıyla 17.5.2001 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında; "dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, OYBİRLİĞİYLE" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 1999 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddî öğelerini oluşturan defter ve belgelerde Anayol Partisi'nin 1999 yılı gelirleri ve giderleri birbirine denk biçimde, Genel Merkez'in gelir ve giderleri 685.964.805.- lira, İzmir-Konak İlçe Örgütünün gelir ve giderleri 23.567.000.- lira olmak üzere toplam 709.531.805.- lira gösterilmiştir.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi'nin 1999 yılı içindeki gelirleri 685.964.805.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun 675.000.805.- lirası bağış gelirleri, 10.964.000.- lirası önceki yıldan devreden nakit mevcududur.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede; gelirlerin 2820 sayılı Yasa'nın 61-69. maddeleri hükümlerine uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İlçe Örgütü Gelirleri

Parti'nin İzmir-Konak İlçe Örgütü'nce sağlanan gelirleri toplamı 23.567.000.- lira olarak gösterilmiştir.

Bu tutarın 20.000.400.- lirası bağış gelirleri, 3.566.600.- lirası önceki yıldan devreden nakit mevcududur.

Parti İlçe Örgütü kesinhesap çizelgesinin gelir bölümü üzerinde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Yasa'da belirtilen kaynaklardan sağlandığı, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararıyla doğruluğunun onaylandığı görüldüğü bunların Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi'nin 1999 yılı giderleri 669.238.805.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun, 542.000.000.- lirası kira giderlerine, 38.175.000.- lirası haberleşme giderlerine, 51.767.000.- lirası aydınlatma giderlerine, 37.296.805.- lirası çeşitli giderlere yapılmıştır.

685.964.805.- lira gelir ile 669.238.805.- lira gider arasındaki farkı oluşturan 16.726.000.- lira nakit mevcudu olarak 2000 yılına devredilmiştir.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

2- İlçe Örgütü Giderleri

Parti'nin İzmir-Konak İlçe Örgütü'nün 1999 yılı giderleri 11.920.000.- lira olarak gösterilmiştir.

Bunun, 5.130.000.- lirası ikram, reklam giderlerine, 6.350.000.- lirası kırtasiye giderlerine, 440.000.- lirası çeşitli giderlere yapılmıştır.

23.567.000.- lira gelir ile 11.920.000.- lira gider arasındaki farkı oluşturan 11.647.000.- lira nakit mevcudu olarak 2000 yılına devredilmiştir.

İlçe Örgütü kesinhesap çizelgesinin gider bölümü üzerinde yapılan incelemede, giderlerin Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararıyla doğruluğunun onaylandığı görülerek bunların 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

Anayol Partisi'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

Parti'nin kesinhesabında gösterilen 709.531.805.- lira geliri ile 681.158.805.- lira giderinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna, 17.9.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Üye
Mehmet ERTEN

Esas Sayısı : 2000/14 (Siyasî Parti Malî Denetimi)
Karar Sayısı : 2002/13
Karar Günü : 17.9.2002

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Demokrat Parti'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN ve Enis TUNGA'nın katılmalarıyla 30.10.2001 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında; "Demokrat Parti'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda; dosyadaki eksiklikler giderildiğinden işin esasının incelenmesine, oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 1999 yılı kesinhesap çizelgeleri ile muhasebe defterleri, gelir ve gider belgeleri üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddî öğelerini oluşturan kesinhesap defter ve belgelerde Demokrat Parti'nin 1999 yılı gelirler toplamının 77.674.422.821.- lira, giderler toplamının 77.662.876.251.- lira olarak gösterildiği, gelir fazlası 11.546.570.- liranın gelecek yıla devredildiği, gelir ile gider ve devir rakamlarının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi'nin 1999 yılı içindeki gelirleri 50.488.461.602.- TL. olarak gösterilmiştir.

Bunun; 29.735.000.000.- lirası bağışlar ve milletvekili aidatları, 16.151.190.000.- lirası bayrak, flama, rozet, yayın ve kimlik satış gelirleri, 2.485.905.043.- lirası öz kaynaklar, 1.751.224.040.- lirası ertesi yıla devreden borçlar (S.S.K, vergi), 357.028.354.- lirası önceki yıldan devreden nakit (Kasa+Banka) mevcudu, 8.114.165.- lirası ise önceki yıldan devreden gelir fazlasıdır.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede; gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl ve İlçe Örgütleri Gelirleri

Demokrat Parti'nin 41 il örgütü bulunmaktadır.

Örgütlerce sağlanan gelirler 27.185.961.219.- TL. olarak gösterilmiştir.

Bunun; 25.519.103.641.- lirası bağış, 441.000.000.- lirası giriş ve üyelik aidatları, 10.000.000.- lirası adaylık aidatları, 50.000.000.- lirası balo, eğlence gelirleri, 1.165.857.578.- lirası ise önceki yıldan devreden nakit (Kasa+Banka) mevcududur.

İl örgütlerinin kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümü üzerinde yapılan incelemede, gelirlerin birleşik kesinhesaba doğru ve denk olarak geçirildiği ve Parti Genel İdare Kurulu kararıyla doğruluğunun onaylandığı anlaşıldığından, bunların 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi'nin 1999 yılı içindeki giderleri 50.482.127.782.- TL. olarak gösterilmiştir.

Bunun; 38.066.970.558.- lirası büro giderleri, 8.000.636.364.- lirası personel giderleri, 1.380.000.000.- lirası bayrak, flama, rozet, yayın ve kimlik giderleri, 153.945.000.- lirası otobüs akaryakıt ve bakım giderleri, 102.000.000.- lirası iş ve seyahat avansları ve teminatlar, 2.773.815.860.- lirası bina, taşıt ve demirbaş giderleri, 4.760.000.- lirası ise sair giderlerdir.

Parti Genel Merkezi'nin geliri ile gideri arasındaki 6.333.820.- TL. farkın nakit (Kasa+Banka) mevcudu olarak 2000 yılına devredildiği görülmüştür.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede; parti Genel Merkezi 1999 yılı giderlerinin, 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

2- İl ve İlçe Örgütleri Giderleri

Parti'nin örgütlendiği 41 ilin giderleri 27.180.748.469.- TL. olarak gösterilmiştir.

Bunun; 13.722.108.399.- lirası büro genel giderleri, 3.060.000.000.- lirası personel giderleri, 2.146.750.000.- lirası seyahat giderleri, 42.645.000.- lirası bayrak, flama, rozet, yayın ve kimlik giderleri, 6.000.000.- lirası balo ve eğlence giderleri, 8.203.245.070.- lirası seçim ve kongre giderleridir.

Örgütlerin gelirleri ile giderleri arasındaki 5.212.750.- TL. farkın, nakit (Kasa+Banka) mevcudu olarak 2000 yılına devredildiği görülmüştür.

İl örgütlerinin kesinhesap çizelgelerinin gider bölümü üzerinde yapılan incelemede, giderlerin birleşik kesinhesaba doğru ve denk olarak geçirildiği ve Parti Genel İdare Kurulu kararıyla doğruluğunun onaylandığı görülerek bunların 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

Demokrat Parti'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

Parti'nin kesinhesabında gösterilen 77.674.422.821.- lira geliri ile 77.662.876.251.- lira giderinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna, 17.9.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Üye
Mehmet ERTEN

Esas Sayısı : 2001/11 (Siyasî Parti Malî Denetimi)
Karar Sayısı : 2002/14
Karar Günü : 17.9.2002

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Demokratik Halk Partisi'nin 2000 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Nurettin TURAN, Aysel PEKİNER, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN ve Enis TUNGA'nın katılımlarıyla 17.4.2002 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında "Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2000 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddî öğelerini oluşturan defter ve belgelerde, Demokratik Halk Partisi'nin 2000 yılı gelirler toplamının 2.505.456.000.- lira, giderler toplamının 2.351.955.642.- lira olarak gösterildiği, gelir fazlası 153.500.358.- liranın gelecek yıla devredildiği, gelir ile gider ve devir rakamlarını birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi'nin, 2000 yılı gelirleri toplamı 2.505.456.000.- liradır. Bunun, 95.456.000.- lirası 1999 yılından devreden, 2.410.000.000.- lirası da bağışlar ve diğer gelirlerdir.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede; gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- Örgüt Gelirleri

İl ve ilçe örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümü üzerinde yapılan incelemede, bu örgütlerde 2000 yılı içinde herhangi bir gelir elde edilmediği ve bunun da, Merkez Yürütme Kurulu kararıyla doğruluğunun onaylandığı görülerek parti il ve ilçe örgütlerinde 2000 yılında herhangi bir gelir hareketi olmadığı sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi'nin 2000 yılı giderleri 2.351.955.642.- liradır. Bu tutarın 2.240.555.642.- lirası "büro genel giderleri", 111.400.000.- lirası ise "yol, seçim ve propaganda giderleri"dir.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede; giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

2- Örgüt Giderleri

İl ve ilçe örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümü üzerinde yapılan incelemede, bu örgütlerde 2000 yılı içinde herhangi bir gider yapılmadığı ve bunun da, Merkez Yürütme Kurulu kararıyla doğruluğunun onaylandığı görülerek; parti il ve ilçe örgütlerinde 2000 yılında herhangi bir gider hareketi olmadığı sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

Demokratik Halk Partisi'nin 2000 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

Parti'nin kesinhesabında gösterilen 2.505.456.000.- lira geliri ile 2.351.955.642.- lira giderinin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna, 17.9.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Üye
Mehmet ERTEN

Esas Sayısı : 2002/4 (Siyasi Parti Mali Denetimi)
Karar Sayısı : 2002/16
Karar Günü : 17.12.2002

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Devrimci Sosyalist İşçi Partisi'nin 2001 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN ve Enis TUNGA'nın katılmalarıyla 15.7.2002 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında "Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2001 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde, Devrimci Sosyalist İşçi Partisi'nin 2001 yılı gelirler toplamının 11.875.810.188.- lira, giderler toplamının 11.304.568.250.- lira olarak gösterildiği, gelir fazlası 571.241.938.- liranın gelecek yıla devredildiği, gelir ile gider ve devir rakamlarının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi'nin 2001 yılı gelirleri 363.662.000.- lira olarak gösterilmiştir. Bunların 39.562.000.- lirası önceki yıldan devir, 324.100.000.- lirası ise 2001 yılı içinde edinilen bağış gelirleridir.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede; gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti il örgütlerinin 2001 yılı gelirleri 11.512.148.188.- lira olarak gösterilmiştir. Bunların 552.008.486.- lirası önceki yıldan devir, 10.960.139.702.- lirası ise 2001 yılı içinde edinilen bağış gelirleridir.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümü üzerinde yapılan incelemede, gelirlerin birleşik kesinhesaba doğru olarak geçirildiği ve Parti Genel Yönetim Kurulu kararı ile de doğruluğunun onaylandığı görülerek 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi'nin 2001 yılı giderleri 310.760.000.- lira olarak gösterilmiştir. Bunların tamamı genel yönetim giderleridir.

Parti Genel Merkezi'nin 2001 yılı gelirleri ile giderleri arasında gelir fazlası olarak ortaya çıkan 52.902.000.- lira gelir fazlası fark ise, 2002 yılına devir gösterilmiştir.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede; giderlerin, 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

İl örgütlerinin 2001 yılı giderleri 10.993.808.250.- lira olarak gösterilmiştir. Bunların tamamı genel yönetim giderleridir.

İl örgütlerinin 2001 yılı gelirleri ile giderleri arasında gelir fazlası olarak ortaya çıkan 518.339.938.- lira gelir fazlası fark ise, 2002 yılına devir gösterilmiştir.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümü üzerinde yapılan incelemede, giderlerin birleşik kesinhesaba doğru olarak geçirildiği ve Parti Genel Yönetim Kurulu Kararı ile de doğruluğunun onaylandığı görülerek 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

Devrimci Sosyalist İşçi Partisi'nin 2001 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

Parti'nin kesinhesabında gösterilen 11.875.810.188.- TL gelir ile 11.304.568.250.- TL giderin, eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'na uygun olduğuna, 17.12.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Üye
Mehmet ERTEN

Esas Sayısı : 2002/22 (Siyasi Parti Mali Denetimi)
Karar Sayısı : 2002/17
Karar Günü : 17.12.2002

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Aydınlık Türkiye Partisi'nin 2001 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN Enis TUNGA ve Mehmet ERTEN'in katılmalarıyla; 17.9.2002 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında "Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2001 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde, Aydınlik Türkiye Partisi'nin 2001 yılı gelirler toplamının 103.466.115.422.- lira, giderler toplamının 103.293.624.801.- lira olarak gösterildiği, gelir fazlası 172.490.621.- liranın gelecek yıla devredildiği, gelir ile gider ve devir rakamlarının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi'nin 2001 yılı gelirleri toplam 22.053.191.648.- lira olarak gösterilmiştir. Bunların 3.191.648.- lirası

önceki yıldan devir, 22.050.000.000.- lirası ise bağışlar ve diğer gelirlerdir.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede; gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

2- İl ve İlçe Örgütleri Gelirleri

Parti'nin 59 il örgütü ile il örgütü bulunmayan 7 ilçe örgütünün 2001 yılı gelirleri 81.412.923.774.- lira olarak gösterilmiştir. Bunların 5.026.950.000.- lirası giriş ve üyelik aidatı gelirleri, 76.314.560.000.- lirası bağışlar ve diğer gelirler, 71.413.774.- lirası ise önceki yıldan devirlerdir.

İl ve ilçe örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümü üzerinde yapılan incelemede, gelirlerin birleşik kesinhesaba doğru olarak geçirildiği ve Parti Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararıyla da doğruluğunun onaylandığı görülerek 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi'nin 2001 yılı giderleri 22.045.280.995.- lira olarak gösterilmiştir. Bunların 14.650.549.346.- lirası büro genel giderleri, 6.434.666.369.- lirası personel giderleri, 430.065.280.- lirası seyahat giderleri, 500.000.000.- lirası yayın giderleri, 30.000.000.- lirası diğer giderlerdir.

Parti Genel Merkezi geliri ile gideri arasındaki toplam 7.910.653.- liralık gelir fazlası fark ise 2002 yılına devir gösterilmiştir.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede; giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

2- İl ve İlçe Örgütleri Giderleri

Parti'nin 59 il ve ilçe örgütü bulunmayan 7 ilçe örgütünün 2001 yılı giderleri 81.248.343.806.- lira olarak gösterilmiştir. Bunların 76.613.570.700.- lirası büro genel giderleri, 570.000.000.-lirası

personel giderleri, 472.800.000.- lirası seyahat giderleri, 272.550.000.- lirası yayın giderleri, 200.000.000.- lirası balo, eğlence, konser vb. faaliyet giderleri, 3.119.423.106.- lirası ise diğer giderlerdir.

Parti'nin 59 il ve il örgütü bulunmayan 7 ilçe örgütünün gelirleri ile giderleri arasındaki 164.579.968.- liralık gelir fazlası fark ise 2002 yılına devir gösterilmiştir.

İl ve ilçe örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümü üzerinde yapılan incelemede, giderlerin birleşik kesinhesaba doğru olarak geçirildiği ve Parti Merkez Karar ve Yönetim Kurulu kararı ile de doğruluğunun onaylandığı görülerek 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

Aydınlık Türkiye Partisi'nin 2001 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

Parti'nin kesinhesabında gösterilen 103.466.115.422.- TL gelir ile 103.293.624.801.- TL giderin, eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Yasası'na uygun olduğuna, 17.12.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Üye
Mehmet ERTEN

Esas Sayısı : 2001/29 (Siyasi Parti Malî Denetimi)
Karar Sayısı : 2002/19
Karar Günü : 17.12.2002

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Devrimci Sosyalist İşçi Partisi'nin 2000 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN ve Enis TUNGA'nın katılmalarıyla 15.7.2002 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında "Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2000 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde, Devrimci Sosyalist İşçi Partisi'nin 2000 yılı gelirler toplamının 6.866.090.486.- lira, giderler toplamının 6.274.520.000.- lira olarak gösterildiği, gelir fazlası 591.570.486.- liranın gelecek yıla devredildiği, gelir ile gider ve devir rakamlarının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi'nin, 2000 yılı gelirleri 385.092.000.- liradır. Bunların 32.092.000.- lirası önceki yıldan devir, 353.000.000.- lirası ise bağış gelirleridir.

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 60-68. maddelerinde siyasî partilerin gelirleri açıklanmış, 69. maddesinde de gelirlerin sağlanmasındaki usul belirlenmiştir. 2820 sayılı Yasa'nın 76. maddesinin üçüncü fıkrasında ise "Bu Kanunun 69. maddesinde belirtilen esaslara aykırı olarak bir siyasî partinin tevsik edilmeyen kaynaklardan gelir sağladığı anlaşırsa, Anayasa Mahkemesi kararıyla bu gelir Hazineye irad kaydedilir." denilmiştir.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede; aşağıda belirtilenler dışındaki gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olarak sağlandığı sonucuna varılmıştır.

Genel Merkez'in 2000 yılına ilişkin gelir belgeleri (makbuzlar) ile defter-i kebir, yevmiye defteri, kasa defteri ve kesinhesap bilgileri arasında tutarsızlık olduğu, defter kayıtlarında aşağıdaki tabloda görüleceği üzere 585-600 numaralar arası 16 bağış makbuzu ile gelir olarak gösterilen toplam 177.000.000.- liralık gelire ilişkin bağış makbuzlarının gelir belgeleri arasında bulunmadığı görülmüştür

Kasa Defterinde Gösterilen

<u>Kayıt Tarihi</u>	<u>Makbuz Numarası</u>	<u>Bağış Tutarı (TL)</u>
4.1.2000	585	20.000.000.-
4.1.2000	586	15.000.000.-
5.1.2000	587	18.000.000.-
6.1.2000	588	23.000.000.-
11.1.2000	589	10.000.000.-
13.1.2000	590	10.000.000.-
18.1.2000	591	10.000.000.-
21.1.2000	592	15.000.000.-
26.1.2000	593	17.000.000.-
28.1.2000	594	9.000.000.-
11.2.2000	595	2.000.000.-
14.2.2000	596	5.000.000.-
15.2.2000	597	5.000.000.-
17.2.2000	598	8.000.000.-
22.2.2000	599	8.000.000.-
24.2.2000	600	<u>2.000.000.-</u>
		177.000.000.-

Buna göre 2820 sayılı Yasa'nın 69. maddesinde belirtilen esaslara aykırı olarak bağış makbuzları ile tevsik edilemeyen toplam 177.000.000.- TL. gelirin, 2820 sayılı Yasa'nın 76. maddesinin üçüncü fıkrasına göre Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti il örgütlerinin 2000 yılı gelirleri 6.480.998.486.- liradır. Bunların 120.998.486.- lirası önceki yıldan devir, 6.360.000.000.- lirası ise 2000 yılı içinde edinilen bağış gelirleridir.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümü üzerinde yapılan incelemede, gelirlerin birleşik kesinhesaba doğru olarak geçirildiği ve Parti Genel Yönetim Kurulu Kararı ile de doğruluğunun onaylandığı görülerek 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi'nin 2000 yılı giderleri 345.530.000.- liradır. Bunun tamamı genel yönetim giderleridir.

Parti Genel Merkezi'nin gelirleri ile giderleri arasındaki 39.562.000.- lira gelir fazlası fark ise 2001 yılına devir gösterilmiştir.

Parti'nin 2000 yılı Genel Merkez ve birleşik kesinhesabında genel yönetim gideri olarak gösterilen ve Parti Genel Merkezine ait defter-i kebir, yevmiye defteri ve kasa defterinde ayrıntısı açıklanan toplam 345.530.000.- liralık giderin tevsik edilmediği görülmüştür.

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 70. maddesinin üçüncü fıkrasında, beşmilyon liraya kadar harcamaların makbuz veya fatura gibi bir belge ile belgelendirilmesinin zorunlu olmadığı belirtildiğinden, bu tutarı aşan tüm harcamaların makbuz veya fatura gibi bir belgeye dayandırılması gerekmektedir.

2820 sayılı Yasa'nın 76. maddesinin dördüncü fıkrasında ise, "Belgelendirilmesi gerektiği halde belgelendirilmeyen parti giderleri miktarınca parti malvarlığı, Anayasa Mahkemesi kararıyla Hazineye irad kaydedilir." denilmektedir.

Bu durumda belgelendirilemeyen gider tutarı 345.530.000.- lira tutarındaki parti malvarlığının Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin 2000 yılı giderleri 5.928.990.000.- liradır. Bunun tamamı genel yönetim giderleridir.

İl örgütlerinin 2000 yılı gelirleri ile giderleri arasındaki 552.008.486.- lira gelir fazlası fark ise, 2001 yılına devir gösterilmiştir.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümü üzerinde yapılan incelemede, giderlerin birleşik kesinhesaba doğru olarak geçirildiği ve Parti Genel Yönetim Kurulu Kararı ile de doğruluğunun onaylandığı görülerek 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

Devrimci Sosyalist İşçi Partisi'nin 2000 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

1- Parti'nin kesinhesabında gösterilen 6.689.090.486.- lira gelir ile 5.928.990.000.- lira giderin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna,

2- 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 69. maddesine aykırı olarak gelir gösterilen 177.000.000.- lira karşılığı Parti malvarlığının, 2820 sayılı Kanun'un 76. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına,

3- Belgesiz olarak gider kaydedilen 345.530.000.- lira karşılığı Parti malvarlığının, 2820 sayılı Kanun'un 76. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına,

17.12.2002gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Üye
Mehmet ERTEN

Esas Sayısı : 1999/20 (Siyasî Parti Malî Denetimi)
Karar Sayısı : 2002/20
Karar Günü : 17.12.2002

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Yeniden Doğuş Partisi'nin 1998 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Ahmet Necdet SEZER, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Mustafa YAKUPOĞLU, Fulya KANTARCIOĞLU, Aysel PEKİNER, Mahir Can ILICAK ve Rüştü SÖNMEZ'in katılmalarıyla 16.11.1999 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında "Dosyadaki eksiklik giderildiğinden işin esasının incelenmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 1998 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddî öğelerini oluşturan defter ve belgelerde, Yeniden Doğuş Partisi'nin 1998 yılı gelirler toplamının 6.281.637.303.- lira, giderler toplamının 6.229.206.801.- lira, malvarlığının (demirbaş eşya) 39.432.000.- lira olarak gösterildiği, gelir fazlası 52.430.502.- liranın gelecek yıla devredildiği, gelir ile gider ve devir rakamlarının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi'nin 1998 yılı gelirleri 5.354.726.303.- lira olarak gösterilmiştir. Bunun, 5.335.000.000.- lirası bağışlar, 19.726.303.- lirası ise önceki yıldan devirdir.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede; aşağıda belirtilenler dışındaki gelirlerin 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

a) Önceki Yıldan Devir

Partinin, 9.409.409.- TL nakit mevcudunun 1998 yılına devir gösterildiği 1997 yılı kesinhesabının Yasa'ya uygunluğuna Mahkememizin 14.9.1999 gün ve E.1998/23, K.1999/34 sayılı kararı ile karar verilmiştir.

Parti'nin 1998 yılı kesinhesabında ise 1997 yılından devir miktarı 9.409.409.-TL değil 19.726.303.- TL olarak gösterilmiştir.

Bu durumda önceki yıldan devir miktarındaki fazlalık, kaynağı belirsiz (ne şekilde temin edildiği belli olmayan) gelir olmaktadır.

Siyasî partilerin gelir kaynakları, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 61. maddesinde sayılmıştır. Belgelendirilemediği için ne şekilde sağlandığının belli olmaması nedeniyle bu madde kapsamına girmeyen; (19.726.303 - 9.409.409=) 10.316.894.- liralık gelir tutarının (Yeniden Doğuş Partisi, 23.08.2002 gününde yapılan 3. Olağanüstü Büyük Kongresinde parti adını Genç Parti olarak değiştirdiğinden) Genç Parti'nin malvarlığından; 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 76. maddesine göre Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

b) Bağışlar

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 31.10.1990 günlü, 3673 sayılı Kanun ile değiştirilen 66. maddesinin ikinci fıkrasında "Yukarıdaki fıkranın dışında kalan gerçek ve tüzel kişilerin her birinin bir siyasî partiye aynı yıl içerisinde ellimilyon liradan fazla kıymette aynî veya nakdî bağışta bulunması yasaktır"; 76. maddesinin birinci fıkrasında ise "Bu Kanunun bağışlarla ilgili hükümlerine aykırı olarak bağış kabul ettiği Anayasa Mahkemesi'nce tespit edilen siyasî partilerin, 66. maddenin birinci ve üçüncü fıkralarına aykırı şekilde elde ettikleri gelirlerin tamamının Hazine'ye irad kaydedilmesine, taşınmaz malların Hazine adına tapuya tesciline; aynı maddenin ikinci

fıkrasında belirtilen miktarlardan fazla gelirlerle taşınmaz malların bu fıkra da belirtilen miktarı geçen kısmının karşılığının Hazineye irad kaydedilmesine karar verilir.” denilmektedir.

Parti'ye aşağıda belirtildiği şekilde “2820 sayılı Yasa'nın 66. maddesinin birinci fıkrasında sayılanlar dışında kalan gerçek kişilerden” kişi başına yıllık 50.000.000.- liranın üzerinde bağış sağlandığı görülmüştür.

Adı ve Soyadı	Tahsil Fişi ve Makbuz Numaraları	Bağışa İlişkin	
		Toplam Bağış Tutarı	Fazla(Sınırı Aşan) Bağış Tutarı
Ayten Karataş	1-95871, 4-95910, 11-95949 1-95975	200.000.000.-	150.000.000.-
Mehmet Yabar	1-95872, 4-95911, 11-95950 11-95976	200.000.000.-	150.000.000.-
Dursun Cömert	1-95873, 5-95912, 11-95951 11-95977	200.000.000.-	150.000.000.-
Veyis Hacıoğlu	1-95874, 5-95913, 11-95952 11-95978	165.000.000.-	115.000.000.-
Mehmet Talacioğlu	1-95875, 5-95914, 11-95953	150.000.000.-	100.000.000.-
Seyit Uygur	1-95876, 5-95915, 11-95954	150.000.000.-	100.000.000.-
Necati Duadak	1-95877, 5-95916, 11-95955	150.000.000.-	100.000.000.-
Murat Sevinç	1-95878, 1-95879, 6-95917 11-95956	200.000.000.-	150.000.000.-
Yavuz Ergin	1-95880, 6-95918, 6-95919 11-95957	190.000.000.-	140.000.000.-
İrfan Duatepe	1-95881, 7-95920, 11-95958	150.000.000.-	100.000.000.-
Yusuf Yıldız	1-95882, 8-95921, 11-95959	150.000.000.-	100.000.000.-
Halim Köse	1-95883, 8-95922, 11-95960	150.000.000.-	100.000.000.-

Ömer Kır	1-95884, 8-95923, 11-95961	150.000.000.-	100.000.000.-
Recep Dönmez	1-95885, 9-95924, 11-95962	150.000.000.-	100.000.000.-
Haluk Uygun	1-95886, 9-95925, 11-95963	150.000.000.-	100.000.000.-
Şükrü Akkoyun	1-95887, 10-95926, 11-95964	150.000.000.-	100.000.000.-
Süleyman Palıt	1-95888, 10-95927, 11-95965	150.000.000.-	100.000.000.-
Fevzi Aksoy	2-95889, 10-95928, 11-95966	150.000.000.-	100.000.000.-
Ali Sipahiler	2-95890, 10-95929, 11-95967	130.000.000.-	80.000.000.-
Nurettin Taşçı	2-95891, 11-95930, 11-95968	150.000.000.-	100.000.000.-
İzzet Erdem	2-95892, 11-95931, 11-95969	150.000.000.-	100.000.000.-
Selim Akıncı	2-95893, 11-95932, 11-95970	150.000.000.-	100.000.000.-
Hayri Ufakmerc	2-95894, 11-95933, 11-95971	150.000.000.-	100.000.000.-
Sadrettin Avcı	2-95895, 11-95934, 11-95972	150.000.000.-	100.000.000.-
Nizamettin Tok	3-95897, 11-95936, 11-95974	150.000.000.-	100.000.000.-
Mustafa Salih	11-95935, 11-95973	100.000.000.-	50.000.000.-
Yüksel Osmanoğlu	3-95898, 11-95937	100.000.000.-	50.000.000.-
E. Turan Dönmez	3-95899, 11-95938	100.000.000.-	50.000.000.-
Salih Altun	3-95901, 11-95940	100.000.000.-	50.000.000.-
N. Kemal Mutlu	4-95905, 11-95944	100.000.000.-	50.000.000.-
Belli Saltan	4-95906, 11-95945	100.000.000.-	50.000.000.-
Beyzat Berraksu	4-95907, 11-95946	100.000.000.-	50.000.000.-
Mehmet Bahçeli	4-95908, 11-95947	100.000.000.-	50.000.000.-
Şehmus Taşpınar	4-95909, 11-95948	100.000.000.-	<u>50.000.000.-</u>
		3.185.000.000.-	

Buna göre, Parti Genel Merkezi'nce 2820 sayılı Kanun'a aykırı olarak aynı kişilerden 1998 yılı içerisinde ellimilyon liranın üzerinde bağış kabul edilmesi sonucu sağlanan toplam 3.185.000.000.- liralık gelirin (Yeniden Doğuş Partisi, 23.08.2002 gününde yapılan 3. Olağanüstü Büyük Kongresinde parti adını Genç Parti olarak

değiştirdiğinden) Genç Parti'nin mal varlığından 2820 sayılı Kanun'un 76. maddesine göre Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti il örgütlerinin 1998 yılı gelirleri 926.911.000.- lira olarak gösterilmiştir. Bunların tamamı bağış gelirleridir.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümü üzerinde yapılan incelemede, bunların 2820 sayılı Kanun'a uygun düzenlenerek birleşik kesinhesaba geçirildiği ve Parti Genel İdare Kurulu kararıyla da doğruluğunun onaylandığı görülerek 2820 sayılı Kanun'a uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi'nin 1998 yılı giderleri 5.302.295.801.- lira olarak gösterilmiştir. Bunun 4.130.683.250.- lirası büro genel giderleri, 574.056.000.- lirası seyahat giderleri, 597.556.551.- lirası geçen yıldan kalan borç ödemesidir.

Parti Genel Merkezi geliri ile gideri arasındaki 52.430.502.- liralık gelir fazlası fark 1999 yılına devir gösterilmiştir.

Parti Genel Merkezi defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, aşağıda belirtilenler dışındaki giderlerin 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 70. maddesinde "Bir siyasî partinin bütün giderleri, o siyasî parti tüzel kişiliği adına yapılır ." denilmiş, Yeniden Doğuş Partisi Tüzüğü'nün 80. maddesinde de, partinin bütün giderlerinin parti tüzel kişiliği adına yapılacağı belirtilmiştir.

Buna karşılık parti tüzel kişiliği adına fatura edilmemiş bulunan aşağıda belirtilen giderlerin (Yeni Türkiye Dergisi ve Başbakanlık İ.M.İ. Daire Başkanlığı adına düzenlenmiş akaryakıt faturaları ile Hasan Celal Güzel adına kayıtlı cep telefonu faturalarının) Parti Genel Merkezi gideri olarak gösterildiği ve parti hesaplarına geçirildiği görülmüştür.

<u>Gider Belgesi(Fatura)</u>			<u>Mahsup Fişi</u>		
<u>Düzenleyen</u>	<u>Tarihi</u>	<u>No'su</u>	<u>Tarihi</u>	<u>No'su</u>	<u>Ödeme Tutarı (TL)</u>
Bilginler A.Ş.	4.4.1998	27852	10.4.1998	16	5.000.000.-
Men PET P.O.	4.4.1998	735634	10.4.1998	16	2.000.000.-
Pazarbaşı Petrolcülük A.Ş.	11.4.1998	167244	16.4.1998	17	3.000.000.-
Ak Akaryakıt	22.5.1998	28717	31.5.1998	25	2.000.000.-
Ak Akaryakıt	20.5.1998	28153	31.5.1998	25	1.500.000.-
Men PET P.O.	17.6.1998	636285	30.6.1998	26	5.000.000.-
Öz Çavuşoğlu Petrol	5.12.1998	100418	31.12.1998	32	700.000.-
Ataçılar Petrol	6.12.1998	24514	31.12.1998	32	10.000.000.-
Türkcell	19.6.1998	515269	31.7.1998	27	2.050.000.-
"	12.7.1998	968121	31.8.1998	28	2.050.000.-
"	9.8.1998	495137	31.8.1998	28	2.050.000.-
"	6.9.1998	126278	30.9.1998	29	2.056.288.-
"	4.10.1998	779701	31.10.1998	30	<u>2.084.502.-</u> 39.490.790.-

Buna göre 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 70. maddesine aykırı şekilde parti tüzelkişiliği adına olmayan 39.490.790.- liralık giderin (Yeniden Doğuş Partisi, 23.08.2002 gününde yapılan 3. Olağanüstü Büyük Kongresi'nde parti adını Genç Parti olarak değiştirdiğinden) Genç Parti'nin mal varlığından 2820 sayılı Kanun'un 75. ve 76. maddelerine göre Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin 1998 yılı giderleri 926.911.000.- lira olarak gösterilmiştir. Bunların 873.771.000.- lirası büro genel giderleri, 9.040.000.- lirası basın-yayın giderleri, 44.100.000.- lirası ise sair giderlerdir.

İl örgütleri giderleri, gelirlerine denk gerçekleşmiştir.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümü üzerinde yapılan incelemede, bunların 2820 sayılı Kanun'a uygun düzenlenerek birleşik kesinhesaba geçirildiği ve Parti Genel İdare Kurulu kararı ile de doğruluğunun onaylandığı görülerek 2820 sayılı Kanun'a uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

Yeniden Doğuş Partisi'nin 1998 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

1- Parti'nin kesinhesabında gösterilen 3.086.320.409.- lira gelir ile 6.189.716.011.- lira giderin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna;

2- Parti Genel Merkezi'nce 2820 sayılı Kanun'un 61. maddesine aykırı olarak gelir gösterilen 10.316.894.- lira ile 66. maddesine aykırı olarak gelir gösterilen 3.185.000.000.-lira karşılığı Parti malvarlığının 2820 sayılı Kanun'un 76. maddesi gereğince Hazine'ye gelir yazılmasına;

3- Parti Genel Merkezi'nce 2820 sayılı Kanun'un 70. maddesine aykırı olarak gider kaydedilen 39.490.790.-lira karşılığı Parti malvarlığının; 2820 sayılı Kanun'un 75. ve 76. maddeleri gereğince Hazine'ye gelir yazılmasına;

17.12.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Üye
Mehmet ERTEN

Esas Sayısı : 2000/12 (Siyasî Parti Malî Denetimi)
Karar Sayısı : 2002/21
Karar Günü : 17.12.2002

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Yeniden Doğuş Partisi'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Mahir Can ILICAK, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU ve Ahmet AKYALÇIN'ın katılmalarıyla 4.1.2001 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında "Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 1999 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde, Yeniden Doğuş Partisi'nin 1999 yılı gelirler toplamının 10.227.509.464.- lira, giderler toplamının 9.689.536.200.- lira, malvarlığının (demirbaş eşya) 179.432.000.- lira olarak gösterildiği, gelir fazlası 537.973.264.- liranın gelecek yıla devredildiği, gelir ile gider ve devir rakamlarının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi'nin 1999 yılı gelirleri 8.618.055.264.- lira olarak gösterilmiştir. Bunların, 52.430.502.- lirası önceki yıldan devir,

8.080.082.000.- lirası bağışlar, 485.542.762.- lirası ise ödenecek vergi ve S.S.K. prim borçlarıdır.

Genel Merkezin defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede; gelirlerin 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti il örgütlerinin 1999 yılı gelirleri 1.609.454.200.-lira olarak gösterilmiştir. Bunların tamamı bağış gelirleridir.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümü üzerinde yapılan incelemede, bunların 2820 sayılı Kanun'a uygun düzenlenerek birleşik kesinhesaba geçirildiği ve Parti Genel İdare Kurulu kararıyla da doğruluğunun onaylandığı görülerek 2820 sayılı Kanun'a uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi'nin 1999 yılı giderleri 8.080.082.000.- lira olarak gösterilmiştir. Bu giderlerin tamamı büro genel giderleridir.

Parti Genel Merkezi geliri ile gideri arasındaki 537.973.264.- liralık gelir fazlası fark 2000 yılına devir gösterilmiştir.

Parti Genel Merkezi defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, aşağıda belirtilenler dışındaki giderlerin 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 70. maddesinin birinci fıkrasında "Bir siyasî partinin bütün giderleri, o siyasî parti tüzelkişiliği adına yapılır.", giderlerin yapıldığı dönemde yürürlükte olan ikinci fıkrasında da "Beşbin liraya kadar harcamaların makbuz veya fatura gibi bir belge ile tevsik edilmesi zorunlu değildir." denilmiş, Yeniden Doğuş Partisi Tüzüğü'nün 80. maddesinde de, partinin bütün giderlerinin parti tüzelkişiliği adına yapılacağı belirtildiğinden bir siyasî partinin bütün giderlerinin, o siyasî parti tüzelkişiliği adına yapılması ve beşbin liranın (12.8.1999 tarih ve 4445 sayılı Kanun'la yapılan değişikliğe kadar) üzerindeki giderlerinde fatura veya makbuz ile belgelendirilmesi gerekmektedir.

Yeniden Doğuş Partisi tüzelkişiliği adına fatura edilmemiş bulunan aşağıda belirtilen giderlerin ise (Yeni Türkiye Dergisi adına düzenlenmiş faturaların) Parti Genel Merkezi gideri olarak gösterildiği ve parti hesaplarına geçirildiği görülmüştür.

Gider Belgesi			Tediye Fişi		
Düzenleyen	Tarihi	No'su	Tarihi	No'su	Ödeme Tutarı (TL)
Türk Telekom	22.06.1999	9050791134	30.06.1999	2-000004	82.390.000.-
"	"	26.06.1999	"	"	50.710.000.-
"	"	30.06.1999	"	"	<u>144.000.000.-</u>
					277.100.000.-

Buna göre 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 70. maddesine aykırı şekilde yapılan 277.100.000.- liralık giderin (Yeniden Doğuş Partisi, 23.08.2002 gününde yapılan 3. Olağanüstü Büyük Kongresi'nde parti adını Genç Parti olarak değiştirdiğinden) Genç Parti'nin mal varlığından 2820 sayılı Kanun'un 75. ve 76. maddelerine göre Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin 1999 yılı içindeki giderleri 1.609.454.200.- lira olarak gösterilmiştir. Bunların 1.439.904.200.- lirası büro genel giderleri, 169.550.000.- lirası ise sair giderlerdir.

İl örgütleri giderleri, gelirlerine denk gerçekleşmiştir.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümü üzerinde yapılan incelemede, bunların 2820 sayılı Kanun'a uygun düzenlenerek birleşik kesinhesaba geçirildiği ve Parti Genel İdare Kurulu kararı ile de doğruluğunun onaylandığı görülerek 2820 sayılı Kanun'a uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

Yeniden Doğuş Partisi'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

1- Parti'nin kesinhesabında gösterilen 10.227.509.464.-lira gelir ile 9.412.436.200.- lira giderin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna,

2- 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 70. maddesine aykırı olarak gider kaydedilen 277.100.000.- lira karşılığı Parti malvarlığının, 2820 sayılı Kanun'un 76. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına,

17.12.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Üye
Mehmet ERTEN

Esas Sayısı : 2000/1 (Siyasî Parti Mali Denetimi)
Karar Sayısı : 2002/22
Karar Günü : 17.12.2002

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Halkın Demokrasi Partisi'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN ve Enis TUNGA'nın katılmalarıyla 30.10.2001 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında "Dosyadaki eksiklikler giderildiğinden işin esasının incelenmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 1999 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde, Halkın Demokrasi Partisi'nin 1999 yılı gelirler toplamının 266.572.457.016.- lira, giderler toplamının 250.408.251.973.- lira olarak gösterildiği, gelir fazlası 16.164.205.043.- liranın gelecek yıla devredildiği, gelir ile gider ve devir rakamlarının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi'nin, 1999 yılı gelirleri 17.899.810.058.- lira olarak gösterilmiştir. Bunların 86.810.058.- lirası önceki yıldan devir, 17.813.000.000.- lirası ise 1999 yılı içinde edinilen bağış gelirleridir.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti il örgütlerinin 1999 yılında toplam 248.672.646.958.- lira gelir sağladığı gösterilmiştir. Bunların 6.170.421.399.- lirası önceki yıldan devreden tutar, 321.416.000.- lirası yıl sonu borçları, 242.180.809.559.- lirası ise 1999 yılı içinde edinilen bağış gelirleridir.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümü üzerinde yapılan incelemede, gelirlerin birleşik kesinhesaba doğru olarak geçirildiği ve Parti Meclis Kararı ile de doğruluğunun onaylandığı görülerek 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi'nin, 1999 yılı gelirleri 17.704.342.352.- lira olarak gösterilmiştir. Bunların 10.979.952.802.- lirası büro giderleri, 1.461.210.000.- lirası yol, seçim ve propaganda giderleri, 4.313.179.550.- lirası işçi ücretleri, vergi ve sosyal sigorta prim giderleri, 950.000.000.- lirası ise danışmanlık giderleridir.

Parti Genel Merkezi'nin 1999 yılı gelirleri ile giderleri arasındaki gelir fazlası olarak ortaya çıkan 195.467.706.- lira gelir fazlası fark ise 2000 yılına devrolmuştur.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, aşağıda belirtilen dışındaki giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

Parti tüzelkişiliği adına olmayan giderler:

Halkın Demokrasi Partisi Genel Merkezi'nce ayrıntısı aşağıdaki tabloda görüleceği üzere kişi adına (M. Salim Özalp ve M. Selim

Özalp) düzenlenmiş EGO Doğalgaz faturalarına istinaden ödemede bulunulduğu ve bunun parti gideri olarak gösterildiği görülmüştür.

Muhasebe Fişi No	Fatura No	Ödeme Tutarı
7	46036	20.000.000.-
7	46037	10.000.000.-
9	134784	10.000.000.-
9	134786	5.000.000.-
12	161697	15.000.000.-
12	161714	10.000.000.-
15	198144	20.000.000.-
15	198148	10.000.000.-
21	256227	15.000.000.-
21	256232	15.000.000.-
24	300441	15.000.000.-
24	300448	15.000.000.-
32	381946	30.000.000.-
32	381948	20.000.000.-
34	432253	30.000.000.-
34	432257	20.000.000.-
43	499343	20.000.000.-
43	499342	20.000.000.-
53	617648	20.000.000.-
53	617654	10.000.000.-
68	736489	20.000.000.-
68	736492	10.000.000.-
79	765352	20.000.000.-
96	846612	20.000.000.-
179	1199352	15.000.000.-
179	1199340	25.000.000.-
184	1265802	20.000.000.-
184	1265805	20.000.000.-
190	1323808	30.000.000.-
190	1323812	20.000.000.-
193	1425466	10.000.000.-
196	1455951	30.000.000.-
196	1455957	20.000.000.-
199	1524869	25.000.000.-
199	1524857	25.000.000.-
204	1611868	20.000.000.-

204	1611877	20.000.000.-
<u>210</u>	<u>1736109</u>	<u>15.000.000.-</u>
	Toplam :	695.000.000.-

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 70. maddesinin ikinci fıkrasında "Bir siyasi partinin bütün giderlerinin, o siyasi parti tüzelkişiliği adına yapılacağı", üçüncü fıkrasında "beşmilyon liraya kadar (12.8.1999 günlü, 4445 sayılı Yasa'dan önce beşbin) harcamaların makbuz veya fatura gibi bir belge ile tevsik edilmesinin zorunlu olmadığı" belirtilmektedir. Buna göre parti tüzelkişiliği adına yapılan ve belirtilen miktarı aşan tüm harcamaların makbuz veya fatura gibi bir belgeye dayandırılması gerekmektedir.

2820 sayılı Yasa'nın 76. maddesinin dördüncü fıkrasında ise "Belgelendirilmesi gerektiği halde belgelendirilmeyen parti giderleri miktarınca parti mal varlığı Anayasa Mahkemesi kararıyla Hazine'ye irad kaydedilir." denilmektedir.

Bu durumda belgelendirilmeyen 695.000.000.- lira tutarındaki mal varlığının Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin 1999 yılı giderleri toplam 232.703.909.621.- liradır. Bunun 151.899.532.399.- lirası büro giderleri, 80.257.377.222.- lirası yol, seçim ve propaganda giderleri, 547.000.000.- lirası işçi ücretleri, vergi ve sosyal sigorta prim giderleridir.

İl örgütlerinin 1999 yılı gelirleri ile giderleri arasındaki 15.968.737.337.- lira gelir fazlası fark ise 2000 yılına devrolmuştur.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümü üzerinde yapılan incelemede, giderlerin birleşik kesinhesaba doğru olarak geçirildiği ve Parti Meclis Kararı ile de doğruluğunun onaylandığı görülerek 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

Halkın Demokrasi Partisi'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

1- Parti'nin kesinhesabında gösterilen 266.572.457.016.-lira gelir ile 249.713.251.973.- lira giderin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna,

2- 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 70. maddesine aykırı olarak gider kaydedilen 695.000.000.- lira karşılığı Parti malvarlığının, 2820 sayılı Kanun'un 75. ve 76. maddeleri uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına,

17.12.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Üye
Mehmet ERTEN

Esas Sayısı : 2001/14 (Siyasî Parti Malî Denetimi)
Karar Sayısı : 2002/23
Karar Günü :17.12.2002

I- MALİ DENETİMİN KONUSU

Halkın Demokrasi Partisi'nin 2000 yılı kesinhesabının incelenmesidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesi uyarınca Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Nurettin TURAN, Aysel PEKİNER, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN ve Enis TUNGA'nın katılmalarıyla 17.4.2002 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında "Dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle" karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Parti'nin Anayasa Mahkemesi'ne verdiği 2000 yılı kesinhesap çizelgeleri ile dayanağını oluşturan defter ve belgeler üzerinde yapılan inceleme sonuçlarını içeren esas inceleme raporu, Anayasa ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun ilgili kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Denetimin maddi öğelerini oluşturan defter ve belgelerde, Halkın Demokrasi Partisi'nin 2000 yılı gelirler toplamının 476.600.880.704.- lira, giderler toplamının 449.833.186.433.- lira olarak gösterildiği, gelir fazlası 26.767.694.271.- liranın gelecek yıla devredildiği, gelir ile gider ve devir rakamlarının birbirine denk olduğu görülmüştür.

A- Gelirlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Gelirleri

Parti Genel Merkezi'nin, 2000 yılı gelirleri 31.013.221.706.- lira olarak gösterilmiştir. Bunların 195.467.706.- lirası önceki yıldan devir,

30.817.754.000.- lirası ise 2000 yılı içinde edinilen bağış ve aidat gelirleridir.

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 60-68. maddelerinde siyasî partilerin gelirleri açıklanmış, 69. maddesinde de gelirlerin sağlanmasındaki usul belirlenmiştir. 2820 sayılı Yasa'nın 76. maddesinin üçüncü fıkrasında ise "Bu Kanunun 69. maddesinde belirtilen esaslara aykırı olarak bir siyasî partinin tevsik edilmeyen kaynaklardan gelir sağladığı anlaşırsa, Anayasa Mahkemesi kararıyla bu gelir Hazineye irad kaydedilir." denilmiştir.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gelir belgeleri üzerinde yapılan incelemede, aşağıda belirtilenler dışındaki gelirlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu görülmüştür.

Parti Genel Merkezi gelir kayıtları arasında yer alan; 20.2.2000 tarih ve 29 sayılı muhasebe fişinde aşağıda görüldüğü gibi "148503 no.lu gelir makbuzu ile Hüseyin YILMAZ adlı kişiden 250.000.000.- lira bağış sağlandı" gösterildiği halde buna ilişkin gelir belgesi (bağış makbuzu) eklenmemiştir.

Muhasebe Fişinin Tarihi	Gelir Makbuzunun No.su	Gelir sağlanan Kişinin Adı-Soyadı	Gelir (Bağış) Tutarı (TL)
20.2.2000	29	Hüseyin YILMAZ	250.000.000.-

Bu durumda, 2820 sayılı Yasa'nın 69. maddesinde belirtilen esaslara aykırı olarak (bağış makbuzu ile tevsik edilemeyen) elde edilen 250.000.000.- lira gelirin, 2820 sayılı Yasa'nın 76. maddesinin üçüncü fıkrasına göre Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Gelirleri

Parti il örgütlerinin 2000 yılında toplam 445.587.658.998.- lira gelir sağladığı gösterilmiştir. Bunların 15.968.737.337.- lirası önceki yıldan devreden tutar, 1.808.068.752.- lirası yıl sonu borçları, 427.810.852.909.- lirası ise 2000 yılı içinde edinilen bağış ve aidat gelirleridir.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gelir bölümü üzerinde yapılan incelemede, gelirlerin birleşik kesinhesaba doğru olarak geçirildiği ve Parti Meclis Kararı ile de doğruluğunun onaylandığı görülerek 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

B- Giderlerin İncelenmesi

1- Genel Merkez Giderleri

Parti Genel Merkezi'nin 2000 yılı giderleri 30.627.703.102.- lira olarak gösterilmiştir. Bunların 17.833.961.600.- lirası büro giderleri, 4.382.220.000.- lirası yol, seçim ve propaganda giderleri, 7.111.521.502.- lirası işçi ücretleri, vergi ve sosyal sigorta prim giderleri, 1.300.000.000.- lirası ise danışmanlık giderleridir.

Parti Genel Merkezi'nin 2000 yılı gelirleri ile giderleri arasındaki gelir fazlası olarak ortaya çıkan 385.518.604.- lira gelir fazlası fark ise 2001 yılına devrolmuştur.

Genel Merkez'in defter kayıtları ve gider belgeleri üzerinde yapılan incelemede, aşağıda belirtilen dışındaki giderlerin 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

Parti tüzelkişiliği adına olmayan giderler:

Halkın Demokrasi Partisi Genel Merkezi'nce (ayrıntısı aşağıdaki tabloda görüleceği üzere) kişi adına (M. Salim Özalp ve M. Selim Özalp) düzenlenmiş EGO Doğalgaz faturalarına istinaden ödemede bulunduğu ve bunun parti gideri olarak gösterildiği görülmüştür.

Muhasebe Fişi No	Fatura No	Tutar (TL).-
3	50851	30.000.000.-
3	50840	30.000.000.-
4	120455	30.000.000.-
4	120458	20.000.000.-
9	193545	30.000.000.-
9	193537	20.000.000.-
12	266983	20.000.000.-
12	267006	20.000.000.-
13	317083	25.000.000.-
13	317091	25.000.000.-
16	378152	20.000.000.-
16	378160	20.000.000.-
18	417628	30.000.000.-
18	417619	30.000.000.-
21	505266	15.000.000.-
21	505260	25.000.000.-
25	553206	25.000.000.-

25	553212	25.000.000.-
30	669645	25.000.000.-
30	669647	25.000.000.-
33	734088	30.000.000.-
33	734077	30.000.000.-
34	789270	25.000.000.-
34	789254	25.000.000.-
36	867050	20.000.000.-
36	867061	20.000.000.-
38	977569	30.000.000.-
38	977567	30.000.000.-
49	1123418	27.250.000.-
49	1123411	20.000.000.-
51	1173091	30.000.000.-
51	1174960	30.000.000.-
56	1231851	30.000.000.-
56	1231847	30.000.000.-
60	1287491	30.000.000.-
63	1336881	25.000.000.-
63	1336885	15.000.000.-
73	1416089	20.000.000.-
73	1416084	30.000.000.-
94	1571617	30.000.000.-
111	1669530	10.000.000.-
119	1809548	20.000.000.-
119	1809557	15.000.000.-
124	1838469	25.000.000.-
138	1999382	35.000.000.-
138	1999383	25.000.000.-
141	2049541	30.000.000.-
143	2069032	40.000.000.-
143	2069035	20.000.000.-
146	2126257	35.000.000.-
146	2126267	25.000.000.-
149	2180357	30.000.000.-
149	2180352	30.000.000.-
153	2228263	25.000.000.-
153	2228266	25.000.000.-
155	2261155	40.000.000.-
157	2286809	20.000.000.-
157	2286828	40.000.000.-
163	2379403	30.000.000.-
163	2379414	30.000.000.-

164	2438793	30.000.000.-
164	2438805	30.000.000.-
165	2510215	<u>20.000.000.-</u>
		1.647.250.000.-

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 70. maddesinin ikinci fıkrasında "Bir siyasî partinin bütün giderlerinin, o siyasî parti tüzelkişiliği adına yapılacağı", üçüncü fıkrasında "beşmilyon liraya kadar (12.8.1999 günlü, 4445 sayılı Yasa'dan önce beşbin) harcamaların makbuz veya fatura gibi bir belge ile tevsik edilmesinin zorunlu olmadığı" belirtilmektedir. Buna göre parti tüzelkişiliği adına yapılan ve belirtilen miktarı aşan tüm harcamaların makbuz veya fatura gibi bir belgeye dayandırılması gerekmektedir.

2820 sayılı Yasa'nın 76. maddesinin dördüncü fıkrasında ise "Belgelendirilmesi gerektiği halde belgelendirilmeyen parti giderleri miktarınca parti mal varlığı Anayasa Mahkemesi kararıyla Hazine'ye irad kaydedilir." denilmektedir.

Bu durumda belgelendirilmeyen 1.647.250.000.- lira tutarındaki mal varlığının Hazine'ye irad kaydedilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

2- İl Örgütleri Giderleri

Parti il örgütlerinin 2000 yılında toplam 419.205.483.331.- lira giderde bulunduğu gösterilmiştir. Bunların 304.204.855.584.- lirası büro giderleri, 111.550.627.747.- lirası yol, seçim ve propaganda giderleri, 3.450.000.000.- lirası ise işçi ücretleri, vergi ve sosyal sigorta prim giderleridir.

İl örgütlerinin 2000 yılı gelirleri ile giderleri arasındaki gelir fazlası olarak ortaya çıkan 26.382.175.667.- lira gelir fazlası fark ise 2001 yılına devrolmuştur.

İl örgütleri kesinhesap çizelgelerinin gider bölümü üzerinde yapılan incelemede, giderlerin birleşik kesinhesaba doğru olarak geçirildiği ve Parti Meclis Kararı ile de doğruluğunun onaylandığı görülerek 2820 sayılı Yasa'ya uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

IV- SONUÇ

Halkın Demokrasi Partisi'nin 2000 yılı kesinhesabının incelenmesi sonucunda;

1- Parti'nin kesinhesabında gösterilen 476.350.880.704.- lira gelir ile 448.185.936.433.- lira giderin eldeki bilgi ve belgelere göre doğru ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'na uygun olduğuna,

2- 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 69. maddesine aykırı olarak gelir gösterilen 250.000.000.- lira karşılığı Parti malvarlığının 2820 sayılı Kanun'un 76. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına,

3- 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 70. maddesine aykırı olarak gider kaydedilen 1.647.250.000.- lira karşılığı Parti malvarlığının, 2820 sayılı Kanun'un 76. maddesi uyarınca Hazine'ye gelir yazılmasına,

17.12.2002 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Yalçın ACARGÜN

Üye
Sacit ADALI

Üye
Ali HÜNER

Üye
Fulya KANTARCIOĞLU

Üye
Ertuğrul ERSOY

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Enis TUNGA

Üye
Mehmet ERTEN

**ANAYASA MAHKEMESİ KARARLAR DERGİSİ'NİN
38. SAYISININ 2. CİLDİNDE YER ALAN KARARLAR**

Karar Sayısı	Esas Sayısı	Kararların Yayınlandığı Resmi Gazete'nin Günü Sayısı		Dergideki Sayfa Numarası
2002/6	2001/389 (Y.D)	15.02.2002	24672	453
2002/9	2002/97 (Y.D)	14.06.2002	24785	455
2002/9	2001/228	16.04.2002	24728	459
2002/10	2001/344	16.04.2002	24728	464
2002/11	2001/493	12.04.2002	24724	469
2002/15	2000/19	12.04.2002	24724	475
2002/16	2000/51	09.07.2002	24810	482
2002/20	2001/144	31.05.2002	24771	488
2002/21	2001/382	04.10.2002	24896	498
2002/24	2001/129	18.06.2002	24789	513
2002/28	2001/293	18.04.2002	24730	562
2002/29	2001/389	18.04.2002	24730	576
2002/31	2000/78	04.06.2002	24775	583
2002/35	2000/39	01.06.2002	24772	593
2002/36	2000/48	01.06.2002	24772	600
2002/40	2001/385	03.08.2002	24835	607
2002/41	2001/343	13.11.2002	24935	612
2002/42	2001/5	05.09.2002	24867	622
2002/43	2002/61	30.05.2002	24770	631
2002/44	2002/68	25.05.2002	24765	638
2002/51	2002/99	06.11.2002	24928	641
2002/54	2002/103	09.07.2002	24810	654
2002/59	2001/377	09.11.2002	24931	658
2002/62	2002/121	31.08.2002	24862	678
2002/66	2002/115	29.11.2002	24951	683
2002/67	2002/116	09.11.2002	24931	692
2002/69	2001/380	28.12.2002	24977	702
2002/84	2002/52	01.11.2002	24923	711
2002/89	2002/38	26.12.2002	24975	718
2002/98	2000/47	08.01.2003	24987	729
2003/1	2001/36 (Y.D)	23.01.2003	25002	749

Karar Sayısı	Esas Sayısı	Kararların Yayınlandığı Resmi Gazete'nin Günü Sayısı		Dergideki Sayfa Numarası
SİYASİ PARTİLERLE İLGİLİ DAVALAR				
2001/3	2001/3 (SP İhtar)	31.08.2002	24862	752
2002/1	2001/4 (SP İhtar)	26.04.2002	24737	762
2002/2	2001/5 (SP İhtar)	26.04.2002	24737	767
2002/3	2001/6 (SP İhtar)	26.04.2002	24737	772
2002/4	2001/7 (SP İhtar)	26.04.2002	24737	777
2002/5	2001/9 (SP İhtar)	27.04.2002	24738	782
2002/6	2001/10 (SP İhtar)	27.04.2002	24738	788
2002/7	2001/11 (SP İhtar)	27.04.2002	24738	794
2002/8	2001/12 (SP İhtar)	27.04.2002	24738	800
2002/9	2001/8 (SP İhtar)	19.04.2002	24731	807
2002/10	2002/1 (SP İhtar)	19.04.2002	24731	822
2002/1	2000/19 (SPMD)	23.05.2002	24763	824
2002/2	2000/7 (SPMD)	29.05.2002	24769	827
2002/3	2002/2 (SPMD)	23.05.2002	24763	830
2002/4	2001/4 (SPMD)	23.05.2002	24763	832
2002/5	2001/9 (SPMD)	24.05.2002	24764	834
2002/6	2000/26 (SPMD)	24.05.2002	24764	836
2002/7	2000/30 (SPMD)	24.05.2002	24764	842
2002/8	2000/25 (SPMD)	28.09.2002	24890	844
2002/9	2001/1 (SPMD)	28.09.2002	24890	846
2002/10	2001/15 (SPMD)	28.09.2002	24890	849
2002/11	2000/5 (SPMD)	28.09.2002	24890	852
2002/12	2000/3 (SPMD)	16.10.2002	24908	856
2002/13	2000/14 (SPMD)	16.10.2002	24908	859
2002/14	2001/11 (SPMD)	16.10.2002	24908	863
2002/16	2002/4 (SPMD)	04.02.2003	25014	866
2002/17	2002/22 (SPMD)	04.02.2003	25014	869
2002/19	2001/29 (SPMD)	04.02.2003	25014	872
2002/20	1999/20 (SPMD)	04.02.2003	25014	877
2002/21	2000/12 (SPMD)	04.02.2003	25014	884
2002/22	2000/1 (SPMD)	04.02.2003	25014	888
2002/23	2001/14 (SPMD)	04.02.2003	25014	893

ALFABETİK ARAMA CETVELİ

<u>Karar Sayısı</u>	<u>İptale, İtiraza ve Yürürlüğün Durdurulması Konu Kanun ve KHK'ler</u>	<u>Sayfa Numarası</u>
---------------------	---	-----------------------

- A -

2002/62	10.11.1983 günlü, 2949 Sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 25. maddesinin, Anayasa'nın 2. ve 148. maddelerine aykırılığının incelenmesidir.	678
---------	---	-----

- B -

2002/9	15.7.1950 gün ve 5680 sayılı Basın Kanunu'nun 3445 sayılı Yasa'nın 7. maddesi ile değişik 19. maddesinin III numaralı bendinin ikinci paragrafının birinci tümcesinde yer alan "...iki gün içinde..." sözcüklerinin, Anayasa'nın 32. maddesine aykırılığı savıyla iptali istemidir.	459
2002/10	15.7.1950 gün ve 5680 sayılı "Basın Kanunu" nun 3445 sayılı Yasa'nın 7. maddesi ile değişik 19. maddesinin III numaralı bendinin üçüncü paragrafının ikinci tümcesinde yer alan "...iki gün..." sözcüklerinin, Anayasa'nın 32. maddesine aykırılığı savıyla iptali istemidir.	464
2002/89	22.7.1981 günlü, 2495 sayılı "Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun" un 16. maddesinin birinci fıkrasının (h) bendinin, Anayasa'nın 10., 13., 49. ve 70. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.	718

<u>Karar Sayısı</u>	<u>İptale, İtiraza ve Yürürlüğün Durdurulması Konu Kanun ve KHK'ler</u>	<u>Sayfa Numarası</u>
2002/42	26.5.1981 günlü, 2464 sayılı “Belediye Gelirleri Kanunu” nun 89. maddesinin (a) bendinin son paragrafının, Anayasa’nın 36. ve 125. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.	622
- C -		
2002/36	4.4.1929 günlü ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ’nun 3206 sayılı Yasa’yla değiştirilen 163. maddesinin dördüncü fıkrasının, Anayasa’nın 13. ve 36. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.	600
- D -		
2002/67	10.8.1993 günlü, 491 sayılı “Denizcilik Müsteşarlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” nin Anayasa’nın Başlangıç’ı ile 6. ve 91. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.	692
- E -		
2002/6	27.6.2001 günlü, 4694 sayılı “Elektrik Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun” un 1. maddesinin Anayasa’nın 2. ve 48. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptali ve yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmesi istemidir.	453
2002/28	20.2.2001 günlü, 4628 sayılı “Elektrik Piyasası Kanunu” nun Geçici 4. maddesinin birinci fıkrasının ve Geçici 8. maddesinin birinci fıkrasının Anayasa’nın 2., 10., 35., 48. ve 125. maddelerine aykırılığı nedeniyle iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemidir.	562

<u>Karar Sayısı</u>	<u>İptale, İtiraza ve Yürürlüğün Durdurulması Konu Kanun ve KHK'ler</u>	<u>Sayfa Numarası</u>
2002/29	27.6.2001 günlü, 4694 sayılı " Elektrik Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun"un 1. maddesinin Anayasa'nın 2. ve 48. maddelerine aykırılığı nedeniyle iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemidir.	576
2002/54	8.6.1949 günlü ve 5434 sayılı "Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu "nun 74. maddesinin, Anayasa'nın 2., 10. ve 60. maddelerine aykırılığı iddiasıyla iptali istemidir.	654
2002/41	2.9.1971 günlü, 1479 sayılı " Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu "nun 63. maddesinin 3396 sayılı Yasa'yla değişik ikinci fıkrasında yer alan "...araç sahiplerine..." ibaresinin Anayasa'nın 2., 5. ve 10. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir	612
- F -		
2003/1	23.11.2000 günlü, 4605 sayılı "Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu, Finansman Kanunu , Gelir Vergisi Kanunu, Katma Değer Vergisi Kanunu ile 4306 ve 4481 sayılı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Kurumlar Vergisi Kanununa Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun"un; 1. maddesiyle değiştirilen 18.2.1963 günlü, 197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu'nun 10. maddesinin üçüncü fıkrasının (b) bendi, 2. maddesiyle değiştirilen 29.7.1970 günlü, 1318 sayılı Finansman Kanunu'nun 10. maddesinin üçüncü fıkrasının (b) bendi, 5. maddesiyle 31.12.1960 günlü, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'na eklenen geçici 58. maddesi ve 12'nci maddesinin (a) bendinin, Anayasa'nın	749

<u>Karar Sayısı</u>	<u>İptale, İtiraza ve Yürürlüğün Durdurulması Konu Kanun ve KHK'ler</u>	<u>Sayfa Numarası</u>
----------------------------	--	------------------------------

2., 5., 7. ve 73. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptalleri ve yürürlüklerinin durdurulması istemidir.

- G -

2003/1	23.11.2000 günlü, 4605 sayılı “Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu, Finansman Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu , Katma Değer Vergisi Kanunu ile 4306 ve 4481 sayılı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Kurumlar Vergisi Kanununa Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun”un; 1. maddesiyle değiştirilen 18.2.1963 günlü, 197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu’nun 10. maddesinin üçüncü fıkrasının (b) bendi, 2. maddesiyle değiştirilen 29.7.1970 günlü, 1318 sayılı Finansman Kanunu’nun 10. maddesinin üçüncü fıkrasının (b) bendi, 5. maddesiyle 31.12.1960 günlü, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu’na eklenen geçici 58. maddesi ve 12’nci maddesinin (a) bendinin, Anayasa’nın 2., 5., 7. ve 73. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptalleri ve yürürlüklerinin durdurulması istemidir.	749
--------	--	-----

- H -

2002/21	29.6.2001 günlü, 4706 sayılı “ Hazineye Ait Taşınmaz Malların Değerlendirilmesi ve Katma Değer Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ”un 3. maddesinin Anayasa’nın 170. maddesine aykırılığı savıyla iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemidir.	498
---------	--	-----

<u>Karar Sayısı</u>	<u>İptale, İtiraza ve Yürürlüğün Durdurulması Konu Kanun ve KHK'ler</u>	<u>Sayfa Numarası</u>
----------------------------	--	------------------------------

- K -

2003/1	23.11.2000 günlü, 4605 sayılı "Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu, Finansman Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu, Katma Değer Vergisi Kanunu ile 4306 ve 4481 sayılı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Kurumlar Vergisi Kanununa Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun"un; 1. maddesiyle değiştirilen 18.2.1963 günlü, 197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu'nun 10. maddesinin üçüncü fıkrasının (b) bendi, 2. maddesiyle değiştirilen 29.7.1970 günlü, 1318 sayılı Finansman Kanunu'nun 10. maddesinin üçüncü fıkrasının (b) bendi, 5. maddesiyle 31.12.1960 günlü, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'na eklenen geçici 58. maddesi ve 12'nci maddesinin (a) bendinin, Anayasa'nın 2., 5., 7. ve 73. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptalleri ve yürürlüklerinin durdurulması istemidir.	749
--------	---	-----

- M -

2002/20	20.12.2000 günlü, 4611 sayılı " 2001 Malî Yılı Bütçe Kanunu "nun 41. maddesinin (b) bendinin, Anayasa'nın 87., 88., 89., 138., 161. ve 162. maddelerine aykırılığı savıyla iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemidir.	488
2002/40	14.6.2001 günlü, 4682 sayılı " 2001 Malî Yılı Bütçe Kanunu ile Bağlı Cetvellerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun "un 3. maddesiyle 20.12.2000 günlü, 4611 sayılı 2001 Malî Yılı Bütçe Kanunu'nun 33. maddesinin (a) fıkrasının 4 numaralı bendinin sonuna eklenen paragrafın, Anayasa'nın 163. maddesine aykırılığı savıyla iptali istemidir.	607

<u>Karar Sayısı</u>	<u>İptale, İtiraza ve Yürürlüğün Durdurulması Konu Kanun ve KHK'ler</u>	<u>Sayfa Numarası</u>
2002/84	20.12.2000 günlü, 4611 sayılı “2001 Malî Yılı Bütçe Kanunu” nun 43. maddesinin (g) bendinin, Anayasa'nın 87., 88., 89. ve 161. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.	711
2003/1	23.11.2000 günlü, 4605 sayılı “Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu, Finansman Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu, Katma Değer Vergisi Kanunu ile 4306 ve 4481 sayılı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Kurumlar Vergisi Kanununa Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun”un; 1. maddesiyle değiştirilen 18.2.1963 günlü, 197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu'nun 10. maddesinin üçüncü fıkrasının (b) bendi, 2. maddesiyle değiştirilen 29.7.1970 günlü, 1318 sayılı Finansman Kanunu'nun 10. maddesinin üçüncü fıkrasının (b) bendi, 5. maddesiyle 31.12.1960 günlü, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'na eklenen geçici 58. maddesi ve 12'nci maddesinin (a) bendinin, Anayasa'nın 2., 5., 7. ve 73. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptalleri ve yürürlüklerinin durdurulması istemidir.	749
2002/16	9.6.2000 günlü, 601 sayılı “Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Kanun ile Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname” nin Anayasa'nın Başlangıç'ı ile 6., 7., 87., 91. ve 153. maddelerine aykırılığı savıyla iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemidir.	482

<u>Karar Sayısı</u>	<u>İptale, İtiraza ve Yürürlüğün Durdurulması Konu Kanun ve KHK'ler</u>	<u>Sayfa Numarası</u>
----------------------------	--	------------------------------

- R -

2002/9	15.5.2002 günlü, 4756 sayılı “Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun , Basın Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu ile Kurumlar Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”un kimi maddelerinin, Anayasa’ya aykırılığı ileri sürülerek iptalleri ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi istemidir.	455
--------	--	-----

- Ş -

2002/11	21.12.2000 günlü, 4616 sayılı “23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun” un 1. maddesinin 5. bendinin (a) alt bendinde yer alan kuralın “...Türk Ceza Kanununun303...” bölümünün, Anayasa’nın 2., 10. ve 13. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.	469
2002/43	21.12.2000 günlü, 4616 sayılı 23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanunun 1. maddesinin 5. bendinin (a) alt bendinin, “Türk Ceza Kanunu”nun 192. maddesi yönünden, Anayasa’nın 2. ve 10. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.	631

<u>Karar Sayısı</u>	<u>İptale, İtiraza ve Yürürlüğün Durdurulması Konu Kanun ve KHK'ler</u>	<u>Sayfa Numarası</u>
2002/51	21.05.2002 günlü, 4758 sayılı “23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun” un 1. maddesiyle yeniden düzenlenen 4616 sayılı Yasa'nın 1. maddesinin 2. bendinin, Anayasa'nın 87. maddesine aykırılığı savıyla iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemidir.	641
2002/66	21.12.2000 günlü, 4616 sayılı “23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun” un 1. maddesinin 5. bendinin (b) alt bendinin “...Askeri Ceza Kanununun... 76, ...” bölümünün, Askerî Ceza Kanunu'nun 27.6.1932 günlü, 2034 sayılı Yasa'yla değiştirilen 76. maddesinin “Bu suretle kaçan mevkıflar da altı aya kadar hapisle cezalandırılır” tümcesi yönünden Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.	683
– T –		
2002/98	16.6.2000 günlü, 4572 sayılı “Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun” un 3. maddesinin ikinci fıkrasının, Geçici 1. maddesinin (D) bendinin, (E) bendinin birinci paragrafında yer alan “...Yeniden Yapılandırma Kurulunun önerileri dikkate alınarak...” ve ikinci paragrafında yer alan “...Yeniden Yapılandırma Kurulu ve Yürütme Birimine ilişkin giderler...Yeniden Yapılandırma Kurulunun önerileri dikkate alınarak...” ibareleri ile üçüncü ve dördüncü paragraflarının, Anayasa'nın 2., 10., 48., 49. ve 171. maddelerine aykırılığı savıyla iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemidir.	729

<u>Karar Sayısı</u>	<u>İptale, İtiraza ve Yürürlüğün Durdurulması Konu Kanun ve KHK'ler</u>	<u>Sayfa Numarası</u>
2002/15	1.3.1926 günlü, 765 sayılı " Türk Ceza Kanunu "nun 3038 sayılı Yasa ile değiştirilen 85. maddesinin, Anayasa'nın 10. maddesine aykırılığı savıyla iptali istemidir.	475
2002/35	1.3.1926 günlü, 765 sayılı " Türk Ceza Kanunu "nun 421. maddesinde yer alan "...genç..." sözcüğünün, Anayasa'nın 2., 10. ve 12. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.	593
2002/43	21.12.2000 günlü, 4616 sayılı 23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanunun 1. maddesinin 5. bendinin (a) alt bendinin, " Türk Ceza Kanunu "nun 192. maddesi yönünden, Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.	631
2002/44	1.3.1926 günlü, 765 sayılı " Türk Ceza Kanunu "nun 522. maddesinin son fıkrasının "...bu babın ikinci faslında yazılı cürümlerden birini işlemiş olursa cezayı tenkise mahal yoktur." bölümünün, Anayasa'nın 2., 10. ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 7. maddesine aykırılığı ileri sürülerek iptali istemidir.	638
2002/24	Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 9.2.2001 günlü ve 24313 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 7.2.2001 günlü, 713 sayılı " Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Karar "ının; 1. maddesiyle TBMM İçtüzüğü'nün 60. maddesinin altıncı fıkrasının sonuna	513

Karar Sayısı	<u>İptale, İtiraza ve Yürürlüğün Durdurulması</u> <u>Konu Kanun ve KHK'ler</u>	<u>Sayfa</u> <u>Numarası</u>
-------------------------	---	---

eklenen tümcenin; 3. maddesiyle TBMM İçtüzüğü'nün kenar başlığı ile birlikte değiştirilen 81. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin ikinci tümcesi ile (d) bendinin ve dördüncü fıkrasının; 4. maddesiyle değiştirilen TBMM İçtüzüğü'nün 87. maddesinin birinci fıkrasının son tümcesinin; 5. maddesiyle değiştirilen TBMM İçtüzüğü'nün 91. maddesinin, Anayasa'nın 2., 6., 7., 67., 68., 75., 76., 87., 88., 90., 95., 96., 97., 98. ve 148. maddelerine aykırılığı savıyla iptali ve 5. maddesinin yürürlüğünün durdurulması istemidir.

2002/54	8.6.1949 günlü ve 5434 sayılı " Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu "nın 74. maddesinin, Anayasa'nın 2., 10. ve 60. maddelerine aykırılığı iddiasıyla iptali istemidir.	654
2002/31	23.1.1953 günlü, 6023 sayılı Türk Tabipleri Birliği Kanunu 'nun 60. maddesinin 7.6.1985 günlü, 3224 sayılı Yasa ile değiştirilen birinci fıkrasının, Anayasa'nın 135. maddesine aykırılığı savıyla iptali istemidir.	583

- Y -

2002/59	29.6.2001 günlü, 4708 sayılı " Yapı Denetimi Hakkında Kanun "un 2., 4., 5., 6., 11. maddeleri ile 13. maddesinin (a) fıkrasının, Anayasa'nın 7., 9., 10., 11., 87., 127., 128., 138. ve 153. maddelerine aykırılığı savıyla iptali ve 2., 4., 5., 6. ve 11. maddelerinin yürürlüğün durdurulması istemidir.	658
---------	--	-----

<u>Kararıptale,</u>	<u>İtiraza ve Yürürlüğün Durdurulması</u>	<u>Sayfa</u>
<u>Sayısı</u>	<u>Konu Kanun ve KHK'ler</u>	<u>Numarası</u>
2002/69	26.6.2001 günlü, 4689 sayılı “Yükseköğretim Kanunu ile Yükseköğretim Personel Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” un 3. maddesiyle değiştirilen 4.11.1981 günlü, 2547 sayılı “Yükseköğretim Kanunu”nun Ek 18. maddesinin ikinci fıkrasının ikinci tümcesi ile aynı maddede önceden bulunan “Vakıf üniversiteleri, merkezleri dışındaki illerde yükseköğretim kurumları kurabilirler” kuralının yer almamasının Anayasa’nın 2., 10., 87., 130. ve 148. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.	702

ALFABETİK ARAMA CETVELİ

<u>Karar Sayısı</u>	<u>İhtar ve Malî Denetime Konu Olan Siyasi Parti Davaları</u>	<u>Sayfa Numarası</u>
---------------------	---	-----------------------

İHTAR

- A -

2002/4	11.4.1994 tarihinde kurulan ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nda öngörülen süre içerisinde ilk büyük kongresini yapmayan Adalet Partisi 'ne, aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi istemidir.	777
2002/9	1) Adalet ve Kalkınma Partisi Kurucu Üyesi ve Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Türk Ceza Kanunu'nun 312/2. maddesi uyarınca 10 ay hapis cezasına mahkûm olması nedeniyle milletvekili seçilme yeterliliği bulunmadığı ve bu nedenle 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 8. maddesine göre Siyasî Parti Kurucu Üyesi olamayacağından, 104. maddesi uyarınca davalı Siyasî Partiye adı geçenin kurucu üyelikten çıkarılması için ihtar kararı verilmesi, 2) Türkiye'nin ekonomik ve siyasal türlü güçlüklerle karşılaştığı bir dönemde siyasî yaşamda büyük rol oynayabilecek bir Siyasî Partinin genel başkanı olarak görevine devam etmesinin davalı partiye yasa gereği verilmesi zorunlu süre de dikkate alındığında, kamu düzeni, kamu yararı ve ivedilik gözönünde bulundurularak ileride doğabilecek sakıncaların giderilmesi bakımından Recep Tayyip Erdoğan'ın Parti Tüzüğü'nün 77. maddesinde yazılı Genel Başkanlık görev ve yetkilerini kullanmasının önlenmesi için tedbir kararı verilmesi, 3) Parti'nin kurucu üyelerinden Ayşe Böhürler, Ayşe Nur Kurtuluş, Habibe Güner, Sema Ramazanoğlu, Fatma Ünsal Bostan ve Serap	807

Yahşi Yaşar'ın türbanı simge ve dayatma unsuru olarak kullandıkları ve bu halleriyle milletvekili seçilme yeterliliğine sahip bulunmadıklarından kurucu üyelikten çıkarılmaları için davalı partiye ihtar kararı verilmesi istenmektedir.

2002/2 5.5.1994 tarihinde kurulan ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nda öngörülen süre içerisinde ilk büyük kongresini yapmayan **Anayol Partisi**'ne, aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi istemidir. 767

- B -

2002/1 12.04.1995 tarihinde kurulan ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nda öngörülen süre içerisinde ilk büyük kongresini yapmayan **Büyük Adalet Partisi**'ne, aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi istemidir. 762

- D -

2002/10 24.2.1998 tarihinde kurulan ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nda öngörülen süre içerisinde ilk büyük kongresini yapmayan **Değişen Türkiye Partisi** (DEPAR)'ne, aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi istemidir. 822

- İ -

2002/8 Ağır hapis cezasına hükümlü C.Ü'ı 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun 11. maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendinin 3 numaralı alt bendi gereğince yazılı uyarıya rağmen parti üyeliğinden çıkarmayan **İşçi Partisi**'ne 2820 sayılı Yasa'nın 104. maddesine göre ihtar kararı verilmesi istemidir. 800

- S -

2002/7	16.8.1993 tarihinde “ Sosyalist İktidar Partisi ” adıyla kurulup tüzelkişilik kazanan Parti’nin 11.11.2001 tarihinde gerçekleştirdiği kongresinde adını “Türkiye Komünist Partisi” olarak değiştirmesinin 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu’nun 96. maddesine aykırılık oluşturduğu ileri sürülerek 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi istemidir.	794
--------	---	-----

- T -

2002/6	12.4.1995 tarihinde kurulan ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası’nda öngörülen süre içerisinde ilk büyük kongresini yapmayan Türkiye Adalet Partisi ’ne, aynı Yasa’nın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi istemidir.	788
2002/5	29.7.1996 tarihinde kurulan ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu’nda öngörülen süre içerisinde kongresini yapmayan Türkiye Özürlüsü İle Mutludur Partisi ’ne, aynı Yasa’nın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi istemidir.	782
2002/3	3.1.1993 tarihinde kurulan ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu’nda öngörülen süre içerisinde ilk büyük kongresini yapmayan Türkiye Sosyalist İşçi Partisi ’ne, aynı Yasa’nın 104. maddesi uyarınca ihtar kararı verilmesi istemidir.	772

- Y -

2001/3	Yeniden Doğuş Partisi üyesi Hasan Celal GÜZEL’in Türk Ceza Kanunu’nun 312. maddesinin ikinci fıkrası gereğince hapis cezasına mahkûm olması nedeniyle 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu’nun 11.	752
--------	---	-----

maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin beş numaralı alt bendine göre siyasî partiye üye olamayacağı gerekçesiyle aynı Yasa'nın 104. maddesi uyarınca davalı Siyasî Parti'ye adı geçenin üyelikten çıkarılması için ihtar kararı verilmesi istemidir.

MALİ DENETİM

- A -

2002/12	Anayol Partisi Genel Merkezi ile İzmir-Konak ilçesinin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	856
2002/1	Aydınlık Türkiye Partisi'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	824
2002/10	Aydınlık Türkiye Partisi'nin 2000 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	849
2002/17	Aydınlık Türkiye Partisi'nin 2001 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	869

- D -

2002/9	Değişen Türkiye Partisi'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	846
2002/11	Demokrasi ve Barış Partisi'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	852
2002/3	Değişen Türkiye Partisi'nin 2000, 2001 ve 2002 yılları kesinhesaplarının incelenmesidir.	830

2002/13	Demokrat Parti 'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	859
2002/14	Demokratik Halk Partisi 'nin 2000 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	863
2002/2	Devrimci Sosyalist İşçi Partisi 'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	827
2002/19	Devrimci Sosyalist İşçi Partisi 'nin 2000 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	872
2002/16	Devrimci Sosyalist İşçi Partisi 'nin 2001 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	866
- E -		
2002/6	Emeğin Partisi 'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	836
- H -		
2002/22	Halkın Demokrasi Partisi 'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	888
2002/23	Halkın Demokrasi Partisi 'nin 2000 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	893
- T -		
2002/8	Türkiyem Partisi 'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	844
2002/5	Türkiyem Partisi 'nin 2000 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	834

2002/7	Türkiye Özürlüsü ile Mutludur Partisi 'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	842
2002/4	Türkiye Sultan Partisi 'nin 2000 yılı kesinhesabının incelenmesidir	832
- Y -		
2002/20	Yeniden Doğuş Partisi 'nin 1998 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	877
2002/21	Yeniden Doğuş Partisi 'nin 1999 yılı kesinhesabının incelenmesidir.	884